

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1956:18

SOU

Ecklesiastikdepartementet

1956:18 A

SEMINARIE ORGANISATIONEN

I

BETÄNKANDE AVGIVET
AV SEMINARIEUTREDNINGEN

Stockholm 1956

Statens offentliga utredningar 1956

Kronologisk förteckning

1. Aldringsvård. Idun. 344 s. S.
2. Fiskhandeln i Sverige. Idun. 194 s. Jo.
3. Restaurering av Uppsala domkyrka. Victor Peterson. 170 s. E.
4. Statens stöd åt växtförädlingen m.m. Egnellska. 295 s. Jo.
5. Standardtariffer för detaljdistribution av elektrisk kraft. Hæggström. 96 s. K.
6. Statsägda aktiebolag i Sverige. Av R. Tersman. Idun. 110 s. Fl.
7. Städernas donationsjord. Kihlström. 86 s. I.
8. Förenklad statsbidragsgivning. Idun. 109 s. Fl.
9. Frågan om fortsatt samarbete mellan staten och TGO i LKAB. Marcus. 48 s. Fl.
10. Investeringsverksamhet och sparande. Balansproblem på lång och kort sikt. Av L. Lindberger. Hæggström. 267 s. Fl.
11. Atomenergien. Beckman. 117 s. H.
12. Bihang till kyrkohandboken. Idun. 100 s. E.
13. Konstbildning i Sverige. Kihlström. 443 s., 24 s. pl. E.
14. Tulltaxa. 1. Allmänna synpunkter. Hæggström. 210 s. Fl.
15. Tulltaxa. 2. Detaljmotivering. Hæggström. 849 s. Fl.
16. Tulltaxa. 3. Taxan. Hæggström. 179 s. Fl.
17. Fiskeområde. Idun. 106 s. Jo.
18. Seminarieorganisationen. 1. Idun. 237 s. E.

Anm. Om särskild tryckort ej anges, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsebokstäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. E. = ecklesiastikdepartementet, Jo. = jordbruksdepartementet.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1956:18

Ecklesiastikdepartementet

SEMINARIE
ORGANISATIONEN

I

Betänkande

avgivet av Seminarieutredningen

IDUNS TRYCKERIAKTIEBOLAG ESSELTE AB
STOCKHOLM 1956

IN SENATE

REPORT OF THE

COMMISSIONERS OF THE LAND OFFICE

FOR THE YEAR ENDING

DECEMBER 31, 1900

ALBANY: J. B. LIPPINCOTT COMPANY, PRINTERS.

Innehåll

	Sid.
Skrivelse till Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Ecklesiastikdepartementet	5
<i>Förslag till undervisningsplan för utbildning av småskollärare</i>	7
I. Allmänna anvisningar	7
II. Timplaner	8
III. Kursplaner och anvisningar	11
<i>Seminarieorganisationen</i>	71
Inledning	71
Utredningsuppdraget	71
Utredningsarbetet	72
Första kapitlet. Utbildning av småskollärare	74
1. Historik	74
2. Treårig utbildning	77
3. Utbildning av studenter	81
4. Inträdesfordringar och inträdesprövning	84
Treårig linje	84
Tvåårig linje	89
5. Undervisningsplan	90
Allmänna anvisningar	90
Timplaner	93
Kursplaner och anvisningar	98
6. Praktisk lärarutbildning	112
Metodik	113
Auskultationer och undervisningsövningar	116
7. Praktikanttjänstgöring	129
8. Övningsskolan	133
Nuvarande anordningar	133
Övningsskolor för en treårig småskollärarytbildning	137
9. Lärarkompetensen	142
Ämneslärare	142
Behörighet för småskollärare till övningsskollärartjänst	145

	Sid.
Andra kapitlet. Behovet av folk- och småskollärare	152
Tredje kapitlet. Seminariebehovet	175
1. Historik och nuvarande organisation	175
Folkskoleseminarierna	175
Småskoleseminarierna	178
2. Utredningens förslag till seminarieorganisation	180
Seminarier för både folk- och småskollärarytbildning	180
Seminarieorganisationens storlek	183
Fjärde kapitlet. Kostnadsberäkningar	191
Femte kapitlet. Sammanfattning	195
Bilaga 1. P.M. angående lärarbehovet i folkskolan läsåren 1955/56—1977/78..	201
A. Folkskollärarkåren	201
B. Småskollärarkåren	213
Bilaga 2. Förslag till ändringar i stadgan för småskoleseminarierna	225
Bilaga 3. Specialmotivering till föreslagna ändringar i stadgan för småskoleseminarierna	235

*Till Herr Statsrådet och Chefen för
Kungl. Ecklesiastikdepartementet*

Den 24 september 1954 bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för ecklesiastikdepartementet att tillkalla tre sakkunniga för att verkställa utredning och avgiva förslag rörande folk- och småskoleseminariernas organisation. Med stöd av detta bemyndigande tillkallade departementschefen den 6 oktober 1954 såsom sakkunniga ledamoten av riksdagens första kammare, f. d. lektorn Hakon Lauritz Edgar Sjödahl, ledamoten av riksdagens första kammare, lantbrukaren Gustaf Valfrid Sundelin samt undervisningsrådet och ledamoten av skolöverstyrelsen Erik Alfred Johannes Brevner även som uppdrag åt Sjödahl att såsom ordförande leda utredningsarbetet.

Vidare tillkallade departementschefen samma dag rektorn vid folkskoleseminariet i Jönköping Karl Otto Börje Svensson, rektorn vid småskoleseminariet i Skara Eric Samuel Nilsson, övningskolläraren vid folkskoleseminariet i Umeå Ruth Margareta Levander och småskolläraren i Hälsingborgs skoldistrikt Ellen Ingeborg Sondén, född Hemberg, att såsom experter stå till de sakkunnigas förfogande.

De sakkunniga har antagit benämningen *seminarieutredningen*.

Den 11 november 1954 uppdrog departementschefen åt kanslissekretären i ecklesiastikdepartementet Lars Ingvar att, räknat från och med den 1 november 1954, tjänstgöra såsom sekreterare hos de sakkunniga.

Genom beslut den 25 mars 1955 uppdrog Kungl. Maj:t åt seminarieutredningen att verkställa en allmän översyn av gällande stadga och undervisningsplan för folkskoleseminarierna.

Seminarieutredningen har nu slutfört sitt arbete i vad det avser småskollärodbildningen och seminarieorganisationens framtida omfattning. Utredningen får härmed vördsamt överlämna förevarande betänkande

rörande dessa frågor. Utredningen kommer senare under innevarande år att avlämna ett betänkande angående folkskollärarytbildningen, vidareutbildning av småskollärare till folkskollärare samt stadga för seminarierna.

Stockholm den 13 juni 1956.

Edgar Sjödahl

Gustaf Sundelin

Erik Brevner

| *Lars Ingvar*

Förslag till undervisningsplan för utbildning av småskollärare

I. Allmänna anvisningar

1. Arbetet inom seminariet bör så ordnas, att elevernas självverksamhet tages i anspråk i största möjliga utsträckning. Friare arbetsformer, såsom elevföredrag eller andra individuella uppgifter, diskussioner, elevlaborationer, demonstrationer, museibesök, studieutfärder, föreläsningar med efterföljande samtal, individuell undervisning och handledning och dylikt, bör därför, allt efter de olika ämnenas art, begagnas som medel vid seminariearbetet.

I samband med undervisningen i de särskilda ämnena bör eleverna erhålla nödiga anvisningar angående användandet av seminariebiblioteket och offentliga bibliotek på seminarieorten.

2. För underlättande av studiearbetet må koncentrationsläsning inom timplanens ram tillämpas, varvid olika ämnen växelvis under viss eller vissa delar av läsåret erhåller ett större timtal och under andra tider läses under ett mindre antal timmar eller helt nedlägges. Härvid iakttages, att undervisningstimmarna för de ämnen, vilkas studium är beroende av årstiden, huvudsakligen förlägges till den för undervisningens bedrivande lämpligaste tiden.

3. Såväl undervisningen som den praktiska lärarutbildningen bör, så långt det är möjligt, erhålla en individualiserad samt efter elevernas utvecklingsståndpunkt anpassad läggning. Vid den praktiska lärarutbildningen bör särskilt beaktas, att klasslärarens huvuduppgift inte endast är meddelandet av kunskaper utan även en allmän fostran av de unga. Det är betydelsefullt, att båda dessa moment uppmärksammas under den tid, som är anslagen till den praktiska lärarutbildningen. Undervisningen i de särskilda ämnena skall planläggas och bedrivs med hänsyn till elevernas före inträdet inhämtade kunskaper och färdigheter. Skulle härvid i fråga om något kursmoment repetition befinnas erforderlig, bör denna inriktas på för lärarutbildningens mål väsentliga synpunkter. Vid undervisningen i de olika ämnena bör hänsyn ständigt tagas till vad som är av särskild betydelse för elevernas framtida lärarverksamhet i folkskolan, utan att därför studiemålet alltför snävt begränsas. En grundlig kännedom om vårt samhälls- liv bör eftersträvas. Ett levande och aktivt studieintresse bör väckas och underhållas hos de blivande lärarna. Vid elevernas experiment, demonstrationer och laborationer bör särskild uppmärksamhet ägnas åt sådana försök, som kan komma till användning vid arbetet i folkskolan.

4. Elevernas studieresultat skall på lämpligt sätt kontrolleras. Kunskapskontrollen bör inte taga alltför mycken tid i anspråk av den till de olika ämnena anslagna tiden. Vidare bör kunskapskontrollen i de olika ämnena planläggas så, att anhopning av förhör undvikas.

5. Behandlingen av sådana kursmoment, vilka på olika sätt berör två eller flera ämnen, bör för uppnående av önskvärd och nödvändig koncentration nog planläggas vid gemensam ämneskonferens.

6. Vid undervisningen i metodik bör metodikundervisningens olika grenar, *allmän metodik*, de olika läro- och övningsämnenas metodik, *ämnesmetodik*, metodik i handhavandet av undervisningsmateriel och tekniska hjälpmedel, *teknisk metodik*, metodik i anslutning till auskultationer och undervisningsövningar, *praktikmetodik*, beaktas och samordnas vid konferenser med samtliga i metodik undervisande lärare.

Vid undervisningen i ämnesmetodik bör särskild uppmärksamhet ägnas åt en genomgång av de olika ämnenas kurser på folkskolans lågstadium, varvid bör beaktas kursernas avvägning efter barnens åldersstadium och det för deras ålder lämpliga arbetssättet. I samband därmed bör behandlas den i folkskolan använda läro- och läsebokslitteraturen.

7. Den praktiska lärarutbildningen förlägges huvudsakligen till folkskolans klasser 1—3. Några auskultationer och lektioner bör emellertid förläggas till högre klasser, företrädesvis klass 4. De praktiska övningarna planeras så, att eleverna får ta del av olika arbetssätt och undervisningsmetoder. Tillfälle bör beredas att använda de tekniska hjälpmedel och den undervisningsmateriel, som behandlas i metodikundervisningen. Klasslärarens uppgifter studeras lämpligast under auskultationer och övas under klasslärarövningar, då en elev under någon eller några dagar helt omhänderhar undervisningen i en klass. De olika momenten av den praktiska lärarutbildningen planlägges efter konferens med metodiklärarna och de lärare, som medverkar i undervisningsövningar av olika slag.

8. Vid utformningen av studiegången för den tvååriga linjen, som är avsedd för studenter, bör hänsyn tagas till den studieerfarenhet, som dessa förvärvat genom sina gymnasiestudier. Den komplettering, som erfordras i de olika ämnena, skall direkt inriktas på vad den blivande småskolläraren behöver för sin yrkesutövning. Undervisningen i metodik och den praktiska lärarutbildningen skall vara av samma omfattning som i klasserna II och III på den treåriga linjen.

II. Timplaner

I nedanstående tabeller anges antalet veckotimmar. Siffrorna inom parentes anger den tid, som av angivet antal veckotimmar skall ägnas åt metodikundervisning. I fysik, kemi och övningsämnen meddelas metodikundervisning i samband med den övriga undervisningen i respektive ämnen.

Treårig småskollärlinje

Ämne	Klass I	Klass II	Klass III	Summa
Kristendomskunskap	3	2 (½)	2 (½)	7 (1)
Modersmålet	5	3 (½)	4 (1)	12 (1½)
Engelska	3	3	—	6
Historia med samhällslära	3	2 (¼)	2 (½)	7 (¾)
Geografi	3	1 (1)	—	4 (1)
Psykologi och pedagogik	—	4	5	9
Matematik	2	2 (1)	—	4 (1)
Biologi med hälsolära	3	2 (½)	—	5 (½)
Fysik	2	—	—	2
Kemi	1	—	—	1
Summa	25	19 (3¾)	13 (2)	57 (5¾)
Teckning	2½	2	2	6½
Välskrivning	½	—	—	½
Musik	2	2	2	6
Gymnastik med lek och idrott	3	3	4	10
Slöjd	2	2	—	4
Hemkunskap	—	2	—	2
Trädgårdsskötsel	1	—	—	1
Summa	11	11	8	30
Praktisk lärarutbildning:				
Metodik	—	2	3	5
Auskultationer och undervisningsövningar	—	2	6	8
Summa	—	4	9	13
Totalsumma	36	34	30	100

Tvåårig småskollärlinje

Ämne	Klass I	Klass II	Summa
Kristendomskunskap	2 (½)	1 (½)	3 (1)
Modersmålet	2 (½)	2 (1)	4 (1½)
Historia med samhällslära	—	3 (¾)	3 (¾)
Geografi	2 (1)	—	2 (1)
Psykologi och pedagogik	4	5	9
Matematik	2 (1)	—	2 (1)
Biologi med hälsolära	2 (½)	—	2 (½)
Fysik	2	—	2
Kemi	1	—	1
Summa	17 (3½)	11 (2¼)	28 (5¾)
Teckning	2½	2	4½
Välskrivning	½	—	½
Musik	2	2	4
Gymnastik med lek och idrott	3	4	7
Slöjd	2	2	4
Hemkunskap	2	—	2
Trädgårdsskötsel	1	—	1
Summa	13	10	23
Praktisk lärarutbildning:			
Metodik	2	3	5
Auskultationer och undervisningsövningar	2	6	8
Summa	4	9	13
Totalsumma	34	30	64

Anmärkningar till timplanerna

1. Till tid utom timplanen förlägges:

frivillig kurs i finska, 2 veckotimmar i klass I och 2 veckotimmar i klass II på varje linje;

frivillig teckning under lärares ledning, sammanlagt 1 lärartimme i veckan på varje linje;

Körsång under lärares ledning, sammanlagt 1 lärartimme i veckan på varje linje;

individuell undervisning i instrumentalmusik och, i den mån så är nödigt, i sång, sammanlagt 5 lärartimmar i veckan för varje klassavdelning, vilka lektioner, där annan anordning icke kan träffas, må kunna förläggas till timmar, då klassavdelningen är upptagen med arbete, som icke oavbrutet kräver gemensam undervisning;

frivillig orkesterspelning under lärares ledning, sammanlagt 1 lärartimme i veckan på varje linje;

simundervisning, obligatorisk intill dess att vissa grundläggande prov avlagts och därefter frivillig, sammanlagt 1 lärartimme i veckan på varje linje; samt

frivillig gymnastik med lek och idrott under lärares ledning, sammanlagt 1 lärartimme i veckan på varje linje.

2. Om den praktiska lärarutbildningen organiseras så, att antalet studieveckor för läro- och övningsämnen, teoretiska studieveckor, understiger 29 per läsår, skall antalet veckotimmar i respektive ämnen ökas i proportion till minskningen av antalet teoretiska studieveckor. För klass II på den treåriga linjen och för klass I på den tvååriga erhålles antalet effektiva veckotimmar genom att multiplicera antalet veckotimmar enligt timplanen med 30 och dividera med antalet teoretiska studieveckor. För klass III på den treåriga linjen och för klass II på den tvååriga erhålles antalet effektiva veckotimmar genom att multiplicera antalet veckotimmar enligt timplanen med 29 och dividera med antalet teoretiska studieveckor. De så erhållna veckotimtalen för vart ämne avrundas till närmast liggande $\frac{1}{4}$ veckotimal.

3. För att möjliggöra de friare arbetsformer, som omnämnes i punkt 1 i Allmänna anvisningar, må klassen, då elevantalet är större än 16, helt eller delvis, under ett antal lektionstimmar, som av skolöverstyrelsen på rektors förslag bestämmes, vara uppdelad i två eller flera grupper, som undervisas var för sig på olika tider.

4. För de elever, som inte tidigare genomgått kurs i hushållsgöromål i realskola, kommunal flickskola, folk- och fortsättningsskola eller annan kurs av likvärdig omfattning, anordnas i klass I en *kompletteringskurs i hushållsgöromål* omfattande 2 veckotimmar (4 veckotimmar under halva läsåret).

5. För elever på den tvååriga linjen anordnas *kompletteringskurser* i ämnena geografi, matematik och biologi med hälsolära. Kompletteringskurs är obligatorisk för elev, som inte äger godkänt vitsord i ämnena geografi och biologi med hälsolära i studentexamen, respektive fyllnadsprövning till sådan examen, och i matematik vid flyttning till näst högsta ring eller i studentexamen, respektive fyllnadsprövning till sådan examen. Elev må icke utan skolöverstyrelsens medgivande delta i flera än två kompletteringskurser under sin seminarietid.

Varje kompletteringskurs omfattar 2 veckotimmar.

III. Kursplaner och anvisningar

Anvisningarna har utformats med särskild tanke på den treåriga linjen men gäller i tillämpliga delar även för den tvååriga linjen.

Kristendomskunskap

Treårig linje

Klass I, 3 veckotimmar. Religionshistoria. Bibelkunskap: grundtankarna i judendomen, Jesu liv och förkunnelse, de viktigaste skrifterna i Nya testamentet.

Klass II, 2 veckotimmar, varav $\frac{1}{2}$ veckotimme metodik. Huvuddragen av kyrkohistorien med särskilt beaktande av sammanhangen, idéerna och strömningarna, fromhetslivet, kristendomens förhållande till kultur- och samhällslivet, religionsfrihetens framväxande. Kristendomen i nutiden: de kristna huvudkyrkorna, världsmissionen och de ekumeniska strävandena. Metodik.

Klass III, 2 veckotimmar, varav $\frac{1}{2}$ veckotimme metodik. Fortsatt religiös nutidsorientering: svenskt kyrkoliv, innefattande såväl svenska kyrkan som de viktigaste frikyrkosamfunden; svenska kyrkans högmässa och psalmbok; kyrkoåret. Systematisk framställning av kristen tro och etik i anknytning till studium av bibliska texter; religionspsykologiska spørsmål; aktuella livsåskådningsfrågor. Metodik.

Tvåårig linje

Klass I, 2 veckotimmar, varav $\frac{1}{2}$ veckotimme metodik. Bibelkunskap: grundtankarna i judendomen, Jesu liv och förkunnelse, de viktigaste skrifterna i Nya testamentet. Religionspsykologiska spørsmål. De ekumeniska strävandena. Religionsfrihetens framväxande. Metodik.

Klass II, 1 veckotimme, varav $\frac{1}{2}$ veckotimme metodik. Religiös nutidsorientering. Systematisk framställning av kristen tro och etik i anknytning till studium av bibliska texter; aktuella livsåskådningsfrågor. Metodik.

Anvisningar

1. Kristendomsundervisningen har till syfte att ge de blivande lärarna dels religiös allmänbildning, dels handledning i ämnets metodik, avseende folkskolans tre första klasser. Därför måste seminariet söka ge dem goda kunskaper om kristendomens urkunder, idéinnehåll, utveckling och olika utformningar.

2. Vid undervisningen i *bibelkunskap* bör man å ena sidan metodiskt genomarbeta en del av de berättelser, som hör till kursen i klasserna 1—3. Å andra sidan är det av vikt, att eleverna lär känna bibeln och får en inblick i *vetenskaplig bibelsyn*. De behöver denna som bakgrund, så att de ej låser fast barnen i en bokstavstro, mot vilken barnen måste reagera och vilken f. ö. motverkar den ekumeniska anda, som nutiden kräver. Blivande lärare behöver också vara rustade att besvara kritiska frågor från barnen.

Lika viktigt är att eleverna får en praktisk inblick i vad en *religiös bibelsyn* innebär. De bör lära sig att fråga efter det religiösa och moraliska budskap, som en text, en bok, en gestalt har att bära fram till nya generationer. Att läsa en viktig profetskrift eller ett nytestamentligt brev utifrån denna synpunkt torde f. ö. ge god behållning även kunskapsmässigt. För den blivande läraren gäller det att fråga både: »Vad har denna text att säga vuxna människor?» och »Vad kan den ge barn?»

I fråga om arbetssättet bör läraren äga frihet att själv välja lämplig metod. Vid behandlingen av Gamla testamentet kan man nöja sig med att ge en överblick av den judiska religionens utveckling för att hinna studera en profet eller Psaltaren mera grundligt. Jesu liv och förkunnelse måste vara huvudsaken vid läsningen av Nya testamentet, medan den apostoliska tiden och Paulus behandlas översiktligt såsom bakgrund till en fördjupad, konkret kunskap på några punkter, t. ex. genom läsning av ett av de viktigare Paulus-breven.

3. För att kunna behandla hela *kyrkohistorien* i klass II krävs en stark reducering av stoffet och en målmedveten inriktning på det väsentliga. Man måste i stort sett bygga på realskolans kunskaper, aktualisera dessa och söka lära eleverna att förstå dem från nya synpunkter. Främst måste man visa på idéernas brottning och kristendomens insats i västerlandets historia. Av största betydelse är, att man ständigt drar linjer från det förflutna till nutiden, så att eleverna ser, hur kristendomen varit med om att skapa den andliga situation, i vilken vi står, och så att de lättare kan förstå företeelser i nuet genom kännedom om deras uppkomst eller om deras paralleller i gången tid.

Gamla tidens och medeltidens historia kan man ta upp endast ytterst summariskt. De viktigaste momenten är apostolicum, Augustinus' åskådning, germanernas kristnande, den medeltida mystiken och klosterordnarnas betydelse.

I nya tidens historia bör man få med några fylligare person- och tidskildringar, främst av Luther och Wesley samt ur t. ex. 1600-talets fromhetsliv. Tyngdpunkten måste dock läggas vid lutherdomens, kalvinismens och katolicismens viktigaste tankar samt det karakteristiska för riktningar som pietism och upplysning. Religionsfrihetens ställning under olika tider och nu gällande lagstiftning härom bör beaktas. Till den religiösa nutidsorienteringen hör utöver det moment, som omnämnes i kursplanen, någon särpräglad sekt, kärleksverksamhet av olika slag, aktuella tilldragelser inom kristenheten. Här erbjudes tacksamma uppgifter för elevföredrag, vilka i viss utsträckning kan bygga på direkta fältstudier.

Kyrkohistoriska urkunder bör givetvis studeras, bland dem psalmbooken som en av de viktigaste. Psalmer, som sjunges, kan förmedla en levande atmosfär från personligheter och andliga strömningar.

4. Studiet av *religionshistoriskt stoff* bör främst syfta till att belysa vissa religiösa föreställningar och bruk: gudsbilden, bön, offer, askes, skuldmedvetande, försoning etc. Man bör undvika att lägga någon större vikt vid gudanamn, beteckningar på olika gudstjänstbruk och dylikt inom de olika religionerna. Med den begränsade inblick i religionernas liv, som undervisningen kan ge, skulle en sådan behandling av ämnet inte nå längre än till en ytlig ordkunskap. Mer givande är att studera, hur religiösa bruk och föreställningar utformats inom de ickekristna religionerna, och sedan ställa dem i relief mot motsvarande företeelser inom kristendomen. Lämpligast torde vara att placera kursen i religionshistoria vid början av höstterminen i klass I, eftersom eleverna då kommer att möta ett i stort sett nytt stoff, behandlat ur nya synpunkter, vilket allt kan väcka och stimulera intresset för ämnet i dess helhet.

5. För förståelsen av personer och företeelser såväl i bibelns värld som i kyrkohistorien är kännedom om det elementära i *religionspsykologin* av stort värde. Än viktigare är det för en blivande lärare att veta något om utvecklingen av barns religiösa och etiska föreställningar. I lämpliga sammanhang bör därför religionspsykologiska spörsmål tas upp till behandling.

6. Att man ej bör studera *livsåskådningsfrågor* konfessionellt-dogmatiskt torde numera anses självklart. Läraren har ej rätt att göra propaganda för en viss kristendomstyp utan bör sakligt framlägga olika åsikter och värderingar med strävan att visa dessas positiva sidor. För den skull behöver han ej vara opersonlig. Den respekt han visar andras ståndpunkter har han rätt att begära också för sin egen.

Det är värdefullt att få samtal till stånd, vilka hjälper eleverna att bygga upp en personlig livsåskådning och livsstil. Det är också av stor betydelse, att de får tillfälle att mera grundligt sätta sig in i vissa problem och vara beredda att försvara sina synpunkter. Friare arbetsformer såsom elevföredrag med efterföljande diskussion tjänar väl dessa ändamål, blott man ej ställer för stora krav på de medverkande.

7. I fråga om *metodiken* bör man i klass II huvudsakligen inrikta sig på sådant, som eleverna kan ha nytta av vid sina första undervisningsövningar, d. v. s. kristendomslektionens elementära problem. Man bör ge råd i konsten att berätta åskådligt och dramatiskt samt påpeka nödvändigheten av att berättaren anpassar sig efter de olika behoven hos åhörarna i klasserna 1 och 2, vilka ännu står kvar i sagoåldern, och hos barnen i klass 3. Eleverna bör få kännedom om olika hjälpmedel att levandegöra stoffet, dels litteratur, sakligt upplysande och fantasieggande, dels film- och stillbilder, flanellograf och planscher. De måste också övas i att berätta och ge ordförklaringar samt få anvisningar på lämpliga handledningar och uppslagsböcker.

Man bör grundligt genomgå kristendomslektionernas planläggning på olika stadier: ord- och sakförklaringarnas plats, vikten av att berättelsen, frånsett den psykologiska utfyllningen, framställes i ostörd helhet såsom lektionens höjdpunkt, det rätta utnyttjandet av planscherna, barnens självverksamhet (teckningar i arbetsbok, växelläsning av texter, dramatiseringar), förhörets berättigande, metoder att inpräglade vissa fakta. Metodiken för kristendomslektioner av olika typ bör behandla berättelselektioner, lektioner kring ett ämne eller ett bibelord och psalmlektioner. Särskilt de sistnämnda måste ägnas stor uppmärksamhet, dels därför att de vållar ovana lärare stora svårigheter, dels därför att man just i småskolan kan göra så mycket av dem. Eleverna bör påminnas om vikten av att ge noggranna ordförklaringar samt få lära sig att levandegöra en psalm icke genom en liten »predikan» utan genom en vacker teckning eller en berättelse, som klargör dess huvudtanke.

I klass III bör man ständigt i samband med studiet av tros- och sedeläran uppmärksamma det metodiska problemet, vilka delar av stoffet som kan tas upp med barn. Olika etiska och religiösa problems behandling i lågstadiets kristendomsundervisning kan sålunda fördelas över hela detta moment av kursen. Eleverna bör tänka igenom sådana frågor som: »I vad mån och hur kan man tala med barn om Gud, Jesu under, bönen, moralens krav, döden?» Vid diskussion om dessa problem bör man för de blivande lärarna betona religionsfrihetens krav och påminna dem om att all undervisning i trosfrågor måste vara saklig och objektiv och buren av respekt för oliktankandes ärliga övertygelse. Här kan också påpekas möjligheten för lärare utan personlig kristen ståndpunkt att med bevarad ärlighet ge sina elever mycket av det, som kristendomsundervisningen avser att ge barnen: trygghet och en kärleksfull inställning till medmänniskorna.

En rad praktiska specialproblem bör också behandlas: det värdefulla i att uppgöra en årsplan och att tänka igenom, vilka kulturhistoriska och geografiska fakta samt moraliska och religiösa lärdomar som bör tas upp i samband med de olika berättelserna, kyrkoårets möjligheter att berika undervisningen, morgonandakternas utformning och planläggning samt anvis-

ning på hjälplitteratur för dem. En del principiella frågor bör också tas upp. Man bör t. ex. påvisa, att olika metoder är möjliga, eftersom olika barnklasser ej har samma behov och eftersom det i kristendomsundervisningen kommer mera an på personligheten än på tekniken.

Modersmålet

Treårig linje

Klass I, 5 veckotimmar. Muntlig framställning: korta berättande och beskrivande framställningar; reproduktioner; referat av olika slag; intervjuer; övningar i dramatisk framställning och åskådligt berättande; dialoger; sagor; välläsning; memorering.

Skriftlig framställning: korta berättelser, beskrivningar och redogörelser i skissform; brev; referat; uppsatser; uppsatsteori.

Språklära: ljudlära; satslära; funktions-, betydelse- och böjningslära; skiljeteckenslära (skrivregler); språkriktighets- och stilfrågor.

Litteraturläsning: svensk litteratur från 1880-talet till våra dagar; dansk och norsk litteratur; modern utländsk litteratur i översättning; kort översikt av de litterära strömningarna från 1880-talet i samband med läsning av representativ litteratur.

Kurs i danska eller norska.

Bibliotekskunskap, $\frac{1}{4}$ veckotimme: historik, organisation, författningar o. d.; något om bibliografier och kataloger; klassifikation; katalogisering; uppslagsböcker; skolbibliotek och klassbibliotek; barnböcker.

Klass II, 3 veckotimmar, varav $\frac{1}{2}$ veckotimme metodik. Muntlig framställning: referat; föredrag; korta lektionsavsnitt; någon morgonandakt av religiös eller profan karaktär i seminariet eller övningsskolan; välläsningsövningar; röst- och talvård.

Skriftlig framställning: referat och andra korta övningar samt uppsatser, därav någon som bygger på tryckta källor.

Språklära: ordbildningslära; frågor rörande språkriktighet, stilarter och språkvård; kort språkhistorisk översikt.

Litteraturläsning: isländsk litteratur; svensk litteratur till 1880-talet; kort litteraturhistorisk översikt.

Kurs i danska eller norska.

Metodik: allmän orientering om modersmålsundervisningens mål och metodik på lågstadiet; muntlig framställning och läsning; den första läsundervisningens metodik; rättskrivningens metodik.

Klass III, 4 veckotimmar, varav 1 veckotimme metodik. Muntlig framställning: sagor och berättelser för barn; referat och föredrag; diskussioner och övningar i mötesteknik.

Skriftlig framställning: uppsatser; recensioner av barnböcker och lärobokslitteratur; sagor och berättelser för barn; praktiska skrivelser; rättning och bedömning av skriftliga övningar och prov; felanalys.

Språklära: repetition av viktigare delar av språkläran, främst ljudläran; barnspråk.

Litteraturläsning: sagor; barnböcker; några av världslitteraturens klassiker; fria litteraturstudier.

Metodik: fortsatt behandling av den första läsundervisningens och rätt-skrivningens metodik; skriftlig framställning; språkbyggnadsövningar; översikt över läro- och läseböcker i modersmålet för lågstadiet samt metodisk litteratur rörande modersmålsundervisningen.

Tvåårig linje

Klass I, 2 veckotimmar, varav $\frac{1}{2}$ veckotimme metodik. Muntlig framställning: referat; föredrag; korta lektionsavsnitt; välläsningsövningar; röst- och talvård.

Språklära med särskild hänsyn till undervisningen på folkskolans lågstadium; språkriktighets- och språkvårdsfrågor.

Skriftlig framställning: referat och andra korta övningar samt någon uppsats.

Bibliotekskunskap, $\frac{1}{4}$ veckotimme: historik, organisation, författningar o. d.; något om bibliografier och kataloger; klassifikation; katalogisering; uppslagsböcker; skolbibliotek och klassbibliotek; barnböcker.

Metodik: Som för klass II på den treåriga linjen.

Klass II, 2 veckotimmar, varav 1 veckotimme metodik. Muntlig framställning: sagor och berättelser för barn; referat och föredrag; diskussioner och övningar i mötesteknik.

Skriftlig framställning: recensioner av barnböcker och lärobokslitteratur; sagor och berättelser för barn; praktiska skrivelser; rättning och bedömning av skriftliga övningar och prov; felanalys.

Metodik: Som för klass III på den treåriga linjen.

Anvisningar

1. Självfallet skall läraren såväl i sin undervisning som beträffande de praktiska övningarna i de olika ämnesgrenarna ta hänsyn till elevernas individuella behov. Den vars svaga sida är t. ex. muntlig framställning, bör få flera tillfällen till framträdande, den mindre säkre skribenten bör få skriva flera övningsuppsatser etc.

De metodiska synpunkterna bör ständigt hållas aktuella.

2. Seminarieundervisningen i modersmålet måste i första rummet tillgodose de praktiska kraven. För all undervisning är en god *muntlig framställning* den viktigaste formella förutsättningen. För den som skall ge folkskolans barn den första undervisningen i tal och läsning, är denna ämnesgren även pedagogiskt viktigast. En grundlig utbildning i muntlig framställning är således en högst angelägen uppgift.

Övningar i muntlig framställning bör bedrivas under hela studietiden.

I klass I gäller det till att börja med att arbeta bort de vanliga hämningarna vid framträdande inför klass och i övrigt offentligt, vidare att lära eleverna tala tydligt och utnyttja sitt röstmaterial på bästa sätt samt använda ett korrekt språk. De i kursplanen föreslagna berättande och beskrivande framställningarna kan med fördel behandla elevernas egna upplevelser, erfarenheter och synpunkter. Genom reproduktioner, dialoger och sagoberättande tränas åskådlighet och livfullhet i framställningen. Referaten bör redan från början fylla en verklig uppgift i undervisningen och exempelvis behandla litterära och språkliga uppgifter i riktiga sammanhang.

I klass II kan eleverna få övning i naturligt språk och uppträdande i undervisningssammanhang genom att övertaga korta, begränsade avsnitt av preparations- och förhørslektioner i sin egen klass.

För diskussionerna (i klass III) gäller, att de för att ge ett gott resultat — ur alla synpunkter — bör behandla ämnen, som är av aktuellt intresse för klassen eller på annat sätt har klar verklighetskaraktär. En diskussionstimme blir naturligtvis också en praktisk övning i mötesteknik.

Övningarna i sagoberättande o. d. i klass III bör i största möjliga utsträckning förläggas till övningsskoleklass.

3. *Skriftlig framställning:* En småskollärare har i sin undervisning ständigt bruk för förmågan att skriva för barn, språkriktigt, enkelt och levande. I klass I är trägen övning att behandla lättare uppgifter av den typ, som föreslagits i kursplanen, därför nödvändig. Endast ett fåtal uppsatser av mera traditionell typ kan således komma ifråga i denna klass. Däremot bör på ämnets lärotimmar skisser och andra korta uppsatser läggas in. (Alla dessa behöver självfallet ej rättas på sedvanligt sätt.) Alla tillfällen att på papperet fästa en tankegång, huvuddragen av en framställning, ett sammandrag etc. bör tillvaratagas. Ett utmärkt komplement till övningar i skriftlig framställning är t. ex. analys av texter, som visar, hur olika ämnen behandlas av goda författare och hur en viss klart bestämd uppgift kan lösas på olika sätt av olika författare. En lämplig form av dispositionsövning är att i klassen diskutera fram en plan för ett ämne, som alla väl behärskar. I direkt anslutning härtill får eleverna utarbeta var sitt korta avsnitt, som omedelbart läses upp och diskuteras. För att uppöva den formella säkerheten, inte minst i elementärt avseende, beträffande skiljetecken och rena ordningssaker är direkta övningar nödvändiga. De bedrivs lämpligast i samband med språkläran.

I klass II bör eleverna ha rätt att utbyta två vanliga uppsatser mot en längre framställning av ett ämne efter eget val (t. ex. något med anknytning till hembygden).

För klass III torde en mera pedagogisk inriktning av övningarna i skriftlig framställning verka stimulerande och även ur andra synpunkter vara lämplig. Rättning av uppsatser och i samband därmed felanalys och diskussioner om språkliga och metodiska frågor är mycket viktiga moment.

Muntlig och skriftlig framställning bör i största möjliga utsträckning bedrivas parallellt, så att en muntlig redogörelse på olika sätt förbereder en skriftlig. Detta innebär en mycket stor vinst för bägge ämnesgrenarna och är otvivelaktigt av stor metodisk betydelse.

Att så mycket som möjligt ge dessa övningar verklighetskaraktär är det säkraste medlet att effektivisera dem.

4. Den blivande lärarens insats som undervisare i modersmålet är i mycket hög grad beroende av goda insikter i *språklära*, vilka icke får inskränka sig till en mekaniskt inlärd terminologi utan måste utgöra en levande kunskap. En grundlig genomgång av språklärans samtliga delar är således ofrånkomlig.

Såsom grund för röst- och talvård och muntlig framställning över huvud bör ljudläran tas upp som första moment i klass I. Det gäller att lära eleverna en riktig talandningsteknik, god tonbildning, fyllig resonans och tydlig artikulation. En viktig uppgift är också att diskutera, vilka dialektala drag som bör bortarbetas enligt gängse uttalsnormer. Undervisningen bör vidare vara klart inriktad på ämnets betydelse för nybörjarundervisningen. De praktiska övningarna är härvidlag viktigast. De bör bedrivas på ett sådant sätt, att de ger eleverna för nybörjarundervisningen användbara metodiska uppslag. Ljudanalysens betydelse för läsinlärandet och rättskrivningen samt för en riktig behandling av röst- och talrubbingar hos barnen hör också hemma i dessa sammanhang.

Beträffande de övriga delarna av språkläran torde det vara riktigast ur metodisk synpunkt att ta satsläran som utgångspunkt för ordläran. Från satslärans subjekt och predikat är övergången naturlig till ordlärans substantiv och verb och från huvudord och bestämning till adjektiv och adverb o. s. v.

En mycket viktig del av undervisningen i språklära bör utgöras av ofta återkommande tillämpningsövningar, avsedda att systematiskt komplettera övningarna i muntlig och skriftlig framställning, framförallt beträffande sådant, som är särskilt viktigt för undervisningen i folkskolan. Lämpligt är att jämsides med genomgången av språkläran enligt elevernas lärobok även behandla och diskutera folkskolans kurs enligt någon för detta stadium lämplig språklära.

I klass I bör också en kort översikt av språkriktighets- och stilfrågor medhinnas i samband med uppsatsgenomgång (felkategorier, stilarter).

Kursen i språklära i klass II bör behandla sådana problem, som även i form av korta notiser och kommentarer kan fördjupa förståelsen för språkets väsen och öka den blivande lärarens förutsättningar att handha dess vård: tal och skrift, riksspråk och dialekter; tradition och utveckling, inhemskt och utländskt, särskilt svenskt och samnordiskt; synonymer; stilarterna etc. I samband med den språkhistoriska översikten bör en kort framställning ges av våra person- och ortnamn.

Alla tillfällen att öva användning av handböcker i riktiga sammanhang bör utnyttjas.

5. Endast förhållandevis få av modersmålets lärotimmar kan anslås till *litteraturstudium*. Detta måste bli bestämmande för såväl målsättning som kursplan och metod.

Det gäller först och främst att försöka komma fram till hur man skall läsa en bok för att få det utbyte, den kan ge. Men undervisningen skall också — utan att eftersträva examensmässiga resultat i litteraturhistoria — söka både levandegöra svensk kulturtradition och förmedla bekantskap med moderna litteraturströmningar.

Utifrån dessa utgångspunkter bör undervisningen i klass I och II följa två linjer, dels grundligt behandla ett mindre antal verk och i samband därmed reda ut de viktigare litterära begreppen, dels genom korta översikter söka ge en inblick i de idéhistoriska sammanhangen.

Litteraturstudierna måste i mycket stor utsträckning bedrivas på egen hand, varför anvisningar för sådana studier bör meddelas. Grupparbetet är en synnerligen lämplig arbetsform, särskilt när det gäller modern litteratur. Samtidigt med genomgång i klassen redovisas grupparbetena i form av föredrag, gruppdiskussioner, referat, uppläsning och dramatisk framställning. Även elevföredrag har i detta sammanhang en viktig uppgift.

I klass III bör eleverna vara mogna för fria litteraturstudier. Av största vikt är, att dessa studier verkligen blir fria — men för den skull ej planlösa — och anpassade efter elevernas och lärarens intresseinriktning. Den naturliga arbetsformen är studiecirkeln. Möjligheterna att finna lämpliga ämnen är snart sagt obegränsade. Som exempel kan nämnas: Levande gestalter i världslitteraturen (Prometheus, Don Quijote, Hamlet, Faust, Peer Gynt o. s. v.), barndomstiden i några klassiska och några moderna självbiografiska verk, svenska skolskildringar från äldre och nyare tid, nordisk folklivsskildring (t. ex. från Björnson till Sara Lidman).

Man kan också tänka sig, att en studiecirkel sysslar med t. ex. den svenska prosans utveckling eller med en jämförelse mellan berättarstil och berättarteknik i exempelvis en isländsk saga, romantisk prosa och naturalistisk prosa (i båda fallen på grundval av intensivt textstudium). Om förutsättningar och intressen inom någon grupp medger det, kan man ägna sig åt exempelvis Dikt och ton (d. v. s. tonsatt svensk lyrik) eller Dikt och bildande konst.

Tillfällen att aktualisera och levandegöra den klassiska svenska dikten bör icke förbises.

För att eleverna skall ha en viss beläsenhet att bygga på redan från början, är det lämpligt att vid meddelandet om intagning lämna uppgift på viktigare verk, som kommer att behandlas under första seminarieåret, och rekommendera dessa till ferieläsning.

Metodik.

6. *Muntlig framställning och läsning*: Talövningar. Fria samtal. Enkla berättelser. Improviserade dramatiseringar (exempelvis i anslutning till läseboksstycken). Vardagslivets talsituationer. Ljudbildnings- och uttalsövningar.

Allmän orientering i läsundervisningens metodik med särskilt uppmärksammande av följande moment: målet för skolans läsundervisning; läsningens inordnande i skolans totala arbetsprogram; högläsning och tyst läsning; övning i olika lästekniska moment med hänsyn till skiftande läsestoff och arbetsuppgifter; läsestoffets anpassning efter elevernas intressen och mognad; kollektiv och individuell läsundervisning.

Grundligt studium av den första läsundervisningens problem. Härvid bör särskilt följande frågor behandlas: utvecklingsfaktorer, som är avgörande för barns läsmognad; systematisk prövning av barns läsmognad; målsättning för läsundervisningen under de första skolåren; metoder vid den första läsundervisningen; olika stadier i läslärandet; läsundervisningens organisation som klassarbete, grupparbete och individuellt arbete på lågstadiet; läsningens samordnande med andra aktivitetsformer; den fria läsningen; läsmaterialets anpassning efter barnens utveckling; systematisk prövning av barnens läsförmåga med hänsyn till lästeknik, språkförståelse och innehållsuppfattning; arbetsmateriel för den första läsundervisningen.

7. *Skrivning och språklära*: Rättskrivningens psykologiska och pedagogiska problem. Rättskrivningsundervisningens anordning med hänsyn till inlärningsteknik, lärjungarnas självverksamhet och arbetets differentiering efter barnens olika förutsättningar. Olika arbetsformer. Redogörelse för frekvensundersökningar. Användning av ordlista. Standardiserade stavningsprov. Särskilda skrivsvårigheter. Diskussion av läroböcker och andra hjälpmedel för ortografiundervisningen.

Den skriftliga framställningens värde för barnens utveckling, dess praktiska betydelse. Olika slag av skrivning på lågstadiet. Fri och bunden uppsats. Hur undervisningen skall ge uppslag samt öka ordförråd, variationsmöjligheter och känsla för ordens valör. Hur läraren söker åstadkomma lämplig stegring från lättare till mera krävande uppgifter samt omväxling i fråga om ämnesval och arbetssätt. Granskning av läroböcker och andra hjälpmedel för uppsatsskrivning. Språkbyggnadsövningar enligt folkskolans undervisningsplan för tredje och fjärde klasserna.

8. Vägledande *översikt över läro- och läseböcker* i modersmålet för folkskolans lägre klasser samt viktigare *metodisk litteratur* rörande modersmålsundervisningen.

Engelska

Treårig linje

Klass I, 3 veckotimmar. Läsning av engelskspråkig litteratur, delvis kursivt. I mån av behov repetition av formläran och den mera elementära syntaxen samt därutöver i anslutning till textläsningen syntaktiska företeelser av vikt för förståelsen. Kulturella förhållanden i samband med läst text. Hör- och talövningar, företrädesvis med utgångspunkt i den lästa texten, samt referat på engelska.

Klass II, 3 veckotimmar. Läsning, delvis kursivt, av engelskspråkig litteratur, däri inbegripet något arbete med pedagogiskt innehåll. Syntaktiska företeelser, kulturella förhållanden samt hör- och talövningar och referat som i föregående klass.

Anvisningar

1. Undervisningen har till uppgift att, på grundval av det i realskolan inhämtade eller motsvarande kunskaper, vidare utveckla lärjungarnas förmåga att läsa och förstå engelskt skriftspråk med god läsfärdighet som mål och giva dem någon övning i språkets muntliga bruk samt någon kännedom om engelsk och amerikansk litteratur och kultur. *Textläsning och textbehandling* utgör därför medelpunkten i undervisningen. Detta utesluter icke, att språkets muntliga sida uppmärksammas, eftersom det talade språket torde vara ett minst lika effektivt sätt att vid textbehandlingen inpräglade betydelser och fixera innehållet som genomgående översättning. En förutsättning härför är, att den lästa litteraturen är tillräckligt lättillgänglig, för att eleverna skall kunna tillgodogöra sig den utan större svårighet och förståelsen kunna kontrolleras utan översättning av texterna i deras helhet. Förhör av hemuppgifter och kontroll av förståelsen vid kursivläsning bör i största möjliga utsträckning ske genom utfrågning och referat på engelska. Då så anses behövt, bör eleverna emellertid, både vad hemuppgifter och kursivläsning beträffar, få tillfälle att genom stickprov och omsorgsfull översättning av valda smärre partier visa, att de har riktigt uppfattat texten; förmågan att läsa litteratur har allt att vinna på noggrannhet i fråga om ordens och konstruktionernas innebörd. Oklara och ungefärliga föreställningar om ordens betydelse och de syntaktiska sammanhangen bör motarbetas. Detta gäller särskilt det gängse abstrakta ordförrådet, som är viktigt för förståelsen av t. ex. populärvetenskaplig litteratur.

Textläsning som hemuppgift bör omväxlande vara intensiv, med noggrant inträngande i de lästa texterna, och extensiv, med uppövning av förmågan att snabbare uppfatta det lästa och överblicka ett större sammanhang.

Kursivläsning bör förekomma i ganska stor utsträckning och även den läggas både intensivt och extensivt. Vid kursivläsning gjorda påpekanden

bör antecknas av lärjungarna och följande lektion kort förhöras, t. ex. i talövningsform, så att de ger ett mera bestående resultat.

Anvisningar om *bruket av lexikon* bör ges, likaså om hur anteckningar bör föras vid förberedande av hemuppgifter och vid kursivläsning («glosböcker»).

För *textvalet* kan uppställas som ett allmänt önskemål, att lärjungarna får göra bekantskap med värdefull modern engelsk och amerikansk prosa, skönlitterär såväl som pedagogisk-psykologisk och aktualitetsbetonad (tidningar och tidskrifter). De pedagogiska eller psykologiska böcker, som läses det sista året, bör vara goda populärvetenskapliga arbeten, som kan intressera eleverna såväl genom lättfattligt och fängslande innehåll som genom klart och enkelt språk.

Vid läsning av amerikanska författare bör upplysningar lämnas om avvikelser från brittisk engelska i det amerikanska språkbruket.

2. *Hör- och talövningar* bör flitigt bedrivas, så att eleverna efter hand med lätthet uppfattar det talade språket och som en naturlig sak uttrycker sig, åtminstone i enkla former, på engelska. Ur denna synpunkt är det av vikt, att undervisningen gradvis lägges så, att lektionerna, med vissa undantag, t. ex. beträffande den mera teoretiska grammatikbehandlingen, föres på engelska. Sin givna plats har det främmande språket, såsom redan påpekats, vid textläsningen, men även i andra sammanhang, t. ex. i fråga om »classroom activities» och realia, bör engelskan vara undervisningsspråket.

Eleverna bör då och då få kortare individuella referatuppgifter, t. ex. något kapitel ur en skönlitterär eller populärvetenskaplig bok, en tidskriftsartikel e. d. Sådana referatuppgifter kan omväxla med föredrag över ämnen i samband med den lästa kursen.

3. I en kursplan, som har till syfte att ge eleverna god läsfärdighet, bör *realia* ha ett ej alltför snävt begränsat utrymme. I realskolan har det huvudsakligen varit vardagslivets seder och bruk samt vissa sidor av den materiella kulturen, som behandlats. På seminariet bör även litterära, i vidare mening kulturella och sociala förhållanden uppmärksammas och förklaras som ett led i textbehandlingen. Undervisningssystemet i Storbritannien och Förenta staterna kan t. ex. förutsättas intressera blivande lärare, och vid behandlingen därav bör ej blott de mera pittoreska traditionella skolformerna, t. ex. public schools, omnämnas utan ännu mera de moderna strävandena och den sociala omvälvning som skett även på undervisningens område. Över huvud bör det vara läraren angeläget att, så ofta texten ger anledning därtill, på ett konkret och lättfattligt sätt göra eleverna bekanta med karakteristiska drag i anglosachsisk kultur och anglosachsiska tänkesätt.

4. *Uttalet* får helt naturligt ej åsidosättas, även om huvudvikten skall läggas vid ordförrådet och uppfattningen av texten. Ett vårdat uttal och god

intonation hör vara målet, och särskilt bör uppmärksammas betydelsen av att en riktig uppfattning av texten får uttryck i korrekt frasering och satsaccent. Grammofonskivor och bandinspelningar kan användas som omväxling i arbetet och som lämpliga hörövningar, bandinspelningar även som kontroll av elevernas eget uttal.

5. I fråga om *grammatiken* torde det i stort sett räcka, om den i realskolan inhämtade kursen vidmakthålles, åtminstone som passiv kunskap, medan det mera systematiska grammatikstudiet får lämna rum för textläsning. Det torde dock vara nödvändigt att i samband med denna klargöra och inpräglade sådana, särskilt syntaktiska, företeelser, som är väsentliga för en rätt förståelse av texten och som kanske ej behandlats eller blott flyktigt berörts i realskolan. Hit hör t. ex. frånvaron av bestämd artikel vid vissa substantiv i allmän betydelse, satsadverbets placering, nödvändiga och parentetiska relativsatser, svårare fall av betydelseskiljande »some» och »any», hjälpverbet »will» och »would» med betydelse av »vilja» eller »bruka», transitiva verb använda intransitivt och tvärtom, konstruktioner med ing-formen använd som verbalsubstantiv, satsförkortningar med ing-form eller perfekt particip, vissa konjunktioner etc.; hit kan också räknas ordbildningsläran, som är av stor betydelse för textläsningen.

6. *Skrivningar* ingår ej i kursplanen, men det bör ej vara uteslutet, att läraren ett par gånger i terminen på lektionstid anordnar t. ex. en versionskrivning utan lexikon för att bilda sig en uppfattning om klassens allmänna ställning eller dikterar ett stycke text att av klassen nedskrivas och översättas.

Sådana skrivningar får ej vara avgörande för betygsättningen, som huvudsakligen bör grunda sig på elevernas prestationer för övrigt, men det är å andra sidan klart, att de kan vara av värde vid uppskattningen av elevernas språkuppfattning, såväl vad ordförrådet som kombinationsförmågan beträffar.

I klasser, där ett större eller mindre antal elever på grund av bristande förkunskaper behöver mera elementär undervisning, bör även övningskrivningar av annat slag kunna förekomma till befastande av kunskaperna.

Finska

Treårig linje

Klass I, 2 veckotimmar och *klass II*, 2 veckotimmar. Uttalsövningar och i samband därmed jämförande studier av ljuden i tornedalsfinskan och det svenska riksspråket. Grammatik under särskilt beaktande av de fall, där finskans särdrag påverkar svenskan i gränstrakterna. Tillämpningsövningar. Hör- och talövningar. Enkla skriftliga övningar. Det elementära ordförrådet och den grundläggande fraseologien på grundval av nybörjarböcker för lågstadiet. Det elementära religiösa språket med inlärande av barnböner och barnpsalmer. Enkla barnvisor. Sagobokslitteratur. Barnskildringar av litterärt värde.

Tvåårig linje

Klass I, 2 veckotimmar och *klass II*, 2 veckotimmar. Som för klasserna I och II på den treåriga linjen.

Anvisningar

1. Studierna har till huvudsaklig uppgift att tillgodose det pedagogiska behovet av finskkunnighet hos lärarna på lågstadiet i finsktalande gränstrakter.

2. Undervisningen bör först och främst syfta till att ge grunderna av finska språket för att de blivande lärarna icke blott skall kunna förstå finsktalande barn utan även förstå språkegenheter hos tvåspråkiga barn.

3. Tyngdpunkten av studierna bör läggas på ljudläran, de centrala delarna av formläran och syntaxen. Lågstadiets ordförråd bör inläras.

4. Läsning av finska bör inriktas på finska läroböcker, speciellt nybörjarböcker, samt barnböcker och lämpliga delar av psalmboken.

5. Hör- och talövningar bör bedrivas så, att eleverna övas i att uppfatta och uttrycka sig enkelt på finska.

6. I den mån tiden tillåter bör realia givas ett visst utrymme, så att förståelse för finsk kultur skapas.

7. Övningar i skriftlig behandling av finska språket bör inte givas alltför stort utrymme. Således bör blott enkla skrivövningar förekomma men inga skriftliga prov.

8. För elever med förkunskaper i finska bör särskild kurs anordnas. Det gives då möjlighet att fördjupa de i kursplanen angivna kursmomenten. Tiden torde tillåta behandling av de viktigaste avvikelserna i tornedalsdialekterna från det finska riksspråkets ljudförhållanden och ordböjning samt någon läsning av finsk pedagogisk litteratur.

*Historia med samhällslära***Treårig linje**

Klass I, 3 veckotimmar. Valda partier av forntidens och medeltidens allmänna historia såsom bakgrund till studiet av motsvarande epoker i svensk historia. Forntidens och medeltidens svenska historia utförligt behandlad samt i anknytning därtill grunddragen av de nordiska grannlänternas historia under samma perioder. Studium av seminarieortens fornminnen, historiska minnesmärken, museisamlingar, folktraditioner och lokalhistoria. Orientering om arkeologiens, kulturminnesvårdens och hembygdsvårdens mål och arbetsmetoder. Orientering om historievetenskapens arbetsmaterial och metoder.

Klass II, 2 veckotimmar, varav $\frac{1}{4}$ veckotimme metodik. Valda partier av nya tidens allmänna historia såsom bakgrund till studiet av motsvarande epok i svensk historia. Översiktlig behandling av nya tidens svenska historia t. o. m. år 1809, utförligare behandling av tiden efter 1809. Studiet av

svensk samhällskunskap påbörjad. Fortsatt studium av seminarieortens historiska minnesmärken, museisamlingar, folktraditioner och lokalhistoria. Metodik.

Klass III, 2 veckotimmar, varav $\frac{1}{2}$ veckotimme metodik. Svensk samhällskunskap med huvudvikten lagd vid kommunalkunskap och sociala frågor. Skildring av samhällslivet, sådant det möter på seminarieorten. Skolsociala spörsmål samt barna- och ungdomsvård bör särskilt beaktas. Orientering om de sociala och ekonomiska miljöer, från vilka skolans elever kommer. Privat- och samhällsekonomiska frågor. Metodik.

Tvåårig linje

Klass II, 3 veckotimmar, varav $\frac{3}{4}$ veckotimme metodik. Kort genomgång av forntidens och medeltidens svenska historia samt i anknytning härtill de nordiska grannländernas historia under samma perioder. Studium av seminarieortens fornminnen, historiska minnesmärken, museisamlingar, folktraditioner och lokalhistoria. Orientering om arkeologiens, kulturminnesvårdens och hembygdsvårdens mål och arbetsmetoder. Orientering om historievetenskapens arbetsmaterial och metoder. Svensk samhällskunskap med huvudvikten lagd vid kommunalkunskap och sociala frågor. Skildring av samhällslivet med utgångspunkt från seminarieorten. Särskilt bör skol-sociala spörsmål samt barna- och ungdomsvård beaktas. Orientering om de sociala och ekonomiska miljöer, från vilka skolans elever kommer. Privat- och samhällsekonomiska frågor. Metodik.

Anvisningar

1. Undervisningen i historia bör ha som en väsentlig allmänbildande uppgift att framhäva det historiska perspektivet, påvisa historiens betydelse för förståelsen av vår egen tid samt motverka en anakronistisk syn på det förgångna. Undervisningen har till uppgift att ge såväl vidgad allmänbildning som mera speciell yrkesutbildning. Yrkesutbildningen bör inriktas på att ge nödiga kunskaper för undervisning i de historiska och samhällseliga momenten i ämnet hembygdskunskap med arbetsövningar samt för undervisning i ämnena historia och samhällskunskap i klass 4, kännedom om det nutida svenska samhället samt orientering om historie- och samhällsundervisningens metodik.

En koncentration av lärostoffet kring väsentliga och samlande synpunkter måste eftersträvas. Särskilt gäller detta den allmänna historien samt tiden 1523—1809 i svensk historia, vilka kursavsnitt måste behandlas mycket översiktligt. Allmän och svensk historia bör i görligaste mån läsas synkront, så att utvecklingen i vårt land inpassas i ett större sammanhang.

Särskild vikt bör läggas vid sådana avsnitt av historien, som kan bidra till att ge förståelse för vårt samhällsliv av i dag, för våra politiska, ekonomiska och sociala förhållanden. Behandlingen av ämnet bör icke i främsta

rummet inriktas på en kvantitativ utvidgning av förut inhämtade kunskaper utan på en fördjupning av vissa partier samt på att ge översikter av det historiska orsakssammanhanget.

2. Vid stoffurvalet måste särskilt avseende fästas vid sådana sidor av den historiska utvecklingen, vilka speciellt bör framhävas vid undervisningen i klasserna 3 och 4. Det är därför angeläget, att eleverna framförallt erhåller konkreta upplysningar om kulturlivets olika sidor — verktyg, redskap och vapen, deras utseende, tillverkning och användning; näringsfång och hushållning; bostäder och andra byggnader; klädedräkt; gravskick; folksed och folkliv. Framställningen kan därvid läggas upp så, att eleverna får inspiration och stoff till sådana historiska genrebilder i ord, vilka visat sig särskilt användbara vid historieundervisningen i lägre klasser, t. ex. Med renjägare mot iskanten, Ett besök i en jägar- och fiskarby under stenåldern, En jordbrukarby under stenåldern, I bronsgjutarens verkstad, Hos mästerns meden, En storbondegård under vikingatiden, Vi reser till Birka, På vikingafärd i österled, En medeltida gudstjänst, Herr Sten bygger en borg, En dag i ett kloster, Hur en stad kunde uppstå under medeltiden, På landskapstinget, Hur man färdades under medeltiden, Ett besök i det medeltida Stockholm, Vi följer med en hanseatisk köpman, En resa i Bergslagen på Engelbrekts tid, Dagligt liv i det gamla Egypten, Upp-täckten av Tutankamons grav, Med fenicier på handelsfärd, Ett besök i Perikles' Aten, Ett besök i kejsartidens Rom.

3. Vid stoffurvalet bör tillses, att kursen i svensk samhällslära erhåller tillräcklig historisk underbyggnad. Vid historieundervisningen i klasserna I och II bör alltså särskild uppmärksamhet ägnas själva samhällsutvecklingen, varjämte eleverna under hand bör bibringas säker kännedom om de vanligaste politiska, sociala och ekonomiska begreppen. Härigenom kan läggas en god grund för den mera systematiska kursen i samhällslära.

4. Undervisningen bör söka ge eleverna åtminstone elementära begrepp om det källmaterial, det forskningsarbete och den vetenskapliga litteratur, som bildar grundval för handböckernas och läroböckernas sammanfattningar. Sålunda kan vid behandlingen av t. ex. vikingatiden uppmärksammas, hur olika typer av källmaterial och olika vetenskapsgrenar bidragit till vår kännedom om denna period (geologi, botanik, zoologi, arkeologi, historia, litteraturhistoria, religions- och kyrkohistoria, språkvetenskap o. s. v.).

Citat ur källor bör fortlöpande få belysa framställningen, varjämte eleverna bör beredas tillfälle att själva studera källpublikationer för skolbruk. Ävenså bör de mera direkt konfronteras med åtminstone något källkritiskt problem, t. ex. Unionsdokumentet av år 1397, Stockholms blodbad, Västerås-riksdagen 1527 eller Karl XII:s död.

I undervisningen bör också klart komma till uttryck, att uppfattningen om historiska händelser, företeelser och personligheter kan växla. Denna

synpunkt kan anläggas exempelvis i följande fall: Hällristningarna, Det svenska rikets uppkomst, Erik den helige, Engelbrekt, Mötet i Arboga 1435, Sten Sture d. y., Erik XIV, Drottning Kristina, Erik Dahlberg, Karl XII, Frihetstiden, Gustav III, Gustav IV Adolf.

5. Inte minst för att eleverna skall erhålla uppslag av metodisk art, bör olika slag av konkretiserande undervisningsmateriel målmedvetet utnyttjas, t. ex. tidslinjer (med symboler), synkronistiska översikter, kartor (även kartsquisser på tavlan), teckningar, planscher (även uppförstoring av t. ex. bokillustrationer), bilder, bildband, film, faksimilereproduktioner, modeller.

6. Särskilt vid studiet av seminarieortens kulturminnen och lokalhistoria kan det vara lämpligt, att eleverna får utarbeta en arbetsbok, vilken kan tjäna som mönster för deras egen undervisning i hembygdskunskap och historia.

7. Möjligheterna till grupparbete och individuella arbetsuppgifter bör utnyttjas. Som exempel på sådana arbetsuppgifter kan nämnas tillverkning och demonstration av undervisningsmateriel, såsom enklare kartor (t. ex. Vikingatågen, Eriksgatan, Det svenska väldets omfattning vid olika tidpunkter), modeller (Stenkammargravar, Fornborg, Järnåldersgravfält, Vikingaskepp, 1100-talskyrka, Riddarborg); planering och ledning av historiska exkursioner; studier av vissa kursavsnitt med hänsyn till stoffurval för undervisningen, främst i folkskolans klass 3; förslag till teckningsuppgifter i anknytning till historiekursen; kulturhistoriska översikter — gärna med metodiska aspekter — t. ex. Forntidens gravskick i Sverige, Klädedräktens utveckling, Bostadens utveckling, Jordbrukets och jordbruksredskapens historia, Våra kyrkobyggnadsstilar, Färdvägar och färd sätt, Brott och straff, Undervisning, Lekar och nöjen.

Ett och samma källkritiska problem kan utdelas som arbetsuppgift åt olika grupper, vilka sedan vid en diskussion får jämföra och motivera sina slutsatser.

Gruppundervisning kan också bedrivas vid studiet av vissa avsnitt av själva historiekursen: En epok, t. ex. Yngre stenåldern (6 gruppuppgifter: klimat, geologi, flora och fauna; vapen och redskap; näringsfång; bostäder; gravskick; problemet om nyinvandringar). En historisk personlighet, t. ex. Gustav Vasa (6 gruppuppgifter: Barndom och ungdom; Befrielseverket; Gustav Vasa och kyrkan; Bondeupproren; Gustav Vasas förvaltningssystem; Gustav Vasa i vardagslivet). En historisk epok eller en historisk personlighet, avspeglad i dikten, t. ex. Vikingatiden (Tegnér, Geijer, Linclater, Frans G. Bengtsson, U. P. Olrog); Erik XIV (Nicander, Snoilsky, Strindberg, Fröding); Gustav Vasa (Bäckström, Strindberg, Snoilsky, Karlfeldt); Karl XII (Dalin, Anders Odel, Tegnér, Strindberg, Heidenstam).

Alldeles särskilt väl lämpar sig kursen i svensk samhällslära för gruppstudium. Inledande och sammanfattande översikter av läraren är dock nödvändiga, för att icke sammanhanget skall gå förlorat.

8. Vid undervisningen i samhällslära måste största möjliga konkretion eftersträvas. Framställningen får alltså inte stanna vid allmänna principer och organisatoriska utanverk utan måste ge direkta och konkreta upplysningar om olika samhällsorgan i arbete, om sociala förhållanden, om ekonomiska problem av direkt betydelse för vårt folk och för den enskilde o. s. v.

Väl förberedda studiebesök under sakkunnig ledning ger givetvis de mest levande föreställningarna. Därvid bör tiden om möjligt disponeras så, att eleverna även får tillfälle att ställa frågor. Som lämpliga studieobjekt kan nämnas: Länsstyrelse, Landsting, Stads- och kommunalfullmäktige, Domstolar, Pastorsexpedition, Socialvårdsbyrå, Arbetarskydd vid en industri etc. Studiebesök och intervjuer kan också göras av grupper eller av enskilda elever, vilka sedan redovisar inför klassen.

Likaså vinnes ökad åskådlighet, om framställningen belyses av konkreta fall: Behandlingen av ett visst riksdagsärende, Den kommunala organisationen och verksamheten i en bestämd stads- resp. landskommun, Ett bestämt barnavårdsärende (låt vara anonymt), En småskollärares självdeklaration o. s. v.

Ökad konkretion vinnes också genom åskådningsmateriel av olika slag, t. ex. kartor, bilder, bildband, tidningsurklipp, radioutsändningar (ev. upptagna på bandinspelningsapparat), diagram, riksdagstryck, Svensk författningssamling, Kungliga expeditioner och andra ämbetskrivelser, blanketter av olika slag, valkuvert, röstsedlar, valpropaganda. Likaså bör eleverna stifta direkt bekantskap med grundlagarna och kommunallagarna i någon lättillgänglig edition.

Till diskussion upptages allmängiltiga eller aktuella samhällsproblem, t. ex. Monarki eller republik, Den demokratiska samhällsordningens svårigheter. Tvåkammersystemets vara eller icke vara, Folkomröstningsinstitutet, Vår gällande valordning, Skattebörd och välfärdsstat, Straffets uppgift, Ungdomsbrottligheten. Sådana diskussioner kan bidra att fostra eleverna till saklighet i debatten samt bringa dem till insikt om samhällsfrågornas aktualitet för varje enskild medborgare. I samband med sådana meningsutbyten får eleverna också tillfälle till praktiska övningar att leda mötesförhandlingar och skriva diskussionsprotokoll.

Likaså bör eleverna intresseras för aktiv och kritisk tidningsläsning. Ett hjälpmedel härvid kan vara att låta ett par elever varje vecka sammanställa en inrikes- eller utrikeskrönika i form av tidningsurklipp och kommentarer. Ledare ur tidningar av olika politisk färg, behandlande samma fråga, kan också diskuteras i klassen. Riksdagens arbete kan fortlöpande följas i en »riksdagskrönika» med material hämtat från dagspressen.

För att i någon mån belysa de skiftande miljöer, från vilka skolbarnen kommer, bör någon uppmärksamhet ägnas sociologiska spørsmål. Som grupparbete kan inför klassen redovisas, hur några olika typfamiljer har det beträffande budget och levnadsstandard, bostad, vanor, intressen o. s. v.

Därmed är en lämplig bakgrund given till en behandling av privatekonomiska frågor, t. ex. upprättande av budget, försäkringsskydd, sparande, självdeklaration. Med utgångspunkt härifrån kan också diskuteras samhällsekonomiska spørsmål av direkt betydelse för den enskilde.

9. Metodiska synpunkter bör fortlöpande delgivas eleverna speciellt beträffande stoffurvalet. Vid den metodiska genomgången bör bl. a. beaktas: olika metoder för tidsbegreppets klargörande; stoffurvalet; förslag till gruppuppgifter; den elementära samhällsundervisningens metodik; användningen av arbetsböcker; berättarteknik; sammanfattning av konkretiserande hjälpmedel, kartor, planscher, bilder, bildband, film, faksimilereproduktioner, modeller, dramatiseringar, skolradio; planering och ledning av exkursioner; anvisningar om preparationslitteratur; översikt över den metodiska litteraturen.

Geografi

Treårig linje

Klass I, 3 veckotimmar. Hembygdstudium avseende seminarieortens och den omgivande bygdens geografiskt typiska drag. Exkursioner och studiebesök vid representativa anläggningar. Insamling av studiematerial rörande seminarieortens natur, näringsliv, bebyggelse och socialgeografi. Behandling av viktigare kapitel ur den allmänna geografin (fysisk geografi med geologi, bebyggelse-, befolknings- och socialgeografi samt kartkunskap) huvudsakligen med hänsyn till nordiska förhållanden.

Översikt av jordens befolkning, bebyggelse, näringsliv och socialgeografi. De stora geografiska regionernas särdrag och orsakerna till att Sverige har handelsförbindelser med dessa regioner. Jorden som himlakropp.

Klass II, 1 veckotimme metodik. Metodisk genomgång av de geografiskt betonade momenten i ämnet hembygdskunskap med arbetsövningar i klasserna 1—3 och geografiundervisningens metodik vid genomgång av hemlandskapets geografi. I samband därmed behandling av viktigare avsnitt ur den fysiska och ekonomiska geografin. Jordglobens användning vid geografiundervisningen på primärt stadium.

Tvåårig linje

Klass I, 2 veckotimmar, varav 1 veckotimme metodik. Hembygdstudium avseende seminarieortens och den omgivande bygdens geografiskt typiska drag. Exkursioner och studiebesök vid representativa anläggningar. Insamling av studiematerial rörande seminarieortens natur, näringsliv, bebyggelse och socialgeografi. Metodik, som för klass II på den treåriga linjen.

Kompletteringskurs, 2 veckotimmar. Viktigare kapitel ur den allmänna geografin (fysisk geografi med geologi, bebyggelse-, befolknings- och socialgeografi samt kartkunskap) huvudsakligen med hänsyn till nordiska förhållanden.

Översikt av jordens befolkning, bebyggelse, näringsliv och socialgeografi. De stora geografiska regionernas särdrag och orsakerna till att Sverige har handelsförbindelser med dessa regioner. Jorden som himlakropp.

Anvisningar

1. Undervisningen i geografi skall bygga på elevernas tidigare inhämtade kunskaper motsvarande realskolans kurs och i första rummet syfta mot att ge de blivande småskollärarna utbildning för undervisning i de geografiskt betonade momenten i klasserna 1—3 i folkskolan, så att de efter avlagd examen på egen hand kan studera och undervisa om den hembygd, där undervisningen bedrives. Därjämte bör även i geografiundervisningen upptagas de fysiska, ekonomiska och kulturella faktorer, som kan påverka människornas arbete och levnadssätt.

2. Hembygdsstudiet bör grundas på exkursioner och studiebesök efter en noggrant genomtänkt plan. Genom insamling och bearbetning av det insamlade materialet bör god kännedom förvärfvas om de viktigaste bergartsbildande mineralen, huvudtyperna av vårt lands bergarter samt de viktigaste jordarterna. Vid behandlingen av terrängformerna bör uppmärksamheten fästas vid samspelet mellan berggrundens byggnad, sprickbildningar, förvittring, erosion, ackumulation och nivåförändringar.

3. Mot bakgrunden av naturförhållandena genomföres studiet av hembygdens näringsliv, bebyggelseförhållanden (tätorts- och glesbebyggelse), befolkningsgeografi (befolkningspyramid, yrkesstruktur) och socialgeografi (t. ex. stadens inre differentiering med citybildning, kartläggning av affärscentra, olika slags butiker, en tätorts omland med resandetäthet med buss eller tåg, gränser mellan omland och något om flyttningsrörelser).

4. I anslutning till punkt 3 behandlas olika kartors förmåga att återge terrängformer, strandkonturer, bebyggelse, kommunikationsleder m. m., varvid tillgängliga topografiska kartor i olika skalor bör jämföras med geologiska och ekonomiska kartor samt sjökort.

5. Valda kursmoment kan göras till föremål för elevernas självverksamhet, t. ex. åskådliggörandet i en sandlåda eller plastisk massa av veckning, förkastning, glaciärbildning, erosion och deltabildning. Enkla reliefer kan även utföras över instruktiva områden. Den erforderliga namngeografien bör repeteras av eleverna själva enligt anvisningar, som lämnas av läraren vid läsårets början med angiven tidpunkt för redovisningen av kunskaperna.

6. För klimatstudiet bör väderleksakttagelser göras. De kan omfatta övningar i att avläsa temperatur, lufttryck, nederbörd och vindriktning samt bedömning av vindstyrka, molnighetsgrad och uppträdande huvudtyper av moln. Iakttagelserna bör göras på bestämt klockslag under en längre period och journalföras samt sammanställas i diagramform. För att

de lokala väderleksiakttagelserna skall bli inplacerade i ett större sammanhang, bör de jämföras med väderlekskartan i de större dagliga tidningarna.

7. I samband med studiet av den allmänna geografin bör om möjligt en längre studieresa anordnas för att bereda eleverna tillfälle att närmare lära känna natur och näringsliv inom någon viktig och representativ del av landet. Material som insamlas under färden bör bearbetas och redovisas som självständiga arbetsuppgifter i form av uppsatser, korta föredrag, grafiska framställningar etc.

8. Emedan geografiundervisningen skall förberedas och påbörjas i folkskolans tredje klass med hemlandskapet och, om så befinnes lämpligt, något närliggande geografiskt område eller landskap, bör geografiundervisningen vid seminariet omfatta några typiska landskap.

9. Vid studiet av kulturgeografin bör eleverna vänjas vid att utnyttja lämplig handbokslitteratur, bland vilken särskilt må nämnas valda delar av Sveriges officiella statistik. I anslutning härtill kan olika arbetsövningar utföras. Här bör även dags- och veckopressens artiklar och bildmaterial utnyttjas liksom det aktuella geografiska kunskapsmaterial, som meddelas genom radion. Vissa delar av den ekonomiska geografin kan med fördel studeras i form av studiecirkelarbeta.

10. Behandlingen av jorden som himlakropp bör särskilt omfatta jordens form och storlek, tidvattenfenomenet, geografisk Ortsbestämning och årstidernas uppkomst.

11. Den metodiska genomgången i klass II anknytes lämpligen till det i klass I insamlade och bearbetade materialet.

Psykologi och pedagogik

Treårig linje

Klass II, 4 veckotimmar. Psykologins uppgift och mål. Grunddragen av den allmänna psykologin i samband med laborationer. Sinnes-, varseblivnings-, föreställnings- och uppmärksamhetspsykologi. Inläring och minne. Tänkande och problemlösning. Behov och motiv. Känslolivet: emotioner, sentiment och attityder. Intelligens och begåvning. Anlags- och intelligensundersökningar. Arbete och trötthet.

Allmän undervisningslära.

Pedagogikens historia t. o. m. Rousseau.

Klass III, 5 veckotimmar. Utvecklingspsykologi. Arv och miljö. Utvecklingshämningar. Skolmognadsproblemet. Läsnings- och skrivningens psykologi och pedagogik. Testteori och testmetodik med praktiska övningar. Kunskapsprövningar: standardprov, diagnostiska prov, betygsättning. Pedagogisk statistik.

Karaktär och personlighet. Psykisk hälsa och sjukdom. Psykisk hygien. Socialpsykologi.

Karaktärsfostran. Anvisningar för pedagogisk terapi inom och utom skolan av barn med beteenderubbningar. Skolhygien.

Pedagogikens historia till vår tid. En kort framställning av svenska folkskolans historia. Modern reformpedagogik.

Tvåårig linje

Klass I, 4 veckotimmar. Som för klass II på den treåriga linjen.

Klass II, 5 veckotimmar. Som för klass III på den treåriga linjen.

Anvisningar

1. Studierna i psykologi och pedagogik syftar till att göra seminarie-eleverna väl skickade för lärarens yrke. Denna allmänna målsättning gäller emellertid för alla ämnena på seminariets timplan. Det specifika för pedagogikstudiernas mål är, att den studerande skall få kunskaper om och lära sig förstå: 1) barnets situation, när det övergår från hemmet till skolan; 2) de metoder och tillvägagångssätt, som skall användas, för att skolans fostran och undervisning skall bli så framgångsrik som möjligt.

Denna mer specifika målsättning förutsätter i sin tur kännedom om barnets kroppsliga, psykiska och sociala växt och utveckling i främsta rummet under spädbarnsåldern, förskoleåldern och skolåldern men också med utblickar mot puberteten och adolescensen. Därjämte erfordras goda kunskaper om undervisnings- och uppfostringsmetodernas psykologiska grundvalar: inläringens och vanebildningens psykologi. Läraren bör också ha kännedom om de vanligaste anpassnings- och inläringssvårigheternas symtom och orsaker. Detta förutsätter oftast kontakter med föräldrar, målsmän, läkare, kuratorer och andra, liksom också förmåga att urskilja relevanta observationer, när det är fråga om remittering till olika barnavårdande institutioner.

2. Beträffande litteraturanvisningarna må rent allmänt poängteras, att eleverna utöver den rena kurslitteraturen även bör göra sig förtrogna med den skönlitteratur, som behandlar barn och barns utveckling. Detta är ett så pass viktigt moment, att varje psykologilärare bör förelägga eleverna vissa skönlitterära verk om barn som obligatoriska.

3. Den ordning i vilken momenten står uppräknade i kursplanen anger inte deras tidsföljd. Sålunda är det ju mycket vanligt, framför allt utomlands, att undervisningen i psykologi, efter en inledande orientering om psykologins mål och metoder, börjar med reaktionernas och handlingens psykologi, fortsätter med behov, motiv och emotioner och slutar med sinnenpsykologi. Läraren har givetvis full frihet i detta avseende. Han kan mycket väl börja höstterminen i klass II med pedagogikens historia. Den allmänna undervisningsläran bör komma tidigt, så att eleverna får nytta av den i sin praktik.

4. Studierna i klass II bör ligga på experimentell bas. Härvid delas klas-

sen i två grupper. Experimenten bör följas av redogörelser, vilka senare i sin utformning bör vara så standardiserade som möjligt. Detta underlättar lärarens kontroll och elevernas arbete. Alla experiment kan inte utföras av eleverna under laborationerna utan får göras som demonstrationsförsök inför hela klassen. En del kan också sparas till sista året, det gäller i synnerhet visningar av psykologiska filmer. Experiment och träning i enklare testning får också hänskjutas till klass III. I laborationsserien bör ingå vanliga experiment i sinnes- och varseblivningspsykologi, gestaltpsykologi, inläring, minne, uppmärksamhet etc. Experiment över mer komplexa företeelser såsom motivation, känslöreaktioner o. d. får förmedlas genom film i den mån sådan kan erhållas. Experimentens målsättning skall vara klar och distinkt. Sålunda skall de sinnes- och varseblivningspsykologiska experimenten ge kunskap om hur varseblivningar bygges upp med bidrag från olika sinnen och inte endast från synen. Även blinda har varseblivningar. Inläringsexperimenten bör låta eleverna åskådligt erfara, att en enkel inläringssituation kan vara ett problem, som en del individer inte kan lösa. Det dagliga skolarbetets paralleller till inläringsexperimenten påpekas. Eleverna bör få tillfälle att iakttaga, hur fel bortarbetas, hur stereotypier och affektiva reaktioner utvecklas, hur en inlärningskurva konstrueras och hur insikt uppkommer. Experimenten bör alltid på föreläsningarna efteråt kommenteras och anvisningar ges om tillämpliga ställen i litteraturen.

5. De enklaste statistiska grundbegreppen (medeltal, standarddeviation samt frekvensfördelningar) måste genomgå i samband med experimenten, även om den egentliga statistik kursen ligger i klass III. Olika inlärningskurvor gör eleverna också bekantskap med i experimenten. Man kan näppeligen genomföra en experimentell undervisning, utan att eleverna får lära sig några enkla statistiska handgrepp.

6. Gestaltpsykologin nämnes inte som ett särskilt moment i kursplanen men bör självfallet beredas ett relativt brett utrymme i varseblivningspsykologin liksom också i inlärnings- och tankepsykologin. Detta är av särskild vikt, om undervisningen på traditionellt sätt börjar med sinnespsykologi och enkla reaktioner.

7. De svåraste momenten i kursplanen för klass II är inläringens, motivens och känslolivets psykologi jämte begåvningsläran. Dessa moment torde därför ta den längsta tiden i anspråk. Känslobindningar och attityder bör exempelvis behandlas ingående, så att eleverna får förståelse för hur fördomar och värderingar uppkommer, hur konflikter uppstår och utvecklas. Dessa företeelser behandlas visserligen senare i klass III i samband med barnpsykologin, men deras allmänpsykologiska bakgrund bör klarläggas i klass II.

8. Djurpsykologin upptas inte som ett speciellt kursmoment, men erfarenheterna från denna forskning är oombärliga för en rätt förståelse av bl. a. inlärningslagarna.

9. Vid studierna i pedagogikens historia bör inte historisk fullständighet eftersträvas. Snarare bör det vara bilder ur pedagogikens historia ägnade att belysa sambandet mellan skolans verksamhet och samhällslivet i övrigt. Som exempel må nämnas medborgarnas behov av utbildning och förändringarna i skolans målsättning under olika samhällsförhållanden, de reformpedagogiska idéernas uppkomst och utveckling etc. Därjämte bör de nyskapande pionjärernas insatser skildras och ställas i relation till dels den tid de levde i, dels nutida strömningar.

10. I klass III skall de psykiska funktionernas utveckling under spädbarns-, förskole- och skolåldern studeras: barnets varseblivning, intelligens, tänkande, fantasi, språk, lek, teckning, affekt och handlingsliv. Puberteten och adolescensen behandlas i sina huvuddrag.

11. Problemet arv och miljö diskuteras som bakgrund till utvecklingshämningarnas psykologi och pedagogik. Därefter behandlas skolmognadsproblemet, intellektuell efterblivenhet, tal-, läs- och skrivsvårigheter, hörselsvaga barn, synsvaga barn. Särskilt viktigt är, att de pedagogiska åtgärderna vid olika former av utvecklingshämning får en ingående behandling. Vanliga former av psykonervösa besvär hos barn uppmärksammas, och de möjligheter läraren har att komma tillrätta med dessa besvär exemplifieras. Finns specialister för behandling av barn med ovan nämnda utvecklingshämningar och besvär, är det lämpligt, att de anlitas för att komplettera lärarens framställning. Studiebesök på institutioner för handikapade barn är också värdefulla.

12. Olika metoder för karaktärsfostran bör ingående diskuteras, såsom vanor, exempel, suggestion, belöning, straff, befallning, förbud, råd, samtal med barn etc. Såsom särskilt viktiga moment i detta avseende hör klassrumsarbetets organisation och lärarens uppträdande diskuteras. Läsans funktion och rätta användning förtjänar att behandlas ur förevarande synpunkt.

13. I samband med en kort kurs i socialpsykologi, eventuellt med kursivläsning av ett mindre socialpsykologiskt arbete, orienteras eleverna om kontakten med föräldrar och målsmän.

14. Alla eleverna bör få god orientering om testningens mål och medel. När exempelvis vänsterhäntheten behandlas, bör demonstrationerna åtföljas av diskussion om dessa prövningars pedagogiska aspekter. Någon systematisk träning i testningens teknik kan självfallet inte organiseras utom möjligen för en eller annan elev.

15. Vid elevföredrag och diskussioner i klass III får man begränsa sig till mindre uppgifter. Som exempel på diskussionsämnen kan nämnas: barnskildringar, barnteckningar, kvarsittningsproblemet, referat av re-

formpedagogiska arbeten, metodiska problem, sexualundervisningen på lågstadiet.

Matematik

Treårig linje

Klass I, 2 veckotimmar. Folkskolans och realskolans kurs i aritmetik och algebra behandlad och något utvidgad för att ge en logisk grund för olika räkneoperationers innebörd. Elementär kurs i geometri påbörjad.

Klass II, 2 veckotimmar, varav 1 veckotimme metodik. Elementär kurs i geometri fortsatt. Grafisk framställning och funktionslära. Metodik.

Tvåårig linje

Klass I, 2 veckotimmar, varav 1 veckotimme metodik. Folkskolans kurs i aritmetik behandlad och något utvidgad för att ge en logisk grund för olika räkneoperationers innebörd. Grafisk framställning och funktionslära. Metodik.

Kompletteringskurs, 2 veckotimmar. Realskolans kurs i aritmetik och algebra behandlad och något utvidgad. Elementär kurs i geometri. Funktionslära.

Anvisningar

1. *Aritmetik*. Kursen i aritmetik bör syfta till att ge grundlig insikt och ökad färdighet. Sammanhang bör eftersträvas mellan undervisningen i aritmetik och i räknemetodik. Bland moment som bör upptagas till behandling må nämnas: de hela talen (talsystem, talord, talbeteckning), tallinjen, de fyra räknesätten med hela tal jämte olika metoder och uppställningar för deras skriftliga utförande, primtalen, delbarhetssatser, kontrollmetoder, bråkbegreppet, de fyra räknesätten med allmänna bråk och decimalbråk, sortförvandlingar, förhållandebegreppet, proportionalitet. I såväl detta som i övriga kursavsnitt torde historiska notiser vara ägnade att väcka elevernas intresse och vidga blicken för kulturhistoriska sammanhang.

2. *Algebra*. Vid diskussionen av de aritmetiska räknelagarna må algebraiska beteckningar komma till användning och räkning med algebraiska uttryck övas i den utsträckning, som efordras för detta ändamål och för kursen i övrigt. Grunderna för lösning av linjära ekvationer och ekvations-system med två obekanta repeteras. Tillämpningar på enkla problem inom kursområdet.

3. *Geometri*. Repetition av geometrins grunder och några viktigare geometriska satser. Likformig avbildning. Begreppet skala. Enkla planimetriska och stereometriska beräkningar inom ramen för gällande inträdesfordringar.

4. *Grafisk framställning och funktionslära*. Detta kursavsnitt syftar till att bereda det matematiska underlag, som efordras för förståelse av den grafiska framställning, som möter eleverna vid studiet av övriga läro-

ämnen. Bland grundläggande moment må nämnas: variabler, funktionsbegreppet, rätvinkliga koordinater och deras användning vid grafisk framställning, studiet av olika slags diagram, såsom polygon- och kurvdiagram, stapeldiagram, ytdiagram och bildenhetsdiagram samt annan bildframställning. Grafiskt studium av några enkla, algebraiskt definierade funktioner av första och andra graden jämte enkla tillämpningar. Beteckningar och terminologiska frågor behandlas grundligt.

5. *Metodik*. Metodikkursen bör ge en utförlig behandling av undervisningen i matematik under de tre första skolåren. Modernare arbeten på området bör beaktas. Väsentliga olikheter i framställningssättet belyses med härför lämpade räkneläror. Olika slag av räknemateriel och dess användning behandlas. Additions-, subtraktions-, multiplikations- och divisionstabellerna samt metoderna för deras inlärande och inövande genomgås. Principer för huvudräkning diskuteras. Den första geometriundervisningens metodik studeras. Olika slag av prov, deras ändamål, byggnad och räckvidd behandlas. Det bör inte förbigås, att räkning förekommer i skolarbetet inte bara på för ämnet anslagna timmar utan även vid lektioner i t. ex. hembygdkunskap. Matematiken som ett moment i samlad undervisning bör beaktas.

6. Ett par gånger i terminen må två à tre timmar anslås till provskrivningar i matematik och metodik.

Biologi med hälsolära

Treårig linje

Klass I, 3 veckotimmar. Naturstudier. Några viktiga kapitel ur växternas och djurens liv. Ärftlighetslärans grunder. Huvuddragen av utvecklingsläran.

Klass II, 2 veckotimmar, varav $\frac{1}{2}$ veckotimme metodik. Naturstudier. Några viktiga kapitel ur människans fysiologi samt hälsolära. Metodik.

Tvåårig linje

Klass I, 2 veckotimmar, varav $\frac{1}{2}$ veckotimme metodik. Naturstudier. Några viktiga kapitel ur växternas och djurens liv. Metodik.

Kompletteringskurs, 2 veckotimmar. Ärftlighetslärans grunder. Huvuddragen av utvecklingsläran. Några viktiga kapitel ur människans fysiologi samt hälsolära.

Anvisningar

1. *Naturstudierna* måste inta en central ställning i utbildningen. Eleverna måste lära sig att se i naturen och känna igen det sedda. Artkännedom får bli ett medel att väcka naturintresset och en förutsättning för en djupare kunskap om naturen och inlevelse i densamma.

Växtstudierna inledes lämpligen med studium av nyttoväxter i trädgård

och på åker samt ogräs. I parker studeras vanliga träd, buskar och prydnadsväxter. Inledande studier över växtsamhällen. Huvudvikten lägges vid igenkännandet av arterna, men även ekologiska problem beaktas. Pollinationsbiologi, frukt- och fröspridning samt vegetativ förökning studeras. Anpassningsföreteelser, t. ex. förberedelser för övervintring, iakttages.

Artkännedomen kräver återupplivande av realskolekunskaper i organografi samt övning i växtbestämning.

Kryptogamerna får icke försummas. Kryptogamexkursioner bör anordnas, varvid studeras och inläres vanligare ätliga och giftiga svampar, valda typer för grupperna ormbunkar, fräkenväxter, lummerväxter, mossor och lavar. Elevernas självverksamhet tages i anspråk genom samlingsarbete under exkursionerna samt anordning av utställningar av det insamlade materialet.

Frågan om anläggande av herbarier (enskilda, klass- eller gruppherbarier eller ett av läraren iordningställt studieherbarium) samt lämplig form av kunskapskontroll avgöres av ämneskonferensen.

Djurstudierna inledes lämpligen med insektsstudier i samband med pollinationsbiologin. Fågelstudierna är lämpligast att påbörja under senhösten och vintern, då endast stannfåglarna finns kvar. Korta besök i seminariets omgivningar, i parker, vid öppet vatten i fågeldammar och hamnar eller vid vattenfall och forsar, ger rika studiemöjligheter. Fågelbordet bör icke försummas. Strykfåglars och eventuella invasionsarters uppträdande studeras och de näringsbiologiska orsakerna diskuteras. På våren studeras flyttfåglarna i stort sett i den ordning de anländer. Fortlöpande anteckningar göres över de olika arternas ankomsttid, och de vanligaste arternas sång studeras och läres för igenkännande. Hithörande ekologiska problem beaktas.

Under våren studeras även växterna. Förutom artkännedom även växternas organisation, groning, lövsprickning m. m. Ekologiska studier i samband med vårens framskridande. Djurlivet i stillastående vatten studeras såväl i naturen som genom insamlat material i laboratoriet.

Naturstudierna kompletteras med en översikt över växters och djurs livsförhållanden, i synnerhet deras sätt att lösa de näringsfysiologiska och fortplantningsbiologiska problemen. Det stora kretsloppet i naturen med kemiska reaktioner av uppbyggande och nedbrytande art belyses, varvid banden mellan växter och djur samt mellan högre och lägre organismer betonas. Den ställning människan intager till övriga levande varelser göres till föremål för särskild behandling.

Inom många avsnitt finnes lärostoff, som ingår i kursen i hembygdskunskap och som måste behandlas med tanke härpå.

2. Ur *växternas liv* genomgås följande avsnitt. Studiet av ämnesomsättningen inledes med huvuddragen av markläran och näringsupptagningen, varefter tyngdpunkten lägges på fotosyntesen och den bildade organiska

substansens användning av växter och djur. Fotosyntesens betydelse för tillvaratagandet av solenergi betonas. Anpassningsföreteelser föranledda t. ex. av vattenproblemet och våra växters övervintring. Groning och tillväxt. De behövliga kunskaperna rörande byggnaden, bl. a. den mikroskopiska, inhämtas i lämpligt sammanhang.

3. Ur *djurens liv* genomås följande avsnitt. Sambandet mellan byggnad och levnadssätt hos en del vanliga djur, företrädesvis sådana som tillhör kursen i hembygdskunskap. Fortplantningsförhållandena, inklusive yngelvård, hos t. ex. insekter, groddjur, fiskar, fåglar och däggdjur. Djurens flyttningar och vandringar. Jämvikten i naturen.

Den behövliga artkännedomen torde kunna förvärfvas genom självstudier i de biologiska samlingarna under samtidigt användande av handböcker i ämnet. Eleverna bör uppmanas att ta kännedom om bibliotekets samling av natur- och djurlivsskildringar. De anatomiska kunskaperna måste inhämtas genom dissektioner (t. ex. fisk, fågel, kanin) och genom iakttagelser på olika slag av preparat.

4. Ur kapitlet om *människans ställning till övriga levande varelser* kan följande moment bli föremål för behandling. Hur människan i forna tider utvann sitt livsuppehälle ur växt- och djurvärlden. Något om våra viktigaste svenska gagnväxter med tyngdpunkten på odlingsförhållanden och användning. I samband härmed något om den biologiska forskningens tillämpning inom jordbruk och skogsbruk. Våra husdjur och den moderna boskapsskötseln. Människan och de vilda djuren, inklusive fiske och jakt samt rättsfrågor beträffande dessa näringsfång. Naturvård.

I kursavsnittet bör ingå studieutflykter, och det är önskvärt, att härvid även anlitas fackmän inom jordbruk och skogsbruk.

5. *Ärftlighetslärans och utvecklingslärans grunder*. Den blivande läraren måste känna till problemställningen arv—miljö. Tyngdpunkten vid studiet lägges på arvsanlagens och miljöns betydelse för utformning av egenskaperna. Avsnittet avslutas med en översikt över praktiska tillämpningar av ärftlighetsforskningen inom växt- och djurföreläringen samt över människans ärftlighetsförhållanden.

6. *Viktiga kapitel ur människans fysiologi samt hälsolära*. Småskollärarens medverkan i skolans hälsovårdande arbete kräver goda insikter i hälsolära. Genom undervisningen i fysiologi bör förklaring till hälsoreglerna erhållas. Studiet av nervsystemet och sinnesorganen lägger en grund för undervisningen i psykologi. De moment som följaktligen lämpligen behandlas är fortplantningsbiologin, ämnesomsättningen, nervsystemet samt sinnesorganen.

Elevernas tidigare inhämtade kunskaper om organens byggnad återupplivas genom undersökningar av organ från slaktdjur samt mikroskopiska preparat.

Inom den fysiologiska delen är det ofta tillfälle att orientera eleverna om

vissa vanliga sjukdomar och defekter, sjukdomsdiagnostiska medel och medicinska behandlingsmetoder, kända till namnet och gagnet av en större allmänhet. De viktigaste infektionssjukdomarna, bl. a. förkylningssjukdomarna och tuberkulos, kan behandlas i samband med genomgången av bakterierna.

Inom detta kursmoment behandlas även alkoholproblemet samt bruket och missbruket av tobak, eventuellt även kaffe.

För övrigt bör kursen i hälsolära omfatta såväl personlig hygien som social hälsovård, i den mån i dem ingående moment ej behandlas i kvinnlig slöjd (klädedräktens hygien) och i hemkunskap (vatten-, livsmedels- och bostadshygien) som speciellt skolhygieniska spörsmål. Inom den personliga hygien beaktas de i hembygdskunskapen ingående momenten, d. v. s. renlighet, mat och dryck, kroppsrörelser och frisk luft samt vila och sömn. Inom den sociala hygien bör eleverna få en översikt över dels i renhållnings- och smittoskyddssyfte verkande grenar, dels socialhygieniska verksamhetsgrenar med individen som föremål för övervakning och hälsokontroll, t. ex. barnavården, folktandvården, dispensärvården m. m. Härvid bör samråd ske med läraren i samhällslära.

Det kan också vara lämpligt, att detta avsnitt påbörjas redan under första läsåret, varigenom tid vinnes för naturstudier under andra läsåret. De moment, som utan olägenhet kan överföras, är infektionssjukdomarna, om vilka eleverna för sin egen skull bör informeras redan under första läsåret, samt fortplantningsbiologin, vilken kan behandlas i anknytning till fortplantningsförhållandena hos växter och djur.

7. *Ämnesmetodiken.* Av stor vikt är, att eleverna informeras om det rika stoff, som kan behandlas inom de intresseområden, som folkskolans undervisningsplan föreslår. Undervisningen bör grundas på barnens egna iakttagelser av verkligheten. Anvisningar för studieutflykternas allmänna anordning bör givas.

Då den biologiska terminologin i folkskolan måste skarpt begränsas, är det önskvärt, att upplysning lämnas om vilka termer som lämpligen kan användas på lågstadiet.

De fostrande möjligheter ämnet har för att hos barnen grundlägga en god hygien och att vänja dem vid ett rätt umgänge med naturen, bör tillvaratagas.

Stor uppmärksamhet ägnas undervisningsmaterielen och dess vård.

Fysik

Treårig linje

Klass I, 2 veckotimmar. Valda delar av kursen *I* i fysik för realskolan behandlade med hänsyn till undervisningen i hembygdskunskap med arbetsövningar och för att öka förståelsen av fysiska företeelser i naturen och

det dagliga livet. Demonstrationer av enkla experiment och laborationsövningar. Metodik för undervisningen i hembygdskunskap med arbetsövningar.

Tvåårig linje

Klass I, 2 veckotimmar. Som för klass I på den treåriga linjen.

Anvisningar

1. Undervisningen bör sikta mot att ge utbildning för undervisningen i hembygdskunskap med arbetsövningar samt en viss fysikalisk allmänbildning och kunskap om fysikens betydelse för samhällets utveckling och bestånd. Betydelsefulla fysikaliska uppfinningars och upptäckters inflytande på kulturutvecklingen bör diskuteras. Tekniska detaljer bör inte inkräkta på tiden. Förståelsen av principerna är långt viktigare.

2. Hembygdsundervisningen aktualiserar ofta fysikaliska fenomen, som småskolläraren ej får stå främmande för. De praktiska tillämpningarna av fysikaliska lagar, som behandlas i hembygdsundervisningen, måste därför särskilt beaktas. Undervisningen bör i så stor utsträckning som möjligt bygga på elevlaborationer och elevdemonstrationer. Det torde vara lämpligt att utdela uppgifter av sådan art, som förekommer vid undervisningen i hembygdskunskap, och låta eleverna gruppvis med hjälp av litteraturanvisningar under lärares ledning utarbeta förslag till hur respektive fenomen med enkla hjälpmedel och teckningar kan förklaras för barnen. Dessa uppgifter redovisas sedan för kamraterna antingen i form av fingerad lektion eller som föredrag med demonstrationer.

3. Vid behandling av kursen bör energiprincipen vara den sammanhållande tråden, och stoffet bör grupperas däromkring.

4. I den allmänna fysiken bör de olika grundenheterna repeteras med utgångspunkt från gällande författningsbestämmelser. Begreppen arbete, energi och effekt behandlas grundligt. Som exempel på fysikaliska företeelser och tillämpningsområden, som kan behandlas, kan nämnas: vägning, volymbestämning, blocket, lutande planet, skruven, hävstången, friktionshjulet, kullager, rullager, centrifugalapparater såsom torkmaskin och mjölkseparator, vägkurvor, hydrauliska pressar, kommunicerande rör, vattenledning, vattenståndsrör, vattenådror i marken, vattenlås, vattenhjul, vattenturbiner, Arkimedes princip (med tillämpning på båtar, is, badande och areometrar), ytspänning (insekter springer på vattenytan), oljans utbredning på vatten, vattnets uppsugande i porösa ämnen, luftens bärkraft, jämförelse mellan ballong och flygmaskin, barometrar, manometrar, hävert, vattenpumpar, cykelpump, vindkraftens användning.

5. Utvidgningslärans grunder bör endast kortfattat repeteras. Huvudvikten lägges på konsekvenserna av volymförändringar, t. ex. solvittring, ett glaskärl spricker vid hastig uppvärmning, bimetallapparater, täthetsändringar. Med hänsyn till grunderna för väderleksförutsägelser behandlas

täthetsändringar hos vatten och luft och på grund därav uppkomsten av vindar. Principen för en termometer genomgås.

Värmeströmning behandlas med utgångspunkt från enkla försök, som belyser företeelserna i naturen och det dagliga livet. Som exempel på företeelser och tillämpningar som kan behandlas, må nämnas: värmeströmmar i vatten och luft, olika ämnens värmeledningsförmåga, utstrålningens och absorptionens beroende av ytans beskaffenhet, uppvärmning av hostäder och värmeisolation av dessa, våra kläders funktion, djurens skydd mot kyla, solvärmets absorption i jorden med åtföljande utstrålning, luftens och molnens roll som skydd mot värmeutstrålning från jorden.

Kalorimetern diskuteras ytterst kortfattat. Som exempel på tillämpningar kan nämnas: vattnets stora specifika värme, volymökningen då vatten fryser till is, kokkärl, tryckkokare, luftens fuktighet.

Sambandet mellan mekanisk energi och värme belyses. Ångmaskinens, ångturbinens, förbränningsmotorns princip jämte betydelse för kulturutvecklingen diskuteras.

6. I magnetismen behandlas magnetiska kraftfält för förståelsen av kompassnålens inställning och induktionsströmmars uppkomst.

De elektrostatiske grundfenomenen behandlas kortfattat med utgångspunkt från atomernas byggnad.

De elektrokemiska grundfenomenen och den elektriska strömmens magnetiska verkningar behandlas endast repetitionsvis. En strömgenomfluten ledares rörelse i ett magnetfält behandlas för förståelsen av de elektriska motorerna. Strömstyrka, spänning, motstånd, Ohms lag, Joules lag, elektrisk energi och effekt klarlägges, och de fundamentala enheterna repeteras. Grunderna för elektrisk induktion behandlas för förståelse av elektriska generatorer.

Som exempel på praktiska tillämpningar kan nämnas: kompassen, förnickling, glödlampor, kokapparater, doppvärmare, elektriska kastruller, strykjärn, elspisar, kortslutning, säkerhetsproppar, lagbestämmelser för elledning i boningsrum, S-märkt materiel, olyckor, som förorsakas av elström, transformatorer, elektriska motorer i olika apparater i hemmet.

7. Som exempel på tillämpning av akustiken kan nämnas: musikinstrumenten, eko, ekolodning, buller och något om ljudisolation.

8. De grundläggande lagarna i optiken behandlas kortfattat för förståelsen av tillämpningsföreteelser såsom belysningslagen, betydelsen av lämplig belysning, lumen/watt, kameran, olika typer av projektiionsapparater, luppen, begreppet dioptri, optiska ögonfel, regnbågen, ljusets brytning i ett glasprisma.

9. Astronomikursen kan meddelas helt eller delvis som elevföredrag inlagda under hela läsåret. Eleverna bör utföra ett mycket begränsat antal egna observationer. Som exempel kan nämnas: bestämning av solhöjden vid olika tider under en dag, solhöjden vid middag under olika årstider,

observation av månen och någon planet med en astronomisk tub, en planets skenbara rörelse på stjärnhimlen, de vanligaste stjärnbilderna.

10. I några föreläsningar behandlas utvecklingen inom atomfysiken, varvid problem som solenergin ursprung, radioaktivitet, den moderna världsbilden och atomenergi kan diskuteras.

Kemi

Treårig linje

Klass I, 1 veckotimme. Valda delar av kursen i kemi för realskolan behandlade med hänsyn till undervisningen i hembygdskunskap med arbetsövningar och för att belysa avsnitt av kemin av praktiskt och aktuellt intresse. Demonstrationer av enkla experiment och laborationsövningar. Metodik för undervisningen i hembygdskunskap med arbetsövningar.

Tvåårig linje

Klass I, 1 veckotimme. Som för klass I på den treåriga linjen.

Anvisningar

1. Undervisningen skall i största möjliga utsträckning grunda sig på av eleverna själva utförda enkla experiment och observationer. Det är inte nödvändigt, att samtliga elever utför samma experiment. Lämpligt är att utdela uppgifter av sådan art, som kan tänkas bli utförda i samband med undervisningen i hembygdskunskap med arbetsövningar, och låta eleverna gruppvis med hjälp av litteraturanvisningar under lärares ledning utarbeta förslag till hur respektive försök med enkla försöksanordningar och teckningar kan förklaras för barnen. Dessa uppgifter redovisas sedan för kamraterna i form av fingerad lektion eller som föredrag med demonstrationer.

2. Som exempel på lämpliga uppgifter att behandla laborativt kan nämnas: undersökning av hårt och mjukt vatten; undersökning av putsmedel och fläckurtagningsmedel; rengöring av koppar, järn, silver, aluminium; socker, stärkelse och cellulosa; undersökning av äggviteämnen; undersökning av mjölk; förbränning och släckning av eld.

3. Kursen bör med hänsyn till under punkt 1 rekommenderade undervisningsmetoder koncentreras till ett halvt läsår med 2 veckotimmar i följd.

4. Några av de kemiska processer, som förekommer inom växt- och djurvärlden, bör beaktas, så att undervisningen i kemi kan beräknas stödja undervisningen i biologi med hälsolära.

5. Med hänsyn till den stora betydelse kemin fått i det nutida samhällets näringsliv bör eleverna föreläsningvis orienteras om några av de tekniska produkterna. Som exempel kan nämnas: nylon och liknande vävnadsprodukter, plastprodukter, tvättmedel, gödningsmedel, färgämnen, metallegeringar och läkemedel. Föreläsningarna bör illustreras med lämpliga föreläsningsexperiment.

I samband med föreläsningarna lämnas uppgifter om kemister, som arbetat på de olika områdena. Grundämnen och det periodiska systemet diskuteras föreläsningsvis.

6. Inredning av ett enkelt kemiskt laboratorium, anskaffning av laboratorieutrustning, beredning av några enkla provlösningar, rengöring av glas och porslin behandlas mycket kortfattat.

Teckning

Treårig linje

Klass I, 2½ veckotimmar. Orientering i ämnet. Den manuella färdighetens uppövande, textning, drillövningar. Övningar för den skapande aktivitetens frigörelse — rytmiska övningar, ornamentala kompositioner i anslutning till de frigörande och rytmiska övningarna. Klipp och klistring. Profilteckning. Modellering. Teckning på tavlan. Materialkännedom. Metodik.

Klass II, 2 veckotimmar. Teckning efter naturen. Färglära och perspektivteckning, pedagogisk teckning, dekorativ fantasiteckning och komposition. Teckning på tavlan. Metodik.

Klass III, 2 veckotimmar. Teckning efter naturen. Form och färgstudier. Pedagogisk teckning, teckning på tavlan. Dekorativ fantasiteckning. Barn-tekningsanalys. Konsthistoria. Metodik.

Tvåårig linje

Klass I, 2½ veckotimmar. Orientering i ämnet. Teckning efter naturen. Övningar för den skapande aktivitetens frigörelse — rytmiska övningar, ornamentala kompositioner och dekorativ fantasiteckning. Klipp och klistring. Modellering. Profilteckning. Teckning på tavlan. Materialkännedom. Komplettering av gymnasiets kurs i färglära. Metodik.

Klass II, 2 veckotimmar. Teckning efter naturen. Teckning på tavlan. Pedagogisk teckning. Dekorativ fantasiteckning. Barn-tekningsanalys. Metodik.

Anvisningar

1. Kursplanen i teckning tar i främsta rummet sikte på uppövning av motoriken och de funktioner, som direkt måste ställas i samband med vakenhet, sinne för estetiska värden, kombinations- och uppfattningsförmåga samt frigörandet av den aktivitet, som gör teckningen till ett medel för uttryck av tankar och känslor.

2. Orienteringen i ämnet bör omfatta: teckningen såsom barnets uttrycksmedel för berättelser, kunskaper och upplevelser, lärarens behov av teckningen i undervisningen på lågstadiet, tekningsundervisning förr och nu, kort översikt över den konsthistoriska utvecklingen.

3. Den manuella färdigheten kan övas genom mekanisk drill med t. ex. den raka linjen och den runda linjen ev. utvecklade till mönster. Drill-

övningarna syftar till att öva motoriken samt att ge en god koordination mellan öga och hand. Som redskap kan användas såväl tavelkrita som pensel. Som drillövningar sättes exempelvis in stora och lilla alfabetets textade bokstäver samt siffror. Uppmärksamheten bör fästas vid att textning, särskilt av stora alfabetets bokstäver, är mera teckning än skrift. Övningar för den skapande aktivitetens frigörelse bör börja som klotterörelser och utvecklas enligt s. k. scribblemetod. Olika teknik kan användas. Rytmsk teckning och målning kan då och då övas till musik. Kursmomentet ornamentalt komposition bör illustreras med visning av äldre ornamentik från skilda världsdelar.

4. Klipp och klistring i kulört papper eller tyg kan utföras ornamentalt eller dekorativt.

Övningar med tryck t. ex. med kork, potatis, schablontryck samt målning av klisterpapper bör läggas så, att de blir inspirerande för fantasin och förmågan att kombinera.

5. Vid profilteckning bör vikt läggas vid att eleven snabbt och tydligt kan avbilda ett föremåls karakteristiska form. Övningarna kan ha skissens karaktär och kan utföras i olika teknik.

6. Modelleringen bör utnyttjas så, att eleverna får god kännedom om materialet och övning i fri formgivning.

7. Teckning efter naturen bör lämpligen förekomma först i klass II. Dock kan under hösten i klass I, innan den egentliga teckningsundervisningen börjar, naturiakttagelser göras, eventuellt kombinerade med skissering. I klass II göres direkta studier av träd, grenar, blad, blommor, frukter o. d. I klass III kan studier och övningar i ämnet omfatta gatuperspektiv, landskapsskisser, människor och djur.

8. Elementär kunskap om färglära bör meddelas. Grunderna för den vedertagna perspektivbildens uppkomst förklaras såväl beträffande runt och rätlinjigt perspektiv som färgperspektiv.

9. Pedagogisk teckning avser åskådningsteckningar i anslutning till undervisningen. Eleven bör vinnlägga sig om en god estetisk verkan av bilden. Till pedagogisk teckning hör bilder av olika slag för undervisning i modersmålet, matematik, hembygds-kunskap m. m.

10. Teckning på tavlan såväl med avseende på drillövningar som övningar i pedagogisk teckning är av stor betydelse för den blivande läraren.

11. Vid den dekorativa fantasiteckningen bör man utgå från barnens egna föreställningar. Det bör påpekas, att barnens spontana alster alltid bär en omiskännlig dekorativ prägel.

12. Vid barnteckningsanalysen bör de teckningar, som demonstreras, visa barnets teckningspsykologiska utveckling från det första klotret till en vuxens visuella uppfattning och återgivande av en bild. Analysen syftar till att klargöra, vad barnet avser att berätta genom sin teckning samt vad teckningen berättar om barnet.

13. Hur kulturströmningar avspeglas i konsten, bör bli föremål för studier och iakttagelser. Tillfällen bör ges till musei- och utställningsbesök.

14. Metodik: Vid den metodiska genomgången av kursmomenten bör bl. a. noga klargöras övningens karaktär och syfte, hur barnen skall utnyttja den teknik övningen kräver, hur de bör handskas med materialet samt hur läraren bör organisera lektionen.

Övningar i stimulering är av stor vikt. Dessa kan lämpligen göras inför fingerad klass över i förväg givna ämnen. Flera dylika kan medhinnas under en lektionstimme. Dessa ämnen utgör ett utmärkt underlag för diskussion.

Metodik för tryck på lämpligt material, klipp i papper och tyg, uppgifter av dekorerande art för modellering. Uppllysning lämnas angående grupp-arbeten. Förslag till sådana arbeten diskuteras och några utföres.

Teckningspedagogiska, barnteckningspsykologiska och estetiska problem behandlas. Syftet är en fördjupad kunskap om och beredskap inför de problem av såväl praktisk som teoretisk art, som en handledare av barnens skapande verksamhet ständigt möter. Barnets teckningar som uttryck för missanpassning, aggressioner, efterblivenhet o. s. v.

Illustrationsmaterial är här av största vikt. Arbetsböckernas och läseböckernas bilder diskuteras. Eleverna bör intresseras för ett gott bildurval i sin undervisning och övas i bildanalys. Genom att fotografier ur tidningar och tidskrifter samlas, kan en bilderbok med särskild aspekt på hembygdsundervisningen åstadkommas, som ger ett sakligt och levande uttryck för verklighet.

Ett kompendium innehållande de viktigaste synpunkterna på ämnet, anvisningar angående material, metodiska anvisningar för uppläggning av lektioner m. m. kan lämpligen sammanställas av läraren att användas som stöd i elevernas blivande undervisningsarbete. Förslagsvis kan elevarbetena i ordningsföljd insättas i en samlingspärm, till vilken kompendiet kan bifogas.

Välskrivning

Treårig linje

Klass I, $\frac{1}{2}$ veckotimme. Orientering angående skrivning och skrivundervisning. Tekniska hjälpmedel. Skrivningens hygien. Skrivning: stora och lilla alfabetets bokstäver, siffror. Skrivgymnastiska och rytmiska övningar. Övningar i förskriftstil. Övningar i handstil. Metodik angående skrivundervisningen i småskolan.

Tvåårig linje

Klass I, $\frac{1}{2}$ veckotimme. Som för klass I på den treåriga linjen.

Anvisningar

1. Undervisningen i välskrivning avser att ge eleverna en allmän insikt om skrift och skrivning samt att uppöva deras förmåga att skriva god förskriftstil. Vården av elevernas egen handstil måste också uppmärksammas. Vid utbildning av lärare i skrivning för småskolan måste förutsättas, att alla elever kan skriva med höger hand.

2. En allmän orientering angående skrift, handstil och skrivning i småskolan meddelas, varvid en framställning av skrivningens psykiska och fysiska förlopp lämnas. De vänsterhänta barnens problem diskuteras. Olika skrivmetoder demonstreras och jämföres liksom skrivhäftet med skrift av äldre och nyare typ. En klar skillnad bör göras mellan värdet av den förskrift, som är uppbyggd efter en systematisk metodik, och den förskrift, som endast är avsedd att imiteras. En enkel, lättskriven och lättläst skrivstil övas.

3. Tekniska hjälpmedel för skrivningen diskuteras, exempelvis blyertspennan och dess hårdhetsgrad, skruvpennor, kulpennor, reservoarpennor, olika typer av pennstift. Pennhållning, skrivställning, arm-, hand- och fingerrörelser demonstreras. Skrivlinjens läge vid textning och vid skrivning visas.

4. Skrivning av lilla alfabetets bokstäver genomgås i ordningsföljd efter den grupp de tillhör genom sin konstruktion, och i samband härmed inläres benämningarna för bokstävernas olika delar, skrivlinjer, stilhöjd, etc. Eleverna bör få kännedom om stora bokstäver från olika skrivmetoder. En jämförelse mellan stora bokstäver av äldre och nyare typ bör göras för att visa nödvändigheten av en enkel, lättskriven och lättläst stor bokstav. Olika typer av skrivna siffror bör demonstreras och de tydligaste rekommenderas.

5. Eleverna meddelas kännedom om skrivgymnastiska och rytmiska övningar samt motiveringen för deras användning. De rytmiska övningarna kan utföras efter musik, lämpligen i $\frac{2}{4}$ eller $\frac{4}{4}$ takt.

6. Övningar i förskriftstil göres efter samma kontinuerliga gång med avseende på stilhöjden och med samma hjälpmedel, som användes vid undervisningen av barnen från och med första klass. Samtidigt med skrivövningar i bok övas förskriftstil på tavlan. Skriften bedömes gemensamt av lärare och elever.

7. Det är av vikt, att elevernas egen handstil är väl vårdad. Skulle den till välskrivning anslagna tiden icke medge inövning av en så god förskriftstil och handstil, som är önskvärd, kan eleverna erhålla uppgifter för fortsatta övningar under sin återstående seminarietid.

8. Metodikundervisningen har till uppgift att informera eleverna om skrivningens hygien, handledandet av skrivövningarna och de tekniska hjälpmedlens användning vid skrivningen.

Välskrivningen bör betraktas som en viktig del av inlärningsproceduren. Sambandet med läsundervisningen bör beaktas.

Instruktion bör lämnas om olika manuella sysselsättningar, genom vilka handmotoriken hos barnen kan uppövas, innan den egentliga skrivundervisningen sättes in. Observeras bör, att skrivställning, pennhållning och lutning är individuella hos barnen. Vänsterhänthetens problem behandlas och råd lämnas om i vilka fall träning till högerhänthet bör förekomma.

Musik

Treårig linje

Klass I, 2 veckotimmar. *Allmänna kursmoment*: Andnings- och röstorgans byggnad, funktion och vård; talteknikens grunder; språkljudens bildning; tonbildningsövningar och andningsövningar; musikens elementa; tonhöjd; ljudstyrka; klangfärg; rumsakustik; gehörutbildning.

Sång: Tonbildnings-, gehör- och tonträfningsövningar, rytmiska övningar i förening med taktering, taktord, nyanseringsövningar, musikediktat, instuderande efter noter av enklare koraler och unisona sånger, kanonsång, förberedande övningar för flerstämmig sång, körsång, sånger och psalmer lämpliga för skolans lägre klasser, sånglekar och barnsånger med beledsagande rörelser.

Teori: Notskrift; läran om rytm, takt och accent; olika taktarter; musikens föredragstecken; dur- och mollskalor; tonarter.

Metodik: Orientering om den grundläggande undervisningen i klass 1 och 2 i folkskolan.

Klass II, 2 veckotimmar. *Sång*: Fortsatta tonbildnings-, gehör-, tonträfnings-, takterings- och nyanseringsövningar; dirigering, två-, tre-, fyr- och sextakt; fermat och övningar med upptakt; musikediktat; unison sång, koralsång, körsång; fortsatt övning av sånger för skolans lägre klasser jämte sånglekar, sånger med rörelser o. d.; stamsånger.

Teori: Intervalllära, treklängen, ackordlärans grunder, fyrstämmig sats, kadenser, analys av enkla sånger eller koraler, handledning i instrumental transposition av enkel melodistämman.

Metodik: Fortsatta övningar i metodik, musiklyssnandets metodik med hänsyn till lågstadiet (grammofonillustrationer), fritt musikskapande (melodiuppfindingar, rytmimprovisationer), skolmusikundervisningens uppgifter och mål, olika skolsångsmetoder, skolsångsmetodik för folkskolans klass 3.

Klass III, 2 veckotimmar. *Sång*: Fortsatta studier enligt kursplanen i sång för klass II, sånger med textlig anknytning till andra undervisningsämnen, Svenska mässan.

Teori: Musikens vanligaste former (korta definitioner, grammofonillustrationer), olika musikstilar i samband med musikhistorisk översikt, mo-

dulation, orkesterinstrumenten (grammofonillustrationer), orgelharmoniet och dess vård.

Metodik: Översikt av sånglitteraturen för folkskolans lägre klasser samt tryckta handledningar i tonbildning, skolsångsmetodik, musikteori m. m.; skolradions sångstunder; magnetofonens användning.

Instrumentalmusik. Klass I, II och III, 5 veckotimmar för läraren i varje klass. Övningar å orgelharmonium, eventuellt jämsides med piano eller violin eller andra melodiinstrument; inövning av koraler och skolsånger; preludieanvisningar; enkla ackompanjemang; stamsånger.

Tvåårig linje

Klass I, 2 veckotimmar. *Allmänna kursmoment:* Andnings- och röstorganens byggnad, funktion och vård; talteknikens grunder; språkljudens bildning; tonbildningsövningar och andningsövningar; komplettering av gymnasiets kursmoment beträffande musikens elementa; tonhöjd; ljudstyrka; klangfärg; rumsakustik; gehoarsutbildning.

Sång: Tonbildnings-, gehoars-, tonträffnings-, takterings- och nyanseringsövningar; musikdiktat; instuderande efter noter av enklare koraler och unisona sånger; kanonsång; förberedande övningar för flerstämmig sång; körsång; sånger och psalmer lämpliga för skolans lägre klasser; sånglekar och barnsånger med beledsagande rörelser; stamsånger.

Teori: Komplettering av gymnasiets kursmoment beträffande notskrift; läran om rytm, takt och accent; takt- och tonarter; musikens föredragstecken; dur- och mollskalor; intervalllära; treklängen; ackordlärans grunder; fyrstämmig sats; kadenser; analys av enkla sånger.

Metodik: Orientering om den grundläggande undervisningen i klass 1 och 2, musiklyssnandets metodik med hänsyn till lågstadiet (grammofonillustrationer), skolmusikens uppgifter och mål, olika skolsångsmetoder.

Klass II, 2 veckotimmar. *Sång:* Fortsatta studier enligt kursplanen i sång för klass I; dirigering, två-, tre-, fyr- och sextakt; fermat och övningar med upptakt; musikdiktat; sånger med textlig anknytning till andra undervisningsämnen; Svenska mässan.

Teori: Handledning i instrumental transposition av enkel melodistämman, musikens vanligaste former (korta definitioner, grammofonillustrationer), olika musikstilar i samband med musikhistorisk översikt, modulation, orkesterinstrumenten (grammofonillustrationer), orgelharmoniet och dess vård.

Metodik: Skolsången i folkskolans klass 3; fritt musikskapande (melodiuppfinningar, rytmimprovisationer); översikt över sånglitteraturen för folkskolans lägre klasser samt tryckta handledningar i tonbildning, skolsångsmetodik, musikteori m. m.; skolradions sångstunder; magnetofonens användning.

Instrumentalmusik. Klass I och II, 5 veckotimmar för läraren i varje klass. Som för den treåriga linjen.

Anvisningar

1. Tonbildningsövningarna avser att utveckla elevernas eget röstmaterial samt att bibringa eleverna någon kännedom om barnröstens speciella karaktär. Det är viktigt, att anvisningar lämnas om sättet att avhjälpa de vanligaste tonbildningsfelen och befrämja ren och klangfull barnsång. Tonbildning och röstvård bör ej inskränkas till speciella övningar utan jämväl noggrant beaktas vid all sångutövning. Tonträffnings-, takterings- och rytmiska övningar utformas i huvudsak så, att de kan tillämpas i småskolan. Dessa övningar kan med fördel sättas i direkt samband med någon enkel visa eller barnsång. Småskolans repertoar av sånger övas flitigt under hela seminarietiden.

2. Alla teoretiska lärdomar bör praktiskt tillämpas och syfta till att göra eleverna väl förtrogna med det tonmaterial de i sin dagliga gärning kommer att handskas med. Sålunda bör modulationsövningarna närmast gälla övergång till dominant- och parallelltonarter. Studiet av harmoniläran åsyftar först och främst att bibringa eleverna teoretisk och praktisk kännedom om huvudtreklangerna, så att de kan sätta ackord till en enkel melodis byggnad, varvid i det senare fallet de sånger, som sjunges vid elevernas sånglektioner, kan tjänstgöra som studiematerial.

3. Undervisningen i metodik bör gå hand i hand med sångundervisningen.

Olikheter hos nybörjare i fråga om musikalisk begåvning och utveckling bör diskuteras. Särskilt beaktas valet av sånger, deras tonomfång och innehåll. Gehörssångens metodik, inte minst med hänsyn till gehörssvaga barn. Övningar att för barnen ge en kort redogörelse i berättelse- eller sagoform om sångens innehåll, gärna i förbindelse med en enkel teckning på tavlan. Inlärandet av texten. Inlärandet av melodin. Dramatisering av sånger. Rörelser. Sångelekar. Rytmik och rytmorkester. Undervisningsmateriel och andra hjälpmedel vid sångundervisningen (klangspel, lilltambi o. d.). Bruket av notsymboler. Lektionsplaner. Lektionsförberedelse.

De metodiska övningar, som genomgåts, kan lämpligen praktiseras vid korta, fingerade lektioner inom övningsgruppen. Magnetofonen är ett utomordentligt hjälpmedel i sådana sammanhang.

Metodiska anvisningar bör i allmänhet givas vid genomgången av varje nytt kursmoment. Det är dock nödvändigt att några gånger varje termin anslå tid till ett mera speciellt studium av rent metodiska spørsmål. Även här gäller det, att eleverna bör få tillfälle att i praktiken omsätta sina lärdomar. Olika skolsångsmetoder bör behandlas. Det viktigaste är emellertid, att eleverna får lära sig att så grundligt som möjligt behärska *ett* arbetssätt. Detta bör vara anpassat efter barnens ålder och förmåga. Det bör vidare skapa förutsättningar för en fantasifull och glädjebetonad sångundervisning. Mycken omsorg bör nedläggas på att lära eleverna olika sätt för gehörsmässigt inövande av sånger, vilket är den naturliga utgångspunkt-

ten i småskolan. Men de bör även få lära sig, hur man med tillhjälp av enkla beteckningssätt på ett tidigt stadium kan låta barnen använda symboler för grundton, dominant och andra tonsteg inom en tonart och uppteckna dem. Sångens utnyttjande vid undervisningen i andra ämnen bör även uppmärksammas. Slutligen bör även de metodiska problemen i sångundervisningen beträffande s. k. brummare behandlas.

4. Elev med godkänt vitsord i vokalmusik bör beredas tillfälle att aktivt deltaga i körsång. Förberedande övningar bör äga rum i samband med den vanliga sångundervisningen i form av enkla kanons och melodikombinationer (exempelvis Blinka, lilla stjärna där + Alla fåglar kommit ren eller Majas visa + Plocka vill jag skogsviol + Bä, bä, vita lamm). Därefter övergår man till tvåstämmiga sånger i enkla sättningar, varvid hela klassen bör inlära båda stämmorna, som vid samsjungning alternerande sjungs av de båda sånggrupperna. På de gemensamma körsångtimmarna bör samtliga elever deltaga, som därtill äger musikaliska förutsättningar. Sångvalet bör ske med hänsyn till elevmaterialets kvalifikationer men bör alltid syfta till att göra eleverna förtrogna med olika stilepoker och kompositionsformer inom vokalmusiken.

5. Elevernas förkunskaper i instrumentalmusik är av oerhört skiftande art och grad. Någon enhetlig plan för denna undervisning kan därför ej givas. Eleverna bör emellertid lära sig hantera ett orgelharmonium. Jäm-sides med orgelspelningen kan därtill hågade och lämpliga elever bedriva andra instrumentala studier. Musikläraren bör uppmuntra eleverna att lära sig olika melodiinstrument. Redan förvärvade dylika kunskaper bör på lämpligt sätt tillvaratagas och även inverka vid bedömningen av elevernas allmänna framsteg i instrumentalmusik. När en elev nöjaktigt genomgått kursen i orgelspelning, kan han, om han så önskar, få ägna sig helt åt piano, violin eller annat instrument. Ett av de viktigaste målen för instrumentalundervisningen är, att eleverna skall bli i stånd att leda och understödja barnens sång under lektioner och morgonandakten.

6. Instrumentalundervisningen bör ordnas så, att eleverna beredes tillfälle till sådan undervisning varje vecka. Blockflöjtspelning kan lämpligen anordnas som gruppundervisning under sångtimmar.

7. Elever, som avlagt organist- och kantorsexamen, bör kunna befrias från instrumentalundervisning. Det bör dessutom stå musikläraren fritt att i samråd med rektor något minska uppspelningstiden, dock till lägst 5 minuter per vecka för de elever, som äger nöjaktiga förkunskaper i instrumentalmusik. Den på detta sätt inbesparade lektionstiden bör utnyttjas dels i form av gruppundervisning för nybörjare i klass I och dels till individuell undervisning med förlängd uppspelningstid för de elever, som musikaliskt sett är i behov härav.

8. För de elever, som anmäler sig till de vid seminarierna anordnade kyrkomusikerkurserna, bör musikläraren kunna i samråd med rektor sam-

ordna den ordinarie uppspelningstiden med den tid, som tillkommer vederbörande i egenskap av kyrkomusikerelev. Sådan förlängd uppspelning bör ske på elevens fritid.

Gymnastik med lek och idrott

Treårig linje

Klass I, 3 veckotimmar. *Praktik*. Dagövningar avpassade för seminarieleverna samt fotgymnastik. Smålekar, bollekar och bollspel. Trafikövningar och enkla orienteringsövningar. Grunderna för fri idrott. Simning och livräddning. Längdlöpning och utförsåkning på skidor. Elementär skridskoåkning och skridskolekar, enkla övningar i konståkning. Sångelekar och enklare folkdanser.

Teori och metodik. Den fysiska fostrans mål och medel. Lektionernas organisation. Småbarnsdagövningens byggnad och terminologi. Lekregler. Kartans och kompassens användning. Utrustningen under friluftsoövningar.

Metodik: Gymnastikdagövningar, smålekar, sångelekar och terrängövningar, lämpade för klasserna 1 och 3. Demonstration av lektioner i gymnastik och lek med barn ur klasserna 1 och 3. Övning i att leda klasskamrater i gymnastik och lek.

Klass II, 3 veckotimmar. *Praktik*. Dagövningar i gymnastik, avpassade för seminarieleverna och för lågstadiet. Lekar och bollspel. Barnrytmik. Terrängövningar och enkla orienteringsövningar. Simning. Fri idrott. Skidloppning. Skridskoåkning. Folkdanser och sångelekar.

Teori och metodik. Träningens och trötthetens problem. Rytmens betydelse. Trafikundervisning. Bad- och båtvet. Metodisk genomgång av dagövningar i gymnastik och smålekar, avsedda för klasserna 2 och 4. Demonstrationer av lektioner i gymnastik och lek med barn ur klasserna 2 och 4. Övningar i att leda klasskamrater i gymnastik och lek. Övning i att på egen hand instruera efter färdiga gymnastikprogram.

Klass III, 4 veckotimmar. *Praktik*. Dagövningar i gymnastik. Rytmik. Avspännings- och koncentrationsövningar. Bollspel. Terrängövningar, lägerarbeten och orienteringsövningar. Simning. Fri idrott. Skidloppning. Skridskoåkning. Folkdanser.

Teori och metodik. Fordringar på gymnastik- och lekledaren. Undervisningen i olika skolformer under olika yttre betingelser. Genomgång av gällande anvisningar för undervisningen i gymnastik, lek och idrott i folkskolan. De vanligaste hållningsfelen. Demonstration av hållningsrättande övningar och fotgymnastik. Demonstration av dagövningar för olika skolformer och 10-minutersövningar. Demonstration av övningar utomhus som ersättning för inomhuslektioner vid skolor, där gymnastiksal saknas. Övning i samband med metodisk genomgång i att leda klasskamrater i gymnastik, smålekar, bollekar, sångelekar och trafikövningar. Simundervisning. Den frivilliga gymnastikens och idrottens organisation, anslagsmöjligheter

o. d. Vården av gymnastik- och lekmateriel. Planläggning och ledning av lågstadiets friluftsverksamhet. Gymnastik- och idrottsmärkesprov för skolungdom. Försiktighetsåtgärder vid gymnastik- och idrottsövningar.

Tvåårig linje

Klass I, 3 veckotimmar. *Praktik*. Dagövningar avpassade för seminarie-eleverna och för lågstadiet samt fotgymnastik. Smålekar, bollekar och bollspel. Barnrytmik. Trafikövningar. Terrängövningar och enkla orienteringsövningar. Grunderna för fri idrott. Simning och livräddning. Längdlöpning och utförsåkning på skidor. Elementär skridskoåkning och skridskolekar, enkla övningar i konståkning. Sångelekar och enkla folkdanser.

Teori och metodik: Den fysiska fostrans mål och medel. Träningens och trötthetens problem. Lektionernas organisation. Småbarnsdagövningens byggnad och terminologi. Rytmens betydelse. Lekregler. Trafikundervisning. Bad- och båtvet.

Metodik: Gymnastikdagövningar, smålekar, sångelekar och terrängövningar, lämpade för klasserna 1 och 3. Demonstration av lektioner i gymnastik och lek med barn ur klasserna 1 och 3. Övning i att leda klasskamrater i gymnastik och lek.

Klass II, 4 veckotimmar. *Praktik*. Dagövningar i gymnastik. Rytmik. Avspännings- och koncentrationsövningar. Bollspel. Terrängövningar, lägerarbeten och orienteringsövningar. Simning. Fri idrott. Skidlöpning. Skridskoåkning. Folkdanser.

Teori och metodik. Fordringar på gymnastik- och lekledaren. Undervisningen i olika skolformer under olika yttre betingelser. Genomgång av gällande anvisningar för undervisningen i gymnastik, lek och idrott i folkskolan. De vanligaste hållningsfelen. Demonstration av hållningsrättande övningar och fotgymnastik. Demonstration av lektioner i gymnastik och lek med barn ur klasserna 2 och 4 samt av dagövningar för olika skolformer och 10-minutersövningar. Demonstration av övningar utomhus som ersättning för inomhuslektioner vid skolor, där gymnastiksal saknas. Övning i att på egen hand instruera efter färdiga gymnastikprogram samt övning i samband med metodisk genomgång i att leda klasskamrater i gymnastik, smålekar, bollekar, sångelekar och trafikövningar. Simundervisning. Metodisk genomgång av dagövningar i gymnastik och smålekar för klasserna 2 och 4. Den frivilliga gymnastikens och idrottens organisation, anslagsmöjligheter o. d. Vården av gymnastik- och lekmateriel. Planläggning och ledning av lågstadiets friluftsverksamhet. Gymnastik- och idrottsmärkesprov för skolungdom. Försiktighetsåtgärder vid gymnastik- och idrottsövningar.

Anvisningar

1. Undervisningen i gymnastik, lek och idrott har till främsta uppgift att lära seminariets elever att leda barnens övningar i ämnet gymnastik

med lek och idrott men avser också att ge eleverna själva den avkoppling och motion, som de behöver under studieåren vid seminariet. Det är av stor vikt, att undervisningen ger eleverna förståelse för vad ett ändamålsenligt rörelsesätt och en god hållning betyder, så att undervisningen med barnen från början inriktas härpå. Lika viktigt är det, att undervisningen skänker en god uppfattning om det stora rörelsebehovet hos lågstadiets barn och hur detta bäst skall tillgodoses under skoldagen. Meningen med de olika övningarna och lekarna, deras rätta stegringsföljd och betydelsen av att lektionerna organiseras väl bör klart framgå av undervisningen. Bäst bibringas eleverna den rätta uppfattningen härom, genom att de själva får utföra de övningar och lekar, som är lämpliga och mest lustbetonade för lågstadiets barn. Fortlöpande bör lämnas anvisningar om hur undervisningen kan bedrivas i skolor, som saknar eller endast har bristfälliga eller bristfälligt utrustade inomhuslokaler och lekplaner. Hygieniska anvisningar bör också lämnas i samband med undervisningen, varvid särskilt beaktas renlighetens betydelse, värdet av dusch och bad i samband med kroppsövningar o. s. v.

2. Till gymnastiklektioner bör beräknas omkring halva av den till ämnet gymnastik med lek och idrott anvisade tiden. Vägledande bör vara att praktiska övningar, teori och metodiska anvisningar i anslutning till dem bör meddelas samtidigt. I viss utsträckning är lektioner med uteslutande teoretisk undervisning nödvändiga, men deras antal bör begränsas. Då folkskoleklasserna 1 och 2 är svåra att leda för seminarieeleverna, bör de första praktiska övningarna få göras med högre klasser, exempelvis klasserna 3 och 4.

3. Vid gymnastik med barn bör eleverna vänjas vid att i huvudsak använda tillsägelser i stället för kommandoord. Bland de övningar, som inläres, bör ingå rikligt med fotstärkande övningar. Rika tillfällen bör ges för eleverna att leda varandra i dagövningar för olika skolformer och i 10-minutersövningar. Seminarieelevernas egen personliga färdighet bör uppövas, så att de får förmåga att själva visa det rätta utförandet av barnens färdighetsövningar. Det rytmiska momentet bör betonas starkt i gymnastiken, och övningar, som motverkar vådan av den framåtböjda sittande ställningen, bör förekomma rikligt.

4. Rytmikundervisning bör meddelas. Då eleverna i seminariet i regel är musikaliska och kan traktera något instrument, finns goda möjligheter att utbilda dem i rytmik, varav de kan ha god nytta som lärare. Även folkdanserna, vilka bör ingå som en självklar del i undervisningen, uppövar rytmkänslan.

5. Den egentliga gymnastiken bör på lågstadiet — särskilt under de båda första skolåren — till stor del bestå av lekbetonade övningar. Omkring en tredjedel av den till ämnet gymnastik med lek och idrott anslagna tiden

bör ägnas åt lekar. Eleverna måste därför göras förtrogna med ett stort antal lekar av olika slag.

6. Bland idrottsgrenarna bör simningen tillmätas särskild betydelse, under det att den fria idrottens grenar är av mindre vikt för barnen på lågstadiet. Simundervisningen bör i första hand sikta mot att göra alla seminarieelever simkunniga. De bör göras väl förtrogna med vattenvaneövningar, elementär simundervisning i övrigt samt metoder för livräddning och konstgjord andning. Terrängövningar, lägerarbeten, orientering, skidlöpning och skridskoåkning förlägges lämpligen till friluftsdagar, då dessa övningsformer kräver längre tid än vanliga lektioner. Skridskoåkningen, som lämpar sig väl för lågstadiets barn, bör övas så, att varje elev äger förmåga att visa de grundläggande övningarna för barnen. Enkla skridskolekar genomgås, liksom livräddning på is.

7. För seminarieelevernas egen del är bollspelen av stor betydelse, då de stärker konditionen och är roande. Av fri idrott bör särskilt övas de grenar, som ingår bland proven för skolidrottsmärkets lägsta valör. Förmågan att orientera i okänd terräng bör uppövas. Genom övningarna ute i skog och mark bör eleverna bibringas förståelse för naturvårdens krav och få upp ögonen för den rekreation, som umgänge med naturen innebär. Eleverna bör känna till reglerna för uppgörande av eld utomhus och övas i att göra upp och släcka eld.

8. Trafikundervisningen är av stor betydelse för lågstadiets barn, varför varje seminarieelev bör erhålla grundlig kännedom om det lärostoff och de övningar, som bör genomgås med barnen.

9. Stor omsorg skall ägnas undervisningen rörande friluftsverksamhetens organisation och genomförande på folkskolans lågstadium. Eleverna bör medverka som ledare vid övningsskolans friluftsverksamhet. De bör erhålla någon kännedom om funktionärsskap vid bollspel, provtagningar och skoltävlingar i idrott.

Slöjd

Treårig linje

Klass I, 2 veckotimmar. Vikningsarbeten och klippning, trädnig på väffelvävsduk eller duk. Tillverkning av vävskivor, uppsättning av liten vävstol och vävning av enkla föremål. Bast och spånarbeten, flätning med peddigrotting. Virkning och stickning. Tillverkning av barnarbeten.

Klass II, 2 veckotimmar. Symaskinens skötsel och användning, sömnad av enkla plagg. Stoppning och lagning. Prydnadssöm. Arbete i mjukt skinn eller galon. Elementär materialkunskap. Enkel träslöjd. Tillverkning av barnarbeten. Metodik.

Tvåårig linje

Klass I, 2 veckotimmar. Som för klass I på den treåriga linjen.

Klass II, 2 veckotimmar. Som för klass II på den treåriga linjen.

Anvisningar

1. Undervisningen inriktas på småslöjd och slöjd företrädesvis för klasserna 1—3 i folkskolan.

2. Då slöjden på folkskolans lågstadium ingår i arbetsövningar i anslutning till hembygdsundervisningen, har övningarna inordnats så, att de följer planen för denna. Undervisningen bör därför ta sikte på att eleverna får börja från grunden och sedan följa barnets utveckling. De bör även få uppmärksamheten inriktad på hur de olika övningarna metodiskt inordnats i uppgifterna. Metodiken måste meddelas eleverna i samband med den praktiska undervisningen under hela utbildningstiden. Eleverna bör få en god orientering i ämnet, och det bör klart framhållas, att det inte är fristående utan hör samman med den övriga undervisningen.

3. Slöjdens målsättning skall vara att stimulera elevernas fantasi och utveckla deras förmåga till självverksamhet, samtidigt som den bör uppöva den allmänna händigheten. Småslöjden såväl som textilslöjden bör bidra till elevernas estetiska fostran genom att ge dem känsla för form, färg och goda kvaliteter.

4. Kursen för klass I avser att ge eleverna färdighet i att föra sax och nål, flätning, enkel vävning och grunderna för virkning och stickning. Kursen för klass II avser att ge grunderna för textilslöjd jämte viss utvidgning av kursen i klass I. Textilslöjden bör lära eleverna tillklippning efter färdiga mönster och sömnad av enkla plagg i modeller, som är lämpliga för folkskolans lägre klasser. Som exempel kan nämnas plagg av enkla bomullstyg, såsom enkel blus, midjeförkläde och nattlinne. Prov på knapphål, knappisättning, fällsöm och vändsöm bör utföras. Stoppning och lagning av vanligaste slag övas. Läraraspiranterna bör få någon kännedom om hemslöjdsföreningarnas organisation och arbetssätt. Ungefär 10—12 timmar beräknas åtgå för undervisningen i träslöjd, vari ingår mättnings- och spikövningar, sågning och målning av hyvlat virke. Som exempel på enkla arbeten kan nämnas lövsågsarbeten, dockmöbler, bilar, båtar, sparbössa, fågelbord, byggklotsar, helgprydnader.

5. För var och en av klasserna på folkskolans lågstadium kan lämpligen utarbetas en arbetsbok, vari införes utförliga beskrivningar, verktyg, material och övningar samt en del förslag till arbeten och modeller, lämpade för det åldersstadium, för vilket respektive häfte är avsett.

Då eleverna ej bör åläggas något hemarbete, är det lämpligt, att de indelas i grupper med olika arbetsuppgifter inom samma intresseområde. Läraraspiranterna får härigenom tillfälle att se olika material utnyttjas, och resultaten diskuteras gemensamt med klassen. Med givna övningar som huvudmoment bör läraraspiranterna få stor frihet med plats för fantasi och skaparglädje, då det gäller utformning av modeller, så att arbetet blir ett uttrycksmedel för individens personlighet.

Som exempel på barnarbeten i klass I må nämnas: servettring, näsduks-

väska, nålbok, förvaringspåsar, cykelvimpel, inomhusboll, enkel vävning av kudde, duk och halsduk, flätning med peddigrotting av karottbricka och flaskställ, påtning av nyckelkedjor och halsduk, stickning av vante på två stickor och på fyra stickor. Som exempel på barnarbeten i klass II må nämnas: någon enkel prydnadssöm, förfärdigande av föremål, såsom djur, hus, båtar, bilar, indiansaker, dockkläder, dockmöbler, klocka, modell av termometer, av värdelöst material (kork, träpinnar, piprensare, tändsticksaskar, tyglappar, papp och ståltråd).

Vid val av material till arbeten är det av vikt, att det svarar mot den prestationsförmåga, som barnen har under olika utvecklingsstadier.

6. Upplysning om inköpskällor för olika slag av material lämnas eleverna. Materialkunskap i övrigt meddelas i samband med den övriga undervisningen.

Hemkunskap

Treårig linje

Klass II, 2 veckotimmar. Det grundläggande inom den moderna näringsfysiologin. Lämpligt kosthåll för barn i olika åldrar, särskilt de första skolåren. Näringsfysiologiska synpunkter på skolmåltidsverksamheten. Vidgad varukänedom. Hemmet som arbetsplats och hemmet som samlingsplats. Läsläsningen i hemmet, arbetsro och belysning. Hemarbetets organisation och rationalisering. Arbetsbesparande maskiner och redskap. Samarbetet mellan familjemedlemmarna. Estetiska och praktiska synpunkter på bostadens inredning. Åtgärder för att skydda barnen mot olycksfall och förgiftningar i hemmen. Orientering i samhällets kollektivanordningar till hemmets tjänst. Hemmets ekonomi. Husmoderns ansvar och rättigheter i hem och samhälle.

I lämplig utsträckning demonstrationer till belysning av de olika kursmomenten. Studiebesök.

Kompletteringskurs i hushållsgöromål, klass I, 2 veckotimmar. Näringsämnena, deras förekomst, egenskaper och uppgifter. Varukunskap. Hygien vid handhavandet av livsmedel. Livsmedlens hållbarhet, olika konserveringsmetoder. Inköpskunskap, god och mindre god reklam. Bostadsvård. Klädvård, Tvättmedel och tvätt.

Matlagning och matlagningslära: uppgörande av matsedlar, tillagning av ur näringssynpunkt rätt sammansatt vardagskost med betoning av tidsbesparande tillagningssätt. Bakning av enklare brödsorter, Konservering. Dukning och servering. Rengöringsarbeten i samband med matlagningen. Städning av kök, förrådsutrymmen och sovrum. Tvätt, mangling och strykning. Fläckurtagning.

I samband med det praktiska arbetet kostnadsberäkningar.

Tvåårig linje

Klass I, 2 veckotimmar. Som för klass II på den treåriga linjen.

Kompletteringskurs i hushållsgöromål, 2 veckotimmar. Som för klass I på den treåriga linjen.

Anvisningar

1. Läraraspiranterna har tidigare inhämtat elementära kunskaper i ämnet. Undervisningen bör läggas med tanke på att eleverna har valt ett yrke och skall utbildas för detta. Största vikten lägges vid sådana moment, vilka en lärare, som skall taga hand om barn på lågstadiet, bör känna till, och vid sådana kunskaper, som är erforderliga för att meddela undervisning i hembygds kunskap med arbetsövningar. Intresseområdet hemmet återkommer ofta inom hembygdsundervisningen, och de blivande lärarna bör därför erhålla grundliga kunskaper om hemmet och insikter om sådant, som är förknippat med hemmet. I början av kursen bör eleverna orienteras om hemkunskapens mål och mening.

2. Undervisningen bör omfatta noggrann genomgång av det viktigaste i kostläran med särskild vikt lagd vid våra vanligaste födoämnen och deras betydelse för hälsan. Barnens näringsbehov behandlas ingående, likaså hur ett olämpligt kosthåll inverkar menligt på deras såväl psykiska som fysiska hälsa och utveckling. Skolmåltidernas betydelse för barnen, goda matvanor och matsedlar för barn diskuteras. Kvalitetsbedömning, förvaring och konservering av livsmedel, färdiglagad mat, hel- och halvfabrikat behandlas. Ekonomiska beräkningar göres, och inköpssätt diskuteras. Nya rön inom hemforskningens område och inom livsmedelsindustrin uppmärksammas, likaså den enskildes och hemmets ekonomi, olika ekonomisk standard, vikten av hemarbetets rationalisering samt organisation och samarbete.

3. Med tanke på hembygdsundervisningen upptages till behandling exempelvis: hur man bor nu och hur människor bodde förr; inredning av bostaden; en bra bädd; praktiska och moderna hushållsartiklar; hjälpmedel, som underlättar arbetet; försiktighet vid handhavandet av elektriska apparater; ordning och trevnad; högtider i hemmet; föräldrar och barn; gott uppförande; kroppsvård; klädernas skötsel (hygien och ekonomi); lämplig och ändamålsenlig klädsel; aktsamhet om tillhörigheterna; sparsamhet.

4. Studiebesök göres vid t. ex. bageri, mejeri, kollektiv tvättstuga eller andra dylika institutioner.

5. Kompletteringskursen i hushållsgöromål har till uppgift att göra det möjligt även för sådana elever, som inte tidigare åtnjutit undervisning häri, att kunna tillgodogöra sig kursen i hemkunskap.

Trädgårdsskötsel

Treårig linje

Klass I, 1 veckotimme. *Teoretisk undervisning*. Människan och kulturväxterna. Hemträdgårdens planläggning. Köksväxtodling. Blomsterodling. Skolträdgårdens och typväxtodlingens planläggning. Moment av ämnet hembygdskunskap med arbetsövningar med anknytning till ämnet trädgårdsskötsel.

Praktiskt arbete. Höstmånader: Demonstration av växtmaterial. Plantering av blomsterlökar för drivning i klassrum. Skörd och förvaring av frukt. Skörd och förvaring av köksväxter. Vår månader: Sticklångförökning och sådd av krukväxter. Omplantering av krukväxter. Jordens gödsling och värbearbetning. Sådd av köksväxter och annuella växter (sommarmblommor, studiesortiment). Demonstration av växtmaterial.

Tvåårig linje

Klass I, 1 veckotimme. Som för klass I på den treåriga linjen.

Anvisningar

1. *Den teoretiska undervisningen* (omkring 15 lektionstimmar) förlägges till vintermånaderna och bör meddelas i helklass. Vissa moment, såsom växtkännedom, förutsättes bli behandlade under vår och höst på tid, som är anslagen till praktiskt arbete.

Kort orientering om den svenska trädgårdssodlingens historia (klostren, slottsträdgården etc.).

Hemträdgårdens planläggning: grunderna för planlösningen, inhägnad, gångar och plattstigar, prydnadsträdgården — vardagsrummet i det fria, ekonomiträdgården med köksväxt-, bär- och fruktodling, barnens trädgård m. m.

Köksväxtodling: odlingsplan, jordens gödsling och beredning, sådd och plantering, skötsel, skörd och förvaring, några viktiga köksväxter.

Blomsterodling: skötsel av krukväxter och snittblommor i klassrum, drivning av blomsterlökar i klassrum, drivning av blommande grenar i klassrum och planteringar i sandlåda för undervisningen i hembygdskunskap (sådd av gräsfrö inomhus, vinter- och vårlandskap m. m.).

Skolträdgårdens och typväxtodlingens planläggning.

Metodik med hänsyn till de moment i ämnet hembygdskunskap med arbetsövningar, som har anknytning till ämnet trädgårdsskötsel.

2. *Det praktiska arbetet* förlägges till seminarieträdgården under höst- och vårmånaderna med omkring 8 elevtimmar på hösten och 8 elevtimmar på våren. Vid det praktiska arbetet förutsättes klassen vara delad i två undervisningsgrupper. Praktiskt arbete bör helst anordnas som dubbellektioner. Under de praktiska övningarna bör eleverna beredas tillfälle att studera de vanligaste fruktträden, bärväxterna, prydnadsväxter av olika

slag — träd, buskar, perenner, utplanteringsväxter och annueller — samt olika slag av köksväxter.

Under höstmånaderna genomgås de viktigaste av de eftersommar- och höstblommande prydnadsväxterna. Samtidigt behandlas prydnadsträd och prydnadsbuskar. Plantering av blomsterlökar i kruka samt nedsättning för vinterförvaring demonstreras och övas. Drivningen bör ske i seminariets klassrum och lärosalar. I samband med arbetet med fruktens skörd och förvaring demonstreras de vanligaste äpple- och päronsorterna. Seminarieeleverna bör själva planlägga och anordna en mindre utställning av frukt, som hålles tillgänglig för samtliga seminarie- och övningsskoleklasser. Vid skörd av köksväxter bör lämpligt material utväljas för fröodling. Materialet utplanteras följande vår i skolbarnsträdgården.

Under försommarmånaderna demonstreras och övas förökning av vissa krukväxter samt läggning av blomsterknölar.

Omplantering av krukväxter. Jordens gödsling och iordningställande för sådd och plantering. Sådd av köksväxter och annuella prydnadsväxter (sommarblommor). De senare bör anordnas som studiesortiment. Demonstration av vårblokkande växter.

Praktisk lärarutbildning

Treårig linje

Klass I. Auskultationer 12 dagar.

Klass II. Metodik, 2 veckotimmar. *Allmän metodik*, $\frac{1}{2}$ veckotimme. Arbetssättet i folkskolan, timplaner, kursplaner, undervisningens organiserande, inlärningsmetoder, tal-, läs- och skrivsvårigheter.

Ämnesmetodik (antal veckotimmar för respektive ämnen angives i timplanen). Genomgång av respektive ämnens metodiska behandling först och främst med hänsyn till gällande lärokurser i klasserna 1—3 i folkskolan samt även i klass 4. Behandling av olika arbetsformer, som är lämpliga för respektive ämnen. Grupparbete och individualiserade arbetsformer med hänsyn till den samlade undervisningen i hembygdskunskap med arbetsövningar. Översikt över läse- och lärobokslitteraturen. Pedagogiska och metodiska synpunkter på olika hjälpmedels användning vid undervisningen i folkskolan. Inblick i undervisningen i klasserna efter klass 4 i respektive ämnen.

Metodik i handhavandet av undervisningsmateriel och tekniska hjälpmedel, teknisk metodik, $\frac{1}{2}$ veckotimme. Användning, skötsel och vård av tekniska hjälpmedel vid undervisningen, såsom dupliceringsapparater, epidiaskop, småbildsprojektorer, filmprojektorer, radiogrammofoner, magnetofoner. Övningar i att sköta de olika apparaterna. Lokalinredningar för att kunna utnyttja den tekniska utrustningen. Metodiska anvisningar. Undervisningen meddelas i erforderlig utsträckning gruppvis.

Metodik i anslutning till auskultationer och undervisningsövningar, praktikmetodik, 1 veckotimme. Den praktiska utbildningens mål, övnings-skolans organisation, anvisningar för auskultationer och undervisningsövningar, planläggning av lektioner, diskussion av hållna lektioner, konkretisering av olika undervisningsmetoder, barnens självverksamhet, barniakttagelser, aktuella pedagogiska och metodiska frågor. Undervisningen meddelas i erforderlig utsträckning gruppvis.

Auskultationer och undervisningsövningar. Auskultationer med övningslektioner, 18 dagar. Gruppauskultationer och gruppövningar, 2 veckotimmar.

Varje elev håller i näst högsta klassen sammanlagt omkring 24 lektioner.

Klass III. Metodik, 3 veckotimmar. *Allmän metodik*, $\frac{1}{2}$ veckotimme. Skolförfattningar, tillämpning av föreskrifter för kunskapskontroll och betyg-sättning, skoladministrativt arbete, läraren i klassen, skolarbetets sociala former, skola och hem, läraren som socialarbetare, undervisning i flerklassiga avdelningar.

Ämnesmetodik. Som för klass II.

Metodik i handhavandet av undervisningsmateriel och tekniska hjälpmedel, teknisk metodik, $\frac{1}{2}$ veckotimme. Fortsatta övningar i att använda de i föregående klass genomgångna tekniska hjälpmedlen. Skötsel och vård av undervisningsmateriel för undervisning i läro- och övningsämnen, inredning av materielrum, inköp av undervisningsmateriel, skolsalens inredning. Allmänna metodiska anvisningar för användning av undervisningsmateriel och tekniska hjälpmedel. Undervisningen meddelas i erforderlig utsträckning gruppvis.

Metodik i anslutning till auskultationer och undervisningsövningar, praktikmetodik, $1\frac{1}{2}$ veckotimme. Pedagogiska och metodiska frågor aktualiserade vid auskultationer och undervisningsövningar, aktuella skolsociala frågor och disciplinfrågor, klasslärarens speciella uppgifter, undervisningsavdelningar med flera klasser. Undervisningen meddelas i erforderlig utsträckning gruppvis.

Speciell metodik i hembygds-kunskap med arbetsövningar, $\frac{1}{2}$ veckotimme. Samlad undervisning, planering av intresse- och arbetsområden, undervisningen i hembygds-kunskap som konkret inledning till studierna i historia, samhällskunskap, geografi och naturkunskap. Översikt över lämpliga hjälpmedel och lämplig undervisningsmateriel.

Auskultationer och undervisningsövningar. Auskultationer med serieövningar 15 dagar. Klasslärarövningar 3 dagar. Gruppauskultationer och gruppövningar 6 veckotimmar.

Varje elev håller i avslutningsklassen sammanlagt omkring 57 lektioner.

Tvåårig linje

Klass I. Som för klass II på den treåriga linjen.

Klass II. Som för klass III på den treåriga linjen.

Anvisningar

1. *Allmänna synpunkter.* Den praktiska lärarutbildningen börjar lämpligen med auskultationer. Seminarieeleven bör i begränsad omfattning beredas tillfälle att biträda läraren i hans arbete. Genom samtal mellan handledaren och eleven bör elevens uppmärksamhet inriktas på väsentligheter i lärarens arbetsuppgifter, både rent pedagogiska spörsmål och fostrande uppgifter. Sedan eleven biträtt handledaren och samlat egen erfarenhet, bör eleven hålla övningslektioner. Eleven omhänderhar då undervisningen helt i en klass en hel lektionstimme eller en del därav. Övningslektioner kan hållas antingen i samband med auskultationer eller i form av gruppövningar eller serieövningar. Vid gruppövningar håller eleverna i en grupp i allmänhet enstaka lektioner. Under serieövningar omhänderhar däremot eleven undervisningen i ett ämne under en följd av lektioner. Såväl gruppövningar som serieövningar kan förläggas i samband med auskultationer.

Övningslektionerna, vilka inte betygsättes, bör efterhand övergå i betygsatta elevlektioner.

Mot slutet av den praktiska lärarutbildningen bör inläggas klasslärarövningar, då eleven under några dagar i följd omhänderhar klasslärarens arbetsuppgifter.

Som grund för avgångsbetyget i undervisningsskicklighet bör ligga elevlektioner under gruppövningar och serieövningar samt klasslärarövningar, utförda företrädesvis under sista utbildningsåret.

Metodik

2. *Den allmänna metodiken* omfattar frågor, som hör intimt samman med läroämnet psykologi och pedagogik. Inom detta ämne behandlas undervisningens grunder med utgångspunkt från den vetenskapliga forskningens resultat. I den allmänna metodiken bör de allmänna grundprinciperna konkretiseras med hänsyn till gällande stadgor och undervisningsplaner. Det är av vikt, att nya rön beaktas. Aktuella metodiska spörsmål bör tagas upp till diskussion, så att eleven inte efter avslutade studier står främmande inför den pedagogiska idédebatten. Det är nödvändigt att eleverna får klart för sig, att debatten alltid går vidare och att de inte går ut från seminariet som färdiga lärare.

Skolans huvuduppgifter, fostran och undervisning, bör i olika sammanhang diskuteras med utgångspunkt från gällande undervisningsplaner.

I klass II behandlas t. ex. sådana frågor som klassundervisning, gruppundervisning, individuellt arbete i olika former, aktivitetsbetonade undervisningsmetoder, grupparbete och samlad undervisning. Eleven bör göras förtrogen med gällande föreskrifter i timplaner, kursplaner och metodiska anvisningar. Om det låter sig göra, bör de olika arbetsformerna demonstreras, vilket lämpligen kan ske i samband med auskultationer. Åskådligheten i undervisningen och barnens självverksamhet bör diskuteras. Plan-

läggning av lektioner bör behandlas grundligt. Inlärningstekniska frågor diskuteras och exemplifieras. Tal-, läs- och skrivsvårigheter bör behandlas med utgångspunkt från de teoretiska synpunkter, som lämnats på dessa problem i undervisningen i modersmålet samt i psykologi och pedagogik. Konkreta fall bör studeras.

I klass III fortsätter den allmänna metodiken med speciella problem. För den enskilde läraren väsentliga delar av gällande stadgor behandlas. Hemuppgifter, olika former för kunskapsprövningar, diagnostiska prov, standardprov, betygsättning och flyttning diskuteras med utgångspunkt från den teoretiska behandling, som dessa frågor fått i ämnet psykologi och pedagogik. Skoladministrativt arbete belyses lämpligast med exempel. Eleverna bör beredas tillfälle att fylla i olika typer av blanketter och föra klassjournal för en folkskoleklass. Ledigförklarande av, ansökan om och tillsättning av lärarplatser genomgås. Skolarbetets sociala former och läraren som socialarbetare konkretiseras genom exempel, och anvisningar om gällande föreskrifter lämnas. Samarbetet mellan skola och hem diskuteras, och aktuella fall tages upp till behandling. Eleverna bör beredas tillfälle att närvara vid föräldramöten. Undervisning i flerklassiga avdelningar genomgås i anslutning till gällande föreskrifter; kursväxling och tysta övningar behandlas och demonstreras under auskultationer.

Vid undervisningen i allmän metodik bör samarbete ske med lärarna i läro- och övningsämnena.

Undervisningen i allmän metodik bör inte enbart bedrivas i form av föreläsningar utan kan även ske under friare arbetsformer, så att samtliga elever aktivt deltar.

3. I *ämnesmetodiken* bör de enskilda ämnena särart komma till uttryck. Olika arbetsmetoder diskuteras och demonstreras. Olika specialister inom seminariets lärarkår kan och bör anlitas för speciella frågor. Det är dock mycket betydelsefullt, att undervisningen i de olika ämnena samordnas. Undervisningen på olika stadier bör diskuteras. Väsentliga och metodiskt sett besvärliga delar av gängse kurser för folkskolan bör särskilt beaktas och behandlas. Grupparbete, samlad undervisning och individuella arbetsmetoder bör genomgås särskilt med hänsyn till undervisningen i hembygds-kunskap med arbetsövningar.

För metodik i övningsämnena har ingen särskild tid angivits. Den metodiska behandlingen av respektive ämnen bör ske parallellt med den övriga undervisningen. Samordning med de teoretiska läroämnena bör äga rum. Olika hjälpmedel och modern undervisningsmateriel demonstreras, och eleverna bör också beredas tillfälle till övning därmed. I främsta rummet bör ämnesmetodiken inriktas på klasserna 1—3. Med hänsyn till målsättningen för undervisningen på lågstadiet bör eleverna få en inblick i kursernas omfattning och utformning i de på lågstadiet följande klasserna. Metodiken

för undervisningen i dessa klasser kan lämpligen belysas med konkreta exempel.

4. *Metodik i handhavandet av undervisningsmateriel och tekniska hjälpmedel, teknisk metodik.* Under höstterminen i klass II bör eleverna lära sig att handha de enklaste tekniska hjälpmedlen. Olika typer av dupliceringsapparater bör vara ett av de första momenten. Enkla apparater och enkla förfaringssätt bör inte förbises. Konstruktionsprinciperna för epidiaskop och småbildsprojektorer bör genomgås. Allt för mycken tid bör inte ägnas åt de rent tekniska detaljerna.

Följande moment bör tagas upp till behandling: skötsel och vård av apparater, rengöring, lämpliga förvaringssätt; anvisningar för framställning av handgjorda genomskinliga bilder och fotografiska diapositiv; utbyte av lampor och omställning av apparater för anslutning till olika elektriska spänningar; övningar i att läsa anvisningar för olika apparattyper; igenkänningstecken för växelström, likström och allström.

Beträffande stum- och ljudfilmsprojektorer, som lämpligen genomgås i klass II, är det väsentligt, att tillräckligt omfattande manuella övningar sker i insättning av film samt i återspolning.

Någon detaljerad genomgång av konstruktionen för radioapparater, grammofooner och magnetofoner bör inte förekomma. Manuella övningar i att sköta apparaterna bör dominera. Olika typer av magnetofoner och grammofooner bör genomgås.

Vidare bör följande moment behandlas: mörkläggningsanordningar, vägguttag för elektrisk energi, projektdukar, anvisningar om filmarkiv, allmänna metodiska föreskrifter i anslutning till utgivna anvisningar.

Den speciella användningen av apparaterna inom olika läro- och övningsämnen behandlas i samband med ämnesmetodiken.

I klass III bör en sammanfattande repetition äga rum av de i klass II genomgångna apparaterna. Repetitionen bör ske i form av övningar i att använda apparaterna under metodiklektioner men först och främst i samband med undervisningsövningar i olika former. Vid genomgången av undervisningsmaterialets skötsel och vård bör inte blott anvisningar lämnas, utan även övningar i dess användning bör anordnas. Eleverna bör under några dagar i begränsad omfattning anmodas sköta ett materielrum. Särskilt bör ordningens betydelse betonas och vikten av att söndrig och försliten materiel återställs i fullgott skick. Inredning av materielrum diskuteras, och olika typer av föredömliga materielrum demonstreras. Allmänna metodiska anvisningar för användning av undervisningsmaterialet bör diskuteras. Den för respektive läro- och övningsämnen erforderliga speciella materialet och dess användning bör behandlas under ämnesmetodiken. Anvisningar för inköp av materiel bör ges, och materielvårdarens uppgifter diskuteras.

Skolsalens ändamålsenliga inredning och tekniska utrustning diskuteras med utgångspunkt från gällande normer och anvisningar.

Ny undervisningsmateriel och nya tekniska hjälpmedel demonstreras vid lämpliga tillfällen.

Med hänsyn till de speciella förhållandena vid undervisningen i teknisk metodik bör denna undervisning i stor omfattning meddelas gruppvis. Tab. 1 visar en plan för den tekniska metodikens organisation. Planen är dock endast avsedd att tjäna som exempel.

Tabell 1. Metodik i handhavandet av undervisningsmateriel och tekniska hjälpmedel, teknisk metodik

Moment i den tekniska metodiken	Gruppindelning och elevtimmar				Lärartimmar
	Antal grupper	Lektions-timmar per grupp	Hel klass	Elev-timmar	
a) Dupliceringsapparater, skötsel och vård.....	6	3	—	3	18
b) Projektionsapparater, skötsel, vård och metodiska anvisningar.....	6	2	1	3	13
c) Filmapparater, skötsel, vård och metodiska anvisningar.....	6	2	1	3	13
d) Radioapparater och grammofooner, skötsel, vård och metodik.....	3	2	2	4	8
e) Magnetofoner, skötsel, vård och metodiska anvisningar.....	3	2	1	3	7
f) Undervisningsmateriel, förvaring, skötsel, vård och metodik.....	3	6	3	9	21
g) Skolsalens inredning och tekniska utrustning.....	2	2	—	2	4
h) Aktuella nyheter.....	2	3	—	3	6
Summa timmar	—	—	—	30	90

Sammanfattning: Elevtimmar, 1 veckotimme, varav $\frac{1}{2}$ veckotimme i klass II och $\frac{1}{2}$ veckotimme i klass III.

Lärartimmar, 3 veckotimmar.

5. *Metodik i anslutning till auskultationer och undervisningsövningar, praktikmetodik.* Praktikmetodiken bör börja redan i klass I i samband med elevernas auskultationer. Dessa bör föregås av en eller flera lektioner, då eleven erhåller anvisningar för ett aktivt auskultationsarbete. Om flera elever auskulterar samtidigt i en klass, bör den handledande läraren dela ut speciella arbetsuppgifter, såsom observation av ett eller flera barn, förhörsteknik, genomgång av nya kursmoment, repetition, hur barnens uppmärksamhet inriktas på väsentligheter. Eleverna bör på lämpligt sätt redovisa sina iakttagelser.

I tab. 2 visas ett exempel på hur metodikundervisningen i klass I lämpligen kan organiseras.

Tabell 2. Praktikmetodik i klass I

Auskultationsdagar i följd	Lektioner med hel seminarieklass	Lektioner per elevgrupp (6 grupper)	Elev-timmar	Lärartimmar
3	3	2	5	15
3	—	2	2	12
6	—	3	3	18
Summa 12			10	45

Antalet lärartimmar motsvarar 1½ veckotimme.

Elevtimmarna är inte upptagna i timplanen. De förlägges helt till auskultationsdagarna utom den helklassstimme, som förlägges omedelbart före första auskultationstillfället.

I klass II börjar praktikmetodiken med några helklasslektioner, då målsättningen för den praktiska lärarutbildningen klarlägges. En redogörelse bör i samband därmed lämnas för övningsskolans organisation jämte en överblick över seminarieortens skolorganisation. Med beaktande av de anvisningar, som lämnats i klass I för auskultationer, lämnas helklassvis anvisningar för auskultationer och olika former av undervisningsövningar. I samband med auskultationer och gruppövningar diskuteras planläggning av lektioner med utgångspunkt från konkreta exempel. Såväl av elever som av lärare hållna lektioner bör diskuteras.

I samband med auskultationerna bör eleverna erhålla speciella uppgifter som i klass I. I övrig metodikundervisning diskuterade undervisningsformer demonstreras och diskuteras med utgångspunkt från demonstrationslektioner. Under metodiklektionerna bör elever, som auskulterar i olika övningsskoleklasser, beredas tillfälle att utbyta erfarenheter och diskutera aktuella pedagogiska problem.

I tab. 3 och 4 visas ett exempel på hur praktikmetodiken lämpligen kan organiseras i klass II.

Tabell 3. Praktikmetodik i klass II

Lektionsinnehåll	Antal grupper	Elev-timmar	Lärartimmar
Förberedande anvisningar	1	4	} 6
	2	1	
Metodik i samband med auskultationer 3 + 3 + 6 + 6 dagar . .	12	4	48
Metodik i samband med gruppauskultationer och gruppövningar, 6 perioder (se tab. 4)	6	21	126
Summa		30	180

Sammanfattning: Elevtimmar, 1 veckotimme.

Lärartimmar, 6 veckotimmar.

Under praktikmetodiken i klass III behandlas inte enbart rent pedagogiska frågor utan även aktuella skolsociala frågor och aktuella disciplinfall. Klasslärarens många uppgifter bör belysas med utgångspunkt från

Tabell 4. Praktikmetodik i samband med gruppaukultationer och gruppövningar i klass II

Vecka i perioden	Elevgrupp	Elevtimmar för grupp						Lärartimmar
		A	B	C	D	E	F	
1		1	1	1	1	1	1	6
2		½	½	½	½	½	½	3
3		½	½	½	½	½	½	3
4		½	½	½	½	½	½	3
5		1	1	1	1	1	1	6
	Summa	3½						21

vad som händer i klassen. Lärarens kontakter med hemmen och kommunala institutioner diskuteras. Några lektionstimmar bör lämpligen ägnas åt att diskutera erfarenheter, som elever vunnit under auskultationer och undervisningsövningar. Vid besök i b- och B-skolor diskuteras undervisningen i flerklassiga avdelningar.

Med utgångspunkt från kursplanen för auskultationer och undervisningsövningar i klass III visas i tab. 5 och 6, hur praktikmetodiken exempelvis kan organiseras.

Tabell 5. Praktikmetodik i klass III

Lektionsinnehåll	Antal elevgrupper	Elevtimmar	Lärartimmar
Metodik i samband med auskultationer och serieövningar 6 dagar	12	1	12
Metodik i samband med auskultationer, serieövningar och klassläroverövningar 3 + 3 dagar, 2 perioder	12	4	48
Metodik i samband med gruppaukultationer och gruppövningar, 6 perioder (Se tab. 6)	6	33	198
Diskussioner om aktuella problem	1	2	2
	2	5	10
Summa		45	270

Sammanfattning: Elevtimmar, 1½ veckotimme.
Lärartimmar, 9 veckotimmar.

Tabell 6. Praktikmetodik i samband med gruppaukultationer och gruppövningar i klass III

Vecka i perioden	Elevgrupp	Elevtimmar för grupp						Lärartimmar
		A	B	C	D	E	F	
1		1½	1½	1½	1½	1½	1½	9
2		1	1	1	1	1	1	6
3		1	1	1	1	1	1	6
4		1	1	1	1	1	1	6
5		1	1	1	1	1	1	6
	Summa	5½						33

Om den praktiska lärarutbildningen i klass III organiseras enligt alternativförslaget, kan praktikmetodiken i denna klass lämpligen ordnas på sätt framgår av tab. 7 och 8.

Tabell 7. Praktikmetodik i klass III, alternativförslag

Lektionsinnehåll	Antal grupper	Elevtimmar		Lärartimmar	
		per period	under läsåret	per period	under läsåret
Metodik i samband med auskultationer, serieövningar och klasslärarövningar, 4 perioder (Se tab. 8)	12	5	20	60	240
	1	5	20	5	20
Diskussion om aktuella problem.	2	—	5	—	10
Summa		10	45	65	270

Sammanfattning: Elevtimmar, 1½ veckotimme.
Lärartimmar, 9 veckotimmar.

Tabell 8. Praktikmetodik i samband med auskultationer, serieövningar och klasslärarövningar under praktikperioderna

Dag under perioden	Elevgrupp	Elevtimmar för grupp													Lärartimmar	
		A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	Hel klass		
1		1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—	12	
2		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	
3		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	
4		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	
5		1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—	12	
6		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
7		1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—	12	
8		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	
9		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	
10		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
11		1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—	12	
12		1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—	12	
Summa		5													5	65

6. *Speciell metodik i hembygdskunskap med arbetsövningar* avser i främsta rummet att på grundval av den metodikundervisning, som har meddelats i olika läro- och övningsämnen, planera ämnet hembygdskunskap med arbetsövningar som ett enhetligt ämne. Eftersom denna metodikundervisning först kommer i klass III, har eleverna vid undervisningen i ämnet psykologi och pedagogik och under de praktiska övningarna fått klarlagt och fått se och pröva olika arbetsformer, som kommer till användning på lågstadiet. Huvuddelen av tiden bör anslås till planering av olika intresse- eller arbetsområden.

En översikt över kursplanen för klasserna 1—3 i folkskolan i hembygdskunskap med arbetsövningar lämnas. Praktiska exempel bör givas på lärostoffets fördelning med hänsyn till barnets mognad, hembygdens karaktär och ämnets egenskap av konkret inledning till de mera bokliga studierna i historia, samhällskunskap, geografi och naturkunskap. Förslag om grundkurs, minimikurs och överkurs diskuteras. Tillbörlig tid anslås till planläggning av olika slag av studieutflykter. Av särskilda händelser och omständigheter aktualiserat lärostoff belyses. Särskilt bör påpekas de konkreta upplevelsernas stora betydelse som grund för studierna i naturkunskap, geografi och samhällskunskap. Med utgångspunkt från konkreta exempel belyses, hur kunskapsstoffet bearbetas, fördjupas och redovisas: barnens samtal—lärarens åskådliga förklaringar, orsak—verkan, slutsatser, dramatisering, rollekarna och barnens inlevelse, ordkunskap, friare skrivning, räkning till vissa kursmoment. Anvisningar lämnas för hur man för skolbruk gör en hembygdsinventering och ordnar ett hembygdsarkiv.

Planering av några kursavsnitt kan utformas som grupparbete. Varje elevgrupp bör planera minst ett arbetsområde för var och en av klasserna 1—3. Några av dessa utarbetade planer för arbetsområden — hur ett arbetsområde lägges upp, genomarbetas och redovisas — upptages till diskussion. Sedan metodikläraren granskat de av elevgrupperna utarbetade planerna, dupliceras dessa och bytes mellan grupperna i klassen.

Vid ämneskonferensens detaljplanering av metodikkursen i speciell metodik i hembygdskunskap med arbetsövningar bör samråd äga rum med läraren i psykologi och pedagogik, lärare, som undervisar i för hembygdskunskapen grundläggande ämnen och samtliga lärare, som undervisar i metodik.

Auskultationer och undervisningsövningar

7. Vid auskultationerna i *klass I* uppdelas eleverna i klassen i 6 grupper med 4 elever per grupp. Besöken i övningsskoleklasserna bör för varje elev omfatta minst 3 dagar i följd. Lämpligen fördelas auskultationsdagarna på två 3-dagarsperioder och en 6-dagarsperiod. Alternativt kan halvdagsauskultationer förekomma i viss utsträckning. Dock iakttages alltid, att den sammanlagda tiden för auskultationer blir oförändrad. I anvisningarna för praktikmetodiken lämnas exempel på arbetsuppgifter vid auskultationerna. Seminarieeleverna bör i begränsad omfattning beredas tillfälle att biträda läraren, dock utan att helt övertaga undervisningen.

8. I *klass II* bör heldagsauskultationerna vid varje auskultationstillfälle för varje elev omfatta minst 3 dagar i följd i samma klass. Auskultationsdagarna kan exempelvis fördelas på två 3-dagarsperioder och två 6-dagarsperioder. Antingen bör hela eller halva klassen auskultera samtidigt. Två elever kan lämpligen auskultera samtidigt i samma klass.

Eleverna bör börja med att biträda läraren i hans arbete. Sedan kan eleven övertaga undervisningen själv, en del av en lektion eller en hel lek-

tion, och håller då s. k. övningslektioner, vilka inte betygsättes. Varje elev bör under dessa auskultationer hålla omkring 18 övningslektioner. Det är av vikt, att seminarieeleverna beredes tillfälle att lära känna eleverna i respektive auskultationsklasser, innan övningslektionerna hålles. Övningslektionerna bör således ligga under senare delen av varje auskultationsperiod.

Gruppauskultationer och gruppövningar, 2 veckotimmar, bör i medeltal omfatta 1 veckotimme gruppauskultationer och 1 veckotimme gruppövningar eller halva läsåret 2 veckotimmar gruppauskultationer och halva läsåret 2 veckotimmar gruppövningar.

Vid gruppauskultationerna indelas klassen i antingen 6, 4 eller 3 grupper. Gruppauskultationerna avser i främsta rummet att bereda eleverna tillfälle att under några veckor i följd följa den första läs-, skriv- och räkneundervisningen.

Vid gruppövningarna kan klassen indelas i 6 grupper med 4 elever per grupp och läsåret i 6 perioder. Fördelas gruppövningarna över hela läsåret, håller varje elev i medeltal 1 lektion per period. Koncentreras däremot gruppövningarna till halva läsåret, håller varje elev i medeltal 2 lektioner per period. I båda fallen beräknas antalet av varje elev hållna lektioner till sammanlagt 6 per läsår. Varje gruppövningsperiod skall börja med en av klassläraren hållen s. k. handledarlektion.

För att befordra ökad koncentration i arbetet kan gruppauskultationerna och gruppövningarna eller bådadera utbytas mot heldagsauskultationer med övningslektioner i begränsad omfattning. En veckotimme skall då beräknas motsvara 6 dagar under ett läsår. Vid den omräkning av antalet veckotimmar i respektive ämnen, som härvid blir nödvändig, skall bestämmelserna i punkt 2 i Anmärkningar till timplanerna tillämpas.

Varje elev i klass II bör, oberoende av vilken plan som följes vid den praktiska lärarutbildningen, hålla sammanlagt omkring 24 lektioner.

9. I *klass III* bör om möjligt minst ett auskultationstillfälle för varje elev omfatta 6 dagar i följd i samma klass.

Auskultationer bör i lämplig omfattning förläggas till skolor av b-form, läsklasser, hjälpklasser, observationsklasser eller till skolor med försöksverksamhet.

Vid heldagsauskultationer kan lämpligen två elever auskultera samtidigt i samma klass. Under auskultationerna beräknas varje elev hålla omkring 8 övningslektioner och 2 serieövningar med omkring 4 lektioner per serieövning, eller sammanlagt omkring 16 lektioner.

Vid gruppauskultationerna och gruppövningarna indelas klassen lämpligen i 6 grupper med 4 elever per grupp och läsåret i 6 perioder. Under gruppauskultationer bör eleverna under varje period beredas tillfälle att under 3 lektionstimmar per vecka följa undervisningen i en klass. Under dessa auskultationer håller varje elev högst en övningslektion per period, således under läsåret högst 6 övningslektioner.

Gruppövningslektionerna bör förläggas i följd i samma klass. Genom en sådan koncentration kan eleverna få tillfälle att använda olika arbetsformer, speciellt samlad undervisning, exempelvis vid undervisningen i hembygds-kunskap med arbetsövningar. Under gruppövningarna håller varje elev 3 lektioner under varje period, således under läsåret omkring 18 lektioner.

Under vårterminen i avslutningsklassen bör varje elev helt övertaga undervisningen i en klass under 3 dagar, s. k. klasslärarövningar. Dessa 3 dagar bör föregås av 3 dagars auskultation, så att seminarieeleven får tillfälle att lära känna klassen och dess elever. Under klasslärarövningarna bör seminarieeleven övertaga klasslärarens arbetsuppgifter. Under den förberedande auskultationen och under klasslärarövningarna beräknas varje elev hålla omkring 17 lektioner.

För att öka koncentrationen i arbetet kan det vara lämpligt att helt eller delvis förlägga den praktiska lärarutbildningen till andra tidsperioder än den övriga undervisningen vid seminariet. Liksom i klass II kan grupp-auskultationerna och gruppövningarna helt eller delvis utbytas mot heldagsauskultationer med serieövningar. Härvid skall då, såsom ovan nämnts, en veckotimme beräknas motsvara 6 dagar under ett läsår. Vidare måste bestämmelserna i punkt 2 i Anmärkningar till timplanerna tillämpas.

Som ett alternativ till den i kursplanen angivna ordningen för den praktiska lärarutbildningen i klass III kan samtliga veckotimmar för gruppauskultationer och gruppövningar utbytas. Vid ett utbyte av samtliga 6 veckotimmar får man 36 dagars auskultationer med serieövningar. I detta fall erhålles således i klass III sammanlagt 54 dagar för den praktiska lärarutbildningen. Dessa kan lämpligen för varje elev fördelas på fyra praktikperioder om vardera 12 dagar samt en period om 6 dagar eller två perioder om 3 dagar. Under var och en av tre praktikperioder om 12 dagar auskulterar varje elev om möjligt i samma klass och håller 3 serieövningar om vardera omkring 4 lektioner, således sammanlagt omkring 36 lektioner under 3 praktikperioder. En vecka av en praktikperiod om 12 dagar under vårterminen ägnas åt klasslärarövningar med förberedande auskultationer, varvid varje elev beräknas hålla 17 lektioner. Den andra veckan under samma praktikperiod auskulterar eleven och håller en serieövning med omkring 4 lektioner. De återstående auskultationsdagarna kan helt ägnas åt auskultationer utan att eleverna håller några egna lektioner.

Under samtliga auskultationer beräknas 2 elever auskultera samtidigt utom vid auskultationer i olika typer av specialklasser och i skolor med försöksverksamhet, då ett större antal elever kan auskultera samtidigt.

Auskultationer bör liksom enligt huvudalternativet i lämplig omfattning förläggas till skolor av b-form, läsklasser, hjälpklasser, observationsklasser eller till skolor med försöksverksamhet.

Oberoende av vilket alternativ som följes ($16 + 6 + 18 + 17$ eller $36 + 4 + 17$), håller varje elev i avgångsklassen sammanlagt omkring 57 lektioner.

Seminarieorganisationen

Inledning

Utredningsuppdraget

Direktiven för seminarieutredningen framgår av chefens för ecklesiastikdepartementet anförande till statsrådsprotokollet den 24 september 1954, vari departementschefen yttrade bl. a. följande:

Med 1950 års riksdagsbeslut angående riktlinjer för lärarutbildningens ordnande lades grunden till en genomgripande reform av lärarutbildningen i vårt land.

I vad beslutet avser upprättandet av en lärarhögskoleorganisation måste dess förverkligande dock enligt min mening vara ett företag på lång sikt. I mitt anförande till statsrådsprotokollet den 19 mars 1954, då proposition avläts om en första lärarhögskola, framhöll jag, att varje lärarhögskola måste ses som ett organisationsproblem för sig. Det första villkoret för inrättandet av en ny lärarhögskola måste varje gång vara, att något väsentligt vunnits och att intet väsentligt förlorades genom upprättandet av den nya utbildningsanstalten.

Under den av allt att döma långa övergångstid, som torde komma att förflyta, innan lärarhögskoleorganisationen allmänt genomföres, kan seminarieorganisationen icke hållas oförändrad redan av den anledning, att lärarexaminationen för folkundervisningens behov synes komma att starkt variera. Enligt beräkningar, som i föl utfördes inom skolöverstyrelsens statistiska kontor, skulle examinationsbehovet både vid folk- och småskoleseminarierna starkt avtaga under 1950-talets senare hälft för att sedan åter tillväxa. En utredning synes mig på grund härav påkallad angående folk- och småskoleseminariernas organisation under övergångstiden.

Med hänsyn till den relativt begränsade tidsrymd utredningen avser kan frågan om ett överförande av lärarutbildningen till lärarhögskolor vid utredningen lämnas å sido. Hänsyn bör visserligen tagas till den första lärarhögskolan, sådan jag tänkt mig den i propositionen i våras, men det faller utanför utredningsuppdraget att föreslå upprättandet av ytterligare lärarhögskolor.

Däremot måste åtskilliga redan fattade beslut eller påbörjade omläggningar, som kan påverka lärarbehovet, beaktas vid utredningen. Jag nämnde i berörda proposition utom riksdagsbeslutet angående småskollärarutbildningen, bland annat frågan om den nya gränsdragningen mel-

lan klasslärargruppernas arbetsområden och den lämpliga tidpunkten för återgången till 1947 års bestämmelser om läraravdelningarnas storlek i folkskolan (prop. 209 s. 48—49). Seminarieorganisationens omfattning med hänsyn till dessa förhållanden och dess ändamålsenliga lokala organisation borde avvägas från enhetliga synpunkter, så att en någorlunda välproportionerad lösning av lärarutbildningsfrågorna bleve uppnåelig.

Statsutskottet underströk i sitt utlåtande angående seminarieanslagen för innevarande budgetår, att en utredning av detta slag snarast möjligt borde komma till stånd särskilt med hänsyn till frågan om seminarieorganisationens framtida omfattning (utl. 138 s. 42).

Jag förutsätter, att de sakkunniga i sitt arbete i sak belyser de av mig berörda frågorna i deras sammanhang och konsekvenser, men vill i övrigt icke binda deras arbete. Däremot vill jag framhålla vikten av att de sakkunniga i sina förslag rörande seminarieorganisationen även beaktar samhällsekonomiens krav på att kostsamma anordningar undvikas. De sakkunnigas förslag bör givetvis åtföljas av kostnadsberäkningar; därest olika organisationsalternativ diskuteras, bör även deras ekonomiska konsekvenser utredas.

Utredningsarbetet

På framställning av seminarieutredningen har departementschefen den 12 mars 1955 tillkallat följande personer att, räknat från och med den 1 mars 1955, stå till utredningens förfogande för att utarbeta kursförslag med anvisningar för en treårig småskollärarytbildning, nämligen övningsläraren vid folkskoleseminariet för kvinnliga elever i Stockholm Hjördis Adding, övningsläraren vid småskoleseminariet i Skara Karin Matilda Almgren, extra ordinarie övningsläraren vid folkskoleseminariet för kvinnliga elever i Göteborg Carl Göran Ander, övningsläraren vid småskoleseminariet i Skara Gunhild Johanna Berg, seminarieadjunkten vid småskoleseminariet i Växjö John Valter Bohlin, seminarieadjunkten vid småskoleseminariet i Skara Axel Helfrid Bredby, övningsläraren vid folkskoleseminariet för manliga elever i Göteborg Bror Olof Arvid Ekerot, seminarieadjunkten vid småskoleseminariet i Landskrona Karin Sigrid Elna Elander, lektorn vid folkskoleseminariet för kvinnliga elever i Stockholm Carl Josua Ernov, rektorn vid småskoleseminariet i Stockholm Karl Gösta Freygård, övningsläraren vid småskoleseminariet i Växjö Sven Artur Georg Green, lektorn vid folkskoleseminariet för kvinnliga elever i Stockholm Bror Axel Gustave Gustaver, rektorn vid småskoleseminariet i Lycksele Cecilia Hilma Maria Jeppson, rektorn vid småskoleseminariet i Falun Otto Bror Edvard Kronborg, extra ordinarie övningsläraren vid småskoleseminariet i Stockholm Dagmar Lemke, rektorn vid folkskoleseminariet för kvinnliga elever i Linköping Einar Albert Lilja, rektorn vid folkskoleseminariet för manliga elever i Göteborg August Rikard Anselm Lindahl,

extra ordinarie lektorn vid folkskoleseminariet i Jönköping Gösta Holgersson Lundberg, lektorn vid folkskoleseminariet i Lund Oskar Fredrik Rickard Modess, övningsläraren vid folkskoleseminariet i Jönköping Carl Elof Wilhelm Nordström, extra ordinarie övningsläraren vid folkskoleseminariet i Jönköping Märtha Noréhn, extra ordinarie seminarieadjunkten vid småskoleseminariet i Stockholm Hilding Svante Nyman, icke-ordinarie läraren vid gymnastiska centralinstitutet Anna-Lisa Näsmark, seminarieadjunkten vid småskoleseminariet i Växjö Harriet Charlotte Louise Petré-Overton, övningsläraren vid småskoleseminariet i Strängnäs Torsten Allan Sonander, lektorn vid folkskoleseminariet för manliga elever i Göteborg Sven Birger Swedberg, övningsläraren vid småskoleseminariet i Landskrona Anna Karin Ester Rudmark, lektorn vid folkskoleseminariet för kvinnliga elever i Stockholm Ivar Knut Alexis Thorén, extra ordinarie lektorn vid folkskoleseminariet i Jönköping Hjalmar Ansgarius Trane, lektorn vid folkskoleseminariet i Uppsala Karl Gustaf Erik Vanäs, seminarieadjunkten vid småskoleseminariet i Strängnäs Assar Torsten Eugen Widéen samt lektorn vid folkskoleseminariet för manliga elever i Linköping Johannes Richard Öster.

För utredningens räkning har chefen för skolöverstyrelsens statistiska kontor fil. dr Axel Mebius verkställt beräkningar rörande lärarbehovet i folkskolan läsåren 1955/56—1977/78. Beräkningarna är framlagda i en P. M., vilken är fogad som bilaga till betänkandet.

För att tagas i övervägande vid fullgörandet av uppdraget har den 22 juli 1955 till utredningen överlämnats framställning av Sveriges småskolläraryrkesförbund rörande anställningsförhållandena för småskollärare vid folk- och småskoleseminariernas övningsskolor.

Till utredningen har inkommit skrivelser den 8 juni 1955 från Seminariernas övningsläraryrkesförbund rörande den praktiska lärarutbildningen i övningsämnen vid seminarierna och den 10 augusti 1955 från kursstyrelsen vid en av skolöverstyrelsen under tiden 4—10 augusti 1955 i Växjö anordnad kurs angående barnantalet i folkskolans och enhetsskolans klasser.

På grund av särskild remiss har utredningen den 29 februari 1956 avgivit utlåtande till Kungl. Maj:t över realskoleutredningens betänkande »Realskolan under övergångstiden» (SOU 1955: 53).

FÖRSTA KAPITLET

Utbildning av småskollärare

1. Historik

Den första allmänna stadgan för småskoleseminarierna fastställdes 1919 i samband med en reformering av landstingsseminarierna. Vid genomförandet av nämnda reform var utbildningen vid de icke statliga seminarierna tvåårig och vid statsseminarierna treårig. I 1919 års stadga fastställdes, att lärokursen vid landstingsseminarierna skulle vara tvåårig, där ej Kungl. Maj:t i särskilda fall annorlunda föreskrev.

Redan i samband med 1919 års reform hade emellertid den 1918 nybildade Sveriges småskolläraryrkesförening framställt krav på att småskollärarna skulle erhålla en med folkskollärarna likvärdig d. v. s. fyraårig utbildning. I detta sammanhang uttalade Sveriges allmänna folkskolläraryrkesförening, att man i avvaktan på härför erforderlig utredning omedelbart borde som en övergångsform förlänga utbildningen till tre år. I en framställning till Kungl. Maj:t i mars 1928 framhöll centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskolläraryrkesförening som skäl för utsträckning av lärotiden dels de stora och ökade krav, som den grundläggande undervisningen ställer på lärarinnan, dels nödvändigheten av att effektivt komma tillrätta med den överansträngning av eleverna, som inte kunde undvikas med den föreskrivna alltför korta utbildningstiden.

I sitt utlåtande över sistnämnda framställning i november 1928 var också skolöverstyrelsen inne på tankegången om en treårig lärokurs vid de framtida statliga småskoleseminarierna och påpekade, att folkskolan genom 1927 års skolreform i högre grad än tidigare komme att bli grundskola för det högre skolväsendet. Det ligger i sakens natur, sade överstyrelsen, »att höjandet av folkskolans allmänna standard och dess skickliggörande att kunna på ett tillfredsställande sätt uppbära sin ställning som botten-skola är i väsentlig mån beroende av, hur småskolan, där den egentliga grunden lägges för lärjungarnas färdigheter samt deras moraliska och intellektuella daning, är i stånd att fylla sin uppgift. Hela tidsläget på skolans område är sålunda enligt överstyrelsens mening sådant, att ett närmare upptagande av frågan, hurvida behov av en förstärkt småskolläraryrkesutbildning verkligen förefinnes, må anses påkallad.»

Sammanfattningsvis ansåg skolöverstyrelsen så starka skäl vara anförda för en utsträckning av utbildningstiden, att den ej skulle tveka att tillstyrka, för den händelse småskolläraryrkesutbildningens krav ensamt finge vara bestäm-

mande. Med hänsyn till det rådande statsfinansiella läget fann överstyrelsen det dock utsiktslöst att påyrka en sådan förlängning.

I sitt i december 1930 avgivna betänkande (SOU 1931: 4) har 1929 års seminariesakkunniga ingående diskuterat skälen för och emot en treårig utbildning. De sakkunniga kom härvid bland annat till den slutsatsen, att de skäl för seminariekursens förlängning, som centralstyrelsen byggde på i sin framställning, saknade härighet. Däremot konstaterade de sakkunniga, »att den orientering i den moderna pedagogiken, som numera kräves av en lärare på barndomsstadiet, ingalunda bör vara mindre för småskollärarinnan än för läraren på det egentliga folkskolestadiet». Emellertid stannade de sakkunniga för att avstyrka treårig lärokurs och nöjde sig med att föreslå höjda inträdesfordringar. En av utredningsmännen, statsrådet Almkvist, förklarade dock reservationsvis, att den dåvarande utbildningstiden av två år icke var tillräcklig för den teoretiska och praktiska utbildning, småskollärarna borde vara i besittning av.

I proposition till 1931 års riksdag angående småskoleseminariernas förstatligande gav departementschefen sitt fulla erkännande åt det pedagogiska behovet av förlängd lärokurs men avstyrkte likväl av statsfinansiella skäl. Riksdagen (skrivelse nr 199) följde Kungl. Maj:ts förslag men uttalade samtidigt, att det syntes obestriddigt, att en bättre lärarutbildning skulle vinnas, därest tiden utsträcktes till tre år.

Då kravet på förlängd utbildning icke kunnat tillgodoses, har i möjligaste mån försök gjorts att vinna kompensation efter andra linjer. 1919 förlängdes således läsåret från 34 $\frac{1}{2}$ veckor till 38 veckor. Emellertid har man framförallt försökt uppnå en förbättring av utbildningen genom att höja inträdesfordringarna och omlägga det inre seminariearbetet genom modernisering av undervisningsplanen.

I 1919 års stadga för småskoleseminarierna fastställdes inträdesfordringarna till det kunskapsmått, som kunde inhämtas i en folkskola av bästa typen. Redan 1918 hade emellertid från lärarhåll framförts önskemål att inträdesfordringarna skulle sättas lika med dem som gällde för folkskoleseminarierna. Utvecklingen gick också i den riktningen, att allt fler sökande med avgångsexamen från real- eller flickskola anmälde sig till småskoleseminarierna. Frågan upptogs av 1932 års seminariesakkunniga (SOU 1935 : 44), vilka efter en grundlig utredning och i nära anslutning till framställning från folkskolans lärarorganisationer förordade i huvudsak likartade inträdesfordringar till småskoleseminarierna och folkskoleseminariernas fyraåriga linje, d. v. s. ett kunskapsmått, som med vissa modifieringar motsvarade realexamen. De sakkunniga framlade också förslag till reviderad undervisningsplan. Hänsyn hade härvid tagits till de vidtagna ändringarna i inträdesfordringarna. Förslaget förutsatte vidare en avsevärd utökning av seminarieelevernas undervisningsövningar i övningsskolan. Reformförslaget upptogs i proposition till 1936 års riksdag (nr 100) och

lämnades av riksdagen (skrivelse nr 347) utan anmärkning. Som en följd av riksdagens beslut utfärdade Kungl. Maj:t den 21 januari 1938 den nu gällande stadgan och undervisningsplanen för småskoleseminarierna.

Skolkommissionen framhöll i sitt år 1948 avgivna principbetänkande (SOU 1948 : 27), att det ur flera synpunkter skulle »vara önskvärt, att all lärarutbildning byggde på den allmänbildningsgrund, som en fullständig gymnasieutbildning, avslutad med dimissionsexamen, avser att ge». Skolkommissionen betonade, att lärarna på småskolestadiet hade en utomordentligt viktig och ansvarsfull uppgift, och konstaterade, att de »måste vara vidsynta människor med god allmänbildning och tillräcklig psykologisk och pedagogisk utbildning». Den nuvarande utbildningen var enligt skolkommissionen otillräcklig, särskilt med hänsyn till att småskolestadiet föreslogs bli utökat med det tredje skolåret, varför utbildningstiden för småskollärare måste avsevärt förlängas. Emellertid ansåg skolkommissionen det inte möjligt att under överskådlig framtid fastställa dimissionsexamen som grund för småskollärarytbildningen och framhöll även, att småskolans lärare behövde något mindre ämneskunskaper än mellanskolans. Kommissionen föreslog, att examen efter genomgång av elfte skolåret fastställdes som grund för småskollärarytbildningen. Emellertid skulle det under många år inte bli möjligt att bygga småskollärarytbildningen på denna förutbildning. Skolkommissionen föreslog därför, att utbildningen övergångsvis ökades på så sätt, att vid seminarierna inrättades en på realexamen byggande ettårig kurs avsedd att ge den för den pedagogiska fackutbildningen oundgängligen nödvändiga grunden i fråga om ämneskunskaper och allmänbildning. På denna kurs skulle följa en tvåårig pedagogisk fackutbildning, som så nära som möjligt anslöt sig till den utbildning, som kommissionen skisserat för de föreslagna lärarhögskolorna.

I avvaktan på den omläggning av lärarutbildningen för småskolestadiet, som skolkommissionen föreslagit i sitt principbetänkande 1948, avgav kommissionen i maj samma år förslag till provisorisk omläggning av utbildningen vid småskoleseminarierna. För kommissionen gällde det att få fram en bättre utbildning inom den givna tvåårsramen. Detta försökte kommissionen uppnå bland annat genom att som inträdesvillkor kräva realexamenskunskaper i samtliga ämnen. Vidare föreslog kommissionen en avsevärd reducering av obligatoriska timmar i de olika ämnena, framför allt i övningsämnena, för att få mera tid till den egentliga yrkesutbildningen och enskilt arbete. Skolkommissionens förslag är emellertid ännu inte i sin helhet av Kungl. Maj:t prövat. I detta sammanhang må dock erinras om att riksdagen under de sista åren anvisat visst belopp å småskoleseminariernas avlöningsstat till försök med metodisk handledning, enhetsskolans arbetsmetoder och liknande anordningar.

I 1950 års proposition angående riktlinjer för lärarutbildningens ordnande ansåg sig departementschefen inte i stånd att föreslå en på fullständig

gymnasiekurs grundad småskolläraryt utbildning. I stället förordade departementschefen, att inträdesfordringarna höjdes ungefär till realexamensnivån samt att en på realexamen byggande ettårig kurs anordnades vid småskoleseminarierna och att den egentliga yrkesutbildningen skulle baseras på denna. Särskilda utskottet ansåg i sitt utlåtande (nr 4) den av departementschefen föreslagna utbildningen tilltagen i knappaste laget såväl med hänsyn till den grundläggande utbildningens stora betydelse som med tanke på den planerade utvidgningen av småskollärarnas tjänstgöringsområde. Vid ett realistiskt bedömande av landets personresurser fann utskottet det dock icke möjligt att då ifrågasätta någon ytterligare förstärkning samt tillstyrkte Kungl. Maj:ts förslag. Reservationsvis framfördes i utskottet även den åsikten, att småskolläraryt utbildningen skulle vara grundad på en tvåårig kurs. Enligt riksdagens principbeslut (skrivelse nr 404) skall den egentliga yrkesutbildningen för småskollärare från tidpunkt, som senare bestämmes, tills vidare vara grundad på en ettårig allmänbildande kurs, baserad på ett kunskapsmått i huvudsak motsvarande realexamen.

I sitt principbetänkande har skolkommissionen föreslagit, att undervisningen i klasserna 1—3 skulle ombesörjas av speciellt för nybörjarundervisningen utbildade småskollärare. Enligt 1950 års proposition angående riktlinjer för det svenska skolväsendets utveckling bör småskollärarnas arbetsområde vara de tre första klasserna i A-skolorna, de två första i B 1- och B 2-skolorna samt, där så befinner lämpligt, klasserna 3 och 4 i B 1-skolorna. I sitt principbeslut har riksdagen (skrivelse nr 341) däremot icke fastställt några detaljer utan endast uttalat, att enhetsskolan är avsedd att uppdelas i tre stadier, vart och ett i regel omfattande tre år, samt att undervisningen på vart och ett av dessa stadier i första hand skall bestridas av lärare, som särskilt utbildats för undervisning huvudsakligen på stadiet i fråga. Vid 1953 års riksdag (skrivelse nr 8) bemyndigades Kungl. Maj:t att tills vidare förordna om småskollärares övertagande av undervisningen i tredje klassen i skolor av A-form. Genom k k 1954: 230 har Kungl. Maj:t utfärdat vissa bestämmelser härom att tillämpas under åren 1954/61. I vilken utsträckning sådant övertagande skall äga rum bestämmes för varje läsår av Kungl. Maj:t efter förslag av skolöverstyrelsen.

2. Treårig utbildning

Enligt riksdagens beslut 1950 skall, som ovan nämnts, den egentliga tvååriga yrkesutbildningen för småskollärare från tidpunkt, som senare bestämmes, tills vidare vara grundad på en ettårig allmänbildande kurs. Detta innebär, att småskolläraryt utbildningen förlänges med ett läsår. Utbildningen skall således i princip vara treårig.

Innan utredningen närmare redogör för sitt förslag till treårig småskolläraryt utbildning, har utredningen emellertid funnit det lämpligt att försöka

sammanfatta den kritik, som riktats mot den nuvarande tvååriga utbildningen.

En av de viktigaste anmärkningarna i fråga om utbildningen av småskollärare har riktats mot elevernas stora arbetsbörda. Denna anmärkning framfördes redan på 1920-talet men torde vara ännu mera befogad nu. Vid småskoleseminarierna bedrivs undervisningen i stort sett efter en plan, som utarbetades i mitten på 1930-talet. Tim- och kursplanen var emellertid redan vid sin tillkomst pressad. Kraven på småskolläraren har därefter skärpts undan för undan, och som en följd härav har många nya moment kommit till i lärarens utbildning, vilket medfört en ännu mera pressad kursplan. Det har vidare visat sig svårt att gallra ut något av det gamla ämnesstoffet för att lämna plats för det nya. För att tidsramen skall kunna hållas, har följaktligen elevernas studier måst forceras och arbetstakten har blivit uppdriven. Arbetet vid småskoleseminarierna präglas därför av jäkt, och eleverna får inte den nödvändiga arbetsron.

Ämnesträngseln och därav följande höga veckotimtal för den schemabundna undervisningen har medfört betydande svårigheter att tillämpa undervisningsplanens anvisningar om koncentration i undervisningen och frihet i arbetssättet. Som utredningen närmare utvecklar i sin motivering till timplanen för den treåriga utbildningen, har ytterst få läroanstalter en så omfattande schemabunden tid. Arbetspressen vid småskoleseminarierna har också hotat att göra utbildningen mekaniserad och slentrianmässig. Utbildningen har huvudsakligen måst inriktas på grundläggande arbetsmetoder vid meddelande av undervisning, och en mängd värdefullt framförallt metodiskt stoff har måst meddelas eleverna i så forcerad takt, att genomsnittseleven knappast haft några utsikter att kunna helt tillgodogöra sig innehållet. Som en följd av den stora arbetsbördan har eleverna även fått alltför liten tid över till eftertanke och kompletterande studier.

I detta sammanhang bör man hålla i minnet, att eleverna vid småskoleseminarier i stor utsträckning är flickor i 18—20-årsåldern. De flesta av dem har endast erfarenhet av den betydligt lugnare arbetstakten i folk-, real- och flickskolor. Det är därför helt naturligt, att eleverna till en början inte känner sig mogna för seminariernas intensiva arbetstempo. För att hinna med allt, som den moderna utbildningen kräver, måste nu takten redan från början bli hög, varför alltför många lätt blir efter den första tiden.

En allvarlig brist i småskollärarytbildningen är att tid saknas för tillräcklig praktisk utbildning. Utan tvekan är denna av för liten omfattning, och det antal lektioner, som varje enskild elev håller under sin seminarietid, är för ringa. Skulle tiden för praktiska undervisningsövningar i avsevärd grad ökas inom den nuvarande tvåårsramen, skulle följden endast bli, att elevernas arbete blev ännu mera ansträngande än nu. Möjligheterna att beskära seminariernas kurs- och timplan för att få mer tid till praktisk utbildning är

begränsade, vilket också visade sig vid den undersökning, som skolkommis- sionen gjorde 1948 i sin utredning angående provisorisk omläggning av utbildningen vid småskoleseminarierna. I detta sammanhang kan nämnas, att den treåriga utbildningen i Haparanda utan tvekan gett eleverna där en grundligare praktisk utbildning.

Den för småskoleseminarierna fastställda timplanen för läro- och övnings- ämnen har blivit alltmer illusorisk, då ett stort antal timmar måste använ- das till auskultationer, serier, metodikundervisning och besök i andra sko- lor. Den effektiva tiden för varje läro- och övningsämne har således mins- kats. Emellertid torde även det i timplanen fastställda veckotimtalet vara för knappt tilltaget med hänsyn till de nya moment, som tillkommit i små- skollärarnas utbildning. Här behöver endast framhållas pedagogikens och psykologins snabba utveckling, vilken medfört mycket utvidgade kurser. Gedigna kunskaper i dessa ämnen är åtminstone minst lika behövliga på lågstadiet som på följande stadier. Vidare är även övriga teoretiska ämnen i behov av förstärkning. Särskilt behövs mer tid för den grundläggande undervisningen i modersmålet. Beträffande övningsämnena gäller, att studier i dessa svårligen kan forceras, då de huvudsakligen är ämnen av färdighets- karaktär. Vad musiken beträffar, kräver ämnet särskilt av de musiksvaga eleverna opropotionerligt mycket tid, vilket ytterligare ökat dessa elevers redan förut stora arbetsbörda.

Genom riksdagsbeslutet om enhetsskolan har tillkommit ännu ett skäl för förstärkning av småskollärarytbildningen — ett skäl som utredningen anser synnerligen viktigt — nämligen utvidgningen av småskollärarnas tjänst- göringsområde att omfatta även tredje klassen. Enbart detta utvidgade tjänstgöringsområden torde i och för sig motivera en utsträckning av läro- tiden. Undervisning på ett stadium, som hittills räknats till den egentliga folkskolan, kräver dels ökade ämneskunskaper, dels mer metodisk skol- ning och praktisk utbildning. När nu i princip samtliga småskollärare skall meddela undervisning de tre första skolåren, torde därför kravet på en för- stärkning av småskollärarnas utbildning vara fullt berättigat.

Slutligen vill utredningen något beröra de skäl, som anförts mot en ut- sträckning av lärotiden vid småskoleseminarierna.

Enligt allmän uppfattning har de tvåårigt utbildade lärarinnorna på ett tillfredsställande sätt kunnat sköta sitt arbete, och småskolläraryrketens standard anses förvånansvärt god med hänsyn till den utbildning kåren fått. Dessa förhållanden kan synas vara ett skäl mot en förlängning av utbild- ningen. Inför de alltmer krävande uppgifterna har emellertid småsko- lans lärare känt ett starkt behov av att öka sina kunskaper och förkovra sina färdigheter. För att bättra på sin hittills tvååriga utbildning har de be- drivit ett intensivt fortbildningsarbete, som ofta varit både kostsamt och tidsödande. Dessutom har småskollärarna gjort upprepade framställningar om en förlängning av den obligatoriska utbildningen.

I diskussionen angående möjligheterna att förbättra småskollärarytbildningen har framhållits, att denna skulle kunna göras effektivare genom en avsevärd höjning av inträdesfordringarna. På de två åren skulle då mer nytt stoff kunna medhinnas, och eleverna skulle få mer tid till praktisk utbildning. En avsevärd höjning av inträdesfordringarna kommer emellertid med största sannolikhet i praktiken att medföra en förlängning av den sammanlagda utbildningstiden, och det kan knappast vara någon vinst, att denna förlängning sker utanför seminariernas ram.

Därest en treårig småskollärarytbildning genomföres, kommer folkskollärarytbildningen på den fyraåriga linjen inte längre att som hittills vara dubbelt så lång som småskollärarytbildningen, utan skillnaden i tid blir endast ett år. Detta kan tänkas medföra vissa rekryteringssvårigheter för småskollärarytbildningen. Vissa elever kommer nämligen säkerligen att välja den ett år längre utbildningen för att som folkskollärare få ett större verksamhetsområde inom skolan och komma i åtnjutande av de övriga förmåner, som denna utbildning medför. Utredningen är emellertid övertygad om att det även i framtiden kommer att finnas tillräckligt med läraraspiranter med speciellt intresse för småskolläraryrket. Med hänsyn till utbildningskostnaderna är det dock en betydande skillnad mellan en treårig och en fyraårig utbildning. Därtill kommer att det för många blivande lärare är ett särskilt intresse att få undervisa barn just på småskolans åldersstadium.

Ser man föreliggande problem ur ekonomisk synpunkt, kan självfallet flera skäl anföras mot en förlängning av lärokursen för småskollärare. Odiskutabelt kommer en ökad utbildningstid att medföra ökade kostnader både för statsmakterna och den enskilde eleven. När eleverna skall tillbringa ytterligare ett år vid seminarierna, kommer dessas examinationskapacitet att bli mindre. Varje avgångsklass vid småskoleseminarierna kommer att föregås av två klasser under utbildning mot endast en vid nuvarande organisation. Med treårig utbildning skulle de nuvarande nio småskoleseminarierna vid oförändrat antal avdelningar kunna utexaminera omkring 360 lärare årligen mot för närvarande omkring 550. Fler lokaler och fler lärare kommer följaktligen att behövas för att utbilda samma antal lärare. Vid den av utredningen föreslagna samordningen av utbildningen för både folk- och småskollärare torde dock de här antydda merkostnaderna för lokaler och lärare kunna något reduceras. Utredningen vill emellertid i detta sammanhang särskilt framhålla, att den föreslagna utvidgningen av småskollärarytbildningen från två till tre år inte kommer att medföra ökade kostnader för statsverket i proportionen två till tre. Utredningen har försökt nedbringa antalet schemabundna timmar så mycket som möjligt för att kunna ge eleverna tillräckligt med tid till enskilda studier. Härigenom blir behovet av lärare och lokaler jämförelsevis mindre. Den av de sakkunniga föreslagna timplanen omfattar 100 veckotimmar och den nuvarande timplanen omkring 75 samt, därest de frivilliga ämnena medräknas, omkring 84. Kostnadsökningen för

det allmänna kommer således i dessa avseenden att röra sig om 20 à 30 procent.

För egen del har utredningen kommit till den bestämda uppfattningen, att den nuvarande småskollärarytbildningen behöver avsevärt förstärkas. Att på två år ge nödiga kunskaper och färdigheter samt tillräcklig praktisk utbildning för småskollärarynas hittillsvarande arbetsområde, klasserna 1 och 2 i folkskolan, anser utredningen knappast möjligt. Då småskollärarna nu skall undervisa i klass 3 i skolor av A-form samt i någon utsträckning även i klass 4 i skolor av B1b-form, vilket fordrar ökade kunskaper, större färdigheter och mer omfattande övningsundervisning, måste därför en två-årig utbildningstid anses helt otillräcklig. På grund härav föreslår utredningen, att den i princip beslutade treåriga småskollärarytbildningen snarast genomföres och att utbildningen därvid organiseras på sätt utredningen närmare redogör för i det följande.

I detta sammanhang vill utredningen slutligen något beröra frågan om utbildningstidens längd vid småskoleseminariet i Haparanda. Som bekant är detta seminarium nu landets enda med en treårig linje. Inträdesfordringarna är något lägre än till tvåårig linje. Anledningen härtill har varit de förhållandevis sämre utbildningsmöjligheterna i de nordliga gränstrakterna. Emellertid har förhållandena härvidlag under senare tid avsevärt ändrats genom de förbättrade möjligheterna även för ungdomen inom seminariets huvudsakliga rekryteringsområde att avlägga realexamen. Under åren 1948/53 var också en tillfällig tvåårig linje förlagd till seminariet och rekryteringen till denna linje var god. Tillräckliga skäl synes sålunda inte längre föreligga att bibehålla en längre utbildningstid vid seminariet i Haparanda än vid övriga seminarier. Seminariets rektor har även påpekat, att en fyraårig linje säkerligen skulle möta svårigheter i fråga om rekryteringen. Med hänsyn till de förbättrade undervisningsmöjligheterna, framförallt utbyggandet av enhetsskolan, kan det ifrågasättas om den statliga preparandkursen om en termin även i fortsättningen bör anordnas för de inträdessökande vid seminariet. Utredningen har kommit till den uppfattningen, att kursen kan indragas. Övergångsvis bör emellertid preparandkursen bibehållas, varvid dock, såsom hittills varit fallet, behovet av kursen årligen prövas. Utredningen räknar således med treårig småskollärarytbildning vid seminariet i Haparanda liksom vid övriga seminarier.

3. Utbildning av studenter

Vid småskoleseminarierna har aldrig funnits några studentkurser eller studentlinjer. I viss omfattning har emellertid studenter ända sedan mitten av 1920-talet sökt in vid småskoleseminarierna. År 1927 avlades småskollärarexamen första gången av studenter. Antalet var då 3. Under de följande åren steg antalet till småskollärare examinerade studenter och var 1930 uppe

i 15. Siffran synes under 1930-talet ha gått ned något. Under åren 1930—1934 intogs sålunda vid de då i gång varande småskoleseminarierna sammanlagt 26 studenter.

Genom 1938 års stadga för småskoleseminarierna medgavs rätt att vinna inträde i seminariernas högsta klass för sökande, som visade sig uppfylla inträdesfordringarna till första klassen av vederbörande linje samt dessutom ägde godkända insikter och färdigheter i den eller de föregående klassernas lärokurser. Vederbörande inträdessökande skulle dessutom under minst två terminer med goda vitsord ha uppehållit lärartjänst vid någon under skolöverstyrelsens inseende ställd läroanstalt. Av denna möjlighet har en del studenter begagnat sig. Möjligheterna att vinna inträde i högsta klassen har dock varit ganska ringa, då klasserna i regel redan varit fulltaliga.

Under 1940-talet har man emellertid kunnat märka en oavbruten stegring av antalet inträdessökande studenter till småskoleseminariernas första klass. Antalet inträdessökande med studentexamen under åren 1949—1955 framgår av tab. 1. Som synes nåddes kulmen 1955, då inte mindre än 86 studenter vann inträde i första klass. Kungl. Maj:t hade läsåret 1955/56 medgivit intagning i småskoleseminariernas första klass av 23 klassavdelningar med högst 24 elever per avdelning. De intagna studenterna, varav huvudparten kom på seminarierna i Stockholm och Landskrona, var alltså så många, att de räckte till att fylla gott och väl tre klassavdelningar, och de utgjorde omkring 16 procent av samtliga intagna.

Då det kan anses sannolikt, att även i fortsättningen ett antal studenter kommer att önska utbilda sig till småskollärare, finner utredningen det vara rimligt, att särskilda åtgärder vidtages för att sörja för dessa studenters utbildning. Tidigare har nämligen studenterna i allmänhet deltagit i undervisningen på samma sätt som övriga seminarieelever, vilket knappast kan anses utgöra god studieekonomi. Bättre synes vara att sammanföra elever

Tabell 1. Uppgifter angående antalet i första klassen

Vid småskoleseminariet i	Hela antalet i inträdessprövingarna deltagande sökande							Däruv med studentexamen						
	1949	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1949	1950	1951	1952	1953	1954	1955
Falun.....	168	190	223	186	—	210	—	1	3	4	6	—	9	—
Haparanda..	147	123	97	47	60	73	110	0	0	0	0	0	0	0
Härnösand..	186	233	183	167	188	208	331	1	1	3	0	3	8	14
Landskrona..	203	228	172	199	162	192	291	12	11	4	11	11	10	29
Lycksele....	144	129	133	95	95	129	233	0	0	0	0	0	1	2
Skara.....	271	336	294	237	251	289	333	6	5	11	7	11	13	11
Stockholm...	270	318	264	222	233	259	266	15	28	34	27	35	45	61
Strängnäs...	201	227	204	177	215	220	335	4	2	4	4	6	9	18
Växjö.....	299	264	281	224	254	332	467	11	4	8	9	5	12	18
Summa	1 889	2 048	1 851	1 554	1 458	1 912	2 366	50	54	68	64	71	107	153
I procent	—	—	—	—	—	—	—	2,6	2,7	3,7	4,1	4,9	5,6	6,5

med studentexamen till särskilda avdelningar, där utbildningen är upplagd med tanke på att vederbörande avlagt studentexamen.

I vissa avseenden kan studentexamen anses ge fullgoda kunskaper för den blivande verksamheten som småskollärare. Men i så gott som samtliga ämnen på den föreslagna treåriga linjen ingår kunskapsmoment — många av betydande omfattning — vilka också studenterna måste tillägna sig, om de inte skall bli sämre ställda än andra småskollärarkandidater. Detta gäller såväl kunskapsämnen som övningsämnen. En viss tidsvinst är att räkna med genom att engelska helt kan falla bort, men å andra sidan torde utbildningen i psykologi och pedagogik kräva lika lång tid för studenterna som för eleverna på den treåriga linjen. Samtliga läroämnen med undantag av engelska och samtliga övningsämnen, som finns upptagna på den treåriga linjens kursplan, bör således förekomma på studentlinjen. I sådana ämnen, där studentexamen kan anses ha gett tillräckliga ämneskunskaper, torde endast vissa tilläggskurser av huvudsakligen metodiskt innehåll böra förekomma. Slutligen bör den praktiska lärarutbildningen, innefattande såväl undervisning i metodik som auskultationer och olika slag av undervisningsövningar, vara av samma omfattning på båda småskollärlinjerna.

Olika skäl — även ekonomiska — talar för att en kortare utbildningsväg bör skapas för studenter. För att det skall kunna bli möjligt att ställa studenterna i paritet med andra småskollärarkandidater och för att ernå studielugn, är det emellertid inte tänkbart att göra utbildningen kortare än två år. Arbetsbelastningen på den tvååriga linjen torde då bli ungefärligen densamma som i den föreslagna treåriga linjens båda högsta klasser.

Utredningen föreslår sålunda, att vid sidan om den treåriga småskollärlinjen en särskild tvåårig linje inrättas för elever, som avlagt studentexamen. Beträffande den närmare utformningen av denna linje hänvisar utredningen till det följande.

intagna elever med studentexamen åren 1949—1955

Hela antalet intagna elever							Därav med studentexamen						
1949	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1949	1950	1951	1952	1953	1954	1955
54	48	48	48	—	48	—	1	3	2	4	—	8	—
56	56	48	25	22	24	24	0	0	0	0	0	0	0
84	82	72	70	70	71	72	0	1	2	0	3	8	10
105	135	70	95	96	72	96	12	11	4	11	10	10	22
55	57	47	48	46	48	47	0	0	0	0	0	1	2
111	140	94	95	95	71	94	3	5	8	6	10	12	9
56	56	48	48	48	48	46	11	14	19	19	22	28	22
112	112	72	72	72	72	70	4	2	3	4	6	6	10
140	112	96	95	96	95	94	8	4	8	7	5	7	11
773	798	595	596	545	549	543	39	40	46	51	56	80	86
—	—	—	—	—	—	—	5,0	5,0	7,7	8,6	10,3	14,6	15,8

4. Inträdesfordringar och inträdesprövning

Treårig linje

För att vinna inträde i första klass på den nuvarande tvååriga linjen fordras i fråga om ålder att före det kalenderår, då inträde sökes, ha fyllt 17 men inte 28 år. För inträde i treåriga linjen är åldersgränserna 16 och 27 år. Undantag kan dock medgivas av skolöverstyrelsen. Den inträdessökande skall bl. a. vara känd för gott uppförande, vara fri från sådan sjukdom och sådant lyte, som medför olämplighet för seminariearbetet och för lärarkallet, samt hava undergått godkända inträdesprov.

Utredningen föreslår, att övre åldersgränsen för inträde i den nya treåriga småskollärlinjen höjes till 30 år. Enligt vad utredningen inhämtat, har nämligen skolöverstyrelsen regelbundet lämnat dispens upp till 30 år, och intrycken från seminarierna av dessa äldre elever har övervägande varit goda. Beträffande den nedre åldersgränsen anser utredningen det i princip önskvärt, att en småskollärare med hänsyn till det stora ansvar, som är förknippat med yrket, uppnår myndig ålder sitt examensår. I detta sammanhang vill utredningen erinra om att inträdesåldern vid förskoleseminarierna, vilka har en tvåårig utbildning, är tjuugo år. För att samtliga elever vid treårig småskollärlinje skulle vara myndiga vid examen, finge som villkor för inträde föreskrivas, att sökanden uppnått 18 år före den 1 juli det år inträde önskas.

Tabell 2. Elevernas ålder i första klassen vid småskoleseminarierna den 1/10 resp. år

År	Antal	Medelvärde	Median	Medelavvikelse	Övre kvartil	Undre kvartil	Kvartilvidd	Typvärde
1943	285	21,12	20,48	2,79	22,46	19,15	3,31	19,25
1944	309	20,97	20,42	2,58	22,49	18,96	3,53	19,25
1945	642	20,87	20,22	2,70	22,20	18,91	3,29	19,25
1946	750	20,79	19,72	3,09	21,92	18,67	3,25	19,25
1947	751	20,78	19,64	3,40	21,86	18,59	3,27	18,25
1948	831	20,49	19,49	2,82	21,31	18,47	2,84	18,25
1949	836	20,68	19,66	3,21	21,68	18,74	2,94	19,25
1950	917	20,81	19,71	3,44	21,61	18,64	2,97	18,25
1951	627	20,99	19,97	4,50	22,12	18,67	3,45	18,25
1952	627	20,94	19,83	3,58	21,65	18,82	2,83	19,25
1953	554	21,02	19,75	2,43	21,66	18,62	3,04	18,25
1954	553	20,61	19,80	2,92	21,44	18,68	2,76	18,25

Av tab. 2 framgår emellertid, att medianåldern för eleverna vid början av höstterminen i första klassen vid småskoleseminarierna de tio sista åren varit ungefär 20 år. Redan nu har således större delen av småskollärarna uppnått myndig ålder, när de börjar sin första tjänstgöring. Ett års förlängning av studietiden torde därför sannolikt medföra, att praktiskt taget samtliga elever kommer att vara myndiga vid examen. Enär utredningen vidare

funnit det svårt att avgöra, hur en eventuell höjning av inträdesåldern kommer att påverka rekryteringen, har utredningen ansett sig böra stanna för att föreslå bibehållande av de bestämmelser, som nu gäller för inträde i tvåårig linje. Då emellertid den nuvarande formuleringen av § 22 i stadgan för småskoleseminarierna »att före ingången av nämnda år (det år, då inträde sökes) hava fyllt sjutton år» kan vålla missförstånd, bör lämpligen åldersgränsen mera direkt anknytas till själva året för inträde. Utredningen föreslår därför, att bestämmelserna får den innebörden att vederbörande under inträdesåret uppnår lägst aderton år.

Enligt nuvarande stadga fordras för inträde godkända skriftliga och muntliga inträdesprov i läroämnena samt prov i teckning, välskrivning, sång och slöjd. Skolöverstyrelsen kan medgiva, att dessutom visst prov av annan art anordnas.

Beträffande läroämnena fordras för inträde i tvååriga linjen ungefär realexamenskunskaper i kristendomskunskap, modersmålet, historia med samhällslära, geografi och biologi med hälsolära. I matematik fordras realskolans kunskapsmått med undantag av sista klassens kurs, och i fysik och kemi krävs endast folkskolekunskaper. Kunskaper i främmande språk fordras ej. Inträdesfordringarna för den treåriga linjen vid seminariet i Haparanda är desamma utom i fråga om modersmålet och biologi med hälsolära, i vilka ämnen fordringarna är något lägre.

I realiteten ligger emellertid inträdeskraven på grund av konkurrensen högre. Vid småskoleseminarierna har sålunda inträdessökande med realexamen eller därmed i intagningshänseende likställd examen (studentexamen, normalskolekompetens) ständigt ökat i antal.

Tabell 3. Inträdessökandes och intagna elevers förkunskaper åren 1952—1955 vid småskoleseminarierna

Vid småskoleseminariet i	Hela antalet i inträdesprovningarna deltagande sökande				Därav med realexamen eller därmed i intagningshänseende likställd examen (studentexamen, normalskolekompetens)				Hela antalet intagna elever				Därav med realexamen eller därmed i intagningshänseende likställd examen (studentexamen, normalskolekompetens)			
	1952	1953	1954	1955	1952	1953	1954	1955	1952	1953	1954	1955	1952	1953	1954	1955
Falun.....	186	—	210	—	143	—	172	—	49	—	48	—	39	—	45	—
Haparanda....	47	60	73	110	14	31	31	67	25	22	24	24	12	13	8	12
Härnösand....	167	188	208	331	91	116	152	250	70	72	71	72	42	53	55	57
Landskrona....	204	171	208	291	144	129	148	233	96	96	72	96	84	82	63	86
Lycksele.....	95	95	129	233	48	52	69	176	48	48	47	47	24	25	24	25
Skara.....	237	251	289	333	163	180	210	257	95	95	71	94	65	68	60	80
Stockholm....	261	272	259	266	236	242	243	245	48	48	48	46	45	46	48	46
Strängnäs....	177	215	220	335	109	125	153	253	72	72	72	70	55	57	60	63
Växjö.....	224	254	332	467	155	182	243	370	95	96	95	94	70	74	76	82
Summa	1 598	1 506	1 928	2 366	1 103	1 057	1 421	1 851	598	549	548	543	436	418	439	451
I procent	—	—	—	—	69,0	70,2	73,7	78,2	—	—	—	—	72,9	76,1	80,1	83,0

Såsom framgår av tab. 3 hade år 1955 av de 2 366 i inträdesprövningarna deltagande sökandena 1 851 nämnda förkunskaper. Vidare framgår, att av de 543 elever, som intogs 1955, 451 hade realexamen eller motsvarande. Detta innebär, att 1955 78 procent av hela antalet i inträdesprövningarna deltagande och 83 procent av samtliga intagna elever hade realexamen eller därmed i intagningshänseende likställd examen. Vid seminarierna i Haparanda och Lycksele hade dock endast hälften av de intagna eleverna realexamen eller motsvarande.

Enligt riksdagens principbeslut angående lärarutbildningen skall småskolläraernas yrkesutbildning från tidpunkt, som senare bestämmes, tills vidare vara grundad på en ettårig allmänbildande kurs, baserad på ett kunskapsmått i huvudsak motsvarande realexamen. Då utredningen nu föreslår, att den treåriga småskolläraryrkesutbildningen skall genomföras, anser utredningen det lämpligt, att i samband därmed inträdesfordringarna skärpes på sätt riksdagen förordat. Eftersom flertalet av de inträdessökande numera har en förutbildning, som motsvarar realexamens nivå, torde denna skärpning av inträdesfordringarna inte medföra någon större risk för otillräcklig rekrytering till småskolläraryrket. Om inträdesfordringarna höjdes, skulle även en bättre överensstämmelse med den faktiska kunskapsnivån hos de inträdessökande uppnås.

Utredningen föreslår, att för inträde till den treåriga småskolläraryrkeslinjen skall i fråga om läroämnena fordras avlagd realexamen eller motsvarande kunskaper. Det skall alltså ej ovillkorligen fordras realexamen, utan kunskaperna skall i likhet med vad nu gäller kunna redovisas även på annat sätt. I övrigt välmeriterade och lämpliga sökande skall således även i framtiden kunna vinna tillträde till småskolläraryrkesutbildning.

Utredningens förslag innebär en viss skärpning av nu gällande inträdesfordringar beträffande ämnena matematik, fysik och kemi samt en mera avsevärd sådan beträffande engelska. Som förut nämnts, fordras för närvarande inga förkunskaper i främmande språk, och någon obligatorisk undervisning häri förekommer inte. Utom timplanen meddelas dock frivillig undervisning i engelska, och redan nu begagnar sig omkring hälften av eleverna härav. Då enligt utredningens förslag undervisning i engelska skall vara obligatorisk på den treåriga linjen, måste det emellertid av samtliga inträdessökande krävas, att de har realexamenskunskaper i detta ämne.

Enligt § 27 i nuvarande stadga kan till elev antagas inträdessökande, som blivit underkänd i ett läroämne och ett övningsämne, därest han erhållit godkänt vitsord i kristendomskunskap, modersmålet och matematik. Härvid skall avsaknaden av godkänt vitsord vid bedömandet uppvägas av sökandens i övrigt ådagalagda begåvning eller av visad lämplighet för lärarkallet. Om dessa bestämmelser blir gällande även i framtiden, skulle alltså en studiebegåvad och lämplig sökande utan tillräckliga förkunskaper i

engelska kunna vinna tillträde till småskolläro-utbildning. För elever med bristande förkunskaper i engelska bör dock under seminarietiden i någon form anordnas förstärkt undervisning i detta ämne. Exempelvis kan detta ordnas på samma sätt som vid folkskoleseminarierna, där, om så är behövt, med hänsyn till elevernas olika förkunskaper, undervisning kan ske i två skilda grupper.

I övningsämnen är inträdesfordringarna i nuvarande stadga angivna utan jämförelse med någon särskild skolform. Fordringarna är rätt små. Med hänsyn till den betydelse ämnena musik och teckning har i småskolläro-utbildningen, kunde det frågasättas, om inte inträdesfordringarna i dessa ämnen borde skärpas. Detta gäller särskilt ämnet musik. De nuvarande fordringarna i musik saknar nämligen föreskrift om viss färdighet i instrumentalmusik. Av elever med svaga musikaliska förkunskaper kräver ämnet oproportionerligt mycken tid. Om dessa elever före inträdet på seminariet inhämtat de första grunderna i orgel- och pianospelning, skulle deras arbetsbörda bli avsevärt mindre, och de skulle få mer tid till annat seminariearbete. Skolkommissionen har i lärarhögskolebetänkandet föreslagit, att för inträde på den förberedande kursen till småskolläro-linjen vid lärarhögskolan skall krävas någon färdighet i enklare tonträffning och i spelning av lättare koraler. I sitt år 1954 avgivna betänkande (SOU 1954: 2, s. 328) har 1947 års musikutredning förklarat sig helt instämma i skolkommissionens förslag, dock att kravet på att den, som tas in till den förberedande kursen, skall ha såväl musikaliska förutsättningar som förvärvade färdigheter, borde få ett bestämdare uttryck. Frågan om eventuellt ändrade inträdesfordringar i musik och teckning torde emellertid böra lösas i samband med den översyn av stadga och undervisningsplan för folkskoleseminarierna, som utredningen senare kommer att företaga. Utredningen är därför inte beredd att nu föreslå några ändrade bestämmelser för småskoleseminariernas del.

Vad ämnet slöjd beträffar fordras nu för inträde, att sökanden skall uppvisa färdighet i stickning och enkel linnesömnad. Vidare avser slöjdu-utbildningen vid småskoleseminarierna att ge eleverna kompetens att undervisa i ämnet i folkskolans samtliga klasser. Som utredningen närmare utvecklar i avsnittet om undervisningsplanen, bör emellertid slöjdkursen enbart anpassas efter vad lärarverksamheten på lågstadiet fordrar. Då ämnet sålunda får en annan karaktär, kan det ifrågasättas, om inträdesprov bör bibehållas. Möjligen kunde provet avse att huvudsakligen utröna sökandens allmänna händighet, men det torde vara diskutabelt, om något vinnes med ett så utformat prov. Utredningen vill därför föreslå, att provet i slöjd helt utgår. En viss uppfattning om hur eleverna kan använda sina händer torde kunna framgå av provet i teckning.

Då de flesta inträdessökande numera har avlagt realexamen, har det synt

onödigt att för dessa och andra, som kan åberopa vitsord om motsvarande kunskaper, anordna inträdesprövning i läroämnena. Skolkommissionen framlade i mars 1947 ett förslag om ändrat intagningsförfarande, och Kungl. Maj:t bemyndigade den 15 augusti 1947 skolöverstyrelsen att medgiva tillämpning försöksvis av det föreslagna förfarandet vid de seminarier, som så önskade. Sedan vårterminen 1948 har därefter detta ändrade prövningsförfarande försöksvis tillämpats vid inträdesprövningarna. Enligt av skolöverstyrelsen den 21 mars 1956 meddelade anvisningar för försöken innebär dessa, att nyssnämnda inträdessökande endast prövas i de kunskapsämnen, i vilka de ej har godkända vitsord. I teckning, sång och slöjd anordnas prov, varjämte färdighet i välskrivning bedömes. För att bedöma de sökandes lämplighet anordnas dels prov i muntlig framställning, dels ett enskilt samtal med varje sökande. Till grund för den allmänna bedömningen av de sökandes lämplighet skall läggas dels ansökningshandlingarna, dels en självbiografisk redogörelse.

Under åren 1952—1954 har dock samtliga inträdessökande, alltså även de som avlagt realexamen eller styrkt sig äga däremot svarande kunskaper, undergått prövning i modersmålet och matematik i huvudsak enligt bestämmelserna i gällande stadga. Vårterminen 1951 förrättades prövning endast i modersmålet.

Med hänsyn till att inträdessökande med realexamen eller liknande under ett flertal år, frånsatt proven i modersmålet och matematik åren 1951—1954, endast prövats i sådana kunskapsämnen, där de ej har godkända vitsord, och erfarenheterna härav varit gynnsamma, anser utredningen det lämpligt, att i samband med genomförandet av den treåriga utbildningen motsvarande bestämmelser införes i själva stadgan.

Avgångsbetyg från enhetsskolans klass 9 g och 9 a bör även i fortsättningen meritera vid inträdesprövning enligt kungörelsen den 14 maj 1954 angående kompetensvärdet av enhetsskolans avgångsbetyg och av skolöverstyrelsen med stöd av denna kungörelse utfärdade bestämmelser. Vidare bör inträdessökande, som erhållit flyttning till ring II⁴ eller högre ring av gymnasiet jämföras med sökande med realexamen. Vid bedömning av sökande med betyg från flickskola eller med praktisk realexamen bör av skolöverstyrelsen lämnade anvisningar gälla. Härvid måste dock observeras, att enligt utredningens förslag fordringarna i matematik, fysik, kemi och engelska är skärpta.

Utredningen anser slutligen, att någon form av lämplighetsprov bör förekomma. Då emellertid försöksverksamheten för utformning av dessa prov ännu inte avslutats, anser sig utredningen inte nu kunna framlägga något detaljförslag. I stället bör liksom för närvarande utformningen av lämplighetsproven tills vidare överlåtas åt skolöverstyrelsen.

Beträffande den närmare utformningen av utredningens förslag hänvisas till förslaget till ändring av stadgan för småskoleseminarierna (*bilaga 2*).

Tvåårig linje

I likhet med vad som föreslagits för den treåriga linjen vill utredningen föreslå, att den övre åldersgränsen för inträde i första klass på den tvååriga linjen sättes till 30 år. Då det är önskvärt, att även eleverna på studentlinjen uppnår myndig ålder sitt examensår, måste beträffande den nedre åldersgränsen föreskrivas, att sökanden uppnår lägst 19 år under det år, då inträde önskas. Med hänsyn till att åldern för avläggande av studentexamen för närvarande genomsnittligt är 20 år, kommer den föreslagna nedre åldersgränsen att i praktiken utestänga ytterst få inträdessökande.

Berättigade till inträde på tvåårig linje bör sökande vara, som avlagt studentexamen på de gamla latin- och reallinjerna eller på de under uppbyggnad varande latin-, real- och allmänna linjerna.

I likhet med vid folkskoleseminarierna bör intagning även kunna grundas på avgångsexamen från tekniskt gymnasium eller avgångsexamen från specialgymnasiet för lantbruks-, mejeri- och skogsstudierande, varvid dock vissa kompletteringar blir nödvändiga.

Då en elev inte gärna kan genomgå kompletteringskurs i mer än två ämnen, bör godkända vitsord i studentexamen fordras i kristendomskunskap, modersmålet, historia med samhällslära samt minst ett främmande levande språk. Vidare bör godkända vitsord fordras i minst ett av läroämnena geografi, matematik och biologi med hälsolära. Beträffande fysik och kemi anser däremot utredningen, att inträdesfordringarna inte behöver sättas högre än för den treåriga linjen, d. v. s. godkända vitsord i realexamen eller motsvarande kunskaper.

I teckning och gymnastik med lek och idrott bör det vara tillräckligt, att sökanden erhållit godkända vitsord i studentexamen.

I musik bör däremot inträdesprov anordnas. Visserligen bör elever, som på gymnasiet utöver den obligatoriska undervisningen i musik deltagit i instrumentalmusik och körsång, ha fått vidgade förutsättningar att tillägna sig seminariets undervisning. Med den erfarenhet man har från studentlinjen vid folkskoleseminarierna hyser dock utredningen allvarliga farhågor för att det föreslagna veckotimtalet är i knappaste laget. Erforderlig utbildning torde emellertid kunna medhinnas på två år, om inträdeskraven blir desamma som till den nuvarande studentlinjen vid folkskoleseminarierna, d. v. s. att för inträde skall fordras någon kännedom om musikhärens elementer samt någon färdighet i enklare tonträffning och i spelning av lättare koraler på orgelharmonium, piano eller violin.

Slutligen bör lämplighetsprov förekomma i samma utsträckning som vid intagning i treårig linje.

Beträffande detaljerna i utredningens förslag hänvisas även här till förslaget till ändring av stadgan för småskoleseminarierna (*bilaga 2*).

5. Undervisningsplan

Allmänna anvisningar

I de allmänna anvisningarna till gällande undervisningsplan för småskoleseminarierna rekommenderas, att arbetet inom seminariet anordnas så, att elevernas självverksamhet tages i anspråk i största möjliga utsträckning. Enligt kungörelsen angående undervisningsplan för småskoleseminarierna (kk 1938: 43) har vidare rektor rätt att efter beslut av lärarkollegiet vidtaga de jämkningar med avseende på timtal, som kan vara önskliga, exempelvis för vinnande av koncentration i undervisningen och ett mera självständigt och fritt arbetssätt för eleverna. Det Kungl. brevet den 13 april 1951 angående försök vid folk- och småskoleseminarierna med ändrad timplan m. m. innebär därutöver möjlighet att som försök ändra timplanen, dock under förutsättning av därav ej föränledes ökade kostnader för statsverket. Härvid skall skolöverstyrelsen efter förslag av rektor fastställa timplan för seminarium, som önskar bedriva försöksverksamhet. Nu nämnda föreskrifter har skapat möjligheter för friare arbetsformer, vilket medfört en betydligt ökad självverksamhet bland eleverna. För att skapa förbättrade möjligheter till ett friare studiesätt föreslår utredningen vissa ändringar i och tillägg till de allmänna anvisningarna.

Utredningen vill bland annat rekommendera den studieform, som vid universitet och högskolor benämnes seminarieövningar, men har avstått från att använda denna beteckning med anledning av att läroanstalterna benämnes seminarier. Utredningen vill här understryka bibliotekets betydelse i utbildningsarbetet. Eleverna bör redan i början av första utbildningsåret erhålla anvisningar angående användandet inte blott av seminariebibliotek utan även av offentliga bibliotek på seminarieorten.

Som ett viktigt led i strävandena efter ett friare arbetssätt ingick till för några år sedan det s. k. enskilda arbetet. Detta var till och med läsåret 1950/51 obligatoriskt för eleverna i vissa klasser. Det enskilda arbetet hade till huvudsakligt syfte att utveckla elevernas förmåga av självverksamhet. För ändamålet skulle eleverna beredas viss föreskriven ledighet.

I skrivelse till Konungen angående försök med ändrad timplan m. m. vid folk- och småskoleseminarierna påpekade skolöverstyrelsen 1951, att seminarierna mer och mer sökt tillämpa ett friare och till mera självständigt arbete syftande studiesätt, och ställde frågan, huruvida det enskilda arbetet längre fyllde den uppgift, som det ursprungligen var avsett att ha. För att erhålla underlag för att bedöma det enskilda arbetets värde hade skolöverstyrelsen inhämtat uppgifter från seminarierna. Det visade sig då, att det enskilda arbetet i stor utsträckning användes för att möjliggöra betygshöjning, särskilt i vissa ämnen, som av eleverna ansågs vara särskilt »matnyttiga», d. v. s. sådana examensämnen, i vilka vitsorden vid meritvärdering ger dubbel poäng. Vidare använde eleverna det enskilda arbetet för att

förbättra sina kunskaper i ämne, som de hade svårigheter med. Detta överensstämde knappast med det ursprungliga syftet med det enskilda arbetet.

I detta sammanhang vill utredningen erinra om att enligt § 36 mom. 3 stadgan för folkskoleseminarierna och § 33 mom. 3 stadgan för småskoleseminarierna skall vid bestämmandet av vitsord i respektive ämnen hänsyn tagas även till elevens enskilda arbete. Denna bestämmelse har tolkats på olika sätt. Den behöver inte innebära, att ett dåligt genomfört enskilt arbete skall medföra ett högre betyg. I allmänhet torde bestämmelsen ha tolkats så, att endast ett förtjänstfullt genomfört enskilt arbete bör ge anledning till ett högre betyg.

Av skolöverstyrelsens sammanfattning av uppgifterna från seminarierna framgår, att flertalet av såväl seminariernas kollegier som elever önskade, att bestämmelserna om det obligatoriska enskilda arbetet skulle upphöra att gälla. Flera kollegier och även eleverna vid några seminarier önskade emellertid bibehålla det enskilda arbetet i modifierad form. Med hänsyn härtill föreslog skolöverstyrelsen, att överstyrelsen finge efter framställning av rektor bestämma, huruvida eller i vilken utsträckning bestämmelser rörande det obligatoriska enskilda arbetet skulle upphöra att gälla eller bibehållas i modifierad form. Vidare föreslog skolöverstyrelsen, att anteckning om enskilt arbete på betyg över folk- och småskolläraexamen från och med vårterminen 1952 inte längre skulle förekomma samt att den föreskrivna ledigheten för enskilt arbete skulle disponeras på sätt, som skolöverstyrelsen på förslag av rektor bestämde. Skolöverstyrelsens förslag bifölls sedermera och föranledde vissa bestämmelser i ovannämnda Kungl. brev den 13 april 1951.

Sedan läsåret 1951/52 har enskilt arbete endast i mycket begränsad omfattning förekommit vid seminarierna. Det har numera praktiskt taget försvunnit. Med anledning härav och då utredningen genomgående försökt ordna seminariearbetet så, att elevernas självverksamhet toges i anspråk, föreslår utredningen, att det »enskilda arbetet» avskaffas vid seminarierna.

Enligt gällande undervisningsplan må den sammanlagda tid, som skall tillkomma varje särskilt ämne, kunna minskas, därest lärokursen i ämnet på grund av koncentration anses kunna medhinnas på kortare tid. Utredningen har inte föreslagit att denna möjlighet bibehålles, då redan i timplanen veckotimtalerna trots utvidgade kurser starkt begränsats.

Utredningen vill understryka vikten av att vid undervisningen i de olika ämnena hänsyn ständigt toges till vad som är av särskild betydelse för lärarverksamheten i folkskolan, utan att därför studiemålet alltför snävt begränsas. En verklig yrkesutbildning bör eftersträvas, utan att allmänbildningskravet eftersättes.

Utredningen hyser farhågor för att kunskapskontrollen understundom kan taga alltför mycket tid i anspråk, så att tiden för den mera omedelbara undervisningen reduceras. Med anledning därav föreslår utredningen, att det

i de allmänna anvisningarna varnas för att för mycket tid anslås till kunskapskontroll. Med hänsyn till elevernas arbetsbörda är det vidare ofrånkomligt, att tiden för kunskapskontrollen i de olika ämnena planlägges så, att anhopning av förhör undviks.

Kurserna i de olika ämnena griper ofta in i varandra. För att undvika onödig dubbelbehandling av kursmoment, som berör två eller flera ämnen, är det nödvändigt, att en noggrann planläggning sker vid gemensamma ämneskonferenser. Särskilt komplicerade förhållanden kan uppstå beträffande utbildningen för ämnet hembygds kunskap med arbetsövningar. Här måste en samordning ske mellan ett stort antal läro- och övningsämnen, nämligen historia med samhällslära, geografi, biologi med hälsolära, fysik, kemi, teckning, gymnastik med lek och idrott, hemkunskap och trädgårdsskötsel. För att vissa samlande metodiska synpunkter skall kunna meddelas, föreslår utredningen, att för speciell metodik i hembygds kunskap med arbetsövningar en halv veckotimme anslås.

Metodikundervisningen har under de senaste åren alltmer förstärkts och organiserats särskilt med hjälp av anslaget till försök med metodisk handledning, enhetsskolans arbetsmetoder och liknande anordning. En mycket stor förvirring har rått och råder ännu rörande benämningen av metodikundervisningens olika moment. Utredningen föreslår med utgångspunkt från uppgifter, som finns i seminariernas årsredogörelser, och från uppgifter direkt inhämtade från de olika seminarierna, att metodikundervisningens olika moment med hänsyn till innehåll fördelas på *allmän metodik*, *ämnesmetodik*, metodik i handhavandet av undervisningsmateriel och tekniska hjälpmedel, *teknisk metodik*, och metodik i anslutning till auskultationer och undervisningsövningar, *praktikmetodik*. Därtill kommer med hänsyn till ämnets art *speciell metodik i hembygds kunskap med arbetsövningar*. Metodikundervisningens omfattning och innehåll diskuteras utförligt i samband med behandlingen av den praktiska lärarutbildningen.

Enligt gällande stadga skall övningsskolan omfatta en småskola och en egentlig folkskola, dock att vid seminarium med tvåklassig linje den egentliga folkskolan i regel skall omfatta allenast tredje och fjärde klasserna. Det finns dock inga preciserade anvisningar om hur elevernas undervisningsövningar skall fördelas på de olika klasserna i övningsskolan. Utredningen anser, att det i undervisningsplanen bör ingå anvisningar härom.

Enligt utredningens förslag skall den praktiska lärarutbildningen förläggas huvudsakligen till folkskolans klasser 1—3. De praktiska övningarna bör nämligen förläggas till det stadium, på vilket småskollärarna skall undervisa. Eftersom en småskollärare under vissa förhållanden kan beräknas undervisa även i klass 4 i en B 1-avdelning för klasserna 3 och 4, bör auskultationer och ett begränsat antal lektioner förläggas till klass 4. Detta förhållande bör särskilt beaktas i ämnesmetodiken. Auskultationer bör även i begränsad omfattning förläggas till någon av folkskolans högre klasser.

För en blivande småskollärare måste det emellertid också vara värdefullt att lära känna arbetet inom förskolorna. Utredningen vill därför föreslå, att några auskultationer förläggas dit.

Utredningen inför beträffande undervisningsövningarna en ny benämning, *klasslärarövningar*, för att beteckna de övningar, under vilka en elev under några dagar helt omhänderhar undervisningen i en klass. Utredningen vill härmed framhålla, att det gäller en utbildning av lärare, som ensamma skall omhänderha all undervisning i en klass. Klasslärarövningar i den av utredningen föreslagna formen har med framgång prövats vid några folkskoleseminarier. Liknande övningar har tidigare förekommit och förekommer nu under de s. k. heldagsbesöken i övningsskolans klasser men dock inte under så organiserade former, som utredningen föreslår.

Utredningen föreslår, att det i de allmänna anvisningarna påpekas, att de olika momenten av den praktiska lärarutbildningen planlägges efter konferens med metodiklärarna och de lärare, som medverkar i undervisningsövningar av olika slag. Föreskrifter om konferens med dessa lärare har medtagits för att ytterligare understryka föreskrifterna i § 123 i stadgan för småskoleseminarierna.

Vid utformningen av studiegången för den tvååriga linjen, som är avsedd för studenter, har utredningen funnit det nödvändigt att påpeka, att hänsyn tages till den studierfarenhet, som studenterna förvärvat genom sina gymnasiestudier. För att missförstånd beträffande de föreslagna kompletteringskurserna inte skall uppstå, har utredningen särskilt velat framhålla, att det gäller en komplettering av gymnasiestudier för att ge, vad den blivande småskolläraren direkt behöver för sin yrkesutövning. Utredningen föreslår slutligen, att både undervisningen i metodik och den praktiska utbildningen skall vara av samma omfattning som i klasserna II och III på den treåriga linjen.

Timplaner

Timplanen för den nuvarande tvååriga linjen vid småskoleseminarierna upptager 39 veckotimmar i klass I och $35\frac{3}{4}$ veckotimmar i klass II, således sammanlagt $74\frac{3}{4}$ veckotimmar. Därtill kommer tid utom timplanen för frivilliga laborationer i biologi med hälsolära samt i fysik och kemi sammanlagt 1 veckotimme, frivillig kurs i engelska 6 veckotimmar, frivillig teckning 1 lärartimme i veckan samt körsång 1 lärartimme i veckan och individuell undervisning i instrumentalmusik (4 lärartimmar i veckan) $\frac{1}{6}$ veckotimme i vardera klassen. Deltagandet i körsången och den individuella musiken kan inte anses som frivilligt utan är obligatoriskt. Om en elev skulle beredas tillfälle att delta i samtliga frivilliga ämnen skulle det sammanlagda veckotimtalet uppgå till ungefär 84. Dessutom kan det inträffa, att några serielektioner och auskultationer i övningsskolan förläggas på för eleverna lediga timmar på schemat. Utöver denna schemabundna tid

kommer den handledning i metodiska frågor, som meddelas i samband med auskultationer, gruppövningar och serieövningar. Såväl före som efter lektionerna sammanträffar handledare och elever och diskuterar föreliggande pedagogiska spørsmål. Genom tillkomsten av anslaget till försök med metodisk handledning m. m. har handledningen i metodiska frågor i omedelbar anslutning till undervisningsövningar tagit fastare former. Det kan emellertid befaras, att även den planlagda schematiden i vissa fall ökats. Även om det finns en önskan hos eleverna att deltaga i all frivillig undervisning, torde dock såväl schematekniska svårigheter som den alltför stora arbetsbördan lägga hinder i vägen härför. Medeltimtalet för en elev uppskattar utredningen till omkring 80 sammanlagt för båda klasserna. Ytterst få läroanstalter har en så omfattande schemabunden tid. Bland allmänna läroanstalter torde endast de tekniska gymnasierna och vissa klasser i folkskoleseminarierna komma upp till omkring samma veckotimtal. I de båda nämnda typerna av läroanstalter är man dock fullt övertygad om att en schemabunden tid av 40 veckotimmar är alltför stor. I den nyligen avslutade utredningen om »Tekniska skolutbildningen» (SOU 1955: 21, s. 128) förordas för de tekniska gymnasierna en reduktion av antalet veckotimmar från 40 veckotimmar per klass till för klasserna I och II 39 veckotimmar och till 38 veckotimmar under höstterminen och 37 veckotimmar under vårterminen i klass III med möjlighet för överstyrelsen för yrkesutbildning att fastställa kortare lärotid per vecka förslagsvis ned till 32 veckotimmar.

Det nu gällande veckotimtalet för småskoleseminarierna är även vida högre än vad som förekommer i gymnasiet. På den allmänna linjens sociala gren på det treåriga gymnasiet uppgår veckotimtalerna för de obligatoriska ämnena till 36 i ring I, 34,5 i ring II och 31 i ring III. Adderas timtalerna för samtliga frivilliga ämnen därtill erhålles veckotimtalerna 37, 37,5 och 37. Därtill kommer frivilligt deltagande i körsång och teckning. Även om en gymnasist deltagar i alla frivilliga ämnen, kan han inte erhålla ett veckotimtal, som motsvarar det nu normala för en elev vid ett småskoleseminarium.

Vid en jämförelse med andra skolor, som undervisar elever på samma stadium, synes sålunda skäl föreligga för att överväga en reducering av antalet veckotimmar vid utbildningen av småskollärare. Därtill kommer, att utredningen rekommenderar undervisningsmetoder, som bygger på en omfattande självverksamhet hos eleverna. En ofrånkomlig förutsättning härför är, att eleverna beredes ökad tid för egna studier. Detta kan endast uppnås genom en minskning av den schemabundna undervisningen. Särskilt måste den schemabundna tiden för läro- och övningsämnen reduceras i avslutningsklassen, där den praktiska lärarutbildningen bör få en dominerande plats.

Utredningen vill fastslå, att den dagliga arbetsbördan på den nuvarande tvååriga linjen med hänsyn till det stora schemabundna veckotimtalet är

alltför krävande och inte ger tillfälle till egna studier i någon större omfattning. Denna fråga synes endast kunna lösas genom en treårig utbildning. I detta sammanhang vill utredningen framhålla, att erfarenheterna från den treåriga linjen vid seminariet i Haparanda tydligt visar, att utbildningen där kunnat ske i ett lugnare tempo, trots att det schemabundna veckotimtalet varit så högt som i medeltal 38.

Utredningen anser alltså, att en väsentlig reduktion av det schemabundna arbetet måste ske. Samtidigt måste emellertid, såsom framhållits i annat sammanhang, en utökning av den praktiska lärarutbildningen komma till stånd. Båda dessa syften kan inte uppnås annat än genom en förlängning av utbildningstiden.

Som grund för det av utredningen framlagda förslaget till timplan och kursplan jämte anvisningar för en treårig linje ligger utredningens förslag om en treårig utbildningslinje för småskollärare baserad på realexamens kunskapsnivå.

Även vid en utvidgning av utbildningstiden till tre läsår har utredningen funnit det svårt att nå en enligt utredningens uppfattning icke alltför schematyngd timplan. Trots allvarliga försök att begränsa antalet veckotimmar för de enskilda läro- och övningsämnena upptager dessa sammanlagt 87 veckotimmar. Motsvarande veckotimtal för den nuvarande tvååriga linjen är $68\frac{3}{4}$. Det må i detta sammanhang påpekas, att i den nya timplanen medtages 6 veckotimmar för undervisningen i engelska, som tidigare varit ett frivilligt ämne med samma timtal. Ökningen av antalet veckotimmar för läro- och övningsämnen uppgår till $87 - 68\frac{3}{4} = 18\frac{1}{4}$ och om den frivilliga undervisningen i engelska medtages till $12\frac{1}{4}$. Denna ökning anser utredningen nödvändig och betingad av behovet av förbättrad allmänbildning, fördjupade ämneskunskaper och ökade färdigheter för att omhänderha undervisningen i allmänhet och särskilt i klass 3.

Metodikundervisningen har, såsom tidigare påpekats, under de senaste åren alltmer organiserats och ökat i omfattning. Utredningen följer denna utvecklingslinje och har gått vidare. Den metodikundervisning, som är av mera allmän natur, erhåller på timplanen $4\frac{1}{2}$ veckotimmar mot nu $2\frac{1}{2}$ veckotimmar på den tvååriga linjen och 4 veckotimmar på den treåriga. Utöver dessa $4\frac{1}{2}$ veckotimmar, som inte ägnas åt något särskilt undervisningsämne, tillkommer $\frac{1}{2}$ veckotimme speciell metodik i hembygds kunskap med arbetsövningar, så att totala antalet veckotimmar metodik blir 5. I dessa metodiktimmar har inlagts moment, som nu i viss omfattning meddelas med hjälp av det särskilda anslaget till försök med metodisk handledning m. m., såsom materiellvård, tekniska hjälpmedel och metodik i anslutning till undervisningsövningar.

Till den metodik, som ägnas åt de särskilda läro- och övningsämnena, anslås i den nuvarande undervisningsplanen i regel inte någon särskild tid.

Utredningen anser det ändamålsenligt att inom parentes direkt angiva det antal veckotimmar, som skall ägnas åt metodisk behandling av lågstadiets kurs i respektive läroämnen.

Utredningen är fullt medveten om att metodikundervisning förekommer i en viss utsträckning under lektionerna i respektive ämnen. Vid genomgång av olika kursmoment bör, där så är lämpligt, lämnas synpunkter på behandlingen av motsvarande kursmoment i folkskolan. Den till metodik särskilt anslagna tiden för de olika läroämnena bör ägnas åt en mera systematisk metodisk genomgång av lågstadiets kurser.

Utredningen vill framhålla, att metodikundervisningen bör meddelas av den lärare, som är bäst skickad därför. Vidare kan undervisningen i metodik mycket väl fördelas mellan olika lärare. Det är inte heller alltid nödvändigt, att metodikundervisningen meddelas av en vid seminariet heltidsanställd lärare, utan denna undervisning kan anförtros åt annan härför särskilt skickad lärare vid seminarieortens övriga skolor.

I fysik, kemi, teckning, slöjd, hemkunskap och trädgårdsskötsel bör metodikundervisningen omfatta sådana moment, som ingår i ämnet hembygds-kunskap med arbetsövningar. Utredningen har inte funnit det lämpligt eller nödvändigt att i de uppräknade ämnena skilja metodikundervisningen från undervisningen i övrigt. Det har således i timplanen för dessa ämnen inte angivits någon särskild tid för metodikundervisning. Beträffande de övriga övningsämnena, välskrivning, musik, gymnastik med lek och idrott, har utredningen inte heller funnit skäl att precisera tid för metodikundervisningen, då denna är så intimt förknippad med undervisningen i övrigt.

Vid fördelningen av de olika utbildningsmomenten på de tre seminarie-åren har utredningen i likhet med skolkommissionen funnit lämpligt, att det första studieåret nästan helt ägnas åt ämnesstudier. Endast 12 dagar avskiljes till auskultationer, för att eleverna skall få en inblick i en lärares arbetsuppgifter. Under andra studieåret påbörjas jämsides med fortsatta ämnesstudier en planmässig praktisk lärarutbildning, omfattande metodik, auskultationer och undervisningsövningar. Under tredje studieåret ges ökat utrymme åt metodikundervisning jämte auskultationer och undervisningsövningar. Ämnesstudierna är däremot under detta år av mindre omfattning.

På timplanen har det nu såsom »fysik och kemi» betecknade ämnet uppdelats i två ämnen, fysik och kemi. Engelska har införts på timplanen som ett obligatoriskt läroämne, medan ämnet hushållsgöromål har utgått. I stället för hushållsgöromål har införts ämnet hemkunskap. Hushållsgöromål förekommer endast i form av kompletteringskurs för de elever, som inte tidigare genomgått kurs i ämnet. Beteckningen »Praktisk utbildning: Metodik Gruppövningar» har utbytts mot »Praktisk lärarutbildning: Metodik Auskultationer och undervisningsövningar».

Redan tidigare har utredningen framhållit betydelsen av att tid i tillräcklig omfattning anslås till elevernas egna studier. Med hänsyn till de nyin-

tagna elevernas många gånger ringa erfarenhet av ett friare studiesätt föreslår utredningen, att undervisningen under det första året göres mer schemabunden än under de följande. Utredningen förutsätter emellertid, att sådana studieformer, som nödgar eleverna till mera självständigt arbete, prövas på ett så tidigt stadium som möjligt.

Vid uppgörandet av timplanen för den tvååriga linjen har utredningen gjort den praktiska lärarutbildningen i klass I och II lika omfattande som i klass II respektive klass III på den treåriga linjen.

Kravet på allmänbildning kan anses tillgodosett hos studenterna. Trots detta har vissa svårigheter förelegat att på den tvååriga linjen tillgodose den direkta yrkesutbildningen. Med hänsyn till den korta utbildningstiden måste därför metodikundervisningen och de praktiska övningarna på denna linje börja omedelbart i klass I.

Utredningen har försökt begränsa tillfällena till frivillig undervisning. Erfarenheten har visat, att eleverna i mycket stor omfattning deltagit i frivillig undervisning, vilket medför splittring i arbetet och ofta undanskymmer väsentligheter i den obligatoriska undervisningen. Den frivilliga kursen i finska är endast avsedd för eleverna vid seminariet i Haparanda. Utredningen har övervägt att föreslå frivillig undervisning i tyska och franska i samma omfattning som enligt undervisningsplanen för folkskoleseminarierna. Samma skäl som finns för frivillig undervisning vid folkskoleseminarierna i dessa ämnen kan även synas föreligga vid en treårig småskolläraryt- bildning. Utredningen, som senare skall göra en översyn av undervisningsplanen för folkskoleseminarierna, avser därför att i det sammanhanget närmare undersöka behovet och lämpligheten av frivilliga kurser i tyska och franska och vill inte föregripa denna undersökning. Föreskrifterna om frivillig teckning och körsång är oförändrade. Utöver den undervisning på tid utom timplanen, som tidigare funnits, föreslår utredningen frivillig orkesterspelande, frivillig gymnastik med lek och idrott samt simundervisning. Nämda undervisning diskuteras utförligt under respektive ämnen i avsnittet angående kursplaner och anvisningar.

Enligt utredningens bestämda uppfattning bör det finnas möjligheter att helt eller delvis skilja auskultationer och undervisningsövningar från den övriga undervisningen. Även de på schemat upptagna veckotimmarna för auskultationer och undervisningsövningar bör således kunna förläggas till andra tidsperioder än undervisningen i läro- och övningsämnen. För att emellertid denna undervisning skall få i det närmaste samma timal till sitt förfogande, oberoende av hur auskultationerna och undervisningsövningarna ordnas, har utredningen föreslagit vissa regler för omräkning av antalet veckotimmar i respektive ämnen. Om dessa regler följes, får de olika ämnen praktiskt taget alltid samma effektiva timal.

Vid upprepade tillfällen har utredningen betonat betydelsen av friare arbetsformer. Utredningen försöker också på olika sätt skapa bättre förutsätt-

ningar för ett sådant studiesätt. Redan i den nuvarande undervisningsplanen finns möjligheter att i geografi, naturvetenskapliga ämnen, teckning, musik och slöjd uppdelade klassen i två grupper, som undervisas var för sig på olika tider. Likaledes må jämlikt Kungl. brev den 22 april 1949 klassavdelning vid den praktiska undervisningen i trädgårdsskötsel vara uppdelad i två grupper. I slöjd samt i fysik och kemi tillämpas praktiskt taget alltid delning av klassen. I de övriga ämnena sker delning av klassen något olika. Vid några seminarier användes uppdelningsmöjligheterna i så stor utsträckning som möjligt under motivering, att det då gives tillfälle till en mera individualiserad undervisning. Genom att särskilda medel anslagits har man kunnat uppdelade klassen i två grupper även i andra ämnen. Vid laborationer i psykologi och pedagogik har således vid några seminarier klassen uppdelats i två grupper. Även vid undervisningen i modersmålet har en viss uppdelning av klassen prövats. Utredningen anser, att de möjligheter, som nu finns för delning av klassen i två undervisningsgrupper, bör utsträckas till att allt efter ämnenas art i mer eller mindre begränsad omfattning gälla samtliga läro- och övningsämnen samt metodikundervisningen.

Vissa avsnitt av metodikundervisningen nödvändiggör en uppdelning av klassen i betydligt mindre grupper än halvklass. Undervisningen om tekniska hjälpmedel och praktikmetodiken förutsätter understundom undervisningsgrupper på 2—4 elever. I de till kursplanen fogade anvisningarna finns exempel härpå.

Den möjlighet, som nu finns att dela klassen vid undervisningen i engelska, bör bibehållas. Utredningen förutsätter, att denna möjlighet inrymmes under de mera allmänna föreskrifterna om delning av klassen i två eller flera grupper.

Kursplaner och anvisningar

Vid utarbetandet av kursplaner och anvisningar till dessa har utredningen haft tillgång till särskilda specialister för de olika ämnena. De av specialisterna utarbetade planerna har legat till grund för det förslag till kursplan, som utredningen framlägger. Anvisningarna till kursplanerna har utformats med särskild tanke på den treåriga linjen men gäller i tillämpliga delar även för den tvååriga linjen.

Det kan synas, som om de kunskaper, vilka krävs av småskolläraren för undervisningen i klasserna 1—3, inte skulle behöva vara alltför omfattande. Med den frihet, som karakteriserar undervisningen i våra dagar, ställer dock lågstadiet stora krav på lärarens kunskaper och färdigheter i olika ämnen. Utöver kunskaper och färdigheter fordras psykologisk insikt, allmän pedagogisk skolning och metodiskt kunnande. Beträffande de olika läro- och övningsämnena har utredningen sökt väga mellan ämneskunskaper och färdigheter å ena sidan samt metodik å den andra. Metodikundervisningen i de olika ämnena måste bygga på fasta ämneskunskaper och väl uppövade

färdigheter. Ämnesmetodiken kan i många fall inte helt skiljas från den övriga undervisningen. Metodiska anvisningar bör, såsom påpekats i annat sammanhang, alltid lämnas, när de genomgångna kursmomenten kan ge anledning därtill.

I den följande diskussionen om kursplanerna göres jämförelser endast med den nuvarande tvååriga linjen, enär denna linje helt har dominerat. För att underlätta jämförelsen mellan de av utredningen föreslagna timplanerna och de nu gällande återges de senare här nedan.

Timplaner enligt 1938 års undervisningsplan för småskoleseminarierna

Ämnen	2-åriga linjen			3-åriga linjen			
	Klass I	Klass II	Summa	Klass I	Klass II	Klass III	Summa
Kristendomskunskap.....	3	3	6	3	3	2	8
Modersmålet.....	6	4	10	6	5	5	16
Matematik.....	2	1 ½	3 ½	3	2	1	6
Historia med samhällslära	2	2	4	2	2	2	6
Geografi.....	2	1	3	2	2	1	5
Biologi med hälsolära...	3	1	4	2	2	2	6
Fysik och kemi.....	1	1	2	1	1	2	4
Psykologi och pedagogik.	4	4	8	1	3	4	8
	23	17 ½	40 ½	20	20	19	59
Teckning.....	2	3	5	2	2	2	6
Välskrivning.....	½	—	½	½	—	—	½
Musik.....	2	2	4	2	2	2	6
Trädgårdsskötsel.....	1 ½	¼	1 ¾	1	1 ½	—	1 ½
Slöjd.....	3	3	6	3	3	—	6
Hushållsgöromål.....	2	2	4	2	2	—	4
Gymnastik med lek och idrott.....	4	3	7	3	4	4	11
	15	13 ¼	28 ¼	13 ½	13 ½	8	35
Praktisk utbildning:							
Metodik.....	½	2	2 ½	—	1	3	4
Gruppövningar.....	½	3	3 ½	—	2	4	6
	1	5	6	—	3	7	10
Summa timmar	39	35 ¾	74 ¾	33 ½	36 ½	34	104

Kristendomskunskap

På den treåriga linjen föreslås för ämnet 7 veckotimmar, således 1 veckotimme mer än på den nuvarande tvååriga linjen. Vid tillämpningen av den nuvarande undervisningsplanen har det visat sig svårt att bereda tillbörlig plats åt undervisningen i bibelkunskap utan att göra intrång på andra viktiga delar av ämnet. Särskilt torde emellertid tidsnöden ha gått ut över religionshistorien. Likaså torde diskussionerna i tros- och livsåskådningsfrågor samt den kyrkohistoriska orienteringen ha alltför knappt utrymme på den nuvarande timplanen. Utredningen anser, att studierna i kyrkohistoria bör inriktas på huvuddragen med särskilt beaktande av kristen-

domens förhållande till kultur- och samhällslivet. Religionsfrihetens framväxande och den nu gällande lagstiftningen i denna fråga bör behandlas.

Sammanlagt 1 veckotimme metodik kan synas vara mycket. Utredningen har dock funnit, att ett lägre timal inte ger tillräcklig tid för behandling av de olika momenten. Metodikundervisningen skall inte blott ge anvisningar om uppläggning av lektioner utan även söka skapa förståelse för barnens inställning till religiösa frågor. Barn till föräldrar, som tillhör olika trosamfund eller är konfessionslösa, kan i en skolklass skapa svårlösta problem, som den unge läraren måste lära sig att bemästra.

Utredningen har övervägt att koncentrera ämnet till två läsår men har kommit till den slutsatsen, att kursen bör fördelas på tre läsår. Ämnet kristendoms-kunskap lämpar sig inte för forcerat studium; eleverna kommer ofta själva med frågor och begär handledning rörande såväl det rent kunskapsmässiga som den metodiska behandlingen av detsamma. I de flesta fall ligger bakom elevernas frågor ett starkt personligt engagemang.

En utökning av veckotimtalet med en veckotimme och en fördelning av kursen på tre år i stället för på två måste ge seminarieeleverna betydligt större möjligheter än hittills att tillgodogöra sig det inhämtade lärostoffet och andligen mogna för sin uppgift som kristendomsundervisare.

På den tvååriga linjen har ämnet kristendoms-kunskap tilldelats 3 veckotimmar. På det treåriga gymnasiet har kristendoms-kunskap erhållit 5 veckotimmar. Det sammanlagda veckotimtalet i kristendoms-kunskap kommer således att uppgå till 8 veckotimmar eller 1 veckotimme mer än på den treåriga linjen. Detta större timal synes väl motiverat med hänsyn till att gymnasiekursen har en annan inriktning än den treåriga seminarielinjens kurs. Eleverna torde genom sina gymnasiestudier ha förvärvat tillräckliga kunskaper i kyrko- och religionshistoria samt i kyrkokunskap och de olika kyrkosamfundens organisation. Däremot gäller det att ge studenterna ökade kunskaper om bibelns tillkomst och innehåll och om den kristna tros- och livsåskådningen samt större insikt i sådana frågor, som rör barns religiösa och etiska föreställningar. Metodiken är av samma omfattning som på den treåriga linjen.

Modersmålet

För den treåriga linjen föreslås ämnet få 12 veckotimmar, således 2 veckotimmar mer än på den nuvarande tvååriga linjen. Ämnet modersmålet rymmer så många moment, att det är väsentligt med noggrann avvägning mellan dem. Ur allmänbildningssynpunkt bör litteraturläsningen inte efter sättas. Utredningen anser, att någon nämnvärt ökad tid härtill inte kan erhållas. Som nytt moment föreslår dock utredningen »dansk och norsk litteratur; modern utländsk litteratur i översättning».

Utredningen anser, att större vikt än tidigare bör läggas vid elevernas övning i muntlig framställning. Ljudläran bör få tillräckligt utrymme. Ele-

vernas egen ljudbildning bör kontrolleras och uttalsfrågor i allmänhet behandlas. Önskvärt vore att tal- och röstvård kunde ingå i modersmålsundervisningen. Eftersom modersmåls läraren i allmänhet saknar tillräcklig utbildning på detta område, torde liksom nu kurser ledda av utomstående böra anordnas. Enligt utredningens åsikt bör modersmåls läraren i framtiden erhålla en utbildning, som gör honom skickad att omhänderha undervisningen i tal- och röstvård. En annan möjlighet torde vara att överflytta undervisningen häri till musikläraren, men även denne saknar i allmänhet kompetens härför. Lämpligen bör skolöverstyrelsen i tillräcklig omfattning anordna kurser i tal- och röstvård för vid seminarierna tjänstgörande modersmåls lärare och musiklärare. Utredningen anser, att eleverna bör bibringas god kännedom om de tal-, läs- och skrivsvårigheter, som kan förfinnas hos barn, samt om hur dessa svårigheter skall kunna förebyggas och behandlas. En mera omfattande undervisning härom bör därför ges än vad tiden hitintills medgett. Beträffande dessa moment bör ett intimt samråd ske mellan övningsskollärarna samt lärarna i modersmålet och i psykologi och pedagogik.

I modersmålsundervisningen har inlagts en kortare kurs i bibliotekskunskap, $\frac{1}{4}$ veckotimme. Denna kurs bör komma så tidigt som möjligt.

Metodikundervisningen är i ämnet modersmålet ett synnerligen betydelsefullt moment, speciellt beträffande den första läs- och skrivundervisningen. Utredningen förutsätter, att metodikundervisningen omhänderhas av de för ändamålet mest skickade lärarna. Utredningen vill varna för ensidighet. Inte blott en metod bör tagas upp till behandling utan flera. Det bör därför övervägas, om inte mer än en lärare bör anlitas. Parallellt med genomgången av den första läs- och skrivundervisningen bör auskultationer anordnas i nybörjarklasser och i läsklasser för att konkretisera undervisningen. Utredningen vill erinra om den möjlighet som föreligger att i samband med praktikmetodiken ge eleverna råd och anvisningar i dessa frågor.

På den tvååriga linjen har modersmålet erhållit sammanlagt 4 veckotimmar. På det treåriga gymnasiets allmänna linje har modersmålet erhållit 12 veckotimmar. Det sammanlagda veckotimtalet i modersmålet blir således denna studieväg 16 veckotimmar eller 4 veckotimmar mer än på den treåriga linjen. Gymnasiets kurs i litteraturhistoria får anses vara tillräcklig. Den anslagna tiden på den tvååriga linjen måste helt inriktas på yrkesutbildningen och ägnas åt t. ex. muntlig framställning, barnspråkets egenart, bibliotekskunskap, ljudlära, röst- och talvård, tal-, läs- och skrivsvårigheter. Metodikundervisningen är av samma omfattning som på den treåriga linjen.

Engelska

Ämnet engelska föreslås av utredningen bli obligatoriskt med 6 veckotimmar, samma timal som den nuvarande frivilliga kursen.

Ur allmänbildningssynpunkt torde det vara synnerligen önskvärt, att en

lärare har tillfredsställande kunskaper i åtminstone ett främmande levande språk. Dessutom anser utredningen, att det är nödvändigt för en lärare att kunna tillgodogöra sig den pedagogiska litteraturen på minst ett främmande språk. Då den anglosachsiska litteraturen för närvarande är särdeles rik på det psykologiska och pedagogiska fältet, synes engelska vara det språk, som närmast bör bli föremål för studier. Behovet av att kunna tillfredsställande tillägna sig även rätt svårtillgänglig litteratur på engelska språket måste anses vara lika stort för lärare på lågstadiet som på mellanstadiet. Kursen bör således i främsta rummet inriktas mot att ge goda läskunskaper, kompletterade med tal- och hörövningar. Läsning av pedagogisk litteratur ingår som kursmoment. Realia bör ges ett visst utrymme. I den mån småskollärlinjer kommer att finnas tillsammans med folkskollärlinjer, bör behörighetskursen i engelska stå öppen för båda linjerna. Huruvida sådan behörighetskurs bör anordnas vid anstalt med enbart småskollärlärover utbildning, får bero på speciellt övervägande.

På den tvååriga linjens kursplan har engelska inte upptagits. Utredningen anser, att obligatorisk undervisning i engelska inte bör förekomma med hänsyn till de språkkunskaper eleverna inhämtat i gymnasiet.

Finska

Utredningen föreslår sammanlagt 4 veckotimmar.

Vid bestämmandet av timtalet för den frivilliga undervisningen i finska har utredningen ställts inför problemet att mot varandra väga å ena sidan det faktiska, omedelbara behovet av en sådan undervisning med hänsyn till att eleverna skall få sitt framtida arbetsfält i en gränsbygd, där många barn vid sin intagning i skolan är antingen tvåspråkiga eller i vissa fall enbart finskspråkiga, å andra sidan ett i och för sig angeläget bildningsintresse av inte omedelbar betydelse för det pedagogiska arbetet. Vid ett studium av den nuvarande kursplanen i språket synes det, som om det förra intresset fått stå tillbaka för det senare. Kursplanen syftar till att bibringa eleverna förmåga att i tal och skrift uttrycka sig på finskt riksspråk och samtidigt via litteraturläsning och meddelanden ur finska litteraturhistorien ge dem kontakt med finskt kulturliv genom tiderna. Nuvarande kursplan tar på det sättet närmast sikte på en kulturell kommunikation över riksgränsen från lärarnas sida.

En kursplan i finska måste beakta, att seminarieutbildningen är en yrkesutbildning med en av utbildningstidens relativa korthet betingad hård arbetsbelastning av eleverna. Målsättningen för seminariearbetet över huvud taget måste därför i första hand bestämmas av rent praktisk-pedagogiska synpunkter. Lika klart som det är, att studiet av finska bör bibehållas vid gränsseminariet, lika uppenbart är det också, att detta studium inte kan göra anspråk på paritet med engelskan med dennas rika litteratur också på det pedagogiska området. Enligt utredningens uppfattning bör finskunder-

visningen vid seminariet i Haparanda i första hand syfta till att bibringa eleverna den insikt i finska språket, som kan underlätta och effektivisera deras arbete som lärare på lågstadiet, framför allt i småskolans första klass. Om denna syn på problemet accepteras och det vidare bildningssyfte, varom den nuvarande kursplanen bär vittne, alltså inskränkes, bör ämnets timal kunna nedsättas till 4 timmar. Studiets tyngdpunkt måste därvid läggas på ljudläran, de centrala delarna av formläran och syntaxen samt småskolestadiets ordförråd. I stället för läsning av finska författare bör komma läsning av finska läroböcker och finska barnboksförfattare. Som underlag för översättningsövningarna kan de gängse svenska läroböckerna på lågstadiet tjäna.

Historia med samhällslära

För den treåriga linjen föreslås för ämnet 7 veckotimmar, således 3 veckotimmer mer än på den nuvarande tvååriga linjen. Den föreslagna ökningen motiverar utredningen med det ökade krav på allmänbildning, som numera ställs på lärarna, samt med övertagandet av klass 3, där grunden för historieundervisningen lägges i ämnet hembygdskunskap med arbetsövningar. En väsentlig del av det anslagna veckotimtalet bör ägnas åt studiet av vårt nuvarande svenska samhälle. Beträffande den historiska delen bör huvudvikten läggas på svensk historia.

Forntiden och medeltiden i svensk historia bör göras till föremål för ett relativt grundligt studium med tanke på att småskollärarna i viss utsträckning kan förväntas undervisa även om denna del av historien. Historiska arbetsmetoder och kritisk värdering av olika källor bör uppmärksammas. Metodikundervisningen begränsas till $\frac{3}{4}$ veckotimme.

På den tvååriga linjen begränsas veckotimtalet till 3 veckotimmar. Läggas därtill det veckotimal, som ämnet historia med samhällslära har sig tilldelat i gymnasiet, blir det sammanlagda veckotimtalet, oberoende av vilken linje som väljes, större än på den treåriga seminarielinjen. Kursplanen begränsar undervisningen i historia till en kort genomgång av forntidens och medeltidens svenska historia. Studiet av samhällsläran omfattar en komplettering av gymnasiestudierna. Huvudvikten bör läggas vid ett studium av samhällslivet, sådant det möter på seminarieorten. Gymnasiekunskaperna kompletteras också med moment, som ingår i ämnet hembygdskunskap med arbetsövningar, t. ex. kulturhistoriska minnesmärken. Metodikundervisningen är av samma omfattning som på den treåriga linjen.

Geografi

I geografi föreslår utredningen på den treåriga linjen 4 veckotimmar eller 1 veckotimme mer än på den nuvarande tvååriga linjen. Den föreslagna ökningen motiveras huvudsakligen med det utökade arbetsområdet för lärarna. I klass 3 i folkskolan är ämnet hembygdskunskap med arbetsövningar ett av

de mest omfattande läroämnena. Hembygdsstudierna bör fördjupas mer än vad tiden nu medger. Studiet av hembygdens geografi går inte helt att skilja från studiet av hembygdens historia. Utredningen förutsätter en samordning på denna punkt. Undervisningen bör planeras så, att eleverna uppövas i att göra iakttagelser, samla material och bearbeta detsamma. I metodikundervisningen bör ingå anvisningar om och övningar i att leda studiebesök och studiefärder. Den rikligt anslagna tiden till metodik medger en grundlig genomarbetning av de geografiska momenten i hembygdskunskap med arbetsövningar.

På den tvååriga linjen upptar timplansförslaget 2 veckotimmar. Gymnasieutbildningen kompletteras med hembygdsstudier avseende seminarieortens och den omgivande bygdens geografiska särdrag. Den av utredningen föreslagna kompletteringskursen på 2 veckotimmar åsyftar att ge de ämneskunskaper, som ingår i den treåriga kursen men som ej medhinner under den obligatoriska kursen. Ämneskonferensen bör fatta beslut om uppdelningen av den treåriga kursens moment på den obligatoriska kursen och kompletteringskursen. Härvid bör beaktas, vad kursen i geografi i ringarna I⁴, II⁴ och I³ omfattar.

Psykologi och pedagogik

Utredningen föreslår, att ämnet psykologi och pedagogik på den treåriga linjen erhåller 9 veckotimmar, således 1 veckotimme mer än på den nuvarande tvååriga linjen. Det torde vara få ämnen på timplanen, som under de senaste årtiondena så expanderat och som i så hög grad behandlar för en blivande lärare betydelsefulla problem. Erfarenheten har visat, att svårigheter föreligger att inom det nuvarande veckotimtalets ram taga upp till behandling alla de problem, som vore önskvärt. Vissa lätnader torde dock nu kunna förväntas, när ämnet psykologi och pedagogik kommer in på timplanen först i klass II, då eleverna är mer mogna och hunnit förvärva en viss studievana. Psykologidelen har något utvidgats, och viss tid bör anslås till laborationer. Särskild uppmärksamhet bör enligt utredningens uppfattning ägnas åt inlärningsfrågor med speciell hänsyn till de första skolåren. Testteori och testmetodik med praktiska övningar har inlagts i kursen. En elementär kurs i pedagogisk statistik har medtagits. Elementära kunskaper inom detta område är nämligen nödvändiga, om man skall kunna tillgodogöra sig den moderna psykologiska och pedagogiska litteraturen.

Några moment, som ingår i kursen för den nuvarande tvååriga linjen, såsom folkskolans organisation, skolsociala frågor och tillämpningsföreskrifter om kunskapsprövningar, standardprov och betygsättning, har överförts till allmän metodik. Tilläggen till den nuvarande kursen är dock av väsentligt större omfattning än de moment, som överförts till allmän metodik. Ämneskonferensen bör i detalj planera, var olika kursavsnitt lämpligen skall behandlas.

Den tvååriga linjens kurs i psykologi och pedagogik överensstämmer helt med den treåriga linjens. Även om en del av de intagna studenterna genom gymnasiekursen i filosofi erhållit vissa förkunskaper i psykologi, torde det på grund av ämnets vikt vara lämpligt att ge psykologin och pedagogiken samma utrymme på båda seminarielinjerna.

Matematik

Veckotimtalet i matematik på den treåriga linjen har ökats med endast $\frac{1}{2}$ veckotimme i jämförelse med den nuvarande tvååriga linjen. Utredningen anser, att de 4 veckotimmar, som timplansförslaget upptar, bör ägnas åt att fördjupa folkskolans och realskolans kurser samt åt metodik. Ytterst liten tid kan ägnas åt kursmoment, som ligger högre än realskolans. För att underlätta förståelsen av grafiska framställningar, vilka kan förekomma i olika ämnen, medtages en kortare kurs i grafisk framställning och funktionslära.

Metodiken beräknas taga minst 1 veckotimme i anspråk. Utredningen vill varna för ensidighet i den metodiska framställningen. Olika metoder för den första räkneundervisningen bör behandlas.

På den tvååriga linjen omfattar timplansförslaget 2 veckotimmar för samtliga elever samt en kompletteringskurs om 2 veckotimmar. Den närmare gränsdragningen mellan de båda kurserna bör ske på ämneskonferensen. Genom att deltaga i båda kurserna erhåller de elever, som inte har föreskrivna studentkunskaper i matematik, kunskaper i ämnet och insikter i dess metodik, som motsvarar den treåriga linjens kurs.

Biologi med hälsolära

Veckotimtalet på den treåriga linjen har i jämförelse med den nuvarande tvååriga linjen ökats med 1 veckotimme till 5 veckotimmar. Det föreligger stora svårigheter att medhinna nu föreskrivna kursmoment, särskilt om naturstudierna skall beredas tillräckligt utrymme. Utredningen vill framhålla betydelsen av studier i naturen under alla årstider. De kunskaper, som eleverna inhämtar genom egna iakttagelser i naturen, torde vara synnerligen värdefulla. Inom biologin är det därför särskilt viktigt, att eleverna redan vid sina egna studier vänjes vid de undervisningsmetoder, som de sedan som lärare skall tillämpa. I övrigt syftar undervisningen väsentligen till att fördjupa realskolans kurs. Utredningen förutsätter, att undervisningen i största möjliga utsträckning bedrivs laborativt. Eleverna bör genom experiment och demonstrationer vänjas vid att handskas med den många gånger ömtåliga och dyrbara undervisningsmaterielen. Med hänsyn till den egenart ämnet hembygdskunskap med arbetsövningar har, bör metodikundervisningen samordnas med metodikundervisningen i geografi.

På den tvååriga linjen upptar timplansförslaget en för alla elever gemensam kurs om 2 veckotimmar. Vidare föreslås en kompletteringskurs om 2

veckotimmar. Utredningen anser, att den för alla elever gemensamma kursen huvudsakligen bör omfatta naturstudier och metodik samt i anslutning till naturstudierna några viktiga kapitel ur växternas och djurens liv. De övriga avsnitten av den treåriga linjens kurs torde inrymmas i de gängse gymnasiekurserna. Elev, som icke genomgått fullständig gymnasiekurs, bör genom den obligatoriska kursen i ring I på det treåriga gymnasiet, kompletteringskursen och den för alla elever gemensamma kursen få de ämneskunskaper och den metodik, som inhämtas på den treåriga linjen.

Fysik

Det nuvarande ämnet »fysik och kemi» har på den tvååriga linjen 2 veckotimmar. Därtill kommer frivilliga laborationer i biologi med hälsolära samt i fysik och kemi 1 veckotimme. Den del, som normalt faller på fysik och kemi, kan uppskattas till $\frac{2}{3}$ veckotimme. Sammanlagt har således det nuvarande ämnet fysik och kemi $2\frac{2}{3}$ veckotimmar. Det nya timplansförslaget upptar 2 veckotimmar fysik och 1 veckotimme kemi, således en ringa ökning, som kan uppskattas till $\frac{1}{3}$ veckotimme. Ökade kunskaper i fysik hos de blivande lågstadielärarna torde dock kunna förväntas främst på grund av de högre inträdesfordringarna — förut folkskolans kurs, nu enligt utredningens förslag realskolans kurs. I folkskolans kurs i hembygdskunskap med arbetsövningar finns många moment, som fordrar fysikaliskt kunnande. Utredningen tar särskild hänsyn därtill i den föreslagna kursplanen. Med hänsyn till undervisningen i hembygdskunskap med arbetsövningar måste även valda delar av realskolans kurs fördjupas. En småskollärare bör inte stå främmande inför fysiska företeelser i naturen och det dagliga livet och inte heller för de viktigaste företeelserna inom den tekniska utvecklingen.

Utredningen har inte föreslagit någon särskild tid till metodik utan räknar med att all undervisning i detta ämne mer eller mindre är att betrakta som metodik. Laborationer och demonstrationer av enkla experiment bör ges stort utrymme i undervisningen.

Den tvååriga linjens timplansförslag upptar 2 veckotimmar, vilka är gemensamma för samtliga elever. Kursen överensstämmer med den treåriga linjens. I begränsad omfattning må studenter, som avlagt studentexamen på reallinjen, kunna befrias från deltagande. När metodiska moment behandlas, bör däremot ingen befrias.

Kemi

För den treåriga linjen föreslås 1 veckotimme kemi. Vad som ovan sagts angående kursen i fysik gäller i tillämpliga delar även kemikursen. Med hänsyn till timtalet är det nödvändigt, att undervisningen uteslutande tar sikte på de moment, som den blivande läraren kan förväntas få behov av i sin undervisning. Utredningen vill också framhålla lämpligheten av att sådana

kemiska processer behandlas, som återkommer inom fysiologin i ämnet biologi med hälsolära.

För den tvååriga linjen föreslår utredningen samma veckotimtal, 1 veckotimme, som för den treåriga linjen. Angående närvaro bör gälla, vad som föreskrives för fysikkursen.

Teckning

Ämnet teckning har på den nuvarande tvååriga linjen 5 veckotimmar. Utredningen föreslår för den treåriga linjen $6\frac{1}{2}$ veckotimmar, således en icke ringa ökning. Utredningen inser till fullo den utomordentligt stora betydelse teckningsämnet har. Den svarta tavlan är alltfört ett betydelsefullt hjälpmedel. Teckningsundervisningen syftar mot att utveckla elevens egen manuell färdighet och vidga hans konstförståelse. Det bör också beaktas, att teckningen är ett hjälpmedel i all annan undervisning, vilket bör observeras vid lärarutbildningen. Utredningen förutsätter, att metodiken är invävd i övrig undervisning.

Den tvååriga linjens timplansförslag upptar $4\frac{1}{2}$ veckotimmar. Tillsammans med teckningstimmarna i gymnasiet blir det sammanlagda veckotimtalet denna studieväg större än på den treåriga seminarielinjen. I den tvååriga linjens kursplan ingår inte sådana moment, som behandlas i gymnasiet. Den tvååriga linjens kurs är därför mer direkt yrkesinriktad än den treåriga linjens.

Den frivilliga teckningen, 1 lärartimme i veckan på varje linje, anser utredningen bör bibehållas. Utredningen är dock angelägen framhålla, att deltagandet verkligen skall vara frivilligt. Några anmälningar om deltagande bör inte ske, och de enskilda elevernas närvaro bör inte heller antecknas. Den frivilliga teckningen bör placeras på schemat på sådant sätt, att samtliga elever på en linje har möjlighet att delta. Utredningen räknar med att den frivilliga teckningen bör vara lämplig för elever, som önskar råd och anvisningar vid förberedelser till lektioner i övningsskolan. Elever, som har speciella intressen liggande inom teckningsämnets område, bör också beredas tillfälle att odla dessa under lärares ledning.

Välskrivning

Utredningen föreslår för båda linjerna samma timtal, $\frac{1}{2}$ veckotimme, som i den nuvarande undervisningsplanen. Kursinnehållet är i det närmaste detsamma.

Musik

Antalet veckotimmar i musik på den nya treåriga linjen har i jämförelse med nu gällande timplan för den tvååriga linjen ökat med 50 procent till sammanlagt 6 veckotimmar. Det hävdas, att musiken mer än något annat ämne intar en särställning med hänsyn till att en »omusikalisk» elev inte

har förmåga att tillgodogöra sig seminariets musikundervisning och erhålla godkänt vitsord i musik i sin examen. Vidare anses det, att en lärare på lågstadiet bör vid seminariet ha erhållit undervisning, så att han på ett tillfredsställande sätt kan omhänderha musikundervisningen i sin egen klass. På mellanstadiet däremot kan man räkna med ämnesbyte mellan lärarna, varvid musiktimmarna kan bytas bort. Som en konsekvens härav föreslår musikutredningen i sitt betänkande (SOU 1954: 2), att inträdesfordringarna i sång och instrumentalmusik till lärarhögskolans småskollärlinje skall göras kategoriska, så att musiksvaga inträdessökande skall vägras inträde. Utredningen är inte beredd att nu taga slutlig ställning till inträdesfordringarna i musik, vilket har framhållits i annat sammanhang. Den föreslagna kursen i musik innebär praktiskt taget ingen ökning jämfört med den nuvarande. Även om inträdeskraven tillsvidare bibehålles oförändrade, bör det ökade veckotimtalet ge en lugnare studiegång och därigenom bättre möjligheter än nu för musiksvaga elever att nå fram till godkänt betyg i examen. Utredningen förordar, att övningar i tal- och röstvård där så befinner lämpligt förlägges till musikundervisningen.

Timplansförslaget för den tvååriga linjen upptar 4 veckotimmar. Såsom utredningen närmare utvecklat i avsnittet om inträdesfordringar och inträdesprov, förutsätter utredningen, att inträdeskraven i musik tillsvidare skall vara desamma som till den nuvarande studentlinjen vid folkskoleseminarierna. För att erforderlig utbildning skall kunna medhinnas, är det dock viktigt, att dessa inträdeskrav verkligen uppfylls.

För närvarande finns vid folkskoleseminarierna möjligheter till frivillig orkesterspelning. Då utredningen anser, att denna möjlighet bör finnas även för blivande småskollärare, föreslår utredningen frivillig orkesterspelning med 1 lärartimme i veckan. Om det vid ett mindre seminarium inte skulle vara möjligt att få alla stämmor besatta, hänvisar utredningen till ensemblen, vilken innebär sammusicerande av mindre grupper. Besättningen i ensembler kan vara högst olikartad. Utredningen vill för småskoleseminarierna rekommendera ensemblespel med blockflöjt. Detta instrument införes nämligen i folkskolan på ett tidigt stadium. Det är därför värdefullt, att musikintresserade småskollärare utöver den obligatoriska undervisningen erhåller övning i samspelning med blockflöjt. Vid de seminarier, där förhållandena så medger, bör ensemblen växa ut till en orkester. Ensemblen kan också utformas som stråkkvartett.

Individuell undervisning i instrumentalmusik har ökats från 8 till 15 lärartimmar. Trots detta innebär förslaget, att varje elev på den treåriga linjen endast får 14 timmars undervisning under hela seminarietiden.

Gymnastik med lek och idrott

Timplansförslaget för den treåriga linjen upptar 10 veckotimmar, en ökning med 3 veckotimmar jämfört med den nuvarande tvååriga linjen.

Utredningen anser, att gymnastikundervisningen alltfört bör ha en stark ställning inom småskollärarytbildningen. Den teoretiska delen får dock inte dominera.

Eftersom man en lång tid framåt måste räkna med att många skolor kommer att sakna gymnastiksal, bör särskild omsorg ägnas åt att göra eleverna skickade att leda gymnastik-, lek- och idrottsövningar i det fria samt att ha gymnastiklektioner i icke för detta ändamål inredd lokal. Vidare bör eleverna beredas tillfälle att under lärares ledning deltaga i planläggning och genomförande av friluftsovningar för övningsskolans elever.

Utredningen har övervägt att som kursmoment i avslutningsklassen upptaga den nu utom timplanen förlagda kursen i brandskydd och olycksfallsvård (kc 1953:384) men anser, att denna kurs tillsvidare bör anordnas på samma sätt som nu.

För den tvååriga linjen har utredningen föreslagit 7 veckotimmar. På denna linje bör de rent metodiska momenten överväga.

Den föreslagna frivilliga undervisningen i gymnastik med lek och idrott, 1 lärartimme i veckan på varje linje, är en nyhet vid småskoleseminarierna. Undervisningen i gymnastik med lek och idrott har i den av utredningen föreslagna timplanen erhållit ett ökat antal veckotimmar jämfört med den nuvarande timplanen. Det finns dock många skäl, som talar för en ytterligare förstärkning av gymnastikutbildningen genom frivillig undervisning. Många elever har på grund av den rådande bristen på gymnastiklokaler inte fått någon regelbunden undervisning, och de elever, som avlagt realexamen som privatister, saknar ofta färdigheter i gymnastik. Sådana elever — liksom givetvis även övriga elever — kan under de frivilliga timmarna beredas tillfälle att uppöva den personliga färdigheten. Den anslagna tiden kan även i viss utsträckning användas för mera avancerade övningar för elitgymnaster liksom för elevernas förberedelse till undervisningsövningar. Slutligen finns det inom gymnastiken ett arbetsområde, som ligger småskollärarna nära, nämligen småbarnsgymnastiken. Redan nu finner man bland ledarna för denna många småskollärare. De frivilliga gymnastiktimmarna kan därför även lämpligen användas till utbildning av ledare för den s. k. småbarnsgymnastiken.

Liksom beträffande den frivilliga teckningen vill utredningen påpeka, att deltagandet verkligen skall vara frivilligt.

Utredningen har vidare föreslagit simundervisning, 1 lärartimme i veckan på varje linje. Även detta är en nyhet vid småskoleseminarierna. Enligt gällande kursplan skall simundervisningen meddelas under den tid, som är anslagen till gymnastik med lek och idrott. I den av utredningen föreslagna kursplanen för gymnastik ingår också simning, men den tid, som kan ägnas häråt, torde dock inte vara tillräcklig för att ge en tillfredsställande simundervisning. Vid folkskoleseminarierna finns nu möjlighet

att ordna simundervisning på tid, som ligger utom timplanen. Denna undervisning är obligatorisk för samtliga elever, som inte är simkunniga. När vissa färdighetsprov avlagts, är undervisningen frivillig. Den frivilliga undervisningen inriktas mot att ge eleverna frivillig siminstruktörsutbildning. Denna anordning vid folkskoleseminarierna har varit till stor nytta, och ett stort antal siminstruktörer har utbildats. Såväl små- som folkskollärare är skyldiga att meddela undervisning i simning från och med klass 1 och uppåt och i livräddning från och med klass 4 och uppåt. Vidare är lärare skyldiga att kontrollera barnens simkunnighet genom provtagning. Då man nu anser, att barnen skall lära sig simma så tidigt som möjligt, ligger det nära till hands att för denna undervisning anlita småskollärare, som i övrigt är utbildade att ta hand om barn i 7—10 årsåldern. Åtskilliga elever är inte alls eller mycket bristfälligt simkunniga, när de börjar i seminariet. Ännu fler elever saknar kunskaper och färdighet i livräddning. Erfarenheten visar, att det är svårare att lära vuxna simma än att lära barn. Ofta använder de nyintagna eleverna tidigare felaktigt inlärd rörelser, som måste bortarbetas och ersättas med riktiga. Det till gymnastik med lek och idrott anslagna veckotimtalet ger inte tillräcklig tid för övningar i simning för de elever, som saknar färdigheter häri. Vidare räcker inte gymnastiktimmarna till att ge siminstruktörsutbildning.

Utredningen förutsätter obligatoriskt deltagande i simundervisningen, intill dess att vissa simkunnighets- och livräddningsprov avlagts.

Slöjd

Utredningen föreslår 4 veckotimmar för varje linje. På de nuvarande två- och treåriga linjernas timplaner upptar slöjd 6 veckotimmar. Den nuvarande kursplanen avser att utbilda lärare för kvinnlig slöjd för hela folkskolestadiet. Den föreslagna utbildningen avser däremot endast utbildning för undervisning på lågstadiet, dels för arbetsövningar i ämnet hembygds-kunskap med arbetsövningar och dels för slöjd i klass 3. Målsättningen för undervisningen i slöjd är således helt förändrad. Utredningen har betänkt de konsekvenser en sådan förändring innebär. Småskollärarna har i viss omfattning omhändertagit undervisningen i kvinnlig slöjd i den egentliga folkskolan. Några småskollärare har haft slöjdundervisningen som fyllnadstjänstgöring enligt kk 1946: 309 med däri sedermera vidtagna ändringar. Andra lärare åter har haft slöjdundervisning som tilläggstimmar. Utredningen har undersökt förhållandena läsåret 1954/55. Under detta läsår fanns i riket med undantag av städerna Stockholm, Göteborg, Malmö, Norrköping, Hälsingborg och Gävle sammanlagt 11 446 småskollärartjänster. Sammanlagt undervisade 3 508 småskollärare på dessa tjänster i slöjd i den egentliga folkskolan, och av dessa lärare fullgjorde 611 slöjdundervisningen som fyllnadstjänstgöring. Inför dessa siffror har ut-

redningen hyst en viss tvekan att ändra målsättningen för den kvinnliga slöjden. Utredningen anser dock, att timplanen är så ansträngd, att den inte tillåter lärarutbildning annat än för lågstadiet.

Efter tillkomsten av 1954 års tim- och kursplaner för sjuårig folkskola (kk 1954:570) föreligger ett något mindre behov av fyllnadstjänstgöring för småskollärare än tidigare. Lärare som undervisar i läraravdelningar av a-typ med mindre än 15 elever måste, om de tjänstgör i klass 1, beredas 4 veckotimmars fyllnadstjänstgöring och om de tjänstgör i klass 2, 2 veckotimmars fyllnadstjänstgöring. För lärare i läraravdelningar av b-typ föreligger behov av 2 veckotimmars fyllnadstjänstgöring, då elevantalet är mindre än 12. För småskollärare, som undervisar i klass 3, föreligger inget behov av fyllnadstjänstgöring. I stället finns i klass 3 i folkskolan ett överskott av lärartimmar. Är klassen helt odelad, föreligger ett överskott av 4 (32—28) lärartimmar. Är klassen partiellt delad, föreligger ett överskott av 6 (34—28) lärartimmar. I och med att småskollärarna övertager undervisningen i klass 3, minskas behovet av fyllnadstjänstgöring i högre klasser i skolor av A-form. I skolor av B1b-form finns tillfälle till fyllnadstjänstgöring för en småskollärare i kvinnlig slöjd i läraravdelningar med klasserna 3 och 4. Härvid förutsättes dock, att den slöjdt utbildning, som småskolläraren erhållit, ger erforderlig kompetens för undervisning i klass 4. I skolor av B2b-form ger den av utredningen föreslagna kursen i slöjd inte erforderlig kompetens för att undervisa i kvinnlig slöjd. I sådana fall torde en småskollärare kunna beredas erforderlig fyllnadstjänstgöring i annat övnings- eller kunskapsämne, för vilket hon visat särskilt intresse. I de fall, då en småskollärare inte kan beredas fyllnadstjänstgöring, vill utredningen hänvisa till följande bestämmelse i Anmärkningar till timplanerna för a- och b-formerna (kk 1954:570, sid. 1178): »Skulle klassläraren icke kunna beredas annan fyllnadstjänstgöring, böra dock i samråd med statens folkskolinspektör åtgärder såvitt möjligt vidtagas för uttagande även i detta fall i avdelningen av lärarens tjänstgöringstimmar.» Eventuell fyllnadstjänstgöring för småskollärare torde alltid kunna ordnas, utan att de är utbildade för undervisning i kvinnlig slöjd för den egentliga folkskolan. Utredningen anser dock, att av ämnet särskilt intresserade småskollärare bör beredas tillfälle att genom sommarkurser i slöjd förvärva erforderlig kompetens för undervisning i kvinnlig slöjd i den egentliga folkskolan.

I den föreslagna kursplanen dominerar den s. k. småslöjden, vilket dock inte får innebära, att textilslöjden försummas.

Hemkunskap

Utredningen föreslår, att ämnet hushållsgöromål utgår som obligatoriskt ämne och att istället ämnet hemkunskap upptages på timplanen med 2 veckotimmar på varje linje. Utredningen anser det värdefullt, att de bli-

vande lärarna får en grundlig kännedom om hemmet och vad som där förekommer. Få lärare får en sådan kontakt med hemmen, som en lärare på lågstadiet. Det är därför angeläget, att han inte står främmande inför hennens problem. Även betydelsen för barnen av skolmåltider bör belysas. Många kursmoment torde dessutom ha stor betydelse för undervisningen i hembygds-kunskap med arbetsövningar. Utredningen förutsätter, att samtliga elever antingen före inträdet i seminariet eller under första läsåret där genomgått kurs i hushållsgöromål.

Den föreslagna kompletteringskursen i hushållsgöromål, 2 veckotimmar, avser att ge grundläggande kunskaper åt sådana elever på båda linjerna, vilka inte förut i realskola, kommunal flickskola, folk- eller fortsättnings-skola genomgått kurs i detta ämne. Då kursens uppgift är att skapa förutsättningar även för dessa elever att tillägna sig kursen i hemkunskap, måste undervisningen inriktas på därför väsentliga moment.

Trädgårdsskötsel

Timplansförslagen upptar 1 veckotimme för varje linje. Utredningen vill framhålla att undervisningen i detta ämne är ett värdefullt komplement till den mera teoretiska undervisningen i biologi med hälsolära. Elevernas kontakt med det praktiska arbetet torde sedan sporra dem att som lärare använda de förvärvade praktiska erfarenheterna. Ämnet innehåller många moment, som är av betydelse för undervisningen i hembygds-kunskap med arbetsövningar.

6. Praktisk lärarutbildning

Den praktiska lärarutbildningen, vilken omfattar såväl metodik som praktiska övningar, är enligt utredningens förslag väsentligt förstärkt jämfört med motsvarande utbildning enligt gällande undervisningsplan. Förstärkningen betingas i främsta rummet av de ökade krav, som ställs på lärarna på lågstadiet med anledning av att de skall omhänderha undervisningen även i klass 3 i folkskolor av A-form och i begränsad omfattning i klass 4 i skolor av B-form. Den praktiska lärarutbildningen vid de nuvarande folkskoleseminarierna är betydligt mera omfattande än motsvarande utbildning vid småskoleseminarierna. Då det nu gäller en utbildning av lärare för ett treårigt lågstadium, finner utredningen inga skäl föreligga för en mindre omfattande praktisk lärarutbildning än den, som nu förekommer vid folkskoleseminarierna, i all synnerhet med hänsyn till de särskilda svårigheter, som är förenade med undervisningen på lågstadiet.

Den föreslagna utökningen av studietiden för utbildning av småskollärare från två till tre år har i betydande utsträckning kommit den praktiska lärarutbildningen tillgodo.

På timplanen har utredningen under rubriken »Praktisk lärarutbildning» sammanfört metodik, auskultationer och undervisningsövningar. Då utred-

ningen inte finner det möjligt att helt skilja auskultationer och undervisningsövningar från varandra, har härvid dessa båda former av praktisk utbildning sammanförts.

Metodik

I gällande undervisningsplan finns, utom vad under de särskilda ämnena anges, endast ytterst kortfattade anvisningar för metodikundervisningen. En uppfattning om vad som borde behandlas under den nu till metodik anslagna tiden, torde kunna erhållas av det av 1932 års seminariesakkunniga utarbetade förslaget till anvisningar till ordning för den praktiska lärarutbildningen (SOU 1935: 44, sid. 316 f.). Huvudsakligen innehåller dessa anvisningar moment, som nu inryms under rubrikerna allmän metodik och praktikmetodik. I ringa omfattning skulle uppmärksamhet även ägnas åt kursplan och anvisningar i Undervisningsplanen för rikets folkskolor med hänsyn såväl till olika ämnen som till skilda skolformer. Inom den åt behandling av metodiska frågor anslagna tiden skulle också anordnas en kort kurs i skolbiblioteksskötsel, vilken dock inte kom till stånd. Dessutom skulle erforderlig handledning meddelas rörande skolbokföring, skolstatistik och materielvård i folkskolan.

Alltsedan tillkomsten av nuvarande undervisningsplan har man emellertid vid seminarierna brottats med svårigheter att under den till metodik anslagna tiden hinna med alla föreskrivna moment.

Utredningens förslag innebär en avsevärd förstärkning av metodikundervisningen. Särskilt märkbar blir denna förstärkning vid en jämförelse med den nuvarande tvååriga linjen. Formellt kan ökningen synas vara större än vad den i verkligheten är. Man måste emellertid beakta den ökning och den effektivisering av metodikundervisningen, som under provisoriska former möjliggjorts tack vare ovan nämnda anslag till försök med metodisk handledning m. m. Man torde kunna säga, att undervisningen i metodik under det senaste årtiondet har omgestaltats mer än undervisningen i något läro- eller övningsämne. Vad man framförallt har eftersträvat är en mera planmässig undervisning än tidigare. I utredningens förslag har de erfarenheter, som vunnits under försöksverksamheten, tillgodogjorts beträffande kursplanen för metodikundervisningen.

Såsom redan framhållits i avsnittet »Allmänna anvisningar» har utredningen föreslagit, att metodikundervisningen skall fördelas på allmän metodik, ämnesmetodik, teknisk metodik, praktikmetodik samt speciell metodik i hembygdskunskap med arbetsövningar. Som en följd av den livliga försöksverksamhet, som pågår vid såväl folk- som småskoleseminarierna, har under de senaste åren skapats en rik flora av namn på de olika formerna av metodik. Seminariernas årsredogörelser uppvisar också många prov på olika benämningar. Vad som av utredningen inrymmer under exempelvis rubriken teknisk metodik, benämnes sålunda materielmetodik,

kompletteringsmetodik, särmetodik eller specialmetodik. Den av utredningen föreslagna benämningen praktikmetodik motsvaras av instruktionsmetodik, gruppmetodik, grupphandledning, metodik enligt särskild ordning eller uö-metodik. Meningarna har gått starkt isär, när det gäller att rubricera sådana moment som t. ex. de lägre skolformernas metodik, samlad undervisning, hjälpklassundervisning, metodik i läs- och skrivsvårigheter, audiovisuella hjälpmedel samt instruktioner före och kritik efter undervisningsövningar.

Utredningen anser, att man bör sträva efter att använda sådana beteckningar på metodiken, vilkas innebörd är någorlunda begriplig utan alltför långa definitioner. Vidare torde det vara ägnat att underlätta diskussionen i hithörande frågor, att man under samma benämning inrymmer samma moment vid de olika seminarierna, vilket nu inte alltid är fallet.

Den allmänna metodiken upptar frågor, som intimt hör samman med psykologi och didaktik. Allmän metodik ingår i icke ringa omfattning i ämnet psykologi och pedagogik. Hur kursmomenten skall fördelas, avgöres lämpligast på ämneskonferenserna. Anvisningarna för allmän metodik är utförliga, då utredningen anser, att man därigenom torde kunna skapa en viss likformighet vid seminarierna.

Ämnesmetodiken har behandlats i samband med de olika ämnena.

Metodik i handhavandet av undervisningsmateriel och tekniska hjälpmedel, teknisk metodik, har skilts från övrig metodikundervisning. Det har från småskoleseminarierna allmänt framhållits, att undervisningen i vad utredningen kallar teknisk metodik på grund av tidsnöd måst starkt försummas. Ett ofta återkommande klagomål från folkskolinspektörer och överlärare har varit, att nyexaminerade lärare saknat vana vid handhavandet av för undervisningsarbetet nödvändiga hjälpmedel. Att icke tillräcklig tid kunnat anslås till sådana för den framtida lärargärningen viktiga områden som radiolektionernas och filmundervisningens metodik, har framhållits som en brist i utbildningen. Utredningen anser det väsentligt, att de blivande lärarna får anvisningar om lämplig undervisningsmateriel. Nyheter bör demonstreras. Under de senaste årtiondena har en serie tekniska apparater, som ursprungligen utformats för andra ändamål, fått en vidsträckt användning inom undervisningen. Det är viktigt, att eleverna lär sig använda och vårda de i kursplanen och i anvisningarna omnämnda apparaterna. Eleverna bör givetvis även beredas tillfälle att använda apparaterna i samband med undervisningsövningar.

Metodik i anslutning till undervisningsövningar, praktikmetodik, har alltid funnits. Utredningen är dock inte tillfredsställd med de nuvarande anordningarna. Metodiska spørsmål diskuteras mestadels omedelbart efter varje undervisningsövning. Vanligen brukar då en elevlektion sluta några minuter före den utsatta tiden. Den därigenom vunna tiden och den följande rasten användes för genomgång av den hållna lektionen. Tiden till-

låter inte då att mera ingående behandla metodiska frågor, som den hållna lektionen aktualiserat. Att helt avskaffa lektionsgenomgången under ras-terna efter en elevlektion torde inte vara praktiskt genomförbart. Eleverna önskar i allmänhet ett omedelbart omdöme om sina lektioner, vartill kommer att åtskilliga under lektionen aktualiserade frågor inte bör skjutas på framtiden. Utredningen anser dock, att den omedelbara genomgången bör bli kort. Redan nu finns särskild tid anslagen till praktikmetodik. Den har emellertid utformats olika vid seminarierna. Särskilt så länge undervisningsplanens anvisningar om gruppövningar följes, föreligger svårigheter att inpassa metodiklektionerna i nära anslutning till de hållna elevlektionerna. Om det dröjer en eller ett par veckor, innan de frågor, som aktualiserats under en elevlektion, kan diskuteras, torde åtskilligt ha fallit i glömska, och behållningen av diskussionen torde bli ganska ringa. Utnyttjar man däremot den i utredningens timplansförslag angivna tiden och följer de i kursplanen jämte anvisningar givna riktlinjerna, torde praktikmetodiken kunna utformas mera rationellt än hittills. Vid undervisningen i praktikmetodik bör klassen i så stor utsträckning som möjligt kunna uppdelas i mindre grupper. Där metodikundervisningen försöksvis ordnats enligt de i anvisningarna givna riktlinjerna, har erfarenheterna härav varit goda.

Enligt utredningens förslag börjar metodikundervisningen på den treåriga linjen redan i klass I med praktikmetodik. Denna metodikundervisning har inte upptagits på timplanen, då undervisningen helt bör anordnas i omedelbar anslutning till auskultationer och antalet veckotimmar, som kan beräknas till knappt $\frac{1}{3}$ veckotimme, är ytterst litet. Någon motsvarighet till metodikundervisningen i klass I på den treåriga linjen finns inte på den tvååriga. Utredningen har emellertid funnit det värdefullt, att eleverna på den treåriga linjen redan under första utbildningsåret kommer i kontakt med metodiska frågor. Vad som nedan sägs om metodikundervisningen i klass II respektive klass III på den treåriga linjen gäller även helt för klass I respektive klass II på den tvååriga linjen.

Vid fördelningen av metodikundervisningens olika moment på de båda sista utbildningsåren har utredningen ansett det lämpligt att fördela den allmänna metodiken på båda läsåren. Det finns moment inom detta avsnitt, som bör komma så tidigt som möjligt, medan däremot andra moment lämpligen torde behandlas, först sedan eleverna vunnit en viss erfarenhet av undervisning. Ämnesmetodiken sprides ut över hela utbildningstiden. Det är dock väsentligt, att eleverna först inhämtar ämneskunskaper. Den tekniska metodiken har liksom den allmänna metodiken fördelats på två läsår. Allt under det att undervisningsövningarna fortskrider, märker eleverna, hur nödvändigt det är att behärska den materiel och de tekniska hjälpmedel de skall använda. Intresset för metodikundervisningen stegras alltid under utbildningstiden. Det är emellertid av praktiska skäl inte

lämpligt att koncentrera metodikundervisningen till avslutningsklassen, då metodiska anvisningar i viss utsträckning måste meddelas på ett tidigt stadium.

Praktikmetodiken i klass II och III har fördelats på de båda klasserna i proportion till omfattningen av undervisningsövningarna. Utredningen vill i detta sammanhang påpeka, att de förslag till praktikmetodikens anordnande, som utredningen framlägger i anvisningarna, endast avser att visa några exempel på hur denna metodik lämpligen kan organiseras.

Speciell metodik i hembygds-kunskap med arbetsövningar har omnämnts i annat sammanhang. Då denna metodik avser att ge en helhetssyn på ämnet, bör den, såsom föreslagits i undervisningsplanen, förläggas till sista läsåret.

Auskultationer och undervisningsövningar

Undervisningsövningar omfattar alla de tillfällen, då en seminarieelev under en handledares överinseende övertager en klasslärares arbetsuppgifter, först och främst undervisning men även andra arbetsuppgifter, såsom skolbokföreläsning, vakt under raster och bespisning samt tillsyn över omklädning vid gymnastiklektioner. Med hänsyn till hur undervisningsövningarna organiseras, talar man om *gruppövningar*, *serieövningar* och *klasslärarövningar*. Med *gruppövningar* menas i allmänhet sådana undervisningsövningar, då en grupp seminarieelever under en följd av veckor, gruppövningsperioder, återkommer till en och samma övningsskoleklass på bestämda lektionstimmar. Gruppövningarna inleds vanligen med en av handledaren hållen föreläsande lektion, som understundom kallas handledarlektion. Under de återstående lektionerna håller eleverna inom gruppen ett begränsat antal enstaka lektioner. Koncentrerade gruppövningar i samband med auskultationer kan även förekomma. Dessa gruppövningar tillgår så, att en grupp elever under en följd av dagar auskulterar i en klass, varvid de i tur och ordning håller ett begränsat antal lektioner. *Serieövningarna* avser att bereda eleverna tillfälle till en mera självständig och sammanhängande undervisning. Serieövningarna omfattar således en följd av lektioner i samma ämne. Serieövningarna anordnas många gånger på så sätt, att eleverna går ifrån den ordinarie undervisningen de timmar de undervisar i övningsskoleklassen. Under de senaste åren har man mera övergått till att anordna serieövningarna i samband med auskultationer. En tredje typ av undervisningsövningar är *klasslärarövningar*, då en seminarieelev under en följd av dagar helt övertager en klasslärares arbetsuppgifter.

Enligt gällande undervisningsplan omfattar auskultationerna, som benämnes heldagsbesök i övningsskolan, på den tvååriga linjen i klass I sammanlagt 6 dagar och i klass II sammanlagt 8 dagar. Därtill kommer besök i andra läroanstalter. Enligt från småskoleseminarierna infordrade uppgifter är antalet auskultationsdagar, vari då medräknas såväl heldags-

besök i övningsskolans klasser som heldagsbesök i andra läroanstalter, väsentligt större än det i undervisningsplanen föreskrivna minimiantalet $6 + 8 = 14$ dagar. Det minsta antalet auskultationsdagar på tvåårig linje är 18 och det största 60. Medeltalet är 27 auskultationsdagar. För den nuvarande treåriga linjen föreskriver undervisningsplanen följande antal auskultationsdagar: i klass I 4 dagar, i klass II 9 dagar och i klass III 9 dagar eller sammanlagt 22 dagar. Liksom på den tvååriga linjen föreskrives även besök i andra läroanstalter. Totala antalet auskultationsdagar på den treåriga linjen i Haparanda uppgår till 27, således även på denna linje större än undervisningsplanens minimiantal.

Heldagsbesöken i övningsskolans klasser ordnas nu på så sätt, att enskilda elever lämnar undervisningen enligt schema för att i stället auskultera i en övningsskoleklass. Denna anordning innebär, att minst en elev alltid är frånvarande under den schemabundna undervisningen. Besök i andra skolor ordnas i allmänhet samtidigt för hela klassen. Vid några seminarier ordnas även heldagsbesöken i övningsskolan samtidigt för hela klassen. Tyvärr är dock i allmänhet övningsskolorna för små för en sådan anordning.

I gällande undervisningsplan finns inga närmare anvisningar för besöken i andra skolor. Dessa besök torde i allmänhet ordnas på det sätt 1932 års seminariesakkunniga tänkt sig (SOU 1935: 44, sid. 317): »Besöken i andra läroanstalter omfatta dels, i anslutning till undervisningen i psykologi och pedagogik, besök i olika slag av skolor, däribland även, där tillfälle härtill gives, kindergarten, hjälpklasser och abnormskolor, dels hospitering av enskilda elever i folkskola.» Vid flera seminarier förekommer även auskultationer i specialklasser för barn med tal-, läs- och skrivsvårigheter. Förutom de här nämnda heldagsauskultationerna förekommer även auskultationer i samband med gruppövningar, då eleverna åhör varandras lektioner.

Undervisningsövningarna omfattar för närvarande övningslektioner under heldagsbesöken i övningsskolan, gruppövningar och serieövningar. I 1932 års seminariesakkunnigas förslag till anvisningar för den praktiska lärarutbildningen (SOU 1935: 44, sid. 316) föreslås, att elev i avslutningsklassen »må någon dag under ett av de sista heldagsbesöken sköta skolavdelningen på eget ansvar och bestrida all undervisning med undantag av den, som tillkommer annan elev».

I nuvarande undervisningsplan anges icke, hur många övningslektioner en elev bör hålla under heldagsbesöken i övningsskolan. Med utgångspunkt från diskussionen om den praktiska lärarutbildningen i 1932 års seminariesakkunnigas betänkande torde emellertid antalet övningslektioner härunder kunna beräknas uppgå till omkring 8 per elev.

Gruppövningarna på den nuvarande tvååriga linjen skall enligt undervisningsplanen börja på vårterminen i klass I med i medeltal 1 veckotimme

för varje grupp om 4—5 elever, således under hela läsåret i medeltal $\frac{1}{2}$ veckotimme. I klass II på samma linje omfattar gruppövningarna 3 veckotimmar för varje grupp om 3—4 elever. Enligt de i undervisningsplanen givna riktlinjerna kan antalet hela gruppövningslektioner per elev i första klassen på den tvååriga linjen uppskattas till 3 och i andra klassen till 24, således sammanlagt 27 gruppövningslektioner per elev. Serieövningarna på den tvååriga linjen omfattar två serier om vardera 3 lektioner eller sammanlagt 6 lektioner. Totala antalet lektioner, som en elev håller på den tvååriga linjen, beräknas uppgå till omkring 41. En rundfråga till de olika småskoleseminarierna angående det antal lektioner, som varje elev verkligen håller, visar, att antalet av eleverna hållna lektioner på den tvååriga linjen ligger mellan 63 och 34. Medeltalet för seminarierna med tvååriga linjer blir 42, ett antal som står i god överensstämmelse med de enligt undervisningsplanen beräknade. I 1932 års seminariesakkunnigas betänkande uppskattas antalet övningslektioner under heldagsbesöken på den treåriga linjen till omkring 11. Gruppövningarna på den treåriga linjen omfattar i klass II 2 veckotimmar för varje grupp om 4—5 elever och i klass III 4 veckotimmar för varje grupp om 3—4 elever. Varje elev beräknas göra två serieövningar om vardera 4 lektioner. Det sammanlagda antalet lektioner, som varje elev håller, beräknas uppgå till 63. Vid småskoleseminariet i Haparanda, där landets enda treåriga linje finns, uppgår antalet av eleverna hållna lektioner till 62, vilket således mycket nära överensstämmer med givna föreskrifter.

Tillkomsten av nu gällande undervisningsplan medförde utan tvivel en betydande förbättring av den praktiska lärarutbildningen. Det finns dock vissa brister, som utredningen vill påpeka. Då en elev lämnar den schemabundna undervisningen för heldagsbesök i övningsskolan, går han miste om ett inte ringa antal lektioner. Heldagsbesöken i övningsskolan innebär nämligen en förutberäknad frånvaro om minst 14 arbetsdagar. Eleverna ålägges därför att samtidigt med heldagsbesöken med hjälp av kamraterna följa undervisningen i seminarieklassen. Man måste emellertid i detta sammanhang även räkna med att heldagsbesöken medför vissa förberedelsearbeten för eleverna. Om eleverna följde alla anvisningar, skulle de således få en oerhörd arbetsbelastning under tiden för heldagsbesöken. Med hänsyn till den betydelse den praktiska lärarutbildningen har, torde dock i praktiken arbetsuppgifterna i samband därmed ha fått företräde på bekostnad av läro- och övningsämnena. Lärarna i dessa ämnen har också alltid den obehagliga känslan, att en eller flera elever inte får del av de genomgångna kursmomenten, och många gånger torde det uppstå luckor i elevernas kunskaper. Därtill kommer, att heldagsbesöken ofta måste förläggas till klasser, i vilka gruppövningar försiggår. Härigenom reduceras åhörandet av övningsskollärarnas lektioner i stor omfattning. Det föreligger ett bestämt önskemål från både lärare och elever vid samtliga semi-

narier, att en sådan undervisningsplan måtte fastställas, som möjliggör närvaro för samtliga elever vid alla lektioner. De nya föreskrifterna bör således innehålla normer, som möjliggör auskultationer för hel eller halv klass samtidigt. Genom de möjligheter till försöksverksamhet, som nu finns, har en sådan anordning kunnat prövas vid flera seminarier. Resultatet av denna försöksverksamhet är enbart tillfredsställande.

Vid folkskoleseminarierna pågår försök att minska antalet gruppövningar, men även på den tvååriga linjen vid småskoleseminarierna har föreskrifterna om gruppövningar i några fall frångåtts. Gruppövningar torde emellertid vara en lämplig form av undervisningsövningar, när eleverna skall börja sin egen undervisning. Ofta framhålles, att samarbete bör äga rum inom gruppen, så att eleverna får medverka vid planläggningen av inte endast sin egen lektion utan även kamraternas, vilket kan leda till givande pedagogiska debatter. Vid några folkskoleseminarier har sedan flera år gruppövningarna i avgångsklassen avskaffats och ersatts med serieövningar, ofta i samband med auskultationer. Där detta system införts, vill man inte i något fall gå tillbaka till systemet med gruppövningar. I de fall, då man helt övergått till serieövningar i samband med auskultationer, har man således förlagt serieövningarna till tid, då schemabunden läsning inte pågår. Utvecklingen visar således, att gruppövningarnas antal minskar och serieövningarnas ökar.

De i nuvarande undervisningsplan föreskrivna serieövningarna förlägges liksom heldagsbesöken i övningsskolan till tid, då undervisning pågår enligt schema. Även av denna anledning är således eleverna frånvarande från lektionerna i läro- och övningsämnen. Förlägges däremot serieövningarna till heldagsauskultationer undvikes nämnda missförhållanden. Om man emellertid både utbyter gruppövningarna mot serieövningar i samband med auskultationer och förlägger föreskrivna serieövningar till auskultationsdagar, måste tiden för auskultationer ökas.

Till den ovan framförda huvudsakligen av organisatoriska skäl motiveerade kritiken kommer även rent pedagogiska synpunkter. Det torde för en lärare vara en i högsta grad konstlad situation att endast ha en lektion i en klass utan att känna klassens allmänstandard och de enskilda barnen. Vid serieövningarna undvikes emellertid den enstaka lektionen. Eleven beredes då tillfälle att behandla ett visst avsnitt inom ett ämne, och i viss utsträckning torde eleven kunna lära känna barnen. Det är vidare betydelsefullt, att den praktiska lärarutbildningen tar sikte på klasslärares uppgifter. För att ge eleverna tillfälle att öva dessa uppgifter har vid vissa seminarier anordnats s. k. klasslärarövningar.

Det av utredningen föreslagna antalet auskultationer och undervisningsövningar är betydligt större än det nu föreskrivna. Enligt utredningens huvudförslag förlägges på den treåriga linjen 12 auskultationsdagar till klass I, 18 till klass II och 15 till klass III, således sammanlagt 45 dagar.

På den tvååriga linjen föreslås 18 auskultationsdagar i klass I och 15 i klass II eller sammanlagt 33 dagar. Förslaget innebär ett större antal auskultationsdagar för den treåriga linjen än för den tvååriga. Utredningen anser det emellertid vara viktigt, att eleverna på ett tidigt stadium av sin utbildning kommer i kontakt med undervisningen och finner därför de föreslagna auskultationsdagarna i klass I på den treåriga linjen väl motiverade. Det hade varit önskvärt, att även eleverna på den tvååriga linjen omedelbart i början av höstterminen i klass I kunde ha beretts tillfälle till 12 dagars auskultationer som motsvarighet till auskultationerna i klass I på den treåriga linjen. Utredningen finner dock, att detta inte är möjligt, eftersom alltför mycket tid då skulle tagas bort från de teoretiska studierna. Den kortare tiden för auskultationer på den tvååriga linjen uppvägs i viss mån av bättre förkunskaper och större studievana. Såsom framgår av anvisningarna till kursplanen bör auskultationstillfällena inte omfatta kortare tid än 3 dagar i följd. Det är nämligen viktigt, att seminarieeleverna lär känna barnen, vilket inte är möjligt på alltför kort tid.

Auskultationerna i klass I på den treåriga linjen förlägges lämpligen till andra klasser än klasserna 1 och 2 i småskolan, då det ställer sig svårare att undervisa i dessa klasser än i de högre. Det är inte nödvändigt, att auskultationerna anordnas som heldagsauskultationer, utan 3 heldagsauskultationer kan utbytas mot t. ex. 6 halvdagsauskultationer. När man anordnar halvdagsauskultationer, bör tillses, att auskultationerna fördelas på sådant sätt, att minskningen av den teoretiska undervisningen fördelas likformigt över schemat. För att inte belastningen på övningsskolan skall bli alltför stor, bör seminarieklassen lämpligen delas upp i 6 grupper med 4 elever per grupp. I klass II på den treåriga linjen och i klass I på den tvååriga linjen bör däremot högst 2 elever auskultera samtidigt i samma klass. Under dessa auskultationer inlägges övningslektioner, vilka inte betygsättes. Allt efter övningsskolans storlek och fördelningen av klassavdelningarna på de olika årsklasserna kan antingen hela eller halva seminarieklassen auskultera samtidigt. Redan på ett tidigt stadium bör klasslärarens alla arbetsuppgifter klarläggas för eleverna. Barnstudier bör förekomma under auskultationerna.

Förutom heldagsauskultationer i klass II på den treåriga linjen och klass I på den tvååriga linjen föreslår utredningen i dessa klasser även gruppauskultationer under i medeltal 1 veckotimme. Gruppauskultationer avser enbart auskultationer utan någon övningsundervisning. Vid gruppauskultationer kan grupperna vara större än vid gruppövningar. Utredningen har ansett det synnerligen värdefullt, att eleverna beredes tillfälle att med en veckas mellanrum under några veckor följa den första läs-, skriv- eller räkneundervisningen.

Vid gruppövningarna i klass II på den treåriga och i klass I på den två-

åriga linjen, 1 veckotimme i vardera klassen, bör antalet elever per grupp inte vara större än 4. Med ett elevantal av 4 per grupp kommer således klassen att delas i 6 grupper. En gruppövningsperiod bör då omfatta minst 5 veckor. Handledaren håller första veckan en s. k. handledarlektion, och under de därpå följande veckorna håller eleverna antingen hela eller halva lektioner allt efter förhållandena. Under ett läsår medhinner 6 gruppövningsperioder, och varje elev kommer således att hålla lektioner i sådan omfattning, att de motsvarar 6 hela lektioner. Utredningen har också övervägt att föreslå mindre grupper om 3 elever per grupp. Varje period kommer då att omfatta 4 veckor. Läsåret indelas i 8 gruppövningsperioder, och varje elev kommer att hålla 8 lektioner under läsåret. Utredningen har avstått från att följa det senare alternativet, ty erfarenheten har visat, att det föreligger svårigheter att kunna utnyttja 32 veckor under ett läsår för praktiska övningar. Dessutom innebär en delning av klassen på 8 grupper en ökad belastning av övningskolan. Utredningen vill i detta sammanhang peka på den i anvisningarna medtagna möjligheten att koncentrera gruppövningarna till halva läsåret med 2 veckotimmar. Då de nyssnämnda gruppauskultationerna avser den första läs-, skriv- och räkneundervisningen, kunde det vara lämpligt att förlägga gruppauskultationer till början av läsåret och därefter gruppövningarna.

I avgångsklasserna föreslår utredningen sammanlagt 6 veckotimmar gruppauskultationer och gruppövningar. Härvid indelas avgångsklasserna lämpligen i 6 grupper med 4 elever per grupp. Såväl gruppauskultationer som gruppövningar sammanföres var för sig, så att besöken i övningskoleklassen vid varje tillfälle kommer att omfatta 3 lektionstimmar i följd. Genom en sådan koncentration kan eleverna beredas tillfälle att använda olika arbetsformer, speciellt samlad undervisning. För att de i kursplan och anvisningar givna föreskrifterna skall kunna tillämpas, bör läsåret lämpligen indelas i 6 perioder. Under gruppauskultationerna beräknas antalet övningslektioner under läsåret uppgå till 6 för varje elev. Under gruppövningarna beräknas varje elev under var och en av de 6 perioderna hålla 3 lektioner, således sammanlagt 18 under läsåret.

I avgångsklasserna bör antalet auskultationsdagar vid varje auskultationstillfälle inte understiga 6 dagar i följd i samma klass. Utredningen anser, att kortare tid för auskultationer inte ger auskultanterna kännedom om en klass och klasslärarens arbetsuppgifter. Auskultationerna bör förläggas till klasser av olika typer. Två elever kan lämpligen auskultera samtidigt i samma klass.

De av utredningen föreslagna klasslärarövningarna bör komma i slutet av seminarieutbildningen, så att de olika momenten i klasslärarens arbetsuppgifter hunnit att behandlas i metodikundervisningen och inövats under grupp- och serieövningar. Klasslärarövningar förlägges därför lämpligen

till sista terminen i avslutningsklassen. Övningarna bör föregås av minst 3 dagars auskultationer, så att seminarieeleven beredes tillfälle att lära känna klassens allmänna standard och de enskilda barnen.

Såsom framhållits i avsnittet om allmänna anvisningar, anser utredningen, att de i de föreslagna timplanerna upptagna veckotimmarna för auskultationer och undervisningsövningar bör kunna utbytas mot heldagsauskultationer med övningslektioner. Vid utbytet av veckotimmar räknar utredningen med 33 effektiva studieveckor i klass II på den treåriga och i klass I på den tvååriga linjen samt 32 effektiva studieveckor i avslutningsklasserna. Hur utredningen beräknar antalet effektiva studieveckor framgår av följande sammanställning.

Under förutsättning att läsåret omfattar 39 veckor, måste enligt gällande stadga för småskoleseminarierna ett visst antal dagar frånräknas såsom icke effektiv lästid för eleverna.

	Antal dagar
§ 15 mom. 3 Uppropsdagen vid början av höstterminen	1
Ledighet vid slutet av höstterminen (avslutningsdagen inräknad)	3
Uppropsdagen vid början av vårterminen	1
Ledighet vid slutet av vårterminen (avslutningsdagen inräknad)	3
Påsklov	6
Pingstlov	2
§ 15 mom. 4 Gemensam ledighet 5—7 dagar	6
§ 25 mom. 1 Inträdesprövningar	11
§ 16 , Annan ledighet (friluftsovningar)	3
<hr/> Summa dagar 36	

Sammanlagt bortgår således 6 veckor från läsårets 39 veckor och det återstår 33 effektiva studieveckor. I avslutningsklasserna bortgår dessutom omkring 6 dagar för examen, varför man i dessa klasser blott kan räkna med 32 effektiva studieveckor.

För att visa, hur den föreslagna möjligheten att utbyta de i timplanen upptagna veckotimmarna för gruppauskultationer och gruppövningar mot heldagsauskultationer med övningslektioner inverkar på schemat, har utredningen sammanställt tab. 4—7. Av dessa framgår antalet effektiva undervisningstimmar i läro- och övningsämnen samt i metodik med undantag av praktikmetodik. Denna metodik knytes nämligen helt till auskultationer och undervisningsövningar.

Tabell 4. Utbyte av gruppaukultationer och gruppövningar mot auskultationer med serieövningar i klass II på treårig linje

Ämne	Enligt kursplanen		2 vtr utbytes	
	vtr	Summa lekt.	vtr	Summa lekt.
Kristendomskunskap.....	2 (½)	60 (15)	2¼ (½)	63 (14)
Modersmålet.....	3 (½)	90 (15)	3¼ (½)	91 (14)
Engelska.....	3	90	3¼	91
Historia med samhällslära.....	2 (¼)	60 (8)	2¼ (¼)	63 (7)
Geografi.....	1 (1)	30 (30)	1 (1)	28 (28)
Psykologi o. pedagogik.....	4	120	4¼	119
Matematik.....	2 (1)	60 (30)	2¼ (1)	63 (28)
Biologi med hälsolära.....	2 (½)	60 (15)	2¼ (½)	63 (14)
Fysik.....	—	—	—	—
Kemi.....	—	—	—	—
Summa	19	570	20¾	581
Teckning.....	2	60	2¼	63
Välskrivning.....	—	—	—	—
Musik.....	2	60	2¼	63
Gymnastik med lek och idrott.....	3	90	3¼	91
Slöjd.....	2	60	2¼	63
Hemkunskap.....	2	60	2¼	63
Trädgårdsskötsel.....	—	—	—	—
Summa	11	330	12¼	343
Praktisk lärarutbildning:				
Metodik.....	1+1 ¹	30+30 ¹	1+1 ¹	28+30 ¹
Auskultationer och underv.-övningar	2 ¹	60 ¹	—	—
Summa	1	30	1	28
Total summa	31	930	34	952

¹ Praktikmetodik och undervisningsövningar medräknas inte.

Tabell 5. Utbyte av gruppauskultationer och gruppövningar mot auskultationer med serieövningar i klass I på tvåårig linje

Ämne	Enligt kursplanen		2 vtr utbytes	
	vtr	Summa lekt.	vtr	Summa lekt.
Kristendomskunskap.....	2 (½)	60 (15)	2 ¼ (½)	63 (14)
Modersmålet.....	2 (½)	60 (15)	2 ¼ (½)	63 (14)
Historia med samhällslära.....	—	—	—	—
Geografi.....	2 (1)	60 (30)	2 ¼ (1)	63 (28)
Psykologi och pedagogik.....	4	120	4 ¼	119
Matematik.....	2 (1)	60 (30)	2 ¼ (1)	63 (28)
Biologi med hälsolära.....	2 (½)	60 (15)	2 ¼ (½)	63 (14)
Fysik.....	2	60	2 ¼	63
Kemi.....	1	30	1	28
Summa	17	510	18 ¾	525
Teckning.....	2 ½	75	2 ¾	77
Välskrivning.....	½	15	½	14
Musik.....	2	60	2 ¼	63
Gymnastik med lek och idrott....	3	90	3 ¼	91
Slöjd.....	2	60	2 ¼	63
Hemkunskap.....	2	60	2 ¼	63
Trädgårdsskötsel.....	1	30	1	28
Summa	13	390	14 ¼	399
Praktisk lärarutbildning:				
Metodik.....	1 + 1 ¹	30 + 30 ¹	1 + 1 ¹	28 + 30 ¹
Auskultationer o. underv.-övningar	2 ¹	60 ¹	—	—
Summa	1	30	1	28
Totalsumma	31	930	34	952

¹ Praktikmetodik och undervisningsövningar medräknas inte.

Tabell 6. Utbyte av gruppaukultationer och gruppövningar mot auskultationer med serieövningar i klass III på treårig linje

Ämne	Enligt kursplanen		3 vtr utbytes		6 vtr utbytes	
	vtr	Summa lekt.	vtr	Summa lekt.	vtr	Summa lekt.
Kristendomskunskap	2 (½)	58 (15)	2 ¼ (½)	59 (13)	2 ½ (¾)	58 (17)
Modersmålet.....	4 (1)	116 (29)	4 ½ (1)	117 (26)	5 (1 ¼)	115 (29)
Engelska.....	—	—	—	—	—	—
Historia med samhällslära.....	2 (½)	58 (15)	2 ¼ (½)	59 (13)	2 ½ (¾)	58 (17)
Geografi.....	—	—	—	—	—	—
Psykologi och pedagogik.....	5	145	5 ½	143	6 ¼	144
Matematik.....	—	—	—	—	—	—
Biologi med hälsolära	—	—	—	—	—	—
Fysik.....	—	—	—	—	—	—
Kemi.....	—	—	—	—	—	—
Summa	13	377	14 ½	378	16 ¼	375
Teckning.....	2	58	2 ¼	59	2 ½	58
Välskrivning.....	—	—	—	—	—	—
Musik.....	2	58	2 ¼	59	2 ½	58
Gymnastik med l. o. i.	4	116	4 ½	117	5	115
Slöjd.....	—	—	—	—	—	—
Hemkunskap.....	—	—	—	—	—	—
Trädgårdsskötsel....	—	—	—	—	—	—
Summa	8	232	9	235	10	231
Praktisk lärarutbildn.:						
Metodik.....	1 ½ + 1 ½ ¹	44 + 45 ¹	1 ¾ + 1 ½ ¹	46 + 45 ¹	2 + 1 ½ ¹	46 + 45 ¹
Auskultationer o. underv.-övningar....	6 ¹	180 ¹	3 ¹	90 ¹	—	—
Summa	1 ½	44	1 ¾	46	2	46
Totalsumma	22 ½	653	25 ¼	659	28 ¼	652

¹ Praktikmetodik och undervisningsövningar medräknas inte.

Tabell 7. Utbyte av gruppaukultationer och gruppövningar mot auskultationer med serieövningar i klass II på tvåårig linje

Ämne	Enligt kursplanen		3 vtr utbytes		6 vtr utbytes	
	vtr	Summa lekt.	vtr	Summa lekt.	vtr	Summa lekt.
Kristendomskunskap	1 (½)	29 (15)	1 (½)	26 (13)	1 ¼ (¾)	29 (17)
Modersmålet.....	2 (1)	58 (29)	2 ¼ (1)	59 (26)	2 ½ (1 ¼)	58 (29)
Historia med samhällslära.....	3 (¾)	87 (22)	3 ¼ (¾)	85 (20)	3 ¾ (1)	86 (23)
Geografi.....	—	—	—	—	—	—
Psykologi och pedagogik.....	5	145	5 ½	143	6 ¼	144
Matematik.....	—	—	—	—	—	—
Biologi med hälsolära	—	—	—	—	—	—
Fysik.....	—	—	—	—	—	—
Kemi.....	—	—	—	—	—	—
Summa	11	319	12	313	13¾	317
Teckning.....	2	58	2 ¼	59	2 ½	58
Välskrivning.....	—	—	—	—	—	—
Musik.....	2	58	2 ¼	59	2 ½	58
Gymnastik med l. o. i.	4	116	4 ½	117	5	115
Slöjd.....	2	58	2 ¼	59	2 ½	58
Hemkunskap.....	—	—	—	—	—	—
Trädgårdsskötsel....	—	—	—	—	—	—
Summa	10	290	11 ¼	294	12 ½	289
Praktisk lärarutbildn.:						
Metodik.....	1 ½ + 1 ½ ¹	44 + 45 ¹	1 ¾ + 1 ½ ¹	46 + 45 ¹	2 + 1 ½ ¹	46 + 45 ¹
Auskultationer o. underv.-övningar....	6 ¹	180 ¹	3 ¹	90 ¹	—	—
Summa	1 ½	44	1 ¾	46	2	46
Totalsumma	22 ½	653	25	653	28 ¼	652

¹ Praktikmetodik och undervisningsövningar medräknas inte.

Av tabellerna torde framgå, att inga större differenser uppstår mellan antalet effektiva lektionstimmar. De små variationer, som förekommer, ligger inom de felgränser, som kan uppkomma vid en olikformig fördelning av lovdagar på olika veckodagar.

Utbytes samtliga 6 veckotimmar för gruppaukultationer och gruppövningar i avslutningsklassen, erhålles sammanlagt 54 dagar för auskultationer och undervisningsövningar. Eleverna blir då i denna klass i tillfälle att under sammanlagt 9 veckor följa arbetet i olika klasser. Härigenom torde eleverna få en god insyn i en klasslärares arbetsuppgifter.

För att belysa de olika möjligheterna att ordna auskultationer och undervisningsövningar har utredningen grafiskt sammanfattat sina förslag i tab. 8 och 9. Anmärkas bör att i de fall, då auskultationer och undervisningsövningar förlagts till andra tidsperioder än den övriga undervisningen, praktikmetodiken beräknats ingå i dessa övningar.

Tabell 8. Grafisk framställning av fördelningen mellan teoretisk och praktisk lärarutbildning för klass II på den treåriga linjen och klass I på den tvååriga linjen.

A = enligt kursplanen, B = 2 vtr ga + gö utbytes mot a + sö + gö

Alt.	d	v																
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
A	1	3 d a+övl		31 vtr						3 d a+övl		31 vtr						
	2																	
	3	3 d a+övl		31 vtr						3 d a+övl		31 vtr						
	4																	
	5	3 vtr prm + ga + gö																
	6	3 vtr prm + ga + gö																
B	1	6 d a+övl+gö+prm		34 vtr						6 d a+övl+gö+prm		34 vtr						
	2																	
	3	6 d a+övl+gö+prm		34 vtr						6 d a+övl+gö+prm		34 vtr						
	4																	
	5	6 d a+övl+gö+prm																
	6	6 d a+övl+gö+prm																
Alt.	d	v																
		18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	
A	1	6 d a+övl		31 vtr						6 d a+övl		31 vtr						
	2																	
	3	6 d a+övl		31 vtr						6 d a+övl		31 vtr						
	4																	
	5	3 vtr prm + ga + gö																
	6	3 vtr prm + ga + gö																
B	1	6 d a+övl+gö+prm		34 vtr						6 d a+övl+gö+prm		34 vtr						
	2																	
	3	6 d a+övl+gö+prm		34 vtr						6 d a+övl+gö+prm		34 vtr						
	4																	
	5	6 d a+övl+gö+prm																
	6	6 d a+övl+gö+prm																

Tabell 9. Grafisk framställning av fördelningen mellan teoretisk och praktisk lärarutbildning för klass III på den tredriga linjen och klass II på den tvåriga linjen.

A = enligt kursplanen, B = 6 vtr ga + gö utbytes mot a + sö + klö

Alt.	d	v															
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
A	1																
	2																
	3																
	4																
	5																
	6																
B	1																
	2																
	3																
	4																
	5																
	6																
Alt.	d	v															
		17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32
A	1																
	2																
	3																
	4																
	5																
	6																
B	1																
	2																
	3																
	4																
	5																
	6																

Förklaringar till tab. 8 och 9:

v	=	veckor
d	=	dagar
vtr	=	veckotimmar
a	=	auskultationer
ga	=	gruppauskultationer
gö	=	gruppövningar
sö	=	serieövningar
övl	=	övningslektioner
klö	=	klasslärarövningar
prm	=	praktikmetodik
////	=	teoretisk lärarutbildning
\\\\	=	praktiska övningar och praktikmetodik
ej streckad yta	=	tid för egna studier

7. Praktikanttjänstgöring

1932 års seminariesakkunniga behandlade ingående problemet om fördelningen mellan teoretisk och praktisk utbildning och försökte förstärka den senare genom att förorda besök i andra läroanstalter. Den sammanlagda tiden för dessa besök borde vid folkskoleseminarierna uppgå till tre veckor och vid småskoleseminarierna till en vecka. Rektor skulle med skolmyndigheterna träffa de överenskommelser, som var erforderliga för ordnandet av denna del av elevernas utbildning. Då emellertid dessa besök huvudsakligen borde kunna förläggas till sommarferierna före den sista seminarieklassen, ansåg de sakkunniga, att de icke nämnvärt behövde inkräkta på seminariets teoretiska utbildning.

Förslaget från 1932 års seminariesakkunniga kom aldrig att i denna del i nämnvärd grad förverkligas, och 1946 års skolkommision tog på nytt upp och behandlade ingående problemet om fördelningen mellan teoretisk och praktisk utbildning. Skolkommisionen tänkte sig i sitt principbetänkande, att utbildningen av såväl mellanskollärare som småskollärare skulle tillgå så, att undervisningsövningar och auskultering förlades till halvdagsspass (i regel morgontimmar) eller till längre perioder (i regel två veckor). Samtliga lärarkandidater skulle samtidigt vara engagerade vid undervisningsövningarna och auskultationerna, och den teoretiska undervisningen skulle förläggas till andra veckodagar och annan tid av läsåret. För att tillgodose behovet av längre sammanhängande kontakt med den skolform, där den blivande läraren skall undervisa, framförde skolkommisionen sitt förslag om det s. k. aspirantåret.

Skolkommisionen betraktade aspiranttjänstgöringen som ett mycket viktigt led i utbildningen. Emellertid räknade kommissionen med en sådan anordning, att två aspiranter gemensamt skulle bestrida en och samma aspi-

ranttjänst. Planen för deras arbete skulle vara uppgjord av lärarhögskolan, och under hela tjänstgöringen borde de erhålla handledning och bli föremål för övervakning av rektor och olika lärarkategorier vid lärarhögskolan. Ett antal tjänster ute i skoldistriktet skulle hållas lediga för aspirantlärare, och lärarhögskolan skulle fördela aspiranterna. Aspirantåret skulle infalla mellan de båda egentliga utbildningsåren, och aspiranterna skulle avlönas som extra folk- respektive småskollärare. Kommissionen förutsatte vidare, att aspiranterna under hela sin tjänstgöring även skulle erhålla handledning och viss övervakning av överlärare eller därtill utsedda handledare ute i distriktet. För handledning skulle utgå arvode.

Skolkommissionen påpekade, att huru mycket elevernas praktiska utbildning än utökades vid en lärarutbildningsanstalt man aldrig kunde nå därhän, att eleven under någon längre tid fick ta det fulla ansvaret för en klass. Övningsskolorna skulle för att möjliggöra detta bli oformligt stora. I någon mån skulle detta emellertid kunna förverkligas genom aspirantåret, även om det egentligen bleve ett delansvar genom att två aspiranter omhändertog en klassavdelning. De blivande lärarna borde också enligt kommissionens mening självständigare än i övningsskolan kunna tillämpa, vad de inlärt under utbildningens första del.

Förslaget om ett aspirantår blev emellertid utsatt för en ganska hård kritik. Från småskoleseminariehåll påpekades, att utbildningstiden genom aspirantåret förlängdes samt att det skulle bli omöjligt bibringa eleverna ett sådant underlag, att de tillfredsställande skulle kunna sköta en skolklass. De skulle dessutom komma att mötas med misstro från både lokal skolledning och målsmän. Det vore vidare varken psykologiskt eller pedagogiskt riktigt att efter första utbildningsåret, just då eleverna förvärvat en viss rutin i studiearbetet, avbryta detta för praktisk tjänstgöring i skolan för att sedan efter ett helt år upptaga de teoretiska studierna igen. Ingen större tilltro sattes på seminariehåll till möjligheterna att under aspirantåret bedriva några nämnvärda teoretiska studier. Det stora flertalet seminarier föreslog, att aspiranttjänstgöringen skulle omfatta endast en termin.

Åtskilliga folkskolinspektörer och även något seminarium förordade, att aspirantåret skulle utbytas mot en eller två terminers auskultering och övningstjänstgöring hos erfarna folk- och småskollärare samt att eleverna skulle få stipendier i stället för aspirantlön.

Skolöverstyrelsen fann förslaget om ett aspirantår vara ett uttryck för en mycket värdefull strävan att förbättra den praktiska lärarutbildningen men ansåg, att handledningen av aspiranterna måste få avsevärt större omfattning, om aspirantåret skulle kunna fylla sin uppgift som ett viktigt led i utbildningen. Om handledningen blev så obetydlig, som skolkommissionen förutsatte, kunde aspirantåret endast betraktas som ett övningsår, men då borde tiden kunna begränsas till en termin.

I prop. 219 till 1950 års riksdag angående riktlinjer för lärarutbildningen

ordnande upptog departementschefen förslaget om aspiranttjänstgöring som ett led i utbildningen vid lärarhögskolan. Enligt honom skulle aspiranttjänstgöringen göra det möjligt för de blivande lärarna att självständigare än i övningsskolan tillämpa vad de inhämtat under utbildningens första del och samtidigt ge dem tillfälle att skaffa sig erfarenheter, som kunde utgöra en konkret grund för den senare delen av utbildningen. Han ansåg emellertid, att aspiranttjänstgöringen åtminstone tills vidare, intill dess praktiska erfarenheter förelåg, borde begränsas till en termin. Departementschefen pekade också på andra vägar att fullgöra aspiranttjänstgöring, exempelvis korttidsvikariat i skoldistrikt med lärarbrist eller placering av två aspiranter i var sin klassavdelning i en skola under handledning av en erfaren lärare, som själv bestred någon del av undervisningen i de båda klassavdelningarna.

Enligt riksdagens principbeslut (skrivelse nr 1950: 404) skall den egentliga yrkesutbildningen för ämneslärare, mellanskollärare och småskollärare från tidpunkt, som senare bestämmes, omfatta dels utbildning vid lärarutbildningsanstalt, dels viss aspiranttjänstgöring.

Med anledning av departementschefens uttalanden och den kritik, som framkom mot skolkommissionens utformning av aspirantåret, sökte den inom skolkommissionen sommaren 1949 tillsatta särskilda delegationen för utredning av frågor i samband med inrättandet av en första lärarhögskola finna nya vägar för aspiranttjänstgöringen. I betänkandet angående den första lärarhögskolan har tjänstgöringen fått följande utformning.

Aspiranttjänstgöringen skall tills vidare omfatta en termin. Önskemålet om en förstärkt handledning av aspiranterna tillgodoses på så sätt, att en erfaren och lämplig ordinarie lärare förordnas till klassföreståndare för två klassavdelningar och har i vardera avdelningen viss undervisning samt tjänstgör därjämte som handledare för en aspirant i vardera avdelningen. Handledarna skall erhålla ett visst arvode. Lärarhögskolan begär ett behövt antal tjänster för aspiranter och träffar sedan överenskommelse med ett antal skoldistrikt beträffande tjänsternas placering. Aspiranthandledare utses av den lokala skolstyrelsen men i samråd med lärarhögskolan och vederbörande folkskolinspektör. Korttidsvikariat kan inplaceras i aspiranttjänstgöringen. Under aspiranttiden bör lärarkandidaterna uppehålla en viss kontakt med lärarhögskolan, och lärare från lärarhögskolan bör beredas tillfälle besöka aspiranterna ute på fältet. Aspiranterna förutsättes erhålla lön enligt begynnande löneklassen för icke-ordinarie folkskollärare, respektive småskollärare.

Det omarbetade förslaget om en praktiktermin upptogs i propositionen om den första lärarhögskolan (1954: 209) och lämnades av riksdagen utan anmärkning. På förslag av departementschefen infördes härvid för undvikande av missförstånd de mera neutrala beteckningarna praktiktermin och praktikanttjänstgöring i stället för aspiranttermin och aspiranttjänstgöring.

I detta sammanhang vill utredningen fästa uppmärksamheten på att enligt den nya danska seminarielagen av den 11 juni 1954 skall samtliga seminarieelever där ha minst tre månaders samlad praktik i en eller flera skolor.

Då förslaget om aspiranttjänstgöring onekligen är ett av de senaste årens intressantaste bidrag till diskussionen om lärarutbildningen, har utredningen velat något så när ingående följa frågans utveckling för den första lärarhögskolans del. Observeras bör dock, att förhållandena ändrats på så sätt, att småskollärarytbildningen tills vidare strukits från lärarhögskolans utbildningsplan. Utredningen anser för sin del starka skäl tala för införandet i någon form av praktikanttjänstgöring även vid seminarierna. Dock finner utredningen svårigheterna att nu genomföra en praktiktermin vara mycket stora och vill söka belysa några av dessa svårigheter.

Antalet elever, som under loppet av ett år skulle behöva sändas ut från seminarierna på praktikanttjänstgöring, är för närvarande inemot 1 800. Att på en gång beträffande all klasslärarutbildning i landet genomföra ett system med en handledare till två praktikanter torde därför vara organisatoriskt ogenomförbart. Om praktikanttjänstgöringen förenklades till att omfatta auskultation och övningsundervisning under en termin hos erfarna lärare, som har hand om endast en klassavdelning, skulle problemet bli något lättare att lösa, men det torde vara i hög grad osäkert, om det skulle bli möjligt uppbringa ett så stort antal villiga och lämpliga handledare, som här erfordrades.

För seminariernas expeditioner skulle organisationen av praktikterminen innebära en högst väsentlig belastning. Utplaceringen av eleverna i skoldistrikten måste ske genom seminariets försorg. Detta förutsätter långa och tidsödande underhandlingar. Praktikanterna är även under praktikterminen att betrakta som seminariets elever och sorterar under seminariet. De bör erhålla kontinuerliga meddelanden från seminariet och bör om möjligt någon gång under terminen kallas till metodisk konferens på seminariet. Olika lärarkategorier vid seminariet bör under terminens gång besöka eleverna ute på deras verksamhetsfält för att kunna följa deras utbildning. För dessa frånvarande lärare måste vikarier anskaffas.

Kostnaderna för själva praktikterminen blir också ganska betydande. Om ersättningen till handledarna sättes till samma belopp, som nu föreslås skall utgå för handledning under praktikterminen vid den första lärarhögskolan, nämligen till 500 kronor per lärarkandidat, skulle årskostnaden för handledandet av 1 800 seminarieelever uppgå till $(1\,800 \times 500 =)$ 900 000 kronor.

Den största posten kommer dock lönerna till lärarkandidaterna att bli. Utgår man ifrån att av de 1 800 seminarieeleverna 1 200 är blivande folkskollärare och 600 blivande småskollärare samt att de under praktikterminen skall avlönas som extra folkskollärare i 17 löneklassen respektive som extra småskollärare i 11 löneklassen, kan årskostnaden för löner

beräknas på följande sätt. Två praktikanter antages ersätta en ordinarie folkskollärare i exempelvis 23 löneklassen respektive en ordinarie småskollärare i exempelvis 17 löneklassen. Då varje handledare har två praktikanter

per termin eller fyra per läsår blir antalet praktikställen $\frac{1.200}{4} + \frac{600}{4}$.

Ett praktikställe kommer att kosta antingen 2 årslöner i 17 löneklassen — 1 årslön i 23 löneklassen eller 2 årslöner i 11 löneklassen — 1 årslön i 17 löneklassen. Kostnaden för 1 800 elever på 3-ort kommer således att bli

$$\frac{1\ 200}{4} (2 \times 11\ 280 - 15\ 264) + \frac{600}{4} (2 \times 9\ 144 - 11\ 280) = 3\ 240\ 000 \text{ kronor.}$$

Totalt kommer alltså kostnaden för praktikterminen att stiga till omkring 4 miljoner kronor. Härtill kommer en del smärre utgifter, såsom ökade anslag till expenser vid seminarierna, reseersättningar till de seminarielärare, som besöker eleverna ute i distrikten, och avlöningar till vikarier för dessa seminarielärare, vilka sammanlagt torde uppgå till ett inte oväsentligt belopp.

Även om man utgår från att praktikterminen är avlönad, vilket vid behandlingen av denna fråga alltid förutsatts, kan man dock knappast komma ifrån att den utgör en förlängning av studietiden. Då utredningen nu föreslår en förlängning av småskollärarytbildningen från två till tre år, anser sig utredningen svårligen kunna på samma gång förorda en ytterligare förlängning av studietiden för denna kategori av lärare. Och att genomföra en praktiktermin enbart för folkskollärare vore knappast rimligt, då behovet av denna förstärkta utbildning måste anses vara lika stort för båda dessa lärargrupper.

I nyssnämnda prop. 1954: 209 har departementschefen förutsatt, att den då planerade seminarieutredningen skulle uppmärksamma förslagen om praktikanttjänstgöring för seminarieelever. På ovan angivna grunder anser sig emellertid utredningen inte nu kunna förorda ett allmänt genomförande av praktikterminen. När däremot lämpligheten av en sammanhängande praktiktermin någon tid prövats vid lärarhögskolan, bör frågan huruvida praktikanttjänstgöring även i viss utsträckning kan anordnas vid seminarierna, upptagas till förnyad undersökning.

8. Övningsskolan

Nuvarande anordningar

Enligt gällande stadga för småskoleseminarierna § 66 skall övningsskolan omfatta en småskola och en egentlig folkskola, dock att vid seminarium med tvåklassiga linjer den egentliga folkskolan i regel skall omfatta allenast tredje och fjärde klasserna. Antalet klasser i övningsskolan bestämmas av skolöverstyrelsen på förslag av rektor inom ramen av tillgängliga anslag.

Den övningsskola, som beskrives i stadgan, är vad utredningen hädanefter kallar en *intern övningsskola*. Denna står helt under samma ledning som seminariet och inrymmes ofta i själva seminariebyggnaden eller ligger i omedelbar anslutning till denna.

Enligt den av 1936 års riksdag (skrivelse nr 347) på grundval av 1932 års seminariesakkunnigas förslag beslutade organisationen av småskoleseminarierna skulle det vid ett tvåårigt enkelseminarium finnas 3 övningsskoleklasser, vid ett tvåårigt dubbelseminarium 5 övningsskoleklasser och vid ett treårigt enkelseminarium 4 övningsskoleklasser. Enligt 1936 års organisation beräknades, att varje elev på tvåårig linje skulle hålla sammanlagt omkring 41 lektioner och varje elev på treårig linje sammanlagt omkring 63 lektioner. Beräknas övningsskolan kunna utnyttjas under 32 veckor per läsår och är elevantalet i varje seminarieklass 24, erhålles följande antal elevlektioner per övningsskoleklass och vecka: tvåårigt enkelseminarium $\frac{41 \cdot 24}{32 \cdot 3} = 10,3$, tvåårigt dubbelseminarium $\frac{41 \cdot 24 \cdot 2}{32 \cdot 5} = 12,3$ och treårigt enkelseminarium $\frac{63 \cdot 24}{32 \cdot 4} = 11,8$.

Gällande undervisningsplan föreskriver heldagsbesök av enskilda elever i övningsskolans klasser. Det torde vara av ett visst intresse att få en uppfattning om i vilken omfattning heldagsbesöken belastar övningsskolans klasser. Varje elev på tvåårig linje skall sammanlagt fullgöra 14 heldagsbesök och varje elev på treårig linje 22 heldagsbesök. Antalet heldagsbesök per klassavdelning i övningsskolan blir då i ett tvåårigt enkelseminarium $\frac{14 \cdot 24}{3} = 112$ dagar, i ett tvåårigt dubbelseminarium $\frac{14 \cdot 24 \cdot 2}{5} = 134$ dagar och i ett treårigt enkelseminarium $\frac{22 \cdot 24}{4} = 132$ dagar. För att få en uppfattning om totala elevnärvaron i övningsskolans klasser har utredningen omräknat antalet heldagsbesök till lektionstimmar, varvid utredningen räknat med i medeltal 5 lektioner per dag. I tab. 10 och 11 sammanställs elevnärvaro, uttryckt i lektionstimmar, och antal elevlektioner. Anmärkas bör i detta sammanhang, att gruppövningar i viss omfattning måste förläggas till klasser, i vilka heldagsbesök pågår.

Vid utvidgningen av småskoleseminarieorganisationen i mitten och slutet av 1940-talet ökades antalet klassavdelningar och höjdes elevantalet i klasserna. 1943 års riksdag höjde elevantalet per klassavdelning från 24 till 26, varefter 1945 års riksdag höjde antalet till 28. Sistnämnda riksdag bestämde, att vid permanenta seminarier med 3 parallella tvååriga linjer skulle finnas 7 övningsskoleklasser och vid seminarier med 4 parallella tvååriga linjer 9 övningsskoleklasser. Vidare inrättades tre nya provisoriska småskoleseminarier. Då det inte visade sig möjligt att vid alla nya seminarier upprätta särskilda övningsskolor eller att göra befintliga eller nyinrättade övningsskolor tillräckligt stora för att kunna tillgodose behovet av erforderlig prak-

Tabell 10. Översikt över elevnärvaro och antalet undervisningsövningar i övnings-skolan på en tvåårig småskollärlinje enligt 1938 års undervisningsplan

(lt = lektionstimmar, d = dagar)

Klass	Elev eller övningsklass	Heldagsbesök			Gruppövningar		Serieövningar		Elevnärvaro lt		
		i d	i lt	Elev- lek- tioner	Elev- när- varo lt	Elev- lek- tioner	Elev- när- varo lt	Elev- lek- tioner	Aus- kulta- tioner	Elev- lek- tioner	Summa
I ² II ²	Elev	6 8	30 40	} 8	15 ² 96 ³	3 24	— 6	— 6	— —	} 41	45 142
Summa		14	70		8	111	27	6	6		146
I ² II ²	Övnings- skoleklass	144 ¹ 192 ¹	720 960	} 192	90 ⁴ 768 ⁴	72 ¹ 576 ¹	— 144 ¹	— 144 ¹	— —	} 984	810 1 872
Summa		336	1 680		192	858	648	144	144		1 698

¹ 24 elever per klass,

$24 \times 6 \text{ d} = 144 \text{ d}$

$24 \times 8 \text{ d} = 192 \text{ d}$

$24 \times 3 = 72$

$24 \times 24 = 576$

$24 \times 6 = 144$

² 1 lt per vecka, varje period 5 veckor, 3 perioder

$3 \times 5 \times 1 = 15 \text{ lt}$

³ 3 lt per vecka, varje period 4 veckor, 8 perioder

$8 \times 4 \times 3 = 96 \text{ lt}$

⁴ 6 grupper, $6 \times 15 = 90 \text{ lt}$

8 grupper, $8 \times 96 = 768 \text{ lt}$

Tabell 11. Översikt över elevnärvaro och antalet undervisningsövningar i övnings-skolan på en treårig småskollärlinje enligt 1938 års undervisningsplan.

(lt = lektionstimmar, d = dagar)

Klass	Elev eller övningsklass	Heldagsbesök			Gruppövningar		Serieövningar		Elevnärvaro lt		
		i d	i lt	Elev- lek- tioner	Elev- när- varo lt	Elev- lek- tioner	Elev- när- varo lt	Elev- lek- tioner	Aus- kulta- tioner	Elev- lek- tioner	Summa
I ³ II ³ III ³	Elev	4 9 9	20 45 45	} 11	— 60 ² 128 ³	— 12 32	— — 8	— — 8	— — —	} 63	20 105 181
Summa		22	110		11	188	44	8	8		243
I ³ II ³ III ³	Övnings- skole- klass	96 ¹ 216 ¹ 216 ¹	480 1 080 1 080	} 264	— 360 ⁴ 1 024 ⁴	— 288 ¹ 768 ¹	— — 192 ¹	— — 192 ¹	— — —	} 1 512	480 1 440 2 296
Summa		528	2 640		264	1 384	1 056	192	192		2 704

¹ 24 elever per klass, $24 \times 4 \text{ d} = 96 \text{ d}$

$24 \times 9 \text{ d} = 216 \text{ d}$

$24 \times 12 = 288$

$24 \times 32 = 768$

$24 \times 8 = 192$

² 4 lt per vecka, varje period 4 veckor, 8 perioder

$8 \times 4 \times 4 = 128 \text{ lt}$

⁴ 6 grupper $6 \times 60 = 360 \text{ lt}$

8 grupper $8 \times 128 = 1 024 \text{ lt}$

² 2 lt per vecka, varje period 5 veckor, 6 perioder

$6 \times 5 \times 2 = 60 \text{ lt}$

tisk lärarutbildning, anställdes i stället lärare vid seminarieorternas folkskolor mot arvode som handledare för seminarieeleverna. I större utsträckning anlätades handledare först vid de provisoriska småskoleseminarierna, vid vilka inga särskilda övningsskolor inrättades. Ett handledararvode skulle utgöra ersättning för handledning i ungefär samma omfattning som en övningsskollärare meddelade. Därest flera lärare anlätades för mindre uppgifter, skulle beloppet uppdelas i proportion till de olika lärarnas medverkan. Den ovan nämnda höjningen av elevantalet i seminarieklasserna ökade väsentligt antalet elevlektioner och auskultationer per övningsskoleklass.

Från och med budgetåret 1945/46 har därför vissa belopp anvisats till såväl de provisoriska som de permanenta småskoleseminarierna till arvoden åt de folk- och småskollärare vid folkskolorna på seminarieorterna, som förordnats som handledare för seminarieeleverna. Härigenom avlastades de interna övningsskolorna något. Under de därpå följande läsåren utnyttjades småskoleseminariernas kapacitet helt och några år inlades även extra avdelningar utöver vad organisationsplanen angav. Etappvis har småskoleseminarierna tilldelats ökade anslag för att kunna utnyttja seminarieortens folkskolor.

Det visade sig emellertid snart vara förenat med åtskilliga olägenheter för bl. a. de tre provisoriska småskoleseminarierna att för den praktiska lärarutbildningen endast ha tillgång till arvodesanställda handledare vid folkskolorna. Från och med budgetåret 1947/48 fick därför ett mindre antal av folkskolans lärare på seminarieorterna anställas som extra ordinarie övningsskollärare med bibehållande av sina klasser i folkskolan. Sedan läsåret 1951/52 har det antal handledararvoden som tilldelats småskoleseminarierna varit i det närmaste konstant. Genom att samma antal handledararvoden bibehållits, har emellertid i realiteten antalet elevlektioner per övningsskoleklass minskats. Elevantalet i seminarieklasserna har nämligen minskats från 28 till 24, och vidare har småskoleseminariet i Norrköping nedlagts.

Innevarande läsår finns vid småskoleseminarierna det antal övningsskollärartjänster och handledararvoden, som angives i tab. 12. För att få en uppfattning om det antal klasser som småskoleseminarierna använder för sin övningsundervisning har utredningen räknat med att varje övningsskollärartjänst och varje fullt handledararvode motsvaras av en övningsklass. Av tab. 12 kan då utläsas, att ett småskoleseminarium med 2 tvååriga linjer har omkring 7 övningsklasser, ett seminarium med 3 tvååriga linjer omkring 11 och ett seminarium med 4 tvååriga linjer omkring 14½. Småskoleseminariet i Haparanda, som har en treårig linje, har omkring 6½ övningsklasser.

De klasser i folkskolan, som utnyttjas för den praktiska lärarutbildningen, kallar utredningen i fortsättningen *externa övningsskoleklasser*. I dessa klasser tjänstgör ordinarie eller extra ordinarie folk- och småskollärare, vilka antingen är förordnade som extra ordinarie övningsskollärare eller

uppbär ett särskilt arvode per läsår i egenskap av handledare för seminarie-eleverna.

Extra ordinarie övningsskollärartjänster i den externa övningsskolan har i småskoleseminarieorganisationen endast funnits vid de provisoriska seminarierna i Falun, Stockholm och det nu nedlagda seminariet i Norrköping. Vid de övriga småskoleseminarierna har det ökade behovet av övningsklasser tillgodosetts genom att nya ordinarie och extra ordinarie övningsskollärartjänster inrättats vid den interna övningsskolan och genom ett ökat antal handledararvoden.

Tabell 12. Övningsskollärartjänster och handledararvoden vid småskoleseminarierna läsåret 1955/56

	Antal seminarieavdelningar		Övningsskollärartjänster			Anslag till handledare	Mot handled. anslag svarande övningskl.	Summa övningsklasser	Elevlekt. per klass och vecka ³
	I	II	o.	e. o.	Summa				
Falun.....	—	2	—	4 ²	4	3 000	3	7	7,5
Haparanda.....	1	1 + 1 ¹	4	1	5	1 500	1,5	6,5	7,0
Härnösand.....	3	3	5	2	7	4 000	4	11	8,4
Landskrona.....	4	3	7	2	9	4 000	4	13	7,4
Lycksele.....	2	2	4	1	5	2 000	2	7	8,8
Skara.....	4	3	7	2	9	4 000	4	13	7,4
Stockholm.....	2	2	—	4 ²	4	3 000	3	7	8,8
Strängnäs.....	3	3	5	2	7	4 000	4	11	8,4
Växjö.....	4	4	7	2	9	5 500	5,5	14,5	8,5
Summa eller medelvärde	23	24	39	20	59	—	31	90	8,0

¹ Klass III

² Avser e. o. övningsskollärartjänster för folk- eller småskollärare vid seminarieortens folkskolor

³ Antalet lektioner per elev × antalet elever per klass

antalet veckor × antalet övningsklasser

I stort sett har anordningen med externa övningsskoleklasser fungerat till belåtenhet. Den delvis dubbla administrationen av de externa övningskoleklasserna har emellertid i vissa fall försvårat arbetet, och åtskilliga komplikationer har uppstått. Utredningen avser att senare behandla frågan om de externa övningskoleklasserna och de där tjänstgörande extra ordinarie övningsskollärarnas ställning i samband med behandlingen av motsvarande frågor vid folkskoleseminarierna.

Övningsskolor för en treårig småskollärarytbildning

Utredningen vill understryka, hur viktigt det är för en lärarutbildningsanstalt att ha en övningsskola, som är administrativt helt införlivad med anstalten. För den första lärarhögskolans behov skall också en direkt under lärarhögskolans ledning stående övningsskola upprättas. Denna skall dock kompletteras med övningsklasser inom det kommunala skolväsendet. Den

erfarenhet, som samlats under det senaste årtiondet, har haft till följd, att man inte helt vill återgå till ett system med endast interna övningsskolor. I de externa övningsskoleklasserna kan nämligen seminarieeleverna i viss utsträckning få en mera direkt kontakt med arbetsförhållandena i vanliga folkskolor. Det torde därför vara oriktigt att numera betrakta de externa övningsskoleklasserna som en krisföreteelse. Viktigt är dock, att seminariets rektor kan förfoga över de externa övningsskoleklasserna på i huvudsak samma sätt som över de interna.

Utredningen utgår från att övningsskolan vid seminarierna även i framtiden skall omfatta såväl interna som externa avdelningar. I vilken utsträckning de interna övningsklasserna skall kompletteras med externa, får bli helt beroende av de olika seminariernas storlek och förläggning.

Beträffande de externa avdelningarna vill utredningen framhålla, att extra ordinarie övningsskollärartjänster för småskollärarytbildningens behov bör kunna inrättas vid alla seminarier, där sådan utbildning bedrivs. Det är nämligen för seminarierna ofta värdefullare att ha en extra ordinarie övningsskollärartjänst vid folkskola än ett helt handledararvode. Seminarierna kan då få en stam fast anställda väl kvalificerade handledare. Som utredningen närmare utvecklar i nästa avsnitt, bör även småskollärare i viss utsträckning kunna anställas som ordinarie eller extra ordinarie övningsskollärare på lågstadiet. Utredningen vill dock understryka, att handledararvoden alltfört bör utgå, särskilt med hänsyn till det skiftande behovet av handledare för den första läs- och skrivundervisningen i klasserna 1 och 2.

Till folkskoleseminarierna utgår nu ett visst belopp till arvoden åt de folk- och småskollärare, som tjänstgör som handledare vid seminarieelevernas studiebesök i andra skolor. Från början gällde dessa besök särskilt B 2- och B 3-skolor men har senare utsträckts till skolor med försöksverksamhet med nioårig enhetsskola. Även gällande undervisningsplan för småskoleseminarierna föreskriver besök i andra läroanstalter, men däremot utgår inga arvoden till handledarna vid dessa besök. För småskollärarnas del betyder »andra skolor» närmast b- och B 1-skolor. Det kan emellertid knappast krävas av lärarna i dessa skolformer, att de utan ersättning skall handleda besökande seminarieelever. Seminarium med småskollärarytbildning bör därför erhålla samma möjligheter att ersätta dessa handledare, som folkskoleseminarierna nu har.

För att kunna beräkna hur stor övningsskola ett seminarium behöver är det nödvändigt att avgöra, hur mycket varje övningsskoleklass kan belastas med auskultationer och undervisningsövningar. Enligt utredningens uppfattning torde auskultationer i och för sig inte vara särskilt betungande för arbetet i övningsskoleklasserna, men med hänsyn till barnen kan dock inte alltför mycket undervisningsövningar förläggas till en sådan klass. Vidare kan de olika klasserna i övningsskolan inte belastas lika mycket. Känsligast

har klass 1 visat sig vara, särskilt under höstterminen. Vid uppgörande av arbetsordning kan således endast ett mindre antal undervisningsövningar förläggas till klass 1, medan däremot ett något större antal kan förläggas till de övriga klasserna. Även rent pedagogiska skäl talar för att övnings-skoleklasserna inte bör belastas alltför hårt med undervisningsövningar. Det framhålles ofta, att det i övningsskolans klasser skall uppvisas en föredömlig undervisning. Övningsskollärarna bör därför själva ha hand om undervisningen i sådan omfattning, att tillfälle beredes att pröva nya metoder och ge möjlighet till ett friare arbetssätt. När antalet undervisningsövningar per vecka och övningsskoleklass fastställs, bör slutligen efterprovningarna i undervisningsskyldighet beaktas. Det torde vara svårt att med säkerhet fastställa, i vilken omfattning dessa efterprovningar belastar övningsskolan. För närvarande torde antalet efterprovningar kunna uppskattas till 6 å 7 per år vid varje småskoleseminarium. Belastningen med efterprovningar utgör alltså 60—70 lektioner per läsår. Dessa lektioner medtages dock inte vid utredningens beräkningar.

När det gällde att beräkna storleken av övningsskolan vid den första lärarhögskolan, anslöt sig skolkommissionen till ett uttalande av 1932 års seminariesakkunniga. Enligt dessa var det inte tillrådligt att låta antalet övningslektioner i en klass överstiga i medeltal 2 lektioner per dag, vilket motsvarar 12 lektioner per vecka. Skolkommissionen ansåg denna bedömning rimlig och riktig. Beräkningen lämnades också av departementschefen utan anmärkning och godtogs av riksdagen.

I detta sammanhang bör dock påpekas, att det för lärarhögskolans del gällde en övningsskola för både folk- och småskollärarytbildning. En övningsskola för enbart småskollärarytbildning torde nämligen inte kunna belastas lika mycket, vilket även påpekades av 1932 års seminariesakkunniga (SOU 1935: 44 sid. 221 f). Dessa förordade för småskoleseminariernas del, med »hänsyn till att huvuddelen av övningsskolan vid denna seminarieform utgöres av klasserna 1 och 2, vilka äro känsligast för belastning med elevlektioner», att belastningen begränsades till 8,5 elevlektioner per vecka och klassavdelning under höstterminen och 10,7 under vårterminen. Sprides denna belastning jämnt över läsåret, blir med hänsyn till terminernas olika längd motsvarande tal för läsåret 10,25.

Innevarande läsår kan enligt tab. 12 antalet elevlektioner i småskoleseminariernas övningsklasser uppskattas till i medeltal 8 per klass och vecka. Då utredningen räknar med att varje blivande småskollärare skall hålla omkring 81 lektioner, skulle en motsvarande belastning för ett treårigt enkelseminarium innebära ett behov av $\frac{81 \times 24}{32 \times 8} = 7,6$ övningsklasser.

För att kunna jämföra elevnärvaron i övningsskolan på de nuvarande seminarielinjerna (tab. 10 och 11) med elevnärvaron i övningsskolan enligt utredningens förslag har utredningen sammanställt tab. 13 och 14.

Tabell 13. Översikt över belastningen av övningskolan enligt utredningens förslag. Utbyte av gruppaukultationer och gruppövningar mot auskultationer med serieövningar har inte skett

(lt = lektionstimmar, d = dagar)

Klass	Elev eller övnings-skoleklass	Heldagsauskultationer, övningslektioner, serieövningar och klasslärarövningar			Gruppaukultationer		Gruppövningar		Elevnärvaro lt		
		Elevnärv. d	Elevnärv. lt	Elevlektioner lt	Elevnärv. lt	Elevlektioner lt	Elevnärv. lt	Elevlektioner lt	Auskultationer	Elevlektioner	Summa
I ³	Elev	12	60	—	—	—	—	—	60	—	60
II ³		18	90	18	30	—	30	6	126	24	150
III ³		18	90	33	90	6	90	18	213	57	270
	Summa	48	240	51	120	6	120	24	399	81	480
I ³	Övnings-skoleklass	72 ¹	360	—	—	—	—	—	360	—	360
II ³		216 ¹	1 080	432 ²	180 ¹	—	180 ¹	144 ²	864	576	1 440
III ³		216 ¹	1 080	792 ²	540 ¹	144 ²	540 ¹	432 ²	792	1 368	2 160
	Summa	504	2 520	1 224	720	144	720	576	2 016	1 944	3 960

¹ 6 grupper, $6 \times 12 \text{ d} = 72 \text{ d}$

$6 \times 30 \text{ lt} = 180 \text{ lt}$

$6 \times 90 \text{ lt} = 540 \text{ lt}$

12 grupper, $12 \times 18 \text{ d} = 216 \text{ d}$

² 24 elever per klass $24 \times 18 \text{ lt} = 432 \text{ lt}$

$24 \times 33 \text{ lt} = 792 \text{ lt}$

$24 \times 6 \text{ lt} = 144 \text{ lt}$

Tabell 14. Översikt över belastningen av övningskolan enligt utredningens förslag. I avslutningsklassen har 6 vtr gruppaukultationer och gruppövningar utbytts mot auskultationer med serieövningar

(lt = lektionstimmar, d = dagar)

Klass	Elev eller övnings-skoleklass	Heldagsauskultationer, övningslektioner, serieövningar och klasslärarövningar			Gruppaukultationer		Gruppövningar		Elevnärvaro lt		
		Elevnärv. d	Elevnärv. lt	Elevlektioner lt	Elevnärv. lt	Elevlektioner lt	Elevnärv. lt	Elevlektioner lt	Auskultationer	Elevlektioner	Summa
I ³	Elev	12	60	—	—	—	—	—	60	—	60
II ³		18	90	18	30	—	30	6	126	24	150
III ³		54	270	57	—	—	—	—	213	57	270
	Summa	84	420	75	30	—	30	6	399	81	480
I ³	Övnings-skoleklass	72	360	—	—	—	—	—	360	—	360
II ³		216	1 080	432	180	—	180	144	864	576	1 440
III ³		612 ¹	3 060	1 368 ²	—	—	—	—	1 692	1 368	3 060
	Summa	900	4 500	1 800	180	—	180	144	2 916	1 944	4 860

¹ 12 grupper, $12 \times 54 = 612$

² 24 elever per klass, $24 \times 57 = 1 368$

Se i övrigt tabell 13

Då utredningen kommer att föreslå en organisation, där utbildning av såväl folk- som småskollärare skall äga rum vid flertalet seminarier, måste givetvis vid seminarier av detta slag övningsskolan anpassas efter behovet på båda utbildningslinjerna. I vart fall under en övergångstid kommer emellertid vissa seminarier att uteslutande utbilda småskollärare. För dessa seminarier räknar utredningen med en övningsskola av den storleken, att varje klassavdelning kan belastas med något mer än det i tab. 12 angivna medeltalet elevlektioner innevarande läsår, 8 lektioner per vecka. Såsom nyss nämnts räknade 1932 års seminariesakkunniga för småskoleseminariernas del med genomsnittligt 10,25 lektioner per vecka och klassavdelning under hela läsåret. Med hänsyn till att den praktiska lärarutbildningen enligt utredningens förslag mer än tidigare bör inriktas även på klass 3, som bättre bör kunna bära en sådan belastning än klasserna 1 och 2, torde den nämnda genomsnittliga belastningen fortfarande kunna godtagas, men den bör ej överskridas. Om varje treårig småskollärlinje får 6 övningsklasser till sitt förfogande, skulle detta innebära att belastningen per vecka och klassavdelning blev $\frac{81 \times 24}{32 \times 6} = 10,13$ elevlektioner, vilket nära överensstämmer med den av 1932 års sakkunniga godtagna belastningen. Utredningen föreslår således, att för varje treårig småskollärlinje beräknas 6 övningsklasser. Det torde böra ankomma på skolöverstyrelsen att föreslå, hur detta antal skall fördelas på statliga eller kommunala övningsskoleklasser och bestridas av ordinarie eller extra ordinarie övningsskollärare. Ytterligare behov av övningsklasser för auskultering kan liksom nu tillgodoses genom att lärare vid seminarieorternas folkskolor anställas mot arvode som handledare för seminarieeleverna.

Slutligen vill utredningen något beröra frågan om övningsskolans inre organisation.

De nuvarande övningsskolorna vid småskoleseminarierna omfattar klasserna 1—4 utom i Haparanda, där övningsskolan omfattar klasserna 1—6. Enligt utredningens förslag till allmänna anvisningar till undervisningsplanen skall den praktiska lärarutbildningen huvudsakligen förläggas till klasserna 1—3. Utredningen anser det emellertid vara betydelsefullt, att de blivande småskollärarna ges tillfälle att i viss mån följa undervisningen på mellanstadiet, där de främst genom auskultation kan sätta sig in i de svårigheter, som möter på detta stadium, och kanske även för sin blivande lärargärning inspireras till grundligare genomgång av vissa partier av lågstadiets kurs. Då således även några auskultationer och lektioner bör förläggas till högre klasser, företrädesvis klass 4, föreslår utredningen, att övningsskolan vid en anstalt för utbildning av enbart småskollärare skall omfatta minst klasserna 1—4 av folkskolan. Det synes dock utredningen lämpligt, att övningsskolorna i den utsträckning, som förhållandena medger, göres sexåriga. Vid flertalet av seminarier med småskollärlinje kommer dock att finnas en

än större övningsskola för folkskollärarytbildningens behov. Liksom nu bör givetvis övningsskolan huvudsakligen organiseras enligt A-form, men även läraravdelningar av B 1 b-form bör förekomma.

Utredningen har tidigare vid flera tillfällen framhållit vikten av att behandlingen av talfel samt läs- och skrivsvårigheter särskilt beaktas vid småskollärarytbildningen. Det vore därför av värde, om vid seminariernas övningsskolor tillfälle kunde beredas till behandling av barn med dylika svårigheter. Utredningen är dock inte beredd att generellt föreslå några läsklasser eller någon talfelsklinik vid seminarierna men vill i stället starkt betona vikten av att samarbete sökes med dylika institutioner på seminarieorten.

9. Lärarkompetensen

Ämneslärare

Undervisningen i läroämnena vid småskoleseminarierna handhaves för närvarande av adjunkter. Vid löneförhandlingar 1952 erhöll dessa titeln seminarieadjunkt. För behörighet till adjunktstjänst fordras beträffande teoretisk och praktisk utbildning, antingen att sökanden uppfyllt villkoren för behörighet till ordinarie adjunktstjänst vid allmänt läroverk i de ämnen, den sökta tjänsten omfattar, eller att han avlagt filosofisk ämbetsexamen i sagda ämnen jämte folkskollärarexamen. Slutligen finnes möjlighet för sökande, som med hänsyn till vissa särskilda kvalifikationer visat sig lämplig för ämneslärartjänst vid lärarutbildningsanstalt, att av Kungl. Maj:t bli förklarad behörig till adjunktstjänst vid småskoleseminarium i de ämnen, som hör till den sökta tjänsten.

Adjunkturerna vid småskoleseminarierna tillkom genom riksdagsbeslut 1937 efter förslag av 1932 års seminariesakkunniga. Dessförinnan fordrades för anställning som ordinarie ämneslärare att med goda vitsord ha avlagt folkskollärarexamen samt att av skolöverstyrelsen ha blivit förklarad behörig och lämplig till den sökta tjänsten. Kompetensvillkoren var lika för ämneslärare och för övningsskollärare, och lönen var densamma för båda.

Alltsedan seminarieadjunkturerna vid folkskoleseminarierna 1918 förvandlats till lektorat, har emellertid önskemål framförts om samma lärarkompetens för ämneslärarna vid småskoleseminarierna som vid folkskoleseminarierna. Önskemålet framfördes sålunda redan 1919 från lärarhåll. I en framställning till Kungl. Maj:t 1933 hemställde centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskollärarytbildning m. fl. lärarsammanslutningar, att kompetensfordringarna för lektorer vid folkskoleseminarierna måtte utsträckas att gälla jämväl för huvudlärare vid småskoleseminarierna. Föreliggande spørsmål upptogs, som nämnts, även till behandling av 1932 års seminariesakkunniga, vilka fann det naturligt, att ämneslärarkompetensen

vid småskoleseminarierna höjdes till att motsvara åtminstone den, som fordras för anställning som adjunkt vid allmänt läroverk.

I sitt betänkande rörande de organisatoriska och pedagogiska förutsättningarna för en tjänsteförteckningsrevision för ämneslärare vid högre skolor m. m. (stencilerat) anförde 1950 års lärarutredning beträffande adjunkts-tjänsterna vid småskoleseminarierna följande. »Enligt stadgan för småskoleseminarierna (kk 42/1938) understiga kunskapsfordringarna för inträde i småskoleseminarium fordringarna för en godkänd realexamen. Seminarieadjunkternas undervisningsskyldighet är 22—28 veckotimmar, således lägre än för adjunkt med realskoletjänstgöring men högre än för adjunkt med gymnasietjänstgöring. Småskoleseminarierna ha därigenom på sätt och vis anvisats en plats mellan realskola och gymnasium. Nivån vid småskoleseminarierna har emellertid sedan 1938 ständigt förskjutits uppåt. Flertalet av de intagna eleverna ha numera realexamen, normalskolekompetens eller motsvarande kunskaper. Skolformen måste redan nu anses i det hela ha gymnasial karaktär; bland annat förekommer enskilt arbete.» Senast vid tidpunkten för genomförandet av den treåriga småskollärarytbildningen borde enligt lärarutredningen frågan om inrättande av lektorstjänster vid småskoleseminarierna komma att aktualiseras. Lärarutredningen konstaterade emellertid, att undervisningen vid småskoleseminarierna redan nu utan tvekan måste inrangeras i det arbetsområde, som enligt lärarutredningens åsikt normalt borde omhänderhas av lärare med ställning minst som förste adjunkt.

I detta sammanhang bör påpekas, att i Kungl. brev den 30 juni 1952 föreskrives, att undervisningsskyldigheten för seminarieadjunkt från och med den 1 juli 1952 skall utgöra 22—26 veckotimmar. Härigenom har seminarieadjunkternas undervisningsskyldighet ännu mera närmat sig läroverkslektorernas om 20—24 veckotimmar.

I sitt betänkande angående den första lärarhögskolan föreslog skolkommissionen, att särskilda lärartjänster skulle inrättas vid den förberedande kursen för småskollärare, d. v. s. den ettåriga allmänbildande kurs, på vilken lärarnas egentliga yrkesutbildning skulle vara grundad enligt riksdagens principbeslut. Då undervisningen vid kursen skulle bygga på realexamen, skulle den följaktligen få en klart gymnasial karaktär. Principiellt borde det då enligt kommissionen få anses naturligt, att lärarna vid kursen finge samma ställning som lektorerna vid vanliga läroverk. Kommissionen ansåg vidare, att eftersom grundvalen för utbildningen skulle vara realexamen och undervisningen i övrigt ansluta sig till lärarhögskolans utbildningsplan, lärartjänsterna — i analogi med förhållandet vid folkskoleseminariernas fyraåriga linje — genomgående borde ha karaktären av lektorat.

Utredningen finner de skäl, som hittills anförts för ökade kompetenskrav för ämneslärarna vid småskoleseminarierna, till fullo värda att beaktas. Undervisningsstadiet vid dessa seminarier måste redan nu jämföras

med gymnasiet och den fyraåriga linjen vid folkskoleseminarierna. I detta sammanhang vill utredningen erinra om att såväl 1949 års arbetskraftsutredning som realskoleutredningen i sina nyligen avgivna betänkanden (SOU 1955: 34 och SOU 1955: 53) räknat småskoleseminariestadiet till gymnasiestadiet. Inträdesfordringarna är i stort sett desamma, och eleverna befinner sig på ungefär samma åldersstadium. Många elever vid småskoleseminarierna är även äldre än gymnasisterna, och en del torde ha bättre förkunskaper än dessa. Sålunda har nu ungefär 15 à 16 procent av de intagna eleverna avlagt studentexamen. Slutligen bör särskilt framhållas, att småskoleseminariernas egenskap av lärarutbildningsanstalt ställer stora krav på ämneslärarna. Dessa måste ha en rik fond av kunskaper för att vid urvalet av lärostoff kunna få fram det väsentliga utan att därvid förlora helhetssynen.

När nu småskollärarytbildningen blir treårig och baseras på realexamen, blir undervisningen vid småskoleseminarierna i sin helhet parallell med gymnasiet. Organiserar vidare utbildningen så som de sakkunniga föreslagit, med särskilt betonande av fria studieformer, kommer utan tvivel större krav än hittills att ställas på seminarielärarna.

Enligt utredningens uppfattning talar således starka skäl för att de ämneslärare, som skall handha utbildningen av småskollärare, måste ha lektorskompetens. För att den av riksdagen beslutade förstärkningen av småskollärarytbildningen skall kunna genomföras, är det nödvändigt, att seminarierna har tillgång till högkvalificerade lärarkrafter. Utredningen kan vidare inte finna några bärande skäl för att vid de av utredningen föreslagna seminarierna för utbildning av såväl folk- som småskollärare, kräva olika kompetens för ämneslärarna på folkskollärarytlinjen och småskollärarytlinjen. En enhetlig ämneslärarkår vid utbildningsanstalterna skulle även bidra till seminarieorganisationens elasticitet, som utredningen anser att man måste eftersträva. Om samtliga ämneslärare har lektorskompetens, kan nämligen undervisningen vid seminarierna allt efter behovet lätt omställas från folkskollärarytutbildning till småskollärarytutbildning och tvärtom, liksom folkskollärarytlinjer kan kombineras med småskollärarytlinjer på det sätt som vid varje tidpunkt erfordras.

I detta sammanhang vill utredningen starkt framhålla angelägenheten av att undervisningen vid de framtida seminarierna i största möjliga utsträckning handhas av ordinarie lektorer. För kvaliteten i utbildningen är det ett grundvillkor, att seminarierna förfogar över fullt utbildade lärare med tillräcklig egen erfarenhet av undervisning. Detta krav bör gälla även icke-ordinarie lärare. Det måste nämligen anses som mycket otillfredsställande, att lärare, som själva ännu ej kan anses färdigutbildade, skall tjänstgöra vid lärarutbildningsanstalter.

För lektorskompetens vid folkskoleseminarium krävs, att sökanden uppfyller villkoren för behörighet till ordinarie lektorstjänst vid allmänt läro-

verk i det eller de ämnen, den sökta tjänsten omfattar, samt att han därjämte, allt efter tjänstens beskaffenhet, inför teologisk eller filosofisk fakultet avlagt vederbörligen godkänt disputationssprov. Alltjämt gäller således disputationssprov som behörighetsvillkor beträffande ordinarie lektorstjänst vid folkskoleseminarium. Emellertid finns även möjlighet för sökande, som med hänsyn till vetenskapliga insikter, pedagogisk utbildning och föregående verksamhet visat sig lämplig för ämneslärartjänst vid lärarutbildningsanstalt, att av Kungl. Maj:t bli förklarad behörig till lektorstjänst vid folkskoleseminarium. Enligt utredningen bör för behörighet till lektorstjänst vid den nya typen av seminarier gälla samma kompetensvillkor, som nu gäller vid folkskoleseminarium.

För att bereda de nuvarande ordinarie seminarieadjunkterna möjligheter att kvarstanna vid seminarierna bör övergångsbestämmelser meddelas motsvarande dem, som meddelades vid inrättandet av lektorat vid folkskoleseminarierna. Således bör efter Kungl. Maj:ts beprövande å övergångsstat med tjänstgöring som ämneslärare vid den nya typen av seminarier kunna uppföras både sådana nuvarande seminarieadjunkter, vilka kan antagas framdeles komma att uppfylla de föreskrivna nya kompetensvillkoren, och sådana, om vilka dylikt antagande inte kan göras men som likväl anses kunna väl fullgöra ämneslärartjänst vid seminarium. Vidare bör seminarieadjunkt, som med hänsyn till särskilda kvalifikationer visat sig lämplig för lektorstjänst vid seminarium, kunna av Kungl. Maj:t förklaras behörig till dylik lektorstjänst.

För behörighet till rektorstjänst vid folkskoleseminarium krävs bland annat, att sökanden innehar behörighet till lektorstjänst vid folkskoleseminarium. För rektorstjänst vid småskoleseminarium fordras däremot endast, att sökanden innehar behörighet till adjunktstjänst vid småskoleseminarium. I analogi med vad utredningen föreslagit angående ämneslärarkompetensen vid den nya typen av seminarier bör samma kompetensvillkor, som nu gäller för rektorstjänst vid folkskoleseminarium, även gälla för rektorstjänst vid dessa seminarier. Övergångsvis bör emellertid de nuvarande rektorerna vid småskoleseminarierna kunna förordnas till rektorer vid den nya typen av seminarier.

Behörighet för småskollärare till övningsskollärartjänst

I skrivelse till chefen för ecklesiastikdepartementet anhöll Sveriges småskolläraryrkesförbund i december 1951, att undersökning måtte företagas angående anställningsförhållandena för småskollärare vid folk- och småskoleseminariernas övningsskolor. I samband därmed överlämnade förbundet en undersökning i ärendet. Efter att ha hört rektorerna vid folk- och småskoleseminarierna samt svenska seminarieläraryrkesförbundet avgav skolöverstyrelsen utlåtande i september 1953. Det av överstyrelsen i utlä-

tandet framlagda förslaget har hittills ej föranlett annan åtgärd, än att handlingarna i ärendet överlämnats till utredningen för att tagas i övervägande vid fullgörande av det åt utredningen lämnade uppdraget.

Innan utredningen går in på vad hittills förekommit i ärendet, torde det vara lämpligt att lämna en orientering över småskollärarnas nuvarande anställningsförhållanden vid folk- och småskoleseminariernas övningskolor.

Enligt gällande stadga för folkskoleseminarierna § 146 mom. 1 b) respektive gällande stadga för småskoleseminarierna § 141 mom. 1 b) skall sökande till övningsskollärartjänst vara behörig för anställning som ordinarie lärare vid egentlig folkskola d. v. s. — jämlikt folkskolestadgan § 18 mom. 1 c) — ha i föreskriven ordning avlagt folkskollärarexamen.

Såsom nämnts i avsnittet om övningsskolan visade det sig vid utvidgningen av folk- och småskoleseminarieorganisationen i mitten och slutet på 1940-talet inte möjligt att vid alla nya seminarier upprätta särskilda övningsskolor eller att göra befintliga eller nyinrättade övningsskolor tillräckligt stora för att kunna tillgodose behovet av erforderlig praktisk lärarutbildning. I stället anställdes lärare vid seminarieorternas folkskolor mot arvode som handledare för seminarieeleverna vid undervisningsövningar. I större utsträckning anlätades handledare först vid de år 1945 upprättade provisoriska småskoleseminarierna i Falun, Norrköping och Stockholm, vid vilka inga särskilda övningsskolor inrättades. I sina anslagsäskanden för budgetåret 1945/46 anförde skolöverstyrelsen i detta sammanhang följande: »Då den praktiska utbildningen vid de provisoriska seminarierna enligt överstyrelsens förslag kommer att förläggas till seminariestadens folkskola och då denna utbildning i första hand bör förläggas till småskoleklasserna, blir det i stor utsträckning småskollärarinnor, som komma att tjänstgöra såsom handledare för eleverna. Överstyrelsen förutsätter, att detta bör kunna ske utan hinder av att så icke är förhållandet vid de permanenta seminarierna. Vid den provisoriska organisation, varom här är fråga, är det givetvis viktigast, att man för elevernas handledning anlitar de lämpligaste lärarna, oavsett om dessa avlagt folkskollärarexamen eller småskollärarexamen.»

Från och med budgetåret 1945/46 har vissa belopp anvisats till såväl folkskoleseminarier som de provisoriska och permanenta småskoleseminarierna till arvoden åt de folk- och småskollärare vid folkskolorna på seminarieorterna, som förordnats som handledare för seminarieeleverna.

Det visade sig emellertid snart vara förenat med åtskilliga olägenheter för bl. a. de tre provisoriska småskoleseminarierna att för den praktiska lärarutbildningen endast ha tillgång till arvodesanställda handledare vid folkskolorna. I sina anslagsäskanden för budgetåret 1947/48 föreslog skolöverstyrelsen, att ett mindre antal av folkskolans lärare i berörda seminariestäder skulle få anställas som extra ordinarie övningsskollärare med bibe-

hållande av sina klasser i folkskolan. Då ifrågavarande seminariers övningskola till stor del måste bestå av småskoleklasser, borde man enligt skolöverstyrelsen bortse från gällande behörighetsvillkor och göra det möjligt för överstyrelsen att till befattningarna även förordna småskollärarinnor. Överstyrelsens förslag tillstyrktes av departementschefen, och riksdagen beslöt i enlighet därmed.

Även vid folkskoleseminarierna inrättades från och med budgetåret 1947/48 extra ordinarie övningsskollärartjänster avsedda för lärare vid seminarieorternas folkskolor (»vid folkskola»). Här upprätthålles emellertid kravet på folkskolläraryxamen. Överstyrelsen kan dock på framställning av rektor medgiva, att en eller flera dylika övningsskollärartjänster icke tillsättes utan i stället en eller flera folk- eller småskollärare vid seminarieortens folkskolor anställas såsom handledare mot arvode.

För närvarande kan sålunda småskollärare engageras såsom arvoderad handledare vid såväl folk- som småskoleseminarium men kan vinna anställning såsom extra ordinarie övningsskollärare endast vid de två provisoriska småskoleseminarierna i Falun och Stockholm och är i övrigt formellt icke behörig till ordinarie eller extra ordinarie övningsskollärartjänst. Enligt stadgan för folkskoleseminarierna § 150 mom. 1 respektive stadgan för småskoleseminarierna § 145 mom. 1 kan emellertid skolöverstyrelsen, därest i visst fall utsikt skulle finnas att till ledig lärartjänst förvärva lärare, som, med hänsyn till läroanstaltens art och uppgift samt den lediga tjänstens beskaffenhet, synes i särskild grad skicklig och lämplig, kunna utan tjänstens ledigförklarande och utan hinder av övriga givna föreskrifter i fråga om tjänst, som skolöverstyrelsen tillsätter, kalla den ifrågasatta läraren till innehavare av tjänsten.

Under läsåret 1952/53 syntes enligt för skolöverstyrelsen tillgängliga uppgifter småskollärare ha varit engagerade såsom handledare vid drygt halva antalet folkskoleseminarier och vid samtliga småskoleseminarier utom två.

I sina yttranden till skolöverstyrelsen har rektorerna efter kollegiets hörande framlagt sina synpunkter beträffande frågan, huruvida det vore önskvärt eller ej, att småskollärare kunde erhålla ordinarie eller extra ordinarie övningsskollärartjänst. Av yttrandena framgår, att meningarna vid seminarierna är delade beträffande denna fråga. Majoriteten inom kollegierna vid 12 av de 19 folkskoleseminarierna synes vilja avstyrka småskollärares behörighet till övningsskollärartjänst, medan majoriteten vid de övriga 7 seminarierna vill tillstyrka. Halva antalet kollegier vid småskoleseminarierna vill tillstyrka, medan kollegierna vid de övriga avstyrker.

Svenska seminarieläraryöreningen anser den möjlighet skolöverstyrelsen har att kalla särskilt förtjänta småskollärare till ordinarie eller extra ordinarie övningsskollärartjänst vara en tillfredsställande utväg i nuvarande läge att tillförsäkra seminarierna lämpliga småskollärare. Vidare framhåller föreningen, att de krav, som för närvarande ställes på övningsskolans

lärare i det praktiska lärarutbildningsarbetet, är sådana, att en sänkning av den formella behörigheten till övningsskollärartjänst icke kan anses motiverad.

De kollegier eller kollegiemedlemmar, som avstyrker, har liknande motiveringar. Sålunda framhålles, att övningsskollärarna borde ha en grundligare allmänbildning och en vidare orientering i pedagogiska och psykologiska frågor, än vad såväl folkskollärarexamen som småskollärarexamen ger. I realiteten hade en icke oväsentlig vidareutbildning utöver folkskollärarexamen fordrats av dem, som på senare år erhållit ordinarie övningsskollärartjänst. Enligt en undersökning, som övningsskollärarsektionen och Sveriges folkskolläraryförbund företagit bland ordinarie övningsskollärare, utnämnda under åren 1947—51, vore antalet tjänsteår före ordinarieblivan- det i medeltal 17, och omkring 16 procent hade före ordinarieblivan- det akademisk examen, medan ytterligare 16 procent bedrivit akademiska studier och så gott som samtliga dessutom deltagit i ett flertal fortbildnings- kurser, bl. a. beträffande undervisningen på lågstadiet. Med styrka ville man betona, att utvecklingen på det pedagogiska och psykologiska området klart motiverade en skärpning av behörighetsvillkoren beträffande övningsskol- lärartjänst.

Många seminarier betonar de organisatoriska svårigheter, som skulle uppstå. Övningsskolläraren skulle inte kunna följa sin klass högre upp än i andra klassen, i varje fall icke högre än i tredje. Vid småskoleseminarier med fyra klasser i övningsskolan kunde ej gärna tjänstgöring i tredje klass tänkas, eftersom barnen då skulle få byta lärare både efter tredje och fjärde klassen. Möjligheterna att disponera och fördela lärarkrafterna i övnings- skolan på olika klasser skulle väsentligt minskas. Det framhålles i yttrande- na, att det i stort sett inte förelegat några svårigheter att placera övnings- skollärare på småskolestadiet.

De kollegier eller kollegiemedlemmar, som tillstyrker, anser, att den ut- bildning för undervisning på småskolestadiet, som ingår i utbildningen vid folkskoleseminarierna, inte är tillräcklig för att folkskollärare, utan flerårig praktik i småskolan, skulle kunna handleda seminarieeleverna i fråga om undervisning på sagda stadium. Det fordras olika metodik och olika person- liga egenskaper för undervisning på småskolestadiet respektive folkskole- stadiet. Småskollärarnas specialutbildning för småskolestadiet borde, om den är förenad med duglighet och lång erfarenhet av undervisning på detta stadi- um, utgöra tillräcklig kompetens för undervisning på småskolestadiet vid övningsskola. Bildningsnivån hos småskollärare behövde inte vara lägre än hos folkskollärare, då åtskilliga småskollärare avlagt studentexamen. Många småskollärare har på olika sätt, genom pedagogiskt författarskap och i prak- tisk lärargärning, dokumenterat sig som nydanare, när det gäller undervis- ningen på småskolestadiet. Sådana framstående pedagoger skulle givetvis kunna göra betydande insatser som övningsskollärare. Vidare betonas, att

då en särskild utbildning är stadgad för lärare i folkskolans två lägsta klasser, det i princip vore föga lämpligt med undantag härifrån vid seminariernas övningsskolor, i varje fall för första klassen. De, som tillstyrker ifrågavarande behörighet, anser i regel, att övningsskollärartjänst på lågstadiet bör stå öppen för såväl folk- som småskollärare, då det ju finns folkskollärare väl förtrogna med undervisningen på småskolestadiet.

Skolöverstyrelsen anser, att de invändningar mot behörighet, som gjorts av seminarierna, inte saknar tyngd. Vidare framhålles, att det kan synas egendomligt, att då man eljest icke minst från småskollärarnas egen fackorganisation starkt betonar den nuvarande småskollärarytbildningens otillräcklighet för undervisning på småskolestadiet i den vanliga folkskolan, man skulle godta den som behörighet för undervisningen på småskolestadiet i seminariernas övningsskolor, där kraven måste ställas högre. Överstyrelsen påpekar också, att några seminarier ifrågasätter, om inte frågan om småskollärares behörighet till övningsskollärartjänst borde få vila, till dess småskollärarytbildningen förstärkts.

Enligt skolöverstyrelsens uppfattning gäller frågan inte allmän behörighet för småskollärare till övningsskollärartjänst utan behörighet till sådan tjänst på småskolestadiet och sålunda möjlighet att på ett fastare sätt knyta särskilt lämpliga och väl kvalificerade småskollärare till seminariernas övningsskolor. I själva verket är sådana lärare redan i icke ringa utsträckning engagerade såsom handledare, och vid de provisoriska småskoleseminarierna är småskollärare förordnade såsom extra ordinarie övningsskollärare. Såvitt skolöverstyrelsen har sig bekant, har dessa småskollärare skött sina åligganden på ett tillfredsställande sätt. Skolöverstyrelsen påpekar, att skolkommissionen föreslår, att möjlighet bör finnas även för lärare med småskolläraryxamen att erhålla anställning som övningsskollärare vid lärarhögskolan på övningsskolans småskolestadium men att därvid särskilda kvalifikationer bör erfordras, t. ex. vidare studier i psykologiska eller pedagogiska ämnen, specialisering på frågor av särskild betydelse för lärarutbildningen eller verkligt värdefullt pedagogiskt författarskap. Skolkommissionen förklarar dock, att liknande ytterligare meritering givetvis är mer eller mindre erforderlig också för mellanskollärare, som skall vinna anställning vid övningsskolan.

Beträffande kallelseförfarandet upplyser skolöverstyrelsen, att det i praktiken mycket sällan kommer till användning, och tillägger, att det hittills icke torde ha förekommit, att lärare, som avlagt enbart småskolläraryxamen, kallats till innehavare av övningsskollärartjänst.

Skolöverstyrelsen kommer till den slutsatsen, att starka skäl talar för att särskilt väl kvalificerade småskollärare bör kunna vinna anställning såsom ordinarie eller extra ordinarie övningsskollärare på småskolestadiet inom folk- eller småskoleseminariums övningsskola. Ett visst antal tjänster bör dock inte reserveras för enbart småskollärare. Om vid uppkommande ledig-

het på ordinarie eller extra ordinarie övningsskollärartjänst det befinnes önskvärt, att tjänsten förenas med undervisningsskyldighet företrädesvis på småskolestadiet, bör det ankomma på rektor att efter kollegiets hörande hos skolöverstyrelsen föreslå, att det vid tjänstens ledigförklarande anges, att den är förenad med undervisningsskyldighet företrädesvis på småskolestadiet. Till sådan tjänst bör småskollärare liksom självfallet också folk-skollärare vara behörig, och fri tävlan bör alltså råda mellan de båda kategorierna lärare.

Överstyrelsen anser sig inte böra förorda ett i åtskilliga yttranden framfört förslag, att småskollärare skulle kunna söka på angivet sätt ledigförklarad tjänst, endast om vederbörande tidigare efter därom gjord framställning av skolöverstyrelsen förklarats behörig till sådan tjänst. Det synes mest praktiskt, att sökandens lämplighet prövas och bedömes i samband med tillsättningen av ledigförklarad tjänst.

Skolöverstyrelsen anser, att frågan i praktiken i varje fall till att börja med får sin största betydelse beträffande extra ordinarie övningsskollärartjänster »vid folkskola». För detta ändamål bör det vara tillräckligt, att bestämmelserna i regleringsbrevet angående folkskoleseminarierna ändras så, att de extra ordinarie övningsskollärartjänsterna »vid folkskola» blir avsedda för folk- eller småskollärare vid seminarieortens folkskolor.

Skolöverstyrelsens utlåtande slutar med en hemställan, att Kungl. Maj:t måtte utfärda kungörelser enligt av överstyrelsen uppgjorda förslag angående ändringar i vissa delar av stadgorna för folk- respektive småskoleseminarierna samt företaga den ändring i regleringsbrevet, som överstyrelsen föreslagit.

I stort sett ansluter sig utredningen till skolöverstyrelsens förslag. Dock anser utredningen, att skolöverstyrelsen även utan framställning från rektor bör kunna besluta, att ledigförklarad tjänst skall vara förenad med undervisningsskyldighet företrädesvis på småskolestadiet. Givetvis skall skolöverstyrelsen dessförinnan alltid höra rektor och kollegiet.

Utredningen har som något självklart utgått ifrån att det för lärarutbildningen viktigaste är att få bästa möjliga övningsskollärare, oavsett om dessa avlagt folk- eller småskollärarexamen. Vid tillsättning av övningsskollärartjänst på lågstadiet bör därför speciella meriter för detta stadium och inte ett formellt krav på folkskollärarexamen vara avgörande. Fri konkurrens mellan folk- och småskollärare är härvidlag enligt utredningens bestämda uppfattning en tillräcklig garanti för att den reella kompetensen för övningsskollärare inte sänkes.

Om möjligheter öppnas för småskollärare att söka anställning som övningsskollärare, kommer seminarierna i många fall att få fler kvalificerade sökande att välja bland. Småskollärarna har nämligen för närvarande inte några andra befordringsmöjligheter, varför de skickligaste av dem med största sannolikhet kommer att söka sig till seminarierna.

Utredningen har övervägt frågan, huruvida en särskild behörighetsförklaring borde meddelas av skolöverstyrelsen. Emellertid har utredningen funnit ett dylikt förfarande mindre lämpligt. Bland annat skulle det säkerligen komma att öka skolöverstyrelsens arbetsbörda utan att medföra några däremot svarande praktiska fördelar. Sökandens lämplighet bör därför, såsom skolöverstyrelsen föreslagit, prövas i samband med tillsättningen av ledigförklarad tjänst.

ANDRA KAPITLET

Behovet av folk- och småskollärare

Vid beräkningarna av behovet av folk- och småskollärare måste hänsyn bl. a. tagas till antalet klassavdelningar, vilket bestämmes av barnkullarnas storlek och gällande bestämmelser rörande lärjungeantalet i de särskilda klassavdelningarna, till antalet årligen avgående lärare och till behovet av vikarier. Erfarenheten har visat, att det är förenat med mycket stora svårigheter att med större säkerhet beräkna det framtida lärarbehovet på längre sikt. Det har för övrigt visat sig svårt att göra pålitliga beräkningar även för de närmast liggande år, för vilka man kan grunda beräkningarna på den kända storleken av årskullarna barn, och i fråga om prognoser längre fram i tiden, då man måste bygga på antaganden rörande de framtida födelsetalen, måste kalkylerna bli mycket osäkra. Det är därför inte ägnat att förvåna, att de beräkningar rörande folkskolläraryrket för åren 1939/55, som 1932 års seminariesakkunniga framlade i sitt betänkande angående folk- och småskoleseminariernas organisation (SOU 1935: 44), inte kom att överensstämma med den verkliga utvecklingen. De sakkunniga kunde givetvis inte förutse den oväntade nativitetsökningen under förra hälften av 1940-talet. De framlade emellertid beräkningarna med all reservation, varvid bl. a. (sid. 137) framhölls, att skolorganisatoriska åtgärder kunde komma att öka lärarbehovet eller nativitetskurvan följa en annan riktning än den av den statistiska sakkunskapen beräknade. De sakkunniga framlade förslag om examinationens omfattning för de närmaste tio åren men ansåg det inte möjligt att angiva, hur stor den längre fram i tiden borde vara.

Hur skolorganisatoriska åtgärder påverkar lärarbehovet, belyses av hela utvecklingen på folkskolans område sedan slutet av 1930-talet. Under 1930-talet var det sedan 1920-talet förefintliga överskottet av småskollärare på väg att avvecklas, och vid folkskoleseminarierna hade man en tämligen lugn period med en examination av omkring 400 lärare per år. Den jämna utvecklingen bröts emellertid av de besparingsåtgärder på folkskolans område, som föranleddes av det andra världskrigets utbrott. Ett stort antal lärartjänster drogs in, vilket hade till följd, att under läsåren 1939/42 antalet folkskollärartjänster minskade med mer än 700 och antalet småskollärartjänster med omkring 1 200. Detta föranledde en avsevärd minskning av elevintagningen vid seminarierna, en återhållsamhet, som ett stycke in på 1940-talet visade sig ha varit för stor. Den stigande nativiteten i början

av detta årtionde, genomförandet av obligatorisk sjuårig skolgång och andra omständigheter medförde en stark ökning av lärarbehovet.

Det ökade lärarbehovet gjorde sig först gällande beträffande småskolestadiet, och efter förslag av skolöverstyrelsen ökades 1943 och 1944 elevintagningen vid småskoleseminarierna, varjämte 1944 elever intogs på tillfälligt upprättade småskollärlinjer vid vissa folkskoleseminarier. Genom beslut den 3 mars 1944 anbefalldes Kungl. Maj:t skolöverstyrelsen att skyndsamt verkställa utredning angående småskoleseminariernas lämpliga organisation. I utredningen, som överlämnades den 24 november 1944, framlades överväganden rörande behovet av småskollärare under de närmaste två decennierna. I proposition till 1945 års riksdag följde Kungl. Maj:t i stort sett skolöverstyrelsens förslag (se 1945 års statsverksproposition, bilaga åttonde huvudtiteln, punkt 155), och i enlighet därmed beslöt riksdagen en betydande utvidgning av vissa av de befintliga småskoleseminarierna och inrättande av tre nya provisoriska seminarier.

För att utreda frågan om elevintagningen vid folkskoleseminarierna och därav föranledda organisationsändringar tillkallade chefen för ecklesiastikdepartementet den 1 mars 1945 särskilda sakkunniga, 1945 års seminariesakkunniga, vilka framlade sina överväganden och förslag i fyra stencilerade betänkan. I de båda sista av dessa, daterade den 11 februari 1946, respektive den 21 januari 1947 (se prop. 1946: 242, respektive 1947: 23), återfinnes de sakkunnigas beräkningar av folkskolans lärarbehov och synpunkter på därmed sammanhängande problem. Lärarbehovet beräknades i det sista betänkandet, med betonande av förefintliga osäkerhetsmoment, ända fram till mitten av 1960-talet. Beträffande tiden t. o. m. läsåret 1952/53 kunde de sakkunniga bygga på under år 1946 genom folkskolinspektörerna infordrade uppgifter från de olika skoldistrikten rörande det väntade barnantalet i varje särskild skola i riket. Med ledning av dessa uppgifter hade inspektörerna beräknat det erforderliga antalet läraravdelningar och lärartjänster i de olika skolorna. När det gällde att uppskatta antalet lärartjänster längre fram i tiden för de vid tidpunkten för beräkningarna ännu ofödda barnårgångarna, utgick de sakkunniga från av professor Sten Wahlund utförda beräkningar rörande födelsetalen. Ett sammandrag av dessa beräkningar hade publicerats i Socialvårdskommitténs folkpensionsbetänkande (SOU 1945: 46). På grundval av de erhållna siffrorna för antalet barn i de ettårsgrupper, som normalt motsvarade folkskolestadiet, beräknades antalet erforderliga lärartjänster under läsåren 1953/66 genom enkel proportionering med den för läsåret 1952/53 erhållna siffran för antalet lärartjänster som bas.

De förslag, som framlades av 1945 års seminariesakkunniga, genomfördes i stort sett och hade till följd en kraftig utvidgning av folkskoleseminarieorganisationen. De sakkunniga betonade emellertid starkt osäkerheten i

beräkningarna på längre sikt rörande lärarbehovet och antydde, att efter några år en ny utredning måhända skulle bli erforderlig i fråga om lärarbehovet under mitten och slutet av 1950-talet.

Sedan 1945 års seminariesakkunniga med sitt sista betänkande den 21 januari 1947 fullgjort det åt dem anförtrodda uppdraget, har skolöverstyrelsen varje år vid avgivandet av sina anslagsäskanden rörande folk- och småskoleseminarierna framlagt nya beräkningar beträffande lärarbehovet i folkskolan, småskolan inbegripen. Beräkningarna har utförts av skolöverstyrelsens statistiska kontor, som därvid begagnat de av 1945 års seminariesakkunniga tillämpade beräkningsmetoderna, under senare år med viss modifiering i fråga om proportioneringsmetoden. Med två eller tre års mellanrum har genom folkskolinspektörerna uppgifter inhämtats från skoldistriktet om det väntade barnantalet i de olika skolorna under de närmaste läsåren, medan för de mellanliggande åren det ansetts tillräckligt, att inspektörerna vid sitt uppgiftslämnande byggde på de närmast förut erhållna uppgifterna.

På begäran av seminarieutredningen har skolöverstyrelsen ånyo inhämtat uppgifter från skoldistriktet rörande det beräknade barnantalet i skolorna med utgångspunkt från lärjungeantalet klassvis 1954/55 ävensom antalet inom respektive skolområden bosatta barn, födda vart och ett av åren 1948 t. o. m. 1954. Folkskolinspektörerna har på vanligt sätt beräknat det erforderliga antalet lärartjänster och sålunda beträffande småskolestadiet kommit fram t. o. m. läsåret 1961/62 och beträffande det egentliga folkskolestadiet t. o. m. läsåret 1963/64. På grundval av de lämnade uppgifterna och med hänsyn tagen till beräknad läraravgång och andra omständigheter har chefen för skolöverstyrelsens statistiska kontor fil. dr Axel Mebius verkställt beräkningar rörande lärarbehovet i folkskolan, vilka beräkningar på utredningens begäran utsträckts till att omfatta läsåren 1955/56—1977/78. Mebius' beräkningar har framlagts i en P. M., daterad den 11 augusti 1955, vilken bifogas såsom *bilaga 1*. Då det gällt att uppskatta antalet lärartjänster efter läsåret 1961/62 i fråga om småskolan och efter läsåret 1963/64 beträffande den egentliga folkskolan, har Mebius framlagt alternativa beräkningar med utgångspunkt i de något skilda födelsetal, som erhållits vid beräkningar utförda dels av professor C.-E. Quensel, dels inom statistiska centralbyrån.

Utredningen vill i likhet med Mebius starkt betona, hur osäkra beräkningarna av lärarbehovet så långt som 20 år framåt i tiden måste vara. Beträffande de år, för vilka beräkningarna måste bygga på uppskattade siffror rörande födelsetalen, framläggs resultaten med all reservation för de ändringar i premisserna, som kan komma att inträffa. Framtida ändringar i fråga om skolorganisationen, vilka nu inte kan förutses, kan komma att avsevärt påverka de gjorda kalkylerna. Trots alla de osäkerhetsmoment,

som vidlåder beräkningarna, har utredningen dock funnit det nödvändigt att bilda sig en uppfattning om utvecklingen av det framtida lärarbehovet för folkskolan på något längre sikt än de närmaste fem sex åren.

Beträffande beräkningarna av antalet lärartjänster måste hänsyn tagas till gällande bestämmelser rörande lärjungeantalet i folkskolans läraravdelningar, vilka nu återfinnes i k k 1950: 137 angående provisoriska åtgärder med anledning av lokal- och lärarbristen vid folkskolan. Bestämmelserna gäller för läsåren 1950/57, och för varje år bestämmer Kungl. Maj:t efter förslag av skolöverstyrelsen, i vilken utsträckning de till kungörelsen fogade anvisningarna rörande lärjungarnas fördelning på läraravdelningar i skolor av A-form skall tillämpas. Ur pedagogisk synpunkt är det givetvis angeläget, att en återgång till de något generösare anvisningarna i den tidigare gällande k k 1947: 234 kan ske snarast möjligt. Inom några år torde lärarbristen icke komma att utgöra något hinder härför. Huruvida detsamma kan komma att gälla i fråga om lokalbristen, undandrar sig utredningens bedömande. Utredningen har emellertid funnit sig böra beräkna så stor examination av lärare, att ifrågavarande återgång till 1947 års kungörelse icke skall omöjliggöras av brist på lärare. Enligt utredningens anvisningar har Mebius därför vid beräkningarna av antalet lärartjänster haft att utgå från den förutsättningen, att k k 1950: 137 skall gälla till och med läsåret 1958/59 och att därefter sker en på tre läsår fördelad återgång till tillämpning av k k 1947: 234.

Skolorganisatoriska förändringar har avgörande betydelse för beräkningarna av lärarbehovet. Genom k k 1954: 230 har Kungl. Maj:t utfärdat vissa bestämmelser angående småskollärares övertagande av undervisningen i tredje klassen i folkskolor av A-formen att tillämpas under läsåren 1954/61. I vilken utsträckning sådant övertagande skall äga rum bestämmes för varje läsår av Kungl. Maj:t efter förslag av skolöverstyrelsen. Till grund för bestämmelserna ligger beslut av 1953 års riksdag (se 1953 års statsverksproposition, åttonde huvudtiteln, punkt 214, statsutskottets utlåtande nr 8 punkt 201:o, riksdagens skrivelse nr 8). Ifrågavarande åtgärd betingades i första hand av det väntade stora behovet av folkskollärare för tjänstgöring vid de högre skolorna, inklusive enhetsskolans högstadium och i folkskolan inbyggda realskollinjer. I den mån småskollärare på grund härav skulle användas i den egentliga folkskolan, syntes det ändamålsenligt, att de fick tjänstgöra i klass 3 och icke planlöst placerades i vilka klasser som helst på folkskolestadiet. Det framhölls också, att småskollärarnas övertagande av klass 3 i A-skolor överensstämde med de år 1950 beslutade riktlinjerna för skolväsendets utveckling.

Skolöverstyrelsen föreslog ursprungligen, att småskollärarnas övertagande av klass 3 i A-skolorna skulle ske under en övergångstid av åtta år och vara genomfört läsåret 1960/61. På grund av de hittills gjorda erfarenheterna beräknar Mebius nu i sin P. M., att övertagandet icke kommer att vara helt genomfört förrän läsåret 1964/65. Ett uppehåll i övertagandet har

emellertid förutsatts för läsåret 1958/59, enär Mebius haft att utgå från den förutsättningen, att småskollärarytbildningen fr. o. m. läsåret 1956/57 generellt skulle förlängas med ett år och alltså bli treårig. Detta skulle få till följd, att examinationen 1958 endast skulle omfatta en klassavdelning på den redan nu treåriga linjen vid småskoleseminariet i Haparanda.

Det bör här anmärkas, att småskolläraernas övertagande av klass 3 i A-skolor medför totalt sett ett något ökat antal läraravdelningar, eftersom i dylikt fall lärjungeantalet i avdelningar av klass 3 måste beräknas enligt samma normer, som gäller för klasserna 1 och 2. Skulle ett fortsatt överförande av klass 3 till småskolläraernas verksamhetsområde uppskjutas eller längre övergångstid härför beräknas, borde sålunda elevintagningen vid folkskoleseminarierna göras större än den nu beräknade och småskollärarytbildningen få mindre omfattning.

Det under angivna förutsättningar beräknade antalet folk- och småskollärlärtjänster (avrundade på hundratal) har Mebius sammanställt i de till hans P. M. fogade tab. I och III. Med ledning av de gjorda beräkningarna har i tab. II a och II b rörande folkskollärlärtjänsterna respektive IV a och IV b i fråga om småskollärlärtjänsterna i kolumn 5 angivits den årliga ökningen eller minskningen av antalet tjänster, varjämte i kolumn 6 angivits den beräknade ökningen eller minskningen av vikariebehovet. I kolumn 7 har angivits den beräknade årliga läraravgången, och de i kolumn 8 uppförda summasiffrorna anger sålunda det årliga examinationsbehovet.

Mebius har emellertid i sina beräkningar icke kunnat ta hänsyn till behovet av folkskollärare för tjänstgöring på enhetsskolans högstadium eller inom klass 7—9 vid i folkskolan inbyggda realskollinjer och inte heller i högre skolor i övrigt. Det gäller sålunda här framför allt att beräkna behovet av folkskollärare i 23:e lönegraden, varvid under en övergångstid hänsyn också måste tas till behovet av folkskollärare för att täcka bristen på akademiskt utbildade lärare på realskolestadiet. Seminarieutredningen har icke ansett sig böra utföra egna undersökningar rörande dessa frågor, då detta ålegat realskoleutredningen, och seminarieutredningen bygger därför på de beräkningar, som framlagts av realskoleutredningen i dess betänkande Realskolan under övergångstiden (SOU 1955: 53). Beträffande motiveringen för beräkningarna hänvisas till andra kapitlet i nämnda betänkande. Det torde här vara tillräckligt att medtaga den i realskoleutredningens betänkande publicerade tab. 24 (sid. 69) angående kalkylerad efterfrågan på folkskollärare med vidareutbildning åren 1956—65.

Läsår	1956	1957	1958	1959	1960	1961	1962	1963	1964	1965
För enhetsskolan och realskolans lägre klasser m. m.	130	150	160	260	270	300	300	300	300	100
För täckande av underskott på akad. utb. lärare.	150	170	130	180	40	—	—	—	—	—
Summa	280	320	290	440	310	300	300	300	300	100

Med de i tabellen erhållna summasiffrorna bör sålunda det i Mebius' P. M. beräknade årliga examinationsbehovet av folkskollärare ökas. Det bör här anmärkas, att såsom departementschefen framhåller i 1956 års statsverksproposition, bilaga åttonde huvudtiteln, sid. 434, det för beräkningarna av examinationsbehovet av folkskollärare saknar betydelse, huruvida all undervisning i den nuvarande realskolans lägre klasser skall omhändertas av folkskollärare med vidareutbildning eller i stället övergång ske till treårig realskola.

Ytterligare en betydelsefull faktor måste beaktas vid beräkningen av folkskolans lärarbehov, nämligen den nuvarande bristsituationen. Av Mebius' P. M. framgår, att den 15 oktober 1954 på folkskollärartjänster tjänstgjorde 635 lärare, som saknade formell kompetens, varjämte i två fall vikarie ej kunnat erhållas för kortare tid. Vidare tjänstgjorde 201 pensionerade folkskollärare. Av de 635 formellt icke-kompetenta lärarna hade emellertid 171 vikariat, vilkas längd icke översteg en månad, och detta var också fallet med 96 av de pensionerade lärarna. Normalt bör dock enligt utredningens uppfattning de pensionerade ersättas med yngre krafter. Skolöverstyrelsen har i sina årliga beräkningar av lärarbehovet framhållit, att man knappast kan förutsätta, att examinerade lärare alltid skall stå till förfogande för kortare vikariat. Med hänsyn härtill kunde lärarbristen vid folkskolan höstterminen 1954 uppskattas till $(635 - 171 + 201 - 96 =)$ omkring 570.

Av de 635 formellt icke-kompetenta lärarna var 368 icke-pensionerade småskollärare. Samtidigt tjänstgjorde på småskollärartjänster 19 formellt icke-kompetenta lärare och 37 pensionerade småskollärare, vilkas förordnande avsåg längre tid än en månad, varjämte ett längre förordnande ej hade kunnat tillsättas. Småskolläraryöverskottet kunde alltså för höstterminen 1954 uppskattas till $(368 - 19 - 37 - 1 =)$ omkring 310.

Under de senaste åren har lärarbristen vid de högre skolorna varit mycket besvärande. I Aktuellt från skolöverstyrelsen 1953:5 lämnades uppgifter härom för höstterminerna 1947/52. Nya uppgifter har sedan inhämtats för höstterminerna 1953 och 1954 och har jämte de tidigare uppgifterna publicerats i Skolan och de stora årskullarna¹ sid. 85 ff (delvis även i realskoleutredningens betänkande sid. 51). Utredningen inskränker sig här till att medtaga sammanställningarna för 1953 och 1954 beträffande antalet tjänstgörande lärare i teoretiska läroämnena, som icke innehade anställning vid högre skola såsom ordinarie, extra ordinarie eller extra lärare i läroämnena. Av kommentaren till uppgifterna i Aktuellt från skolöverstyrelsen 1953 sid. 57 framgår, att kortare anställningar på högst 14 dagar icke medtagits och att uppgifterna avser ett bestämt datum under höstterminerna.

¹ Förslag framlagt av Skolöverstyrelsens planeringskommitté för de stora årskullarna, Stockholm 1955.

Tabell 15. Antal tjänstgörande lärare i teoretiska läroämnena, som icke innehade anställning vid högre skola såsom ordinarie, extra ordinarie¹ eller extra² lärare eller läraraspiranter i läroämnena höstterminerna 1953 och 1954.

Lärargrupp	Antal lärare med			
	full tjänstgöring		partiell tjänstgöring	
	ht 53	ht 54	ht 53	ht 54
1. Pensionerade lärare vid högre skolor.....	12	14	66	98
2. Från högre lärarinneseminarium utexaminerade ...	7	—	29	17
3. Filosofie kandidater och jämförliga.....	201	171	411	421
4. Folkskollärare utan akademisk examen.....	315	318	70	88
5. Studerande vid teol. el. fil. fakultet.....	104	96	61	71
6. Högskolebildade ingenjörer och studerande vid teknisk högskola.....	25	22	17	10
7. Övriga med teknisk utbildning.....	35	42	26	27
8. Övningslärare.....	6	6	43	34
9. Övriga				
a) med studentexamen.....	40	37	35	52
b) utan studentexamen.....	2	6	20	23
Summa	747	712	778	841

¹ I högre än 19:e lönegraden.

² I högre än 17:e lönegraden.

Med utgångspunkt i dessa uppgifter samt uppgifterna i Mebius' P. M. angående antalet heltidstjänster i kunskapsämnen inom enhetsskolans högstadium och i folkskolan inbyggda realskollinjer uppskattade skolöverstyrelsen behovet av folkskollärare för tjänstgöring i högre skolor läsåret 1954/55 till omkring 300 utöver vid dylika skolor redan tjänstgörande (se 1956 års statsverksproposition, bilaga åttonde huvudtiteln, sid. 429). Då bristen på folkskollärare beträffande folkskolan uppskattades till 570, räknade överstyrelsen sålunda med en sammanlagd folkskolläraryrbrist läsåret 1954/55 av 870.

De här ovan angivna olika faktorer, som bestämmer examinationsbehovet beträffande folk- och småskollärare, sammanställdes av skolöverstyrelsen i en tabell, återgiven i nyssnämnda statsverksproposition, sid. 428, för vilken sammanställning en av förutsättningarna varit, att småskolläraryrutbildningen skulle bli treårig från och med läsåret 1956/57. Överstyrelsen gjorde även en alternativ sammanställning under den förutsättningen, att småskolläraryrutbildningen skulle förlängas först från och med läsåret 1957/58, vilken tabell återfinnes i nämnda statsverksproposition, sid. 431. Då en förlängning av småskolläraryrutbildningen nu kan bli aktuell tidigast från och med läsåret 1957/58, medtar seminarieutredningen endast sistnämnda tabell, här betecknad som tab. 16. I detta sammanhang bör anmärkas, att vid den nya lärarhögskolan i Stockholm de första studenterna på mellanskolläraryr-linjen skall tas emot läsåret 1956/57. De från lärarhögskolan utexaminerade folkskollärarna har i tabellen beräknats bli disponibla för tjänstgöring från och med läsåret 1959/60.

Tabell 16. Examinationsbehov och examination läsåren 1955—66

A. Folkskollärare

Läsår	Examinationsbehov				Examination	Överskott respektive brist per läsår	Summa överskott eller brist
	1	2	3	Summa			
1954/55							— 870
55/56	995	290		1 285	1 470	+ 185	— 685
56/57	945	280		1 225	1 460	+ 235	— 450
57/58	645	320	— 45	920	1 360	+ 440	— 10
58/59	265	290	20	575	510 + 75?	+ 10	0
59/60	345	440	20	805	440 + 275? + 90 ¹	0	
60/61	—50	310	20	280	190? + 90 ¹	0	
61/62	35	300		335	245? + 90 ¹	0	
62/63	25	300		325	235? + 90 ¹	0	
63/64	60	300		360	270? + 90 ¹	0	
64/65	175	300		475	385? + 90 ¹	0	
65/66	590	100		690	600? + 90 ¹	0	

¹ Beräknad examination vid lärarhögskolan.

B. Småskollärare

Läsår	Examina- tionsbehov	Examination	Överskott respektive brist per år	Summa överskott eller brist
1954/55				+ 310
55/56	550	540	— 10	+ 300
56/57	590	540	— 50	+ 250
57/58	495	540	+ 45	+ 295
58/59	450	540?	+ 90	+ 385
59/60	410	25?	— 385	0
60/61	950	375? + 575? ¹	0	
61/62	870	375? + 495? ¹	0	
62/63	710	375? + 335? ¹	0	
63/64	930	375? + 555? ¹	0	
64/65	930	375? + 555? ¹	0	
65/66	440	375? + 65? ¹	0	

¹ Beräknad examination på småskollärlinje vid folkskoleseminarierna.

Anm. till tabell 16. I tab. A kol. 1 anges de siffror för examinationsbehovet, som erhållits genom Mebius' beräkningar, dock med viss justering på grund av uppskjutandet av småskolläraryr- bildningens förlängning. För de år på 1960-talet, då Mebius' siffror är olika i dennes tab. IIa och IIb, har räknats med medeltalet av motsvarande siffror. Kol. 2 anger behovet av folk- skollärare för högre skolor enligt realskoleutredningens betänkande. I kol. 3 anger siffran —45 den minskning av examinationsbehovet, vilken såsom en engångsföreteelse blir följden av den aspiranttjänstgöring, som mellanskolläraspiranterna vid lärarhögskolan skall fullgöra. Föl- jande siffror i kol. 3 är ett skönsmässigt uppskattat behov av folkskollärare för ytterligare in- rättade avdelningar av klass 8 i folkskolor utanför försöksdistrikten. Med hänsyn till enhets- skolans utveckling har utredningen ej tagit med siffror för de följande åren.

I tab. B har beträffande examinationsbehovet för de år på 1960-talet, då Mebius' siffror är olika i dennes tab. IVa och IVb, räknats med medeltalet av motsvarande siffror.

Alla siffror är avrundade till 5- eller 10-tal. Med frågetecken markeras siffror för ännu ej beslutad examination.

Såsom tidigare framhållits vidlåder större eller mindre osäkerhet alla de faktorer, som bestämmer examinationsbehovet. Detta gäller även de siffror,

som i tab. 16 A kol. 2 anger behovet av folkskollärare för tjänstgöring i högre skolor. Såsom framhålles i statsverkspropositionen, grundar sig dessa siffror bl. a. på det av realskoleutredningen gjorda antagandet, att 25 procent av de vid de filosofiska fakulteterna ett visst antal år tidigare inskrivna går till lärarbanan. Detta procenttal uppgick emellertid under åren 1948/52 till knappt 20 procent. Av försiktighetskäl har i statsverkspropositionen räknats med sistnämnda procenttal. Siffrorna i kolumn 2 i tab. 16 A ovan blir då betydligt större och därmed också examinationsbehovet för motsvarande år större. Resultatet framgår av följande tab. 17, som återfinnes i 1956 års statsverksproposition, bilaga åttonde huvudtiteln, sid. 435.

Tabell 17
Folkskollärare

Läsår	Examinationsbehov				Examination	Överskott resp. brist per år	Summa överskott eller brist
	1	2	3	Summa			
1954/55							— 870
55/56	995	390		1 385	1 470	+ 85	— 785
56/57	945	370		1 315	1 460	+ 145	— 640
57/58	645	410	—45	1 010	1 360	+ 350	— 290
58/59	265	400	20	685	510 + 465?	+ 290	0
59/60	345	570	20	935	440 + 405? + 90 ¹	0	
60/61	—50	450	20	420	330? + 90 ¹	0	
61/62	35	330		365	275? + 90 ¹	0	
62/63	25	390		415	325? + 90 ¹	0	

¹ Beräknad examination vid lärarhögskolan.

Rent räknemässigt har för läsåret 1955/56 enligt tab. 16 A erhållits en folkskolläraryrbrist av 685, medan den enligt tab. 17 blir 785. Småskolläraryröverskottet, som enligt tab. 16 B för läsåret 1954/55 uppskattats till 310, blir för läsåret 1955/56 rent räknemässigt 300. Utredningen har ansett det angeläget att verifiera de sålunda erhållna siffrorna för läsåret 1955/56. Detta har också varit möjligt beträffande folkskolan. Skolöverstyrelsens statistiska kontor har nämligen, sedan från folkskolinspektörerna inhämtade uppgifter hunnit bearbetas, meddelat, att medan folkskolläraryrbristen vid folkskolan, såsom tidigare angivits (sid. 157), för läsåret 1954/55 kalkylerades till 570, den nu med tillämpning av samma beräkningsgrunder kan för läsåret 1955/56 uppskattas till omkring 710. Småskolläraryröverskottet beräknas för läsåret 1955/56 ha nedgått till 240.

Det har däremot ännu icke varit möjligt att för höstterminen 1955 erhålla uppgifter beträffande läraryrbristen vid de högre skolorna motsvarande de uppgifter, som ovan sid. 158 angivits för höstterminen 1954. Enligt den inventering av läraryrbeståndet vid de högre skolorna, som realskoleutredningen föranstaltade höstterminen 1954, var antalet folkskollärare vid de högre skolorna, enhetsskolans högstadium och inbyggda realskollinjer inbe-

gripna, 565, medan det beräknade behovet uppgick till 1 625 (realskoleutredningens betänkande sid. 70 samt tab. 73 sid. 399 och tab. VIII sid. 409). Bristen skulle alltså bli ($1\ 625 - 565 =$) 1 060. Såsom nedan sid. 168 angives har Mebius meddelat, att denna brist höstterminen 1955 torde kunna uppskattas till omkring 1 000. Av denna brist kommer emellertid sammanlagt 670 att sedermera täckas genom frigörande av de folkskollärare, som beräknas ersätta en övergående brist på akademiker läsåren 1956—61 (se undre raden i realskoleutredningens tab. 24, återgiven sid. 156 ovan, vilka siffror ingår i kol. 2 i tab. 16 A). Då under en övergångstid fil. kandidater med flera liksom för närvarande torde komma att stå till förfogande för tjänstgöring vid högre skolor, anser sig utredningen icke böra räkna med att folkskollärare snarast möjligt bör utexamineras för att täcka hela nämnda brist av 1 000 vid högre skolor. För läsåret 1955/56 anser sig utredningen därför inte böra räkna med en större brist på folkskollärare för tjänstgöring vid högre skolor än omkring ($1\ 000 - 670 =$) 330. Den sammanlagda folkskollärarybristen sagda läsår skulle alltså uppgå till omkring ($710 + 330 =$) 1 040. Då det emellertid kan övervägas, huruvida icke examinerade folkskollärare i viss utsträckning bör stå till förfogande för tjänstgöring i folkskolan även på vikariat, som omfattar kortare tid än en månad, anser sig utredningen böra räkna med en folkskollärarybrist läsåret 1955/56 av omkring 1 100.

Det bör här anmärkas, att den beräknade folkskollärarybristen läsåret 1955/56 har betydelse för beräkningarna av examinationsbehovet endast för de närmaste fyra fem åren. Den nuvarande seminarieorganisationen har nämligen så stor examinationskapacitet, att bristen snabbt kan täckas, under förutsättning att elevintagningen 1956 och 1957 göres tillräckligt stor.

Såsom tidigare betonats, framlägger utredningen beräkningarna rörande det framtida lärarbehovet med all reservation på grund av den osäkerhet, som måste vidlåda det material, vilket ligger till grund för beräkningarna. Siffrorna i sammanställningar sådana som de i tab. 16, 17 och 20 presenterade får icke fattas såsom exakta i matematisk mening. I tab. 17 har exempelvis folkskollärarybristen från studentlinje för läsåret 1958/59 uppskattats till 465. I statsverkspropositionen föreslås en intagning 1956 på studentlinjen av ($19 \times 26 =$) 494 elever. Man måste emellertid räkna med att en del elever bortfaller under seminarieperioden eller av olika anledningar icke går till folkskollärarybristen efter avlagd examen, varför antalet disponibla för tjänstgöring läsåret 1958/59 i statsverkspropositionen uppskattats till endast 465. I propositionen föreslås en intagning 1956 på 4-årig linje av ($12 \times 24 =$) 288 elever, men utredningen beräknar i tab. 20 A nedan, att av dessa endast omkring 260 blir disponibla för tjänstgöring läsåret 1960/61, och har alltså uppskattat bortfallet till omkring 10 procent.

Det är givetvis mycket vanskligt att bedöma, hur många av de i seminarierna intagna eleverna som av olika anledningar inte kommer att ägna

sig åt tjänstgöring i folkskolan. Bortfallet under utbildningstiden är ej särskilt stort, medan det efter examen torde vara större. Åtskilliga av de kvinnliga folk- och småskollärarna inträder icke på lärarbanan på grund av giftermål, men många av dessa torde längre fram i tiden vilja ha lärartjänstgöring. Åtskilliga av de gifta lärarinnorna önskar av familjeskäl tjänstgöra endast på viss ort och utgör alltså där en latent reserv, då de inte har tjänstgöring. I sistnämnda fall bör de inte betraktas såsom i egentlig mening arbetslösa. Särskilt under de senare åren torde ett ökat antal folkskollärare direkt efter examen ha ägnat sig åt fortsatta studier.

1932 års seminariesakkunniga uppger i sitt betänkande (sid. 136), att av de under åren 1928—32 examinerade folkskollärarna i medeltal 3,9 procent ej direkt övergått till folkskollärartjänst på grund av fortsatta studier, anställning i andra skolor eller av andra orsaker. För att vara på den säkra sidan räknade de sakkunniga med att 5 procent av de examinerade ej direkt skulle söka sig in på folkskollärarbanan. Denna avgång, beräknad på en årlig examination av omkring 400, ansågs dock i det närmaste kompenseras av det antal folkskollärare, som efter att tidigare ha innehaft ordinarie tjänst men lämnat denna skulle komma att återgå till sådan tjänst.

I sin ovannämnda utredning den 24 november 1944 framhöll skolöverstyrelsen i fråga om avgången av småskollärare under utbildningstiden och de allra första åren efter examen, att vissa seminarierektorer uppskattade denna avgång till 12 à 20 procent av antalet intagna, medan andra rektorer beräknade avgången till endast 2 à 3 procent. 1945 års seminariesakkunniga gick inte närmare in på ifrågavarande spørsmål. Skolöverstyrelsen synes under de senare åren i sina beräkningar rörande examinationsbehovet vid seminarierna ha räknat med en avgång under seminarietiden och omedelbart efter examen av omkring 2 à 3 procent av de intagna eleverna. Utredningen har uppmärksammat, att under de senaste åren den för varje läsår på grundval av inhämtade uppgifter konstaterade bristen på folkskollärare varit större än den som ett år tidigare rent räknemässigt erhållits för ifrågavarande läsår. En bidragande orsak härtill kan vara, att avgångsprocenten varit större än den skolöverstyrelsen räknat med.

Till utredningens förfogande har ställts uppgifter, som skolöverstyrelsen genom vederbörande rektorer inhämtat från avgångsklasserna vid folkskoleseminarierna vårterminerna 1954 och 1955 i fråga om elevernas planer beträffande fortsatta studier m. m. efter avlagd folkskollärarexamen. Uppgifterna framgår av sammanställningen i tab. 18.

Givetvis får uppgifterna i tab. 18 bedömas med försiktighet. Elevernas planer vid uppgifternas lämnande kan komma att ändras. Uppgifterna tyder dock på att skolöverstyrelsens uppskattning av avgångsprocenten under seminarietiden och omedelbart efter avlagd folkskollärarexamen är hållen i underkant.

Under de senaste åren har folkskollärare i avsevärt ökad omfattning åtnju-

Tabell 18. Uppgifter från folkskoleseminarierna rörande seminarieelevernas planer beträffande fortsatta studier m. m.

Avgångsklass	Vårterm. 1954				Vårterm. 1955			
	IV ⁴		II ²		IV ⁴		II ²	
	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%
1. Hela antalet elever i respektive avgångsklasser.....	748	100	707	100	778	100	705	100
2. Antal elever, som redan första läsåret efter folkskolläraexamen ämnar fortsätta med akademiska studier.....	4	0,5	27	3,8	2	0,3	28	4,0
3. Antal manl. el., som har att omedelbart efter folkskoll. ex. fullgöra militärtjänst och som omedelbart därefter ämnar fortsätta med akadem. studier....	6	0,8	8	1,1	5	0,6	10	1,4
4. Antal el., som efter ett eller flera års tjänstgöring i folkskola ämnar fortsätta med akad.stud.	97	13,0	228	32,2	110	14,1	187	26,5
5. Antal el., som efter minst 3 års tjänstgör. i folkskola skulle vilja delta i befodringskurs för vinnande av behörighet till lärartj. i 23 lönegr.....	159	21,3	138	19,5	123	15,8	135	19,1
6. Antal el., som av andra skäl än fortsatta studier eller militärtjänst inte ämnar inträda på folkskolläraryrket.....	8	1,1	4	0,6	4	0,5	6	0,9

Tabell 19. Antalet ordinarie och e. o. folkskollärare med tjänstledighet för studier läsåren 1952/55

	Ht 1952	Vt 1953	Ht 1953	Vt 1954	Ht 1954	Vt 1955
<i>Akademiska studier</i>						
Samtliga tjänstled.....	71	119	269 ¹	301 ²	563 ³	571 ⁴
Därav nytillkomna ⁵	72	211	160	392	212
<i>Befodringskurser</i>						
Samtliga tjänstlediga.....	—	—	—	—	147 ⁶	208 ⁷
Därav nytillkomna ⁵	—	—	—	—	139	121

¹ Därav hela terminen 150, större delen av terminen 86, mindre delen av terminen 33.

² D:o 162, 79 och 60.

³ D:o 443, 80 och 40.

⁴ D:o 430, 95 och 46.

⁵ Siffrorna avser lärare, som icke var tjänstlediga för studier föregående termin.

⁶ Därav hela terminen 144, större delen av terminen 3.

⁷ D:o 184 och 24.

tit tjänstledighet för studier, såsom framgår av sammanställningen i Mebius' PM. sid. 213, vilken sammanställning här återges i tab. 19.

Det är uppenbart, att det ökade antalet tjänstledigheter för studier i hög

grad bidragit till att förlänga bristsituationen beträffande folkskollärare. Då tjänstledigheterna medfört ökat behov av vikarier, har de emellertid redan indirekt beaktats vid beräkningarna ovan av folkskolläraryrket läsåren 1954/55 och 1955/56. Utredningen är väl medveten om att vikariatsbehovet kommer att minska, i och med att det latent behovet av vidareutbildning blir tillfredsställt. Då det emellertid är mycket svårt att förutsäga, när detta inträffar, har utredningen inte kunnat taga hänsyn härtill vid sina beräkningar. En stor del av de folkskollärare, som åtnjuter tjänstledighet för studier, torde komma att gå till adjunktstjänster eller 23-gradstjänster. I förra fallet är de definitivt borta som tillgång på folkskolläraryrket och måste ersättas med nya folkskollärare. I senare fallet torde de i viss utsträckning komma att fylla det folkskolläraryrkesbehov, som redovisas i kolumn 2 i tab. 16 A, 17 och 20 A. Risk föreligger således för dubbelräkning av det av ifrågasvarande tjänstledigheter orsakade ökade folkskolläraryrkesbehovet.

Det skulle givetvis ha varit värdefullt att kunnat erhålla uppgifter beträffande sysselsättning m. m. från de olika examinationsårgångarna något år sedan de lämnat seminarierna. En sådan undersökning skulle emellertid ha varit mycket svår att genomföra och krävt ett omfattande arbete. Utredningen har därför måst avstå därifrån.

Utredningen anser sig likväl, på grund av vad ovan anförts, beträffande folkskollärarna böra räkna med en avgång under seminarietiden och de närmaste åren efter folkskolläraryrkesexamen av omkring 10 procent av de i seminarierna intagna eleverna. Beträffande småskollärarna, för vilka icke samma utbildningsmöjligheter för närvarande föreligger som för folkskolläraryrket, räknar utredningen med en avgång av 5 procent. Det bör anmärkas, att den här behandlade avgången ej får förväxlas med den avgång på grund av pensionering, dödsfall m. m., som blivit vederbörligen beaktad i Mebius' beräkningar.

Med hänsyn till den sålunda uppskattade avgångsprocenten har siffrorna för redan beslutad examination i tab. 16 och 17 ovan justerats i tab. 20 nedan liksom också den examination, som följer av förslaget i 1956 års statsverksproposition om elevintagningen 1956 och som i tab. 20 (liksom i tab. 17) i kolumnen för examination markerats dels med kursivering, dels med frågetecken. Beträffande övriga i examinationskolumnen med frågetecken markerade siffror för ännu ej beslutad eller föreslagen examination bör observeras, att dessa siffror beräknats så, att varken brist eller överskott skall uppstå. Den verkliga intagningen vid seminarierna bör alltså få en sådan omfattning, att om antalet intagna elever minskas med 10 procent beträffande folkskolläraryrket och 5 procent beträffande småskolläraryrket, de i examinationskolumnen med frågetecken markerade siffrorna minst skall uppnås.

Beträffande behovet av folkskollärare för tjänstgöring i högre skolor utgår utredningen i tab. 20 A kol. 2 från de av realskoleutredningen fram-

lagda siffrorna och räknar alltså inte med det eventuellt större behov, som redovisats i tab. 17 ovan. Då det här närmast gäller att beräkna examinationsbehovet för de kommande tio åren, anser utredningen det riktigtast att bygga på realskoleutredningens överväganden.

Tabell 20. Examinationsbehov och examination läsåren 1956/66

A. Folkskollärare

Läsår	Examinationsbehov				Examination	Överskott respektive brist per år	Summa överskott el. brist
	1	2	3	Summa			
1955/56							— 1 100 ²
56/57	945	280		1 225	1 350	+ 125	— 975
57/58	645	320	—45	920	1 255	+ 335	— 640
58/59	265	290	20	575	475 + 445?	+ 345	— 295
59/60	345	440	20	805	410 + 445? + 90 ¹	+ 140	— 155
60/61	—50	310	20	280	260? + 85? + 90 ¹	+ 155	0
61/62	35	300		335	245? + 90 ¹	0	
62/63	25	300		325	235? + 90 ¹	0	
63/64	60	300		360	270? + 90 ¹	0	
64/65	175	300		475	385? + 90 ¹	0	
65/66	590	100		690	600? + 90 ¹	0	

¹ Beräknad examination vid lärarhögskolan.

² Jfr sid. 161.

B. Småskollärare

Läsår	Examina- tionsbehov	Examination	Överskott respektive brist per år	Summa överskott eller brist
1955/56				+ 240
56/57	590	525	— 65	+ 175
57/58	495	525	+ 30	+ 205
58/59	450	525?	+ 75	+ 280
59/60	410	25? + 20? ¹	— 365	— 85
60/61	950	990? + 45? ¹	+ 85	0
61/62	870	825? + 45? ¹	0	
62/63	710	665? + 45? ¹	0	
63/64	930	885? + 45? ¹	0	
64/65	930	885? + 45? ¹	0	
65/66	440	395? + 45? ¹	0	

¹ Beräknad examination på tvåårig studentlinje.

Ann. till tabell 20. Beträffande kol. 1 och 3 i tab. A gäller vad ovan angivits i anmärkningarna till tab. 16. I kolumnen för examination i tab. A anger den andra siffran (kursiverad) för läsåret 1958/59 beräknat lärartillskott från studentlinjen 1958 och den första siffran (kursiverad) för läsåret 1960/61 beräknat lärartillskott från 4-årig linje 1960, därest elevintagningen 1956 får den i statsverkspropositionen föreslagna omfattningen.

I tab. B utgår utredningen från att småskollärarytbildningen blir treårig i stället för tvåårig från och med läsåret 1957/58 men att intagning från och med sagda läsår också skall ske på särskild tvåårig linje för studenter.

Alla siffror är avrundade till 5- eller 10-tal. Med frågetecken markeras siffror för ännu ej beslutad examination.

I de uppgifter från folkskolinspektörerna, varpå Mebius grundat sina beräkningar av lärarbehovet i folkskolan, ingår också uppgifter om antalet lärartjänster i hjälpklasser och andra specialklasser. I prop. 1956: 80 har Kungl. Maj:t framlagt förslag om gynnsammare normer för inrättande av dylika klasser; bl. a. skulle hjälpklass få anordnas, om vid skola eller skolenhet finns minst 8 elever, som är i behov av hjälpundervisning, medan enligt nu gällande bestämmelser minst 10 dylika elever fordras. Bifall till det framlagda förslaget torde komma att i viss utsträckning öka behovet av folk- och småskollärare, men det är svårt att uppskatta detta ökade behov. Det kan sålunda tänkas, att vissa planerade hjälp- eller specialklassavdelningar redan finns med i folkskolinspektörernas uppgifter. Det råder brist på specialutbildade hjälpklasslärare, vilket torde verka fördröjande på inrättande av hjälpklasser. Skolöverstyrelsens i propositionen redovisade förslag om nya normer för anordnande av skolmognadsklasser har icke biträtts av departementschefen (sid. 61). Kostnadsberäkningarna bygger på inrättande av 50 nya hjälpklasser. Dessa torde knappast kunna förväntas bli inrättade omedelbart. Om man antar, att deras inrättande fördelas på förslagsvis 5 år, påverkar detta mycket obetydligt det beräknade examinationsbehovet i tab. 20, varför utredningen icke ansett det nödigt att ändra de där angivna siffrorna med hänsyn till de i propositionen framlagda förslagen. Det här antydda ökade utbildningsbehovet torde emellertid stärka motiveringen för de i tab. 20 anförda siffrorna för examinationsbehovet av folk- och småskollärare.

Såsom framgår av Mebius' P. M., har i de infordrade uppgifterna från skoldistriktet sådana distrikt, som räknat med avgång till högre skolor från folkskolans klass 4 (och 5), också fått lämna alternativa uppgifter beträffande lärjungeantalet i klasserna 5 och 6, beräknat under den förutsättningen, att ingen avgång till högre skolor skulle äga rum från klass 4 (5) från och med vårterminen 1956; i stället skulle räknas med motsvarande större avgång från klass 6. Enligt Mebius' sammanställning på sid. 206 i hans P. M. skulle ett inställande av avgången till högre skolor från klass 4 medföra ett ökat behov i klasserna 5 och 6 i folkskolan av 600 à 700 folkskol-lärartjänster. Mebius framhåller emellertid, att detta till en del kunde komma att motverkas därav, att ett nedläggande av de båda lägsta klasserna i den femåriga realskolan eventuellt skulle kunna bereda större utrymme för parallellavdelningar i realskolan, så att antalet från denna på grund av platsbrist avvisade, vilka nu går i folkskolans 7:e (och i förekommande fall 8:e och 9:e) klass, blir mindre, varigenom lärarantalet i dessa klasser kunde minskas.

På realskoleutredningens betänkande grundade förslag har framlagts i prop. 1956: 123. Då detta skrives, har riksdagen ännu icke fattat beslut med anledning av dessa förslag. Utredningen finner det därför icke möjligt att nu

bilda sig en uppfattning om i vilken utsträckning och hur snabbt femåriga och fyraåriga realskollinjer kan komma att ersättas av treåriga.

Utredningen har i tab. 20 fört beräkningarna av folk- och småskolläraryrskbehovet fram t. o. m. läsåret 1965/66, alltså lika långt fram i tiden som realskoleutredningen beträffande beräkningarna av lärarbehovet vid de högre skolorna. Ju längre fram i tiden man kommer, desto osäkrare blir givetvis kalkylerna. Det har emellertid syntts utredningen önskvärt att med hänsyn till sina överväganden rörande seminarieorganisationens lämpliga omfattning försöka få en om än mycket osäker uppfattning om behovet av folkskollärare även under slutet av 1960-talet. De följande övervägandena måste dock betraktas endast som ett räkneexempel, vilket inte kan göra anspråk på någon högre grad av exakthet.

I sin P. M. angående lärarbehovet i folkskolan har Mebius på utredningens önskan fört fram beräkningarna t. o. m. läsåret 1977/78. Hänsyn har därvid inte tagits till behovet av folkskollärare för tjänstgöring på enhetsskolans högstadium eller i inbyggda realskollinjer. Något beslut föreligger ännu inte rörande tidpunkten för enhetsskolans fullständiga genomförande. Men beräkningarna rörande lärarbehovet under 1960-talet kan ej genomföras, om man ej utgår från ett antagande rörande viss fixerad tidpunkt, då enhetsskolan kan tänkas vara helt genomförd. Ett sådant antagande har gjorts av realskoleutredningen, som i sina överväganden rörande lärarbehovet vid de högre skolorna i bil. 1 till sitt betänkande räknat med att enhetsskolan skall vara helt genomförd såsom obligatorisk nioårig skola i början av 1970-talet, enligt tab. 67 (sid. 391) i och med läsåret 1972/73. Detta läsår beräknas enhetsskolans högstadium omfatta sammanlagt 11 330 avdelningar.

Realskoleutredningen uppskattar (sid. 398) behovet av lärare i kunskapsämnen på enhetsskolans högstadium till ungefär 0,95 per klassavdelning förutom timlärare m. m. Med tillämpning av sådan beräkning skulle 11 330 klassavdelningar sålunda motsvara 10 764 lärare i kunskapsämnen. Vid de mycket approximativa beräkningar, varom här är fråga, räknar seminarieutredningen med i runt tal 11 000 lärartjänster, av vilka minst hälften, alltså minst 5 500, borde beräknas för 23-gradslärare, således lärare med folkskolläraryrkesexamen som grundutbildning. Om man tänker sig en jämn tillväxt av enhetsskolan fram t. o. m. läsåret 1972/73, kan man emellertid inte helt enkelt dela upp nämnda antal på de 17 läsåren från och med 1956/57 till och med 1972/73 och lägga den erhållna kvoten till det årliga folkskolläraryrkesbehov, som erhållits genom Mebius' beräkningar i bil. 1. I dennes beräkningar ingår nämligen också ett antal avdelningar med lärjungar från klasserna 7—9, och det skulle alltså bli fråga om dubbelräkningar. På begäran av utredningen har Mebius gjort vissa överslagsberäkningar rörande antalet dylika tjänster läsåret 1972/73 och uppskattat antalet

till 2 600 à 2 700, med vilka Mebius' siffror bör minskas, om de skall sammanläggas med ovannämnda 5 500. Å andra sidan bör tilläggas c:a 600 tjänster för klasserna 5 och 6 som en följd av den treåriga realskolans respektive enhetsskolans genomförande (jfr Mebius' P. M. sid. 206). Antalet befintliga folkskollärartjänster i klasserna 7—9 kan alltså för läsåret 1972/73 uppskattas till omkring 2 000.

Realskoleutredningen beräknar behovet av folkskollärare med vidareutbildning vid de högre skolorna läsåret 1965/66 till 4 000 (realskoleutredningens betänkande tab. 21 sid. 66 och tab. 73 sid. 399). Av detta antal kan sammanlagt ($2\,270 + 670 =$) 2 940 beräknas bli utexaminerade under läsåren 1956/66 enligt realskoleutredningens tab. 24 (återgiven sid. 156 ovan), vars siffror ingår i examinationsbehovet enligt tab. 20 A ovan (kolumn 2). Enligt av Mebius meddelade preliminära siffror hade höstterminen 1955 456 folkskollärare utan akademisk examen full tjänstgöring vid högre skolor utom enhetsskolans högstadium och inbyggda realskollinjer, vilket innebär en ökning i jämförelse med höstterminen 1954 med ($456 - 318 =$) 138. Då antalet klassavdelningar på enhetsskolans högstadium och i inbyggda realskollinjer läsåret 1955/56 ökat med sammanlagt omkring 150, för vilka torde kunna beräknas omkring 75 folkskollärare med vidareutbildning, skulle således antalet folkskollärare vid samtliga högre skolor läsåret 1955/56 ha ökat med ($138 + 75 =$) omkring 200. Då antalet folkskollärare vid högre skolor enligt realskoleutredningens inventering hösten 1954 var 565, kan alltså motsvarande antal för läsåret 1955/56 beräknas till ca ($565 + 200 =$) 765. Enligt realskoleutredningens ovan nämnda tab. 21 och 73 har emellertid behovet av folkskollärare med vidareutbildning vid de högre skolorna läsåret 1955/56 beräknats till 1 730, varför bristen detta läsår skulle uppgå till omkring ($1\,730 - 765 =$) 965. Då siffrorna är mer eller mindre osäkra torde bristen kunna uppskattas till omkring 1 000. Av dessa 1 000 har ($1\,000 - 670 =$) 330 inräknats i den sammanlagda folkskollärarybristen av 1 100, som ovan beräknats för läsåret 1955/56.

Det behov av 4 000 folkskollärare med vidareutbildning, som realskoleutredningen räknar med för läsåret 1965/66, tillgodoses sålunda av dels de 2 940 folkskollärare, som beräknas bli disponibla läsåren 1956/66, dels av det beräknade förefintliga antalet av omkring 765 folkskollärare vid högre skolor läsåret 1955/56, dels av de 330 folkskollärare, som är inräknade i folkskollärarybristen 1955/56, eller sammanlagt ($2\,940 + 765 + 330 =$) omkring 4 000. Dessa folkskollärare blir alla (bortsett från en mindre avgång) disponibla för enhetsskolans högstadium läsåret 1972/73. Vidare blir detta läsår disponibla de 2 000 folkskollärare, som enligt det ovan förda resonemanget motsvarar i Mebius' tab. I inräknade tjänster i klasserna 7—9. Sammanlagt skulle sålunda omkring ($4\,000 + 2\,000 =$) 6 000 folkskollärare vara disponibla för enhetsskolans högstadium läsåret 1972/73, medan behovet ovan uppskattats till minst 5 500.

Rent siffermässigt skulle sålunda läsåret 1972/73 finnas ett överskott på omkring 500 folkskollärare. Detta överskott skulle emellertid komma att göra sig gällande först under senare hälften av 1960-talet. Med hänsyn härtill och till siffrornas osäkerhet för denna tid finner utredningen icke nödvändigt att vid beräkningen av examinationsbehovet beakta detta överskott. I varje fall synes någon ytterligare examination av folkskollärare för att tillgodose behovet för enhetsskolans högstadium av folkskollärare med vidareutbildning icke vara erforderlig för läsåren 1966/73. Behovet av folkskollärare liksom av småskollärare under nämnda tidsperiod kan alltså sammanställas enbart på grundval av Mebius' beräkningar i bil. 1. Utredningen vill ånyo understryka, att det här är fråga om mycket approximativa beräkningar och sammanställer i följande tab. 21 med all reservation det kalkylerade behovet av folk- och småskollärare för läsåren 1966/73.

Tabell 21. Examinationsbehov läsåren 1966/73

Läsår	A. Folkskol- lärare	B. Småskol- lärare
1966/67.....	590	475
67/68.....	610	310
68/69.....	610	345
69/70.....	560	215
70/71.....	485	265
71/72.....	435	185
72/73.....	375	280

Anm. Tabell A: Medeltalet av examinationsbehovet enligt Mebius' P.M. (bil. 1), tab. IIa och IIb.

Tabell B: Medeltalet av examinationsbehovet enligt Mebius' tab. IVa och IVb.

Med utgångspunkt i de i tab. 20 och 21 angivna siffrorna för examinationsbehovet kan antalet erforderliga klassavdelningar för folk- och småskollärarytbildningen vid seminarierna beräknas enligt sammanställningen i tab. 22. Därvid räknar utredningen med 24 elever per klassavdelning med undantag för de 19 avdelningar, som läsåret 1956/57 enligt statsverkspropositionen skall intas i folkskoleseminariernas studentlinje och beräknas skola ha 26 elever per avdelning. Såsom ovan framhållits, räknar utredningen med att 10 procent av de intagna eleverna på folkskollärlinje och 5 procent av de intagna eleverna på småskollärlinje avgår under seminarietiden eller av olika anledningar icke inträder på lärarbanan efter avlagd examen. Utredningen räknar vidare med att av det i tab. 21 A för varje år angivna examinationsbehovet ett antal av 90 kommer från lärarhögskolan, vilket motsvarar ungefär fyra avdelningar på studentlinje vid folkskoleseminarierna.

I detta sammanhang anser sig utredningen också böra gå in på frågan om proportionen mellan manliga och kvinnliga elever vid folkskoleseminarierna.

Tabell 22. Beräknat antal klassavdelningar vid seminarierna

	55/56	56/57	57/58	58/59	59/60	60/61	61/62	62/63	63/64	64/65	65/66	66/67	67/68	68/69	69/70	70/71	71/72	
Folkskolläroavdelning:																		
klass I ¹	19	12	10	9	10	13	16	13	14	14	13	11	10	8	(8)	(8)	(8)	(8)
» II ⁴	22	19	12	10	9	10	13	16	13	14	14	13	11	10	8	(8)	(8)	(8)
» III ⁴	26	22	19	12	10	9	10	13	16	13	14	14	13	11	10	8	(8)	(8)
» IV ⁴	26	26	22	19	12	10	9	10	13	16	13	14	14	13	11	10	8	(8)
klass I ²	24	19	20	4	2	2	3	5	12	10	10	10	9	7	6	5	(5)	(5)
» II ²	24	24	19	20	4	2	2	3	5	12	10	10	10	9	7	6	5	(5)
Summa klassavdelningar	141	122	102	74	47	46	53	60	73	79	74	72	67	58	(50)	(45)	(42)	(42)
Summa avgångsavdelningar	50	50	41	39	16	12	11	13	18	28	23	24	24	22	18	16	13	13
Småskolläroavdelning:																		
klass I ³	1	1	43	36	29	39	39	18	19	12	13	8	10	7	11	(11)	(11)	(11)
» II ³	1	1	1	43	36	29	39	39	18	19	12	13	8	10	7	11	(11)	(11)
» III ³	1	1	1	1	43	36	29	39	39	18	19	12	13	8	10	7	11	(11)
klass I ³	22	22	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	(2)
» II ²	22	22	22	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	(2)
Summa klassavdelningar	47	47	68	83	112	108	111	100	80	53	48	37	35	29	32	33	37	37
Summa avgångsavdelningar	23	23	23	2	45	38	31	41	41	20	21	14	15	10	12	9	13	13
Folk- och småskolläroavdelning sammanlagt:																		
Summa klassavdelningar	188	169	170	157	159	154	164	160	153	132	122	109	102	87	(82)	(78)	(79)	(79)
Summa avgångsavdelningar	73	73	64	41	61	50	42	54	59	48	44	38	39	32	30	25	26	26

Anm. 1. Kursiva siffror anger läsåret 1955/56 befintliga avdelningar.

Anm. 2. Den 2-åriga småskolläroavdelningen är fr. o. m. läsåret 1957/58 avsedd enbart för studenter.

I utredning och förslag den 10 november 1931 angående den framtida organisationen av folkskolläro- och småskolläro- och småskolläro- och småskolläro- och småskolläro- utbildningen i riket framhöll skolöverstyrelsen (se prop. 1931:143 sid. 201), att det vid alla tidigare beräkningar förutsatts en proportion av 3:2 mellan manliga och kvinnliga lärare. Då emellertid antalet manliga lärare nedgått till 56,4 % år 1929 och avgången bland de kvinnliga lärarna beräknades vara större procentuellt sett än bland de manliga, föreslog överstyrelsen för framtiden proportionen 11:9 i fråga om elevintagningen vid folkskoleseminarierna, d. v. s. 55 % manliga och 45 % kvinnliga elever. Departementschefen anslöt sig i princip till detta förslag, och riksdagen beslöt i enlighet därmed.

1932 års seminarieakkunniga (SOU 1935:44 sid. 168) fann icke anledning föreslå någon annan proportion mellan antalet manliga och kvinnliga elever än den av statsmakterna sålunda beslutade proportionen 11:9. Genom riksdagens beslut 1936 om den nya seminarieorganisationen rubbades emellertid detta förhållande, då organisationen normalt skulle möjliggöra intagning av 8½ manliga och 7½ kvinnliga avdelningar, d. v. s. en proportion av 17:15 eller omkring 47 % kvinnliga elever. Detta påpekade skolöverstyrelsen i sina anslagsäskanden för budgetåret 1945/46 (se 1945 års statsverksproposition, bilaga åttonde huvudtiteln, sid. 328), samtidigt som överstyrelsen kunde påvisa, att de kvinnliga folkskolläro- och småskolläro- och småskolläro- och småskolläro- tjänsternas antal under de senare åren i själva verket minskat. Medan procenttalet för kvinnliga ordinarie folkskollärare vid slutet av vårterminen 1931 hade varit 42,4 hade det vid slutet av vårterminen 1944 nedgått till 39,2. Överstyrelsen föreslog därför för elevintagningen 1945 en proportion av ungefär 60:40, vilket också beslöts av riksdagen.

Även 1945 års seminarieakkunniga fann en proportion av omkring 60 % manliga och 40 % kvinnliga elever lämplig (se prop. 1946:242 sid. 14 f.), och departementschefen hade intet att erinra häremot (sid. 22). Riksdagen beslöt i enlighet härmed men förutsatte, att Kungl. Maj:t alltjämt skulle ha sin uppmärksamhet riktad på frågan om den lämpliga proportionen mellan manliga och kvinnliga elever vid seminarierna (riksdagens skrivelse 1946:366, sid. 3). På grund av den stora elevintagningen och särskilt med hänsyn till rekryteringen till studentlinjen har det emellertid under senare år icke varit möjligt att tillämpa proportionen 60:40. Under åren 1947/55 har vid intagningarna proportionen mellan manliga och kvinnliga elever sammanlagt på 4-årig linje och studentlinje enligt uppgift från skolöverstyrelsen varit (ungefär) 57:43, 51:49, 54:46, 55:45, 55:45, 55:45, 54:46, 52:48 och 50:50.

Frågan om proportionen mellan manliga och kvinnliga elever vid folkskoleseminarierna måste givetvis ses i samband med efterfrågan på manliga och kvinnliga lärare. Beträffande ordinarie folkskolläro- och småskolläro- och småskolläro- och småskolläro- tjänster har antalet kvinnliga innehavare minskat något sedan 1944, såsom framgår av uppgifterna i tab. 23, meddelade av skolöverstyrelsens statistiska kontor.

Tabell 23. Procent kvinnliga ordinarie folkskollärare vid slutet av vårterminen åren 1945/55. (Vakanta tjänster ej medräknade)

	1945	1946	1947	1948	1949	1950	1951	1952	1953	1954	1955
Landsbyggen	34,4	34,4	34,2	33,8	33,8	33,5	33,4	33,1	33,0	32,8	32,6
Städerna	50,2	49,7	49,2	48,9	48,7	48,5	48,2	48,2	48,5	48,6	48,8
Hela riket	39,0	38,9	38,7	38,5	38,5	38,4	38,3	38,4	38,6	38,7	38,7

När ordinarie folkskollärartjänst ledigförklaras enligt folkskolestadgan § 19 mom. 1 d), synes hinder icke föreligga, att tjänsten förklaras ledig för endast manlig respektive kvinnlig sökande. Så sker också i ganska stor utsträckning. Skolöverstyrelsen har för åren 1947/53 undersökt, i vilken omfattning ordinarie folkskollärartjänster i Post- och Inrikes Tidningar ledigkungsjorts med angivet förbehåll, och ställt materialet till utredningens förfogande. Resultatet av undersökningen framgår av tab. 24.

Tabell 24. Sammanställning av i Post- och Inrikes Tidningar åren 1947—53 ledigkungsjorda ordinarie folkskollärartjänster

a) Antal tjänster, fördelade på olika kategorier

	Distriktsöverlärare och överlärare			Förenade tjänster			Vid folkskola		
	För allmän ansökan	För manl.	För kvinnl.	För allmän ansökan	För manl.	För kvinnl.	För allmän ansökan	För manl.	För kvinnl.
1947	34	36	—	65	27 (5)		334	247 (4)	104
1948	46	33	—	12	3 (1)		355	378 (12)	122
1949	30	31	—	26	7 (2)		557	449 (11)	179 (1)
1950	43	18	—	95	49 (5)		511	415 (5)	172 (1)
1951	94	100 (1)	—	188	174 (25)	2	260	276 (4)	119 (1)
1952	45	56	—	144	137 (29)	2 (1)	471	348 (8)	153 (2)
1953	46	38	—	148	116 (19)	1	533	399 (7)	188

Anm.: Siffrorna inom parentes anger i bredvidstående siffror ingående antal tjänster med undervisning även i manlig respektive kvinnlig slöjd, utan att tjänsterna direkt ledigkungsjorts för manlig eller kvinnlig sökande. Dessa tjänster har således här räknats såsom avsedda för manliga respektive kvinnliga lärare.

b) Summa ledigkungsjorda tjänster

	För allm. ansökan		För manl. lärare		För kvinnl. lärare		Summa
	Antal	%	Antal	%	Antal	%	
1947	433	51,1	310	36,6	104	12,3	847
1948	413	43,5	414	43,6	122	12,9	949
1949	613	47,9	487	38,1	179	14,0	1 279
1950	649	49,8	482	37,0	172	13,2	1 303
1951	542	44,7	550	45,3	121	10,0	1 213
1952	660	48,7	541	39,9	155	11,4	1 356
1953	727	49,5	553	37,6	189	12,9	1 469

1951 års skolstyrelseutredning har i sitt betänkande Skolväsendets lokala och regionala ledning samt lärartillsättningen (SOU 1955: 31) för sin del hävdad (sid. 445 f.), att sedan kvinnor tillerkänts grundlagsenlig rätt att lika med män antagas till och befordras i statstjänst, denna regel i princip även bör vinna tillämpning inom det statsunderstödda skolväsendet. Utredningen anser dock, att speciella förhållanden vid en skola kan utgöra skäl för att en lärartjänst skall kunna förbehållas kvinnlig eller manlig sökande, och föreslår därför, att mellaninstans skall efter framställning av skolstyrelse på särskilda skäl kunna i fråga om tjänst inom det obligatoriska skolväsendet medge undantag från den allmänna regeln, att ledig tjänst skall stå öppen för såväl kvinnliga som manliga sökande.

Den ovan redovisade proportionen manliga och kvinnliga lärare i fråga om ordinarie folkskollärartjänster skulle kunna motivera, att den proportion 60:40 beträffande intagningen av manliga och kvinnliga elever vid folkskoleseminarierna, som riksdagen uttalade sig för 1946, fortfarande skulle få gälla. Det har också visat sig, att vidareutbildningen i större utsträckning användes av de manliga lärarna, varför även av denna anledning behovet av manliga lärare är större. Å andra sidan är det icke möjligt att nu förutse, hur skolstyrelseutredningens förslag, om det genomföres, skulle komma att inverka på proportionen mellan manliga och kvinnliga lärare och därmed på examinationsbehovet.

Ur principiell synpunkt kunde med fog hävdas, att samtliga elevplatser vid seminarierna borde stå öppna för såväl manliga som kvinnliga sökande och att de mest meriterade och lämpligaste borde vinna inträde oavsett kön. För närvarande är det emellertid inte möjligt att genomföra en sådan princip. Sedan gammalt är nämligen vissa folkskoleseminarier avsedda för enbart manliga och andra för enbart kvinnliga elever, medan några är samseminarier. För att alla seminarier skall kunna fungera som samseminarier, kräves omändringar i seminariebyggnaderna för att bl. a. kunna tillgodose undervisningen i gymnastik och slöjd för båda könen. Men även om möjligheter beredes samtliga seminarier att ta emot både manliga och kvinnliga elever, torde det vara nödvändigt att beräkna visst antal elever av de bägge könen, då det eljest kunde inträffa, att undervisningen i ovan nämnda ämnen i viss utsträckning skulle få bedrivas med ett mycket ringa antal elever, vilket bleve en kostsam anordning.

I avvaktan på ytterligare erfarenheter i förevarande spörsmål och med hänsyn till att vissa seminarier för närvarande kan ta emot endast manliga eller kvinnliga elever, vill utredningen förorda, att ungefär lika många manliga och kvinnliga elever tas in vid folkskoleseminarierna, varvid utredningen dock förutsätter, att hänsyn städse toges till den efterfrågan av manliga respektive kvinnliga lärare, som kan förefinnas. Samtidigt vill utredningen som sin mening uttala, att flertalet folkskoleseminarier bör erhålla sådana lokaltillgångar, att de kan ta emot såväl manliga som kvinnliga elever. Ut-

redningen har emellertid icke varit i tillfälle att undersöka, på vilket sätt och till vilka kostnader detta kan ske vid ifrågakommande seminarier, och anser, att det bör ankomma på skolöverstyrelsen och byggnadsstyrelsen att framlägga förslag i dessa hänseenden, allteftersom skäl för sådana anordningar kan uppkomma.

TREDJE KAPITLET

Seminariebehovet

1. Historik och nuvarande organisation

Folkskoleseminarierna

Från och med läsåret 1923/24 ända fram till år 1936 vidtogs i nästan oavbruten följd åtgärder för att begränsa folkskoleseminarieorganisationen. Förstnämnda läsår fanns femton seminarier med sammanlagt 31 examinationsavdelningar med normalt 30 elever per avdelning. Examinationskapaciteten var alltså högst 930 elever årligen.

Vid 1936 års riksdag framlade Kungl. Maj:t ett förslag till en allmän omorganisation av folkskoleseminarierna (prop. nr 100). Detta förslag grundade sig huvudsakligen på 1932 års seminariesakkunnigas betänkande. Enligt riksdagens beslut (skrivelse nr 347) skulle seminariernas antal vara tio. Hur organisationen såg ut framgår av tab. 25.

Tabell 25. *Folkskoleseminarierna enligt 1936 års organisation*

		4-årig linje	2-årig linje
Falun	kvinnligt.....	1	1 ¹
Göteborg	samsem.....	1	1
Kalmar	kvinnligt.....	1	—
Karlstad	manligt.....	1	—
Linköping	manligt.....	1	1
Luleå	samsem.....	1	—
Lund	samsem.....	1	1
Stockholm	kvinnligt.....	1	—
Umeå	samsem.....	1	1
Uppsala	manligt.....	1	1
Summa		10	6

¹ Särskild kurs för utbildning av småskollärarinnor till folkskollärare.

Denna organisation kunde alltså årligen ta emot sammanlagt 16 avdelningar. Med 24 elever i varje klass innebar detta en årlig examination av 384 lärare. 1936 blev vidare studentlinjen för första gången fast inordnad i seminarieorganisationen, och antalet studentavdelningar utökades.

Frånsett att den särskilda kursen för småskollärarinnor i Falun från 1944 provisoriskt utbyttes mot en studentlinje, kvarstod 1936 års seminarieorga-

nisation i stort sett till läsåret 1946/47. Rent formellt är emellertid 1936 års organisation fortfarande normalorganisation. De 1936 fastställda tio seminarierna betecknas nämligen som permanenta och de senare tillkomna som provisoriska.

Såsom nämnts i föregående kapitel blev folkskoleväsendet vid krislägets inträde i början på 1940-talet föremål för särskilda rationaliserings- och besparingsåtgärder. Intagningen av seminarieelever inskränktes för läsåret 1940/41 till 2 avdelningar på fyraårig linje, och följande läsår intogs elever endast vid ett seminarium. Läsåret 1942/43 åter intogs sammanlagt 6 klassavdelningar och året därpå 10.

För att motverka den lärarbrist som uppstod i mitten på 1940-talet intogs läsåret 1944/45 18 avdelningar d. v. s. 2 mer än 1936 års organisation normalt var avpassad för, och följande läsår sammanlagt 22 klassavdelningar.

Det stod emellertid 1945 klart, att folkskolläraryrket inte kunde tillgodoses inom ramen för den dåvarande seminarieorganisationen. 1945 års seminariesakkunniga föreslog som en första åtgärd för att häva den akuta bristen på lärare, att tillfälligt 14 avdelningar skulle intagas på studentlinjen vårterminen 1946. Genom att utnyttja somrarna skulle denna linje vara klar för examination redan i början på hösten 1947. Detta förslag bifölls även av 1945 års riksdag (skrivelse nr 601).

1945 års seminariesakkunniga föreslog vidare i sina år 1946 och 1947 avgivna betänkanden inrättandet av sammanlagt sex provisoriska seminarier, förlagda till Gävle, Hälsingborg, Stockholm (manligt), Göteborg (kvinnt), Härnösand och Kristianstad. 1946 års riksdag (prop. nr 242; skrivelse nr 366) beslöt inrättandet av de tre förstnämnda. I prop. 1947: 230 tillstyrkte departementschefen förslaget att upprätta seminarier i Göteborg, Härnösand och Kristianstad samt föreslog, att folkskoleseminarier skulle upprättas jämväl i Jönköping och Linköping, och vid frågans behandling i riksdagen framkom förslag om upprättandet av ett provisoriskt seminarium även i Växjö. Riksdagen biföll (skrivelse nr 326) dessa förslag, dock att det skulle ankomma på Kungl. Maj:t att pröva och avgöra, huruvida ett provisoriskt seminarium borde anordnas jämväl i Växjö. Genom riksdagsbesluten 1946 och 1947 hade alltså tillkommit sammanlagt nio provisoriska seminarier.

Slutligen må i detta sammanhang något nämnas angående antalet intagna elever i varje avdelning. Enligt § 33 i gällande stadga för folkskoleseminarierna får normalt i varje klass eller avdelning av klass icke intagas flera elever, än att hela antalet samtidigt undervisade uppgår till högst 24. Emellertid höjdes från och med läsåret 1945/46 antalet elever i seminarieklasserna från 24 till 28 samt från och med läsåret 1947/48 från 28 till 32. Här-efter har antalet elever per avdelning successivt minskats.

Av tab. 26 framgår antalet intagna avdelningar och högsta antalet elever i varje avdelning samt det högsta antal elever, som kunnat intagas under de senaste åren.

Tabell 26

Läsår	Ant. intagn. avd.		Summa intagna avdelningar	Högsta antal elever i varje avdelning		Högsta antal intagna elever
	4-åriga linjen	2-åriga linjen		4-åriga linjen	2-åriga linjen	
1950/51	26	23	49	30	32	1 516
1951/52	27	24	51	30	28	1 482
1952/53	26	24	50	30	32	1 548
1953/54	26	24	50	26	30	1 396
1954/55	22	24	46	24	(lägst 28) 30	1 248
1955/56	19	24	43	24	(lägst 28) 30	1 176
1956/57 ¹	12	19	31	24	(lägst 28) 26	782

¹ Departementschefens förslag i 1956 års statsverksproposition, bilaga åttonde huvudtiteln, sid. 436 f.

Enligt beslut av 1955 års riksdag (skrivelse nr 158) nedlägges det provisoriska folkskoleseminariet i Hälsingborg vid utgången av budgetåret 1955/56. Vidare skall enligt Kungl. Maj:ts beslut den 30 juni 1955 det provisoriska seminariet för manliga elever i Stockholm successivt avvecklas från och med budgetåret 1956/57, i samband med att seminariets lokaler övertages av den första lärarhögskolan. Sedan dessa två seminarier nedlagts, kommer folkskoleseminarieorganisationen att omfatta sjutton seminarier och får det utseende som framgår av tab. 27.

Tabell 27. Den nuvarande folkskoleseminarieorganisationen

		Antal linjer		Summa klassavdeln.
		4-åriga	2-åriga	
Falun	kvinnl.	1	2	8
Gävle	samsem. provisoriskt	2	—	8
Göteborg	kvinnl. »	1	2	8
Göteborg	manl.	1	1	6
Härnösand	samsem. provisoriskt	2	—	8
Jönköping	samsem. »	1	1	6
Kalmar	kvinnl.	1	1	6
Karlstad	manl.	2	1	10
Kristianstad	samsem. provisoriskt	2	—	8
Linköping	kvinnl. »	1	1	6
Linköping	manl.	2	1	10
Luleå	samsem.	2	1	10
Lund	samsem.	1	2	8
Stockholm	kvinnl.	1	2	8
Umeå	samsem.	2	1	10
Uppsala	manl.	1	2	8
Växjö	manl. provisoriskt	2	—	8
	Summa	25	18	136

För varje år bestämmer riksdagen, hur många klassavdelningar som skall intagas på de olika linjerna, varefter det ankommer på Kungl. Maj:t att närmare bestämma var intagningsavdelningarna skall förläggas.

I detta sammanhang bör anmärkas, att från och med höstterminen 1956 folkskollärare även kommer att utbildas vid lärarhögskolan i Stockholm. Såsom påpekats i föregående kapitel motsvarar lärarhögskolans examinationskapacitet ungefär fyra studentavdelningar vid folkskoleseminarierna.

Småskoleseminarierna

Intill läsåret 1933/34 upprätthölls småskoleseminarierna huvudsakligen av landstingen och vissa städer under kontroll av staten och med dess understöd. Förutom fyra statliga seminarier fanns 1931 sammanlagt nitton seminarier, nämligen aderton landstingsseminarier och Göteborgs stads seminarium.

1931 års riksdag (skrivelse nr 199) beslöt, att den utbildning av småskollärare, vilken dittills tillkommit landsting samt stad, som ej deltagit i landsting, skulle övertagas av staten. I samband härmed beslöts även, att varje klassavdelning vid seminarierna skulle ha högst 28 elever. Sedermera beslöt 1932 års riksdag (skrivelse nr 353), att småskoleseminarierna skulle vara till antalet åtta, därav fyra dubbelseminarier förlagda till Härnösand, Strängnäs, Skara och Landskrona samt fyra enkelseminarier förlagda till Haparanda, Lycksele, Falun och Linköping. Nominellt skulle alltså finnas 12 examinationsavdelningar om 28 elever per avdelning, vilket innebar en examinationskapacitet av högst 336 småskollärare.

Den av 1931 och 1932 års riksdagar beslutade omorganisationen av småskoleseminarierna trädde emellertid aldrig i full verksamhet. Under 1930-talet och början av 1940-talet var nämligen tillgången på utexaminerade småskollärarinnor avsevärt större än efterfrågan. Anledningen härtill var dels en tidigare överproduktion av småskollärare vid de många landstingsseminarierna, dels en vittgående indragning av tjänster för lärare med småskolekompetens.

I sitt år 1935 avgivna betänkande föreslog 1932 års seminarieakkunniga, att småskoleseminarieorganisationen skulle utformas efter en normal examination av 240 lärare per år. På grundval av seminariepropositionen vid 1936 års riksdag (nr 100; riksdagens skrivelse nr 347) beslöts den ändringen beträffande småskoleseminarierna, att seminarierna i Falun och Linköping skulle nedläggas för att från höstterminen 1938 ersättas med ett nyinrättat dubbelseminarium i Växjö. Sammanlagt skulle 10 examinationsavdelningar finnas, och elevnumerären i klassavdelningarna sänktes från 28 till 24, vilket allt innebar en intagningskapacitet av 240 elever.

Mot mitten av 1940-talet började förhållandet mellan tillgång och efterfrågan på lärare med småskolekompetens att utjämnas, och den sedan flera år rådande arbetslösheten inom småskollärarkåren avvecklades. Den år 1936 beslutade småskoleseminarieorganisationen visade sig även snart för liten för det ökade behovet av nyexamination. Med anledning härav beslöt 1943

års riksdag (skrivelse nr 8 s. 31), att de tre förutvarande enkelseminarierna i Härnösand, Växjö och Lycksele skulle utökas till dubbelseminarier. Läsåret 1944/45 intogs enligt riksdagens medgivande utöver 13 klassavdelningar i de befintliga småskoleseminarierna jämväl 8 klassavdelningar på vid vissa folkskoleseminarier tillfälligt upprättade småskollärlinjer. Vidare medgav Kungl. Maj:t, att elevantalet sistnämnda läsår finge höjas till 26 i varje klass.

Såsom nämnts i föregående kapitel anbefalldes Kungl. Maj:t i mars 1944 skolöverstyrelsen att verkställa utredning angående småskoleseminariernas lämpliga organisation. I sin utredning kom överstyrelsen till det resultatet, att de dåvarande småskoleseminariernas examinationskapacitet inte skulle förslå ens om deras resurser till fullo utnyttjades samt att provisoriska seminarier följaktligen måste inrättas. Vid sin anmälan av frågan under 1945 års åttonde huvudtitel föreslog departementschefen, att småskoleseminarierna i Skara, Strängnäs och Växjö skulle utvidgas på sådant sätt, att seminariet i Strängnäs kom att omfatta 3 och vardera seminariet i Skara och Växjö 4 parallella avdelningar av varje klass samt att provisoriska dubbelseminarier skulle upprättas i Falun, Norrköping och Stockholm. Detta förslag biträdades av riksdagen (skrivelse nr 201). Redan följande år utvidgades seminariet i Landskrona med två avdelningar samt seminariet i Härnösand och det provisoriska seminariet i Norrköping med vardera en avdelning av varje klass (riksdagens skrivelse nr 216). Det provisoriska småskoleseminariet i Norrköping har sedermera genom beslut av 1954 års riksdag (prop. nr 68; skrivelse nr 324) nedlagts vid utgången av budgetåret 1953/54.

Slutligen må nämnas, att under åren 1948/52 en linje för utbildning av småskollärare tillfälligt var förlagd till folkskoleseminariet för kvinnliga elever i Göteborg.

Småskoleseminarieorganisationen omfattar nu nio seminarier, av vilka två är provisoriska. Organisationens utseende framgår av tab. 28.

Tabell 28. Den nuvarande småskoleseminarieorganisationen

	Antal linjer och klass- avdelningar	Summa klass- avdelningar
Falun (provisoriskt)	2 × 2	4
Haparanda	1 × 3	3
Härnösand	3 × 2	6
Landskrona	4 × 2	8
Lycksele	2 × 2	4
Skara	4 × 2	8
Stockholm (provisoriskt)	2 × 2	4
Strängnäs	3 × 2	6
Växjö	4 × 2	8
Summa	25	51

Med 24 elever per avdelning kan denna organisation mottaga 600 elever i klass I. Emellertid har Kungl. Maj:t för åren 1953/55 medgivit och för år 1956 föreslagit intagning i seminariernas första klass av endast 23 klassavdelningar, varav 1 på 3-årig linje, med högst 24 elever per avdelning, vilket inneburit en intagning av sammanlagt högst 552 elever.

I 1955 års statsverksproposition föreslogs, att det provisoriska småskoleseminariet i Falun skulle nedläggas med utgången av budgetåret 1955/56. I anslutning till motioner ansåg emellertid statsutskottet (utlåtande nr 56), att frågan borde anstå till 1956 års riksdag, då ett ståndpunktstagande till spörsmålet borde kunna ske mot bakgrunden av resultatet av denna utrednings arbete. Däremot förordade utskottet, att någon elevintagning inte skulle ske vid seminariet hösten 1955. Utskottets förslag biträdades av riksdagen (skrivelse nr 158), och någon intagning har inte skett sistlidna hösttermin. I 1956 års statsverksproposition har därefter ånyo förslag framlagts, att småskoleseminariet i Falun skulle nedläggas med utgången av innevarande budgetår. Härvid framhåller departementschefen, att han delar statsutskottets uppfattning, att även framgent möjligheter till småskollärarytbildning bör erbjudas i Falun.

2. Utredningens förslag till seminarieorganisation

Seminarier för både folk- och småskollärarytbildning

Under förutsättning att småskollärarna successivt övertager undervisningen i tredje klassen i folkskolor av A-formen, kommer enligt utredningens beräkningar (tab. 20) examinationsbehovet av folkskollärare under första hälften av 1960-talet att nedgå till något mindre än tredjedelen av det nuvarande behovet. Samtidigt kommer examinationsbehovet av småskollärare att öka till bortåt det dubbla. Denna avsevärda utökning av småskollärarytbildningen samtidigt med en betydande nedskärning av folkskollärarytbildningen kommer otvivelaktigt att nödvändiggöra en omprövning av seminarieorganisationen som sådan.

Om den situation, som då uppstår, har departementschefen (prop. 1954: 209, sid. 47) förklarat, att man står »i valet mellan två handlingslinjer: antingen att upprätta nya småskoleseminarier och nedlägga ett antal folkskoleseminarier, eller att till folkskoleseminarierna förlägga den småskollärarytbildning, som de existerande småskoleseminarierna icke kan taga».

Av tab. 28 framgår, att den nuvarande småskoleseminarieorganisationen normalt endast kan utbilda 51 klassavdelningar. Under läsåren 1959/63 måste emellertid enligt tab. 22 seminarierna utbilda mellan 112 och 100 klassavdelningar blivande småskollärare. Detta innebär, att den nuvarande småskoleseminarieorganisationens kapacitet om fem år inte skulle förslå

mer än till knappt hälften av behovet. Den nuvarande folkskoleseminarieorganisationen däremot har enligt tab. 27 en normal kapacitet av 136 klassavdelningar men kommer under nämnda läsår troligen inte att behöva utnyttjas mer än för mellan 46 och 60 klassavdelningar. Det kommer således att vid folkskoleseminarierna finnas gott om plats för den småskollärarytbildning, som inte kan förläggas till småskoleseminarierna.

Vid sina överväganden har seminarieutredningen tveklöst anslutit sig till departementschefens andra alternativ, d. v. s. att småskollärarytbildningen i erforderlig utsträckning förläggas till folkskoleseminarierna. Utredningen vill dock gå ett steg vidare och permanent förlägga all utbildning av folk- och småskollärare till samma lärarutbildningsanstalter och inte som skett vid ett par tillfällen endast »inackordera» småskollärarytbildningen vid vissa folkskoleseminarier. Enligt vad utredningen inhämtat har de erfarenheter man hittills haft av småskollärarytbildning vid folkskoleseminarier varit goda. Det torde vara mycket lämpligt att nu genomföra denna reform, då under ett flertal år de allra flesta folkskoleseminarierna huvudsakligen måste användas för utbildning av småskollärare.

En sammanslagning av folk- och småskoleseminarierna till gemensamma lärarutbildningsanstalter kommer enligt utredningens bestämda uppfattning att övervägande medföra fördelar. Framförallt kommer en sådan reform att radikalt medverka till den seminarieorganisationens elasticitet, som måste eftersträvas inför de väntade fluktuationerna i seminariernas verksamhet.

Vid gemensamma utbildningsanstalter kan folkskollärlinjer kombineras med småskollärlinjer på det sätt som vid varje tidpunkt erfordras. För att undervisningen vid utbildningsanstalterna allt efter behovet skall kunna omställas från den ena utbildningen till den andra, måste dock förutsättas, att alla ämneslärare har samma kompetens. I avsnittet om lärarkompetensen har utredningen även kommit till den slutsatsen, att de ämneslärare, som skall handha utbildningen av småskollärare, måste ha lektorskompetens.

Ur organisatorisk synpunkt kommer det att ställa sig enklare med endast ett slag av utbildningsanstalter och en gemensam stadga för dessa. Vidare har det visat sig, att ett småskoleseminarium, som omfattar endast en treårig linje, är i minsta laget ur såväl organisatorisk som ekonomisk synpunkt.

Den småskollärarytbildning, som förläggas till folkskoleseminarierna, kommer att få tillgång till en mera omfattande samling av undervisningsmateriel och till bättre utrustade institutioner. En gemensam lärarutbildningsanstalt kan vidare bättre utnyttja hela sin övningsskola än folk- och småskoleseminarierna var för sig.

Beträffande ämneslärarna vid seminarierna kan dessa få ett vidgat arbetsfält och större omväxling i arbetet. Det vidgade arbetsfältet torde vidare medföra, att det pedagogiska utbytet mellan lärarna blir rikare. Ett sam-

manförande av undervisningen torde även medföra, att småskollärarytbildningen får en mera differentierad lärarkår med fler ämnesspecialister.

Förslaget att ombilda seminarierna till lärarutbildningsanstalter, som skall mottaga elever såväl för småskolläraryt- som folkskollärarytutbildning, överensstämmer med de riktlinjer för lärarutbildningens ordnande, som riksdagen godkänt 1950. Gemensamma utbildningsanstalter kan bland annat bidra till att öka kontakten mellan de olika lärargrupperna och sålunda redan under utbildningstiden motverka en stundom framträdande splittring mellan lärarkårerna.

I detta sammanhang vill utredningen något beröra frågan om manliga småskollärare. För närvarande finns i Sverige ingen möjlighet för män att bli småskollärare. I sitt principbetänkande har emellertid skolkommissionen tänkt sig, att alla lärarhögskolor borde stå öppna för både män och kvinnor. Sedan 1949 har kvinnor grundlagsenlig rätt att lika med män antagas till och befordras i statstjänst. Enligt utredningens uppfattning bör denna princip även kunna tillämpas, när det gäller manliga sökande till småskollärarytjänst. Att män skulle vara olämpligare än kvinnor att handha undervisningen på lågstadiet torde knappast kunna hävdas. Utredningen föreslår sålunda, att i princip även män skall äga tillträde till småskollärarytutbildning. Då antalet manliga sökande kan förväntas bli ganska ringa, torde de rent praktiska svårigheterna för seminarierna bli obetydliga. Lämpligen bör alla manliga elever av skolöverstyrelsen hänvisas till ett seminarium.

Beträffande frågan om vad den nya typen av läroanstalter skall kallas har under diskussionen om lärarhögskolan beteckningen »ofullständiga lärarhögskolor» använts. Utredningen finner emellertid denna beteckning olämplig. De namnförslag, som närmast har diskuterats, har varit lärarseminarium och folkskoleseminarium. För namnet lärarseminarium talar bland annat, att läroanstalterna skall utbilda klasslärare för både små- och folkskola. Om beteckningen lärarseminarium införes, skulle det i framtiden komma att finnas lärarutbildningsanstalter av två typer nämligen lärarhögskolor och lärarseminarier. Utredningen har emellertid funnit det lämpligast att bibehålla den gamla vedertagna termen folkskoleseminarium även när det gäller den nya typen av läroanstalter. Enligt folkskolestadgan § 1 innefattar folkskolan även småskolan. Det synes då naturligt att beteckna en utbildningsanstalt för både små- och folkskollärare som ett folkskoleseminarium.

I detta sammanhang vill utredningen slutligen påpeka, att utredningen har för avsikt att utarbeta förslag till en gemensam stadga för både folk- och småskollärarytutbildning. Detta förslag kan utredningen dock inte framlägga, förrän utredningen slutfört den översyn av stadga och undervisningsplan för folkskoleseminarierna, som pågår inom utredningen. För att emellertid visa, vilka ändringar i nuvarande stadga för småskoleseminarierna som skulle erfordras vid ett genomförande av det förslag till småskolläraryt-

utbildning, som utredningen framlägger i detta betänkande, har utredningen utarbetat ett förslag till ändringar i denna stadga (*bilaga 2*). Till ändringsförslaget har även fogats en kortfattad specialmotivering (*bilaga 3*).

Seminarieorganisationens storlek

Innevarande läsår undervisas vid seminarierna sammanlagt 188 klassavdelningar. Enligt utredningens beräkningar (tab. 22) kommer emellertid seminarieorganisationen läsåret 1970/71 troligen endast att omfatta omkring 80 klassavdelningar. Det är således ingen lätt uppgift att planera en seminarieorganisation för de närmaste femton åren. Inskränktes uppgiften till de tio närmaste åren, torde däremot problemet bli något lättare att lösa, men då antalet klassavdelningar läsåret 1964/65 nedgår synnerligen starkt, har utredningen inte ansett sig nu kunna framlägga organisationsplan för seminarierna för längre tid än t. o. m. läsåret 1963/64. Redan nästa läsår beräknas antalet klassavdelningar nedgå till 169. Utredningen har emellertid funnit det lämpligt att utgå från det beräknade antalet klassavdelningar läsåret 1959/60, vilket är läsåret närmast efter det samtliga de elever, som höstterminen 1955 intogs på folkskoleseminariernas fyraåriga linjer, avslutat sin utbildning. Detta erfordras med hänsyn till att dessa elever bör fullfölja sin utbildning vid det seminarium, som de intagits vid, varför ett eventuellt beslut om nedskärning av seminarieorganisationen inte kan verkställas omedelbart. Sker intagning på den nya treåriga småskollärlinjen första gången hösten 1957 såsom utredningen föreslagit, kommer denna utbildning även att vara i full verksamhet läsåret 1959/60. Nämnda läsår beräknas antalet klassavdelningar vara 159. Antalet avdelningar beräknas sjunka till 153 läsåret 1963/64. Någon jämn minskning är däremot inte att förutse, utan under något är i början av 1960-talet kommer troligen antalet klassavdelningar att stiga till något över 160, enligt tab. 22 164 avdelningar. Utredningen vill här än en gång betona, hur osäkra prognoser på detta område nödvändigtvis måste vara på längre sikt än några få år. Hade beräkningarna varit fullt pålitliga, hade uppgiften gällt att avpassa seminarieorganisationen för högst något över 160 klassavdelningar och lägst något över 150 avdelningar. Av försiktighetsskäl bör emellertid seminarieorganisationen inte alltför drastiskt nedskäras på en gång. Med hänsyn till prognosernas osäkerhet har utredningen därför kommit till den slutsatsen, att organisationen under de närmaste åren — i varje fall t. o. m. läsåret 1963/64 — bör anpassas för ungefär 160 klassavdelningar. Såsom påpekats i föregående kapitel räknar utredningen härvid med 24 elever per klassavdelning. En seminarieorganisation av denna storlek torde få den elasticitet, som är nödvändig för att examinationen av klasslärare snabbt skall kunna anpassas efter växlande behov och förhållanden.

I detta sammanhang vill utredningen erinra om, att en del seminariers lokalresurser är hårt ansträngda även vid »normalt» antal klassavdelningar.

Det i tab. 27 och 28 angivna antalet klassavdelningar fastställdes nämligen i slutet på 1940-talet, då det gällde att examinera största möjliga antal lärare. Utredningen anser därför, att man vid planeringen av den framtida seminarieorganisationen inte bör utgå från att denna alltid skall vara 100-procentigt belagd. I regel bör inte fler klassavdelningar intagas vid respektive seminarium än som är förenligt med en god organisation av undervisningen. När nu belastningen på seminarierna avsevärt lättat och en betydande nedskärning av hela organisationen måste företagas, bör därför berättigade krav på bättre lokalresurser på ett naturligt sätt kunna tillfredsställas.

Såsom nyss nämnts kan folkskoleseminarierna nu normalt mottaga 136 klassavdelningar och småskoleseminarierna 51 avdelningar. Seminarierna är alltså beräknade för sammanlagt 187 klassavdelningar. Om seminarieorganisationen för den närmaste framtiden skall anpassas för ungefär 160 avdelningar, innebär detta, att omkring 25 avdelningar måste indragas.

En nedskärning av seminarieorganisationen kan antingen ske på det sättet, att en eller annan avdelning indrages vid ett flertal seminarier och att minskningen sålunda sprides på hela organisationen eller också att ett fåtal hela seminarier nedlägges. Enligt det första alternativet skulle de kvarvarande avdelningarna vid seminarierna bland annat kunna få bättre lokalresurser till sitt förfogande, och även på denna väg skulle således belastningen kunna minskas på de mest ansträngda seminarierna. Utredningen har emellertid stannat för det andra alternativet, d. v. s. att nedlägga ett fåtal hela seminarier. Framför allt ekonomiska skäl talar för att lärarutbildningen koncentreras till ett färre antal seminarier, men även ur organisatorisk synpunkt ställer sig detta alternativ fördelaktigare.

Vid sina överväganden angående vilka seminarier som skall nedläggas, har utredningen utgått från att samtliga kvarvarande seminarier skall kunna utbilda såväl små- som folkskollärare. Med hänsyn härtill bör således i första hand de seminarier bibehållas, som bäst lämpar sig härför. Utan tvekan är detta folkskoleseminarierna. Vid dessa finnes redan ämneslärare med lektorskompetens. Vidare torde det stora flertalet folkskoleseminarier ha bättre lokalresurser än småskoleseminarierna, och även i övrigt torde de vara bättre försedda med undervisningsmateriel. Bland annat torde de naturvetenskapliga institutionerna genomgående vara bättre utrustade.

Ett folkskoleseminarium av den nya typen måste emellertid kunna ta emot både manliga och kvinnliga elever. Av de nuvarande folkskoleseminarierna är några samseminarier, d. v. s. avsedda för både manliga och kvinnliga elever, medan andra är avsedda för antingen manliga eller kvinnliga elever. Då samtliga seminarier under de närmaste åren huvudsakligen måste utbilda småskollärare, torde dock i detta sammanhang endast de seminarier, som är avsedda för enbart manliga elever, utgöra något problem. Såväl samseminarierna som de kvinnliga seminarierna bör nämligen utan

vidare kunna ta emot elever för småskolläraryt utbildning. Vid vissa av de manliga seminarierna torde mindre om- eller tillbyggnader erfordras beträffande toaletter och omklädningsrum för gymnastik samt lokaler för kvinnlig slöjd. Sammanlagt torde det dock inte röra sig om några mera kostnadskrävande byggnadsarbeten.

Utredningen räknar sålunda med att samtliga folkskoleseminarier tills vidare bibehållas, alltså även de som hittills betecknats som provisoriska. Utredningen anser sig dock tvungen att göra ett undantag, nämligen för folkskoleseminariet för kvinnliga elever i Linköping. Detta seminarium tillkom genom riksdagsbeslut 1947 och tillhörde de s. k. provisoriska seminarierna, vilka var avsedda att nedläggas, när seminarieorganisationen åter kunde minskas. Folkskoleseminariet för kvinnliga elever i Linköping disponerar nu över en mindre nybyggnad samt en gymnastikbyggnad tillhörig det år 1927 utrymda gamla seminariet och en barackbyggnad. I gymnastikbyggnaden finnes även en kemisal samt en kombinerad tecknings- och biologisal. Såsom samlingsal användes ett närbeläget församlingshus, och dit förlägges även viss undervisning i sång och musik. Slutligen saknar seminariet egen övningsskola och är för detta ändamål helt hänvisat till stadens folkskolor. Även om seminariets huvudbyggnad får anses vara efter förhållandena väl lämpad för sitt ändamål, torde det av den här lämnade beskrivningen framgå, att seminariet arbetar under relativt improviserade förhållanden. Seminariet kan därför knappast tänkas bibehållas för framtiden.

Vad som emellertid i hög grad bidragit till att utredningen föreslår nedläggandet av seminariet för kvinnliga elever i Linköping är, att det därstädes även finnes ett av landets största seminarier, nämligen folkskoleseminariet för manliga elever. Utredningen räknar med att detta seminarium i framtiden skall mottaga såväl manliga som kvinnliga elever för folkskolläraryt utbildning liksom också blivande småskollärare. Möjligheter till lärarutbildning för kvinnliga elever kommer således även framgent att finnas i Linköping.

I detta sammanhang vill utredningen framhålla, att utredningen varit mycket tveksam, huruvida det provisoriska folkskoleseminariet i Jönköping skall bibehållas. Seminariets lokaler måste nämligen betecknas som otillfredsställande, även om utrustningen, särskilt i fråga om de naturvetenskapliga institutionerna, får anses vara av god beskaffenhet. För närvarande är seminariet inrymt i ett äldre bostadshus av trä i två våningar med delvis inredd vind och källarvåning. Byggnaden tillhör Jönköpings stad och hyres av staten. I en intilliggande byggnad disponeras en undervisningssal och en samlingsal, vilken även användes som skrivsal, och undervisningen i gymnastik bedrivs i två friliggande gymnastiksal. Såsom övningsskola disponeras en av stadens folkskolor, vilken nyligen helt renoverats.

För utredningen har emellertid en annan synpunkt varit avgörande. I dagens situation torde det ställa sig betydligt enklare att bibehålla ett semi-

narium med en lektorskompetent ämneslärarkår än att rekrytera lektorer till ett till folkskoleseminarium ombildat småskoleseminarium. Därtill kommer, att ett folkskoleseminarium lättare kan utbilda folkskollärare med hänsyn till de naturvetenskapliga institutionerna. Med anledning härav har utredningen stannat för att föreslå, att folkskoleseminariet i Jönköping tills vidare upprätthålles.

De sexton folkskoleseminarier, som enligt utredningens förslag bör bibehållas, kan normalt mottaga 130 klassavdelningar. Då emellertid, såsom ovan nämnts, utredningen för de närmaste åren räknar med en seminarieorganisation, som är avpassad för ungefär 160 avdelningar, måste således undervisningen av ungefär 30 avdelningar förläggas till de nuvarande småskoleseminarierna. Dessa seminarier är nu beräknade för sammanlagt 51 avdelningar. Detta innebär, att omkring 21 avdelningar kommer att bli obehövliga vid småskoleseminarierna och måste indragas.

Det kan synas opåkallat att, då den befintliga småskoleseminarieorganisationen inte blir tillräcklig för examinationsbehovet, ifrågasätta nedläggning av något småskoleseminarium. Såsom ovan nämnts, finner emellertid utredningen flertalet småskoleseminarier mindre lämpliga att ombildas till den nya typen av seminarier än de nuvarande folkskoleseminarierna. Vidare blir det, såsom likaledes ovan framhållits, god plats vid folkskoleseminarierna för förläggning dit av småskollärarytbildning. Vid den nedskärning av seminarieorganisationen, som blir nödvändig under den närmaste framtiden, bör alltså enligt utredningens bestämda uppfattning i första hand ett antal småskoleseminarier nedläggas.

Vid sina överväganden angående vilka småskoleseminarier som skall nedläggas, har utredningen utgått från att endast de seminarier, som lämpligen kan ombildas till folkskoleseminarier, bör bibehållas för framtiden. Ett folkskoleseminarium bör kunna rymma åtminstone en 4-årig folkskollärlinje och en 3-årig småskollärlinje eller sammanlagt sju avdelningar. Vidare bör av både pedagogiska och ekonomiska skäl ett seminarium inte vara alltför litet. Ur dessa synpunkter måste småskoleseminarierna i Falun, Haparanda, Lycksele och Stockholm anses ha för liten kapacitet för att upprätthållas såsom folkskoleseminarier. Beträffande seminarier i Haparanda och Lycksele torde det vidare bli mycket svårt att inom överskådlig framtid få lektorskompetenta lärare.

Småskoleseminariet i Haparanda har alltifrån sin tillkomst för 80 år sedan haft som en av sina uppgifter att utbilda lärarinnor vid skolor med finsktalande barn. För eleverna vid seminariet finnes även möjlighet att delta i frivillig undervisning i finska. Deltagandet i denna undervisning har dock varit ringa. Sålunda deltog läsåret 1952/53 endast 11 av sammanlagt 95 elever, läsåret 1953/54 18 av 68 och läsåret 1954/55 16 av 74 elever. Enligt vad utredningen inhämtat får seminariets övningsskola endast ytterst sällan mottaga barn, som är rent finskspråkiga. Däremot är för närvarande omkring tre fjärdedelar av övningsskolans barn tvåspråkiga. All undervis-

ning sker dock numera på svenska. Enbart seminariets speciella uppgift att utbilda lärare för skolor med finsktalande barn synes sålunda knappast längre kunna motivera, att möjligheter till småskolläraryt utbildning bibehålles i Haparanda. Då det vidare av nyss anförda skäl ställer sig mindre lämpligt att omvandla seminariet till folkskoleseminarium, har utredningen varit mycket tveksam, huruvida seminariet skall upprätthållas i framtiden. Med hänsyn till de i de nordligaste gränstrakterna rådande särskilda förhållandena anser sig utredningen emellertid inte nu kunna föreslå, att seminariet i Haparanda nedlägges. Utredningen vill i stället föreslå, att seminariet tills vidare upprätthålles för utbildning av enbart småskollärare.

Såsom ovan påpekats, har småskoleseminariet i Lycksele för liten kapacitet för att ombildas till folkskoleseminarium. Vidare kommer med all säkerhet ett folkskoleseminarium på denna ort att få stora svårigheter att anskaffa kompetenta lärare. Seminariet i Lycksele har haft till särskild uppgift att förse lappmarksförsamlingarna i Västerbottens län med lärarkrafter, utbildade med särskild hänsyn till tjänstgöring i mindre folkskolor. Emellertid är den mindre folkskolan en skolform, som är på väg att dö ut. Enligt vad utredningen inhämtat från skolöverstyrelsens statistiska kontor undervisades höstterminen 1955 endast omkring 1.000 barn i hela riket i mindre folkskolor. Av dessa barn fanns 383 i Västerbottens län. Vårterminen 1950 var motsvarande siffror 4.165 respektive 1.439. Sammanlagt finns innevarande läsår endast 30 mindre folkskolor i länet. Seminariets särskilda uppgift kan sålunda inte längre anföras som motiv för att bibehålla seminariet i Lycksele. Slutligen torde det ur rekryteringssynpunkt inte vara speciellt motiverat att upprätthålla seminariet. Sedan några år har endast hälften av eleverna haft sin hemort i Västerbottens län, och under de två senaste läsåren var detta fallet med endast något över tredjedelen av eleverna. Även om seminariet i Lycksele skulle nedläggas, kommer det i framtiden att finnas möjligheter för länets ungdom att utbilda sig till småskollärare vid folkskoleseminariet i Umeå. Utredningen anser sålunda, att det nu inte föreligger tillräckliga skäl att bibehålla småskoleseminariet i Lycksele, och föreslår därför, att seminariet nedlägges.

I och med att seminarierna omvandlas till den nya typen av folkskoleseminarier, kommer samtliga seminarier att utbilda såväl folk- som småskollärare. Även om man i en stad med både ett folkskoleseminarium och ett småskoleseminarium skulle nedlägga det ena seminariet, kommer sålunda samma utbildningsmöjligheter som förut att finnas kvar. Såsom ovan framhållits anser utredningen, att folkskoleseminarierna i första hand bör bibehållas. Med hänsyn till vad nu anförts föreslår utredningen, att i stad med ett seminarium av vardera slaget småskoleseminariet nedlägges. De städer det här gäller är Falun, Härnösand, Stockholm och Växjö.

I detta sammanhang vill utredningen påpeka, att det även i Göteborg finnes två seminarier. Då det emellertid här rör sig om två folkskoleseminarier, torde det vara fullt motiverat att båda bibehålles. Härtill kommer att

det ena seminariet kan tänkas inom en inte alltför avlägsen framtid komma att omvandlas till lärarhögskola.

Småskoleseminariet i Stockholm tillkom genom riksdagsbeslut 1945 och betecknades redan från början såsom provisoriskt. Seminariet är inrymt i en byggnad, som förut hyst högre lärarinneseminariet och därefter någon tid statens normalskola. Lokalerna får anses vara otillfredsställande. Såsom ovan påpekats är seminariets kapacitet för liten för ett folkskoleseminarium.

Nedlägges förutom småskoleseminariet i Falun även småskoleseminarierna i Lycksele, Härnösand, Stockholm och Växjö, skulle detta innebära, att seminarieorganisationen minskas med 26 klassavdelningar. Såsom ovan framhållits kommer emellertid enligt utredningens beräkningar endast omkring 21 avdelningar att bli obehövligen vid de nuvarande småskoleseminarierna. Något av sistnämnda småskoleseminarier måste sålunda tills vidare bibehållas.

Vid sina överväganden, vilket av seminarierna som skall bibehållas, har utredningen funnit att småskoleseminarierna i Härnösand och Växjö är de enda som lämpligen kan omvandlas till folkskoleseminarier. Båda seminarierna har goda lokaler. Seminariet i Växjö har den största kapaciteten med normalt 8 klassavdelningar medan Härnösand har 6 avdelningar. Bibehålles småskoleseminariet i Växjö och nedlägges småskoleseminariet i Härnösand, skulle det enligt utredningens förslag finnas inte mindre än fyra folkskoleseminarier av den nya typen i Småland, medan det däremot i hela Norrland endast skulle finnas fem. Bibehålles däremot småskoleseminariet i Härnösand och nedlägges småskoleseminariet i Växjö, skulle Norrland få sex seminarier och Småland tre. Med anledning härav har utredningen stannat för att föreslå, att småskoleseminariet i Härnösand bibehålles och att småskoleseminariet i Växjö nedlägges.

I detta sammanhang vill utredningen påpeka, att utredningen allvarligt övervägt att föreslå nedläggandet av folkskoleseminariet i Växjö. Härvid skulle i stället småskoleseminariet omvandlas till folkskoleseminarium. Folkskoleseminariets lokaler tillhör nämligen Växjö stad, medan däremot småskoleseminariets tomt och byggnader tillhör staten. Ur statsekonomisk synpunkt är det givetvis betydligt förmånligare att utnyttja de lokaler, som staten redan äger. Emellertid kan enligt utredningens uppfattning folkskoleseminariets byggnad bereda lämpligare lokaler åt ett folkskoleseminarium. Utredningen har därför ansett sig böra föreslå, att i första hand folkskoleseminariet bibehålles.

Vid sammanträffande med representanter för Växjö stad har staden visat stort intresse för att byta till sig småskoleseminariets byggnader jämte erforderlig tomtmark mot att staten erhöll folkskoleseminariets byggnad med erforderlig tomtmark. Utredningen utgår ifrån, att Växjö stad vid ett sådant utbyte tillhandahåller ny gymnastikbyggnad och utökade lokaler för övningsskolans behov.

Såsom nyss framhållits måste utbildningen av omkring 30 klassavdelningar förläggas till de nuvarande småskoleseminarierna. Bibehålles även småskoleseminariet i Härnösand, innebär detta, att denna del av seminarieorganisationen kan taga emot 31 klassavdelningar.

De tjugoen seminarier, som enligt utredningens förslag bör bibehållas, kommer alltså sammanlagt att omfatta 161 klassavdelningar. Emellertid måste enligt utredningens beräkningar under något läsår i början av 1960-talet troligen plats beredas för ett något högre antal avdelningar, enligt tab. 22 164. Den marginal, som kan bli erforderlig, torde säkerligen kunna åstadkommas genom att några seminarier övergår till s. k. ämnesrumssystem, d. v. s. att varje klassavdelning inte har ett eget klassrum utan i stället använder speciallokaler för de olika ämnena. Enligt en av utredningen gjord undersökning använder innevarande läsår icke mindre än 11 av samtliga seminarier systemet med ämnesrum i en eller annan form och synes på detta sätt kunna bättre disponera sina lokaler.

Utredningens här framlagda förslag innebär, att seminarierna t. o. m. läsåret 1963/64 skall organiseras på sätt framgår av tab. 29. Till jämförelse har även den nuvarande organisationen angivits.

Tabell 29. Seminarieorganisationen t. o. m. läsåret 1963/64

Seminarium	Nuvarande organisation	Antal klassavdelningar	Utredningens förslag till organisation t. o. m. läsåret 1963/64	Antal klassavdelningar
Falun.....	Folkskoleseminarium	8	Folkskoleseminarium	8
Gävle.....	»	8	»	8
Göteborg (kv) ...	»	8	»	8
Göteborg (m)....	»	6	»	6
Härnösand.....	»	8	»	8
Jönköping.....	»	6	»	6
Kalmar.....	»	6	»	6
Karlstad.....	»	10	»	10
Kristianstad.....	»	8	»	8
Linköping (kv)...	»	6	Nedlägges	—
Linköping (m)...	»	10	Folkskoleseminarium	10
Luleå.....	»	10	»	10
Lund.....	»	8	»	8
Stockholm (kv) ..	»	8	»	8
Umeå.....	»	10	»	10
Uppsala.....	»	8	»	8
Växjö.....	»	8	»	8
Falun.....	Småskoleseminarium	4	Nedlägges	—
Haparanda.....	»	3	Folkskoleseminarium (enbart småskolläro- utbildning)	3
Härnösand.....	»	6	Folkskoleseminarium	6
Landskrona.....	»	8	»	8
Lycksele.....	»	4	Nedlägges	—
Skara.....	»	8	Folkskoleseminarium	8
Stockholm.....	»	4	Nedlägges	—
Strängnäs.....	»	6	Folkskoleseminarium	6
Växjö.....	»	8	Nedlägges	—
	Summa	187	Summa	161

Hur de olika seminarierna närmare skall organiseras, bör liksom hittills för varje läsår bestämmas av Kungl. Maj:t efter förslag av skolöverstyrelsen. Antalet klassavdelningar vid de olika seminarierna har utredningen beräknat efter den nuvarande organisationen.

Omvandlingen till den nya typen av folkskoleseminarier kommer, såsom ovan påpekats, att ställa sig betydligt svårare vid småskoleseminarierna än vid folkskoleseminarierna. Emellertid måste seminarierna under många år framåt huvudsakligen utbilda småskollärare. Under övergångstiden bör därför lämpligen endast småskollärlinjer förläggas till de förutvarande småskoleseminarierna. Enligt av utredningen utförda beräkningar torde dessa seminarier inte behöva anlitas för utbildning av folkskollärare förrän fram mot mitten av 1960-talet. Småskoleseminarierna kommer således att få god tid på sig att omvandlas till folkskoleseminarier.

Såsom inledningsvis påpekats har utredningen inskränkt sig till att framlägga ett organisationsförslag för tiden t. o. m. läsåret 1963/64. Med hänsyn till prognosernas osäkerhet även för så relativt kort tid anser utredningen det inte motiverat att nu föreslå, hur stor seminarieorganisationen bör vara under tiden därefter. Erfarenheten har även visat, att en period av tio år är i längsta laget vid planering för seminarierna. Sålunda måste 1936 års organisation avsevärt utökas omkring 1945, liksom den då beslutade organisationen nu visat sig mogen för nedskärningar. Så mycket torde emellertid kunna sägas, att det vid mitten av 1960-talet antagligen kommer att bli aktuellt att i betydande utsträckning nedskära seminarieorganisationen.

Slutligen vill utredningen påpeka, att upprättandet av ytterligare lärarhögskolor kan komma att avsevärt påverka utredningens förslag. Emellertid kan enligt direktiven för utredningen frågan om överförande av lärarutbildningen till lärarhögskolor lämnas åsido. Vidare faller det utanför utredningsuppdraget att föreslå upprättandet av ytterligare lärarhögskolor. Med anledning härav anser sig utredningen inte behöva gå närmare in på nämnda problem.

FJÄRDE KAPITLET

Kostnadsberäkningar

Om ett folkskoleseminarium och fyra småskoleseminarier nedlägges, medför detta givetvis betydande årliga besparingar. Emellertid kommer den av utredningen föreslagna förstärkningen av småskolläroverutbildningen att medföra vissa kostnadsökningar vid de förutvarande småskoleseminarierna.

För att erhålla fullt jämförbara siffror har utredningen vid sina beräkningar genomgående utgått från siffror för budgetåret 1955/56. Vidare räknas inte med de nya lönerna från den 1 januari 1956.

Utredningen har inte ansett sig böra göra någon detaljerad kostnadsberäkning, utan en sådan beräkning bör liksom hittills årligen ankomma på skolöverstyrelsen.

Budgetåret 1955/56 beräknas totalkostnaden för samtliga folkskoleseminarier till 16 650 000 (avlöningar) + 1 373 900 (omkostnader) + 375 000 (materiel, böcker m. m.) + 400 000 (utrustning) = 18 798 900 eller i runt tal 18,8 mkr.

Innevarande budgetår finnes 19 folkskoleseminarier (inklusive Hälsingborg) med sammanlagt 141 klassavdelningar. Den årliga driftskostnaden för en klassavdelning kan alltså uppskattas till $\frac{18,8}{141}$ mkr. Nedlägges folkskoleseminariet för kvinnliga elever i Linköping med 6 klassavdelningar torde således besparingen kunna uppskattas till $\frac{6 \times 18,8}{141} = 0,8$ mkr.

Totalkostnaden för småskoleseminarierna har innevarande budgetår beräknats till 4 139 000 (avlöningar) + 457 900 (omkostnader) + 83 000 (materiel, böcker m. m.) + 65 000 (utrustning) = 4 744 900 eller i runt tal 4,75 mkr.

Antalet småskoleseminarier är innevarande budgetår 9 (inklusive Falun) med sammanlagt 47 klassavdelningar. Då småskoleseminarierna i Falun, Lycksele, Stockholm och Växjö nedlägges, innebär detta, att 20 avdelningar försvinner. Besparingen kan således uppskattas till $\frac{20 \times 4,75}{47} = 2,02$ mkr.

Årliga besparingen genom nedläggande av de fem ovannämnda seminarier torde kunna uppskattas till $0,8 + 2,02 = 2,82$ eller i runt tal 2,8 mkr.

Enligt utredningens förslag skall samtliga kvarvarande seminarier omvandlas till den typen av folkskoleseminarier, avsedda att utbilda både folk- och småskollärare. Härvid räknar utredningen med att den småskol-

lärarutbildning, som förlägges till de förutvarande folkskoleseminarierna, inte skall medföra några ökade årliga kostnader. Vid dessa finnes nämligen bl. a. redan en lektorskompetent ämneslärarkår.

De ökade kostnaderna enligt den nya organisationen för de 31 klassavdelningarna vid de förutvarande småskoleseminarierna kan uppskattas till

$$31 \left(\frac{18,8}{141} - \frac{4,75}{47} \right) = 0,992 \text{ eller i runt tal } 1 \text{ mkr.}$$

Besparingen skulle alltså i detta fall kunna uppskattas till $2,8 - 1 = 1,8$ mkr.

Utredningen räknar emellertid inte med någon folkskollärarutbildning vid de förutvarande småskoleseminarierna förrän fram mot mitten av 1960-talet. För tiden dessförinnan räknar utredningen därför endast med de ökade kostnader, som föranledes av utredningens förslag till treårig småskollärarutbildning. För de fem förutvarande småskoleseminarierna kan dessa kostnader beräknas på följande sätt.

Rektorerna placeras i samma lönegrad som de nuvarande rektorerna vid folkskoleseminarierna. Av rektorerna vid de fem seminarierna är nu 4 placerade i lönegraden Cb 13 och 1 i Cb 11. Vid beräkningarna antages en genomsnittlig placering i ortsgrupp 3. Kostnaderna för den höjda lönegradplaceringen kan då uppskattas till $4 (29\,976 - 29\,148) + (29\,976 - 27\,504) = 5\,784$ kronor.

De 27 ordinarie seminarieadjunktstjänsterna i lönegraden Ca 29 vid de fem seminarierna omvandlas till 27 ordinarie lektorstjänster. Vidare omvandlas förslagsvis 5 av de nu sammanlagt 7 extra ordinarie seminarieadjunktstjänsterna i lönegraden Ce 29 till ordinarie lektorstjänster. Vid beräkningarna antages samma lönegradsplacering som för ordinarie lektorer vid de nuvarande folkskoleseminarierna, Ca 33, samt en genomsnittlig placering i 33 löneklassen och ortsgrupp 3. Kostnaden för den höjda ämneslärarkompetensen skulle således kunna uppskattas till $32 (24\,180 - 20\,424) = 120\,192$ kronor.

Under en övergångstid torde emellertid åtskilliga ämneslärartjänster vara besatta med seminarieadjunkter på övergångsstat. I den mån så sker blir givetvis kostnaderna mindre.

I detta sammanhang vill utredningen påpeka, att undervisningen i engelska inte beräknas medföra någon nämnvärd extra kostnad. Vidare beräknas undervisningen i hemkunskap inte heller draga några nämnvärda extra kostnader genom att undervisningen i hushållsgöromål inskränkes till en kompletteringskurs för elever, som inte tidigare genomgått kurs i ämnet.

Enligt utredningen bör för varje 3-årig småskollärlinje beräknas 6 övningsskoleklasser. Detta innebär, att ytterligare 29 övningsskollärare kommer att behövas vid de fem förutvarande småskoleseminarierna (1 i Haparanda, 5 i Härnösand, 9 i Landskrona, 9 i Skara och 5 i Strängnäs, jfr tab. 12). Beräknas lönerna genomsnittligt efter 25 löneklassen och Orts-

grupp 3 kan kostnaden för 29 övningsskollärare uppskattas till $29 \times 16\,428 = 476\,412$ kronor.

Härifrån bör emellertid dragas statsbidraget till avlönande av 29 folkskollärare. I detta sammanhang bortses från att övningsskolans klasser torde vara något mindre än klasser i det kommunala skolväsendet och att således samma antal barn kräver fler övningsskollärare än folkskollärare. Antages även här en placering i ortsgrupp 3 och beräknas folkskollärlönerna efter 21 löneklassen kan statsbidraget för 29 folkskollärare uppskattas till $29 \times 13\,092 - 29 \times 1\,600 = 333\,268$.

Merkostnaden för statsverket för 29 övningsskollärare skulle alltså kunna uppskattas till $476\,412 - 333\,268 = 143\,144$ kronor. Härvid bör dock anmärkas, att ökningen av antalet övningsskollärare för seminariekommunerna kommer att medföra en besparing på omkring 45 000 kronor ($29 \times 1\,600$).

Kostnadsökningen för de fem förutvarande småskoleseminarierna kan således uppskattas till $5\,784 + 120\,192 + 143\,144 = 269\,120$ eller i runt tal 0,3 mkr.

Emellertid har utredningen vid sina beräkningar inte tagit med kostnaderna för de ökade möjligheter att meddela undervisningen gruppvis i såväl kunskaps- och övningsämnen som metodik, som utredningen rekommenderat. Dessa kostnader torde vara mycket svåra att beräkna. Då en stor del av övningsskollärarna skall tjänstgöra i klass 1 och 2 i övningsskolan, där timtalet är lägre, torde dock en del av dessa lärare kunna inom ramen för sin tjänstgöringsskyldighet meddela undervisning i metodik. Detta kan givetvis i någon mån minska kostnaderna för den förstärkta metodikundervisningen. I detta sammanhang bör även påpekas, att de medel, som hittills anslagits till försök med metodisk handledning m. m., till stor del använts till förstärkning av metodikundervisningen och delning av seminarieklasserna. Slutligen har vid beräkningarna hänsyn inte tagits till kostnad för handledning vid studiebesök i andra skolor samt eventuellt ökat behov av omkostnader, materiel, böcker och utrustning. Med hänsyn till dessa ovissa kostnader anser utredningen, att den ovan beräknade kostnadsökningen 0,3 mkr bör höjas till 0,4 mkr.

Årliga besparingen under övergångstiden kan således uppskattas till $2,8 - 0,4 = 2,4$ mkr, medan den såsom ovan framhållits vid organisationens fullständiga genomförande kan uppskattas till 1,8 mkr.

Den av utredningen föreslagna omläggningen av seminarieorganisationen och förstärkningen av småskollärarytbildningen kan således genomföras med icke obetydliga kostnadssänkningar. Vid den tidpunkt, då även folkskollärarytbildning kan tänkas bli förlagd till de förutvarande småskoleseminarierna, beräknas vidare examinationsbehovet ha sjunkit, så att det antagligen blir aktuellt att nedlägga ytterligare ett antal seminarier, vilket kommer att medföra ytterligare besparingar för statsverket.

Såsom utredningen påpekar i kapitlet om seminarieorganisationen, kom-

mer utredningens förslag att medföra att vissa smärre byggnadsarbeten måste utföras vid några av de rent manliga seminarierna för att dessa skall kunna ta emot småskollärarytbildning. Emellertid torde dessa arbeten, såsom likaledes framhålles, medföra relativt små engångskostnader.

I detta sammanhang vill utredningen påpeka, att utredningen inte ansett sig böra gå in på sådana byggnadsfrågor, som inte aktualiserats av utredningens förslag.

FEMTE KAPITLET

Sammanfattning

Utbildning av småskollärare

Utredningen har kommit till den bestämda uppfattningen, att den nuvarande småskollärarytbildningen behöver avsevärt förstärkas. Denna förstärkning betingas särskilt av de ökade krav, som ställs på småskollärarna med anledning av att de skall omhändera undervisningen även i klass 3 i folkskolor av A-form. På grund härav föreslår utredningen, att den av riksdagen i princip beslutade treåriga småskollärarytbildningen snarast genomföres. Utbildningen bör därvid organiseras på sätt utredningen närmare redogör för i sitt förslag till undervisningsplan för utbildning av småskollärare.

Då emellertid ett stigande antal inträdessökande till småskoleseminarierna avlagt studentexamen — hösten 1955 omkring 16 procent av samtliga intagna — föreslår utredningen, att med hänsyn till dessa elevers förkunskaper och studierfarenhet vid sidan om den treåriga linjen en särskild tvåårig linje inrättas för studenter.

För inträde till den treåriga småskollärarytlinjen skall fordras avlagd realexamen eller motsvarande kunskaper. Detta innebär en viss skärpning av nu gällande fordringar beträffande ämnena matematik, fysik och kemi samt en mera avsevärd sådan beträffande engelska.

Utredningen har genomgående försökt ordna seminariearbetet så, att elevernas självverksamhet tages i anspråk. För att eleverna skall få tillräckligt med tid till egna studier, har utredningen försökt nedbringa antalet schemabundna timmar så mycket som möjligt. I likhet med skolkommissionen har utredningen vidare funnit lämpligt, att det första studieåret nästan helt ägnas åt ämnesstudier.

Redan nu begagnar sig omkring hälften av eleverna av frivillig undervisning i engelska. Utredningen föreslår, att ämnet blir obligatoriskt för samtliga elever på den treåriga linjen. Det torde nämligen ur allmänbildningssynpunkt vara synnerligen önskvärt, att en lärare har tillfredsställande kunskaper i åtminstone ett främmande levande språk. Ämnet hushållsgöromål föreslås bli ersatt med ämnet hemkunskap. Veckotimtalet i musik föreslås ökat med 50 procent. Vidare har antalet lärartimmar i individuell undervisning i instrumentalmusik i det närmaste fördubblats. Slöjdkursen bör endast omfatta utbildning för undervisning på lågstadiet och icke såsom nu avse att ge eleverna kompetens att undervisa i ämnet i folkskolans samtliga klasser.

Den föreslagna utökningen av studietiden har i betydande utsträckning kommit den praktiska lärarutbildningen tillgodo. Metodikundervisningen har förstärkts, och antalet auskultationer och undervisningsövningar har ökat. Enligt utredningens uppfattning bör den praktiska lärarutbildningen helt eller delvis kunna förläggas till andra tidsperioder än den övriga undervisningen, varför utredningen försökt skapa möjligheter härtill.

För varje småskollärlinje bör vid seminarium med enbart småskollärlärodbildning 6 övningsskoleklasser beräknas.

De ämneslärare, som skall handha utbildningen av småskollärare, måste enligt utredningens uppfattning ha lektorskompetens. För att den av riksdagen beslutade förstärkningen av småskollärlärodbildningen skall kunna genomföras, är det nödvändigt, att seminarierna har tillgång till högkvalificerade lärarkrafter. För behörighet till lektorstjänst bör gälla samma kompetensvillkor, som nu gäller vid folkskoleseminarierna.

Vid tillsättning av övningsskollärlärodbildning på lågstadiet bör speciella meriter för detta stadium och inte ett formellt krav på folkskollärlärodbildning vara avgörande. Möjligheter bör därför öppnas för väl kvalificerade småskollärare att kunna anställas som övningsskollärare på lågstadiet.

Behovet av folk- och småskollärare

På begäran av utredningen har chefen för skolöverstyrelsens statistiska kontor fil. dr Axel Mebius verkställt beräkningar rörande lärarbehovet i folkskolan, omfattande läsåren 1955/56—1977/78. Mebius beräkningar grundar sig på uppgifter inhämtade direkt från skoldistriktet rörande det beräknade barnantalet i skolorna med utgångspunkt i de kända födelsetalen t. o. m. läsåret 1954. Då det gällt att uppskatta antalet lärodbildning efter läsåret 1961/62 i fråga om småskolan och efter läsåret 1963/64 beträffande den egentliga folkskolan, har Mebius framlagt alternativa beräkningar med utgångspunkt i de något skilda födelsetal, som erhållits vid beräkningar utförda dels av professor C.-E. Quensel, dels inom statistiska centralbyrån.

Utredningen har funnit sig böra beräkna så stor examination av lärare, att en återgång till 1947 års kungörelse angående lärodbildningens fördelning på lärodbildning vid folk- och småskolor icke skall omöjliggöras av brist på lärare. Enligt utredningens anvisningar har Mebius därför vid beräkningarna av antalet lärodbildning haft att utgå från den förutsättningen, att fr. o. m. läsåret 1959/60 sker en på tre läsår fördelad återgång till tillämpning av kk 1947:234.

Vidare beräknar Mebius, att småskollärodbildningens övertagande av undervisningen i tredje klassen i folkskolor av A-formen icke kan vara helt genomfört förrän läsåret 1964/65. Ett uppehåll i övertagandet har emellertid förutsatts för läsåret 1958/59 av det skälet, att Mebius haft att utgå från

den förutsättningen, att småskollärarytbildningen fr. o. m. läsåret 1956/57 generellt skulle bli treårig, varför examinationen 1958 endast skulle omfatta en klassavdelning på den redan nu treåriga linjen vid småskoleseminariet i Haparanda.

Beträffande behovet av folkskollärare i 23 lönegraden och för att täcka bristen på akademiskt utbildade lärare på realskolestadiet har seminarieutredningen icke ansett sig böra utföra egna undersökningar utan bygger på de beräkningar fram t. o. m. läsåret 1965/66, som framlagts av realskoleutredningen i dess betänkande Realskolan under övergångstiden (SOU 1955: 53). För beräkningarna rörande behovet av folkskollärare för tjänstgöring på enhetsskolans högstadium och i inbyggda realskolor för tiden efter läsåret 1965/66 har seminarieutredningen utgått från det av realskoleutredningen gjorda antagandet, att enhetsskolan skall vara helt genomförd såsom obligatorisk nioårig skola i början av 1970-talet.

Utredningen vill starkt betona, hur osäkra prognoser rörande lärarbehovet mer än för några få år framåt i tiden måste vara. Utredningen framlägger därför sina beräkningar med all reservation för osäkerheten beträffande det material, som ligger till grund för beräkningarna. När det gäller lärarbehovet under slutet av 1960-talet och början av 1970-talet måste utredningens prognoser endast betraktas som ett räkneexempel, vilket icke kan göra anspråk på någon högre grad av exakthet.

Sina prognoser av lärarbehovet har utredningen sammanfattat i tab. 20 och 21. Härvid har utredningen räknat med att småskollärarytbildningen fr. o. m. läsåret 1957/58 skall bli treårig.

Enligt prognoserna kommer examinationsbehovet av folkskollärare under första hälften av 1960-talet att nedgå till mindre än tredjedelen av det nuvarande behovet för att därefter stiga till ungefär hälften av nuvarande behov. Omkring år 1970 beräknas behovet åter minska.

Examinationsbehovet av småskollärare beräknas stiga till nästan det dubbla mot nuvarande behov under första hälften av 1960-talet för att därefter fram till omkring år 1970 någorlunda jämnt minska till något mindre än hälften av nuvarande behov.

Seminariebehovet

Utredningen föreslår, att utbildningen av såväl folk- som småskollärare förlägges till samma utbildningsanstalter. En sammanslagning av folk- och småskoleseminarierna till gemensamma lärarutbildningsanstalter kommer att radikalt medverka till den seminarieorganisationens elasticitet, som måste eftersträvas inför de väntade fluktuationerna i seminariernas verksamhet. Vid gemensamma utbildningsanstalter kan nämligen folkskollärlinjer kombineras med småskollärlinjer på det sätt, som vid varje tidpunkt erfordras. Att utbilda såväl små- som folkskollärare vid samma läro-

anstalter överensstämmer även med de riktlinjer för lärarutbildningens ordnande, som riksdagen godkänt 1950.

Den gamla hävdvunna beteckningen folkskoleseminarium bör bibehållas även för den nya typen av läroanstalter.

Småskollärarytbildningen bör stå öppen även för män.

Beträffande proportionen mellan manliga och kvinnliga elever på folkskollärlinjerna förordar utredningen, att ungefär lika många manliga och kvinnliga elever tas in men att hänsyn städse tages till den efterfrågan på manliga respektive kvinnliga folkskollärare, som kan förefinnas.

Med utgångspunkt från prognoserna i tab. 20 och 21 har utredningen i tab. 22 gjort en beräkning av antalet erforderliga klassavdelningar för folk- och småskollärarytbildningen vid seminarierna. Utredningen räknar med 24 elever per klassavdelning med undantag för de avdelningar, som läsåret 1956/57 intas i folkskoleseminariernas studentlinje. Vidare räknar utredningen med att av det för varje år angivna examinationsbehovet av folkskollärare ett antal av 90 kommer från lärarhögskolan.

Med hänsyn till att det beräknade antalet klassavdelningar läsåret 1964/65 synes nedgå synnerligen starkt, har utredningen icke ansett sig nu kunna framlägga organisationsplan för seminarierna för längre tid än t. o. m. läsåret 1963/64.

Utredningen har kommit till den slutsatsen att seminarieorganisationen under de närmaste åren bör anpassas för ungefär 160 klassavdelningar. Då seminarierna nu är beräknade för sammanlagt 187 avdelningar innebär detta att omkring 25 klassavdelningar måste indragas.

Vid sina överväganden angående vilka seminarier som skall nedläggas, har utredningen utgått från att i första hand de seminarier bör bibehållas, som bäst lämpar sig för utbildning av både folk- och småskollärare. Utan tvekan är detta de nuvarande folkskoleseminarierna.

Utredningen räknar med att samtliga folkskoleseminarier utom folkskoleseminariet för kvinnliga elever i Linköping tillsvidare bibehållas. Detta seminarium arbetar nämligen under relativt improviserade förhållanden och kan därför knappast tänkas bibehållas för framtiden. Vidare finnes i Linköping även ett av landets största seminarier, nämligen folkskoleseminariet för manliga elever, vilket i framtiden kan mottaga såväl manliga som kvinnliga elever för folkskollärarytbildning liksom också blivande småskollärare.

Då de 16 folkskoleseminarier, som utredningen föreslår skall bibehållas, normalt är beräknade för 130 klassavdelningar, måste således undervisningen av ungefär 30 avdelningar förläggas till de nuvarande småskoleseminarierna. Härvid bör dock endast de seminarier, som lämpligen kan ombildas till den nya typen av folkskoleseminarier, bibehållas. Vidare bör enligt utredningens uppfattning i stad med både ett folkskoleseminarium och ett småskoleseminarium det ena seminariet nedläggas. Möjligheter till

såväl folk- som småskolläraryt utbildning kommer nämligen att finnas kvar vid det seminarium som bibehålles. Såsom nyss framhållits bör i första hand folkskoleseminarierna bibehållas.

Med utgångspunkt från dessa principer borde förutom småskoleseminariet i Falun även småskoleseminarierna i Haparanda, Härnösand, Lycksele, Stockholm och Växjö nedläggas. Emellertid har utredningen måst göra två avsteg från dessa principer. Seminariet i Haparanda bör tills vidare bibehållas med hänsyn till de i de nordligaste gränstrakterna rådande särskilda förhållandena, dock endast för utbildning av småskollärare. Vidare måste något av de största småskoleseminarierna bibehållas för att samtliga 160 avdelningar skall kunna beredas plats. Valet har härvid närmast stått mellan småskoleseminarierna i Härnösand och Växjö. Då ett bibehållande av småskoleseminariet i Växjö skulle medföra, att det i Småland skulle finnas fyra seminarier medan det i hela Norrland endast skulle finnas fem, har utredningen stannat för att föreslå, att småskoleseminariet i Härnösand bibehålles. Utredningen föreslår sålunda, att förutom småskoleseminariet i Falun även småskoleseminarierna i Lycksele, Stockholm och Växjö nedlägges.

Den av utredningen föreslagna seminarieorganisationen omfattar 21 seminarier och 161 klassavdelningar. En seminarieorganisation av denna storlek torde få den elasticitet, som är nödvändig för att examinationen av klasslärare snabbt skall kunna anpassas efter växlande behov och förhållanden. Utredningens förslag innebär, att seminarierna t. o. m. läsåret 1963/64 skall organiseras på sätt framgår av tab. 29.

Beträffande tiden efter läsåret 1963/64 kommer det antagligen att vid mitten av 1960-talet bli aktuellt att i betydande utsträckning ytterligare nedskära seminarieorganisationen.

Kostnadsberäkningar

Årliga besparingen genom nedläggande av ett folkskoleseminarium och fyra småskoleseminarier torde kunna uppskattas till omkring 2,8 mkr.

Den småskolläraryt utbildning, som förlägges till de förutvarande folkskoleseminarierna, beräknas inte medföra några ökade årliga kostnader.

När den nya organisationen fullständigt genomförts, kan de ökade kostnaderna för de förutvarande småskoleseminarierna uppskattas till omkring 1 mkr.

Besparingen skulle alltså i detta fall kunna uppskattas till $2,8 - 1 = 1,8$ mkr.

Då emellertid utredningen inte räknar med någon folkskolläraryt utbildning vid de förutvarande småskoleseminarierna förrän fram mot mitten av 1960-talet, kan de ökade årliga kostnaderna för småskoleseminarierna fram till denna tid uppskattas till 0,4 mkr.

Årliga besparingar under övergångstiden kan således uppskattas till 2,8 — 0,4 = 2,4 mkr.

Den av utredningen föreslagna omläggningen av seminarieorganisationen och förstärkningen av småskollärarytbildningen kan således genomföras med icke obetydliga kostnadssänkningar. Vid den tidpunkt då även folkskollärarytbildning kan tänkas bli förlagd till de förutvarande småskoleseminarierna kommer det vidare antagligen att bli aktuellt att nedlägga ytterligare ett antal seminarier, vilket kommer att medföra ytterligare besparingar för statsverket.

P. M.

angående lärarbehovet i folkskolan läsåren 1955/56—1977/78

Utarbetad av chefen för skolöverstyrelsens statistiska kontor fil. dr Axel Mebius

A. Folkskollärarkåren

Lärarbristen. Enligt av statens folkskolinspektörer jämlikt cirkulär den 30 september 1954 lämnade uppgifter¹ fanns den 15 oktober 1954 561 vikarier å folkskollärartjänster² och 74 innehavare av icke-ordinarie folkskollärartjänster, eller i allt 635 lärare, vilka *saknade formell kompetens*. I 2 fall hade vikarie ej kunnat erhållas. Vidare tjänstgjorde 201 *pensionerade* folkskollärare, varav 192 å vikariat.

Då man med hänsyn till lärarförmedlingens verksamhet torde kunna förutsätta, att det stora flertalet personer med folkskollärarexamen, vilka varit villiga till tjänstgöring vid folkskoleväsendet, även blivit utnyttjade härför, förelåg sålunda ht 1954 en brist på ca 640 examinerade folkskollärare, bortsett från de av pensionerade lärare uppehållna tjänsterna. Anses även sistnämnda fall böra inräknas i bristen, uppgår denna till ca 840.

Av de 635 formellt icke-kompetenta lärarna hade emellertid 171 vikariat, vilkas längd icke översteg en månad (de båda fall, då vikarie ej kunnat erhållas, avsåg likaledes kortare tid). Enligt skolöverstyrelsens mening torde man icke böra förutsätta, att examinerade lärare alltid skall stå till förfogande för vikariat av mindre varaktighet. Med hänsyn härtill synes det vara motiverat att räkna med en lärarbrist ht 1954 av endast omkring 460, d. v. s. antalet icke-kompetenta lärare med mer än en månads anställning, eller 570, om motsvarande 105 fall med pensionerade lärare medräknas. Å förordnanden, omfattande *hela* terminen, tjänstgjorde 248 icke-kompetenta och 34 pensionerade lärare (därav å vikariat resp. 174 och 25).

Av ovannämnda 635 lärare uppgives 368 vara icke-pensionerade småskollärare (29 var pensionerade sådana)³. Bland de övriga märkes främst omkring 160 studenter, ett 30-tal seminarieelever och ett 15-tal personer med akademisk examen (inkl. präster) samt 10 med utländsk (folkskol)lärarexamen. Några hade endast avlagt realexamen eller genomgått flickskola.

Störst var relativa antalet icke-kompetenta i följande inspektionsområden: Västerbottens läns norra och mellersta (29 % av samtliga vikarier och övriga icke-ordinarie lärare) samt Norrbottens läns östra (22 %). Över huvud fanns 242 av de 637¹ fallen utan formellt kompetenta lärare i de norrländska inspek-

¹ Beträffande Stockholm, Göteborg, Malmö, Norrköping, Hälsingborg och Gävle införskaffades dock uppgifter direkt från vederbörande folkskolestyrelser (detsamma gäller beträffande övriga i det följande omnämnda cirkulär). Ifrågarvarande uppgifter ingår i de i texten angivna siffrorna.

² Här och i det följande avses ej folkskollärartjänster i 23:e lönegraden.

³ Här avses *icke* sådana småskollärare, som jämlikt k. kung. 1954:230 tjänstgjorde i klass 3 av A-form. Ifrågarvarande tjänster är att hänföra till *småskollärartjänster*.

tionsområdena (i fråga om lärare med mer än 1 månads anställningstid 206 av 464).

Läraryvgången. Genom cirkulär den 4 december 1954 införskaffades från statens folkskolinspektörer uppgifter om antalet ordinarie och e. o. folkskollärare, som önskade *uppskjuta sin pensionering* från 1955 till 1956 (eller senare). Då seminarieutredningen önskat erhålla en ungefärlig uppfattning om lärarbehovet beträffande folkskolan ända fram till senare delen av 1970-talet, har vidare på grundval av de nyaste uppgifterna till undervisningsstatistiken (redovisningsåret 1953/54) en prickning verkställt på skolöverstyrelsens statistiska kontor av *åldersfördelningen* för de lärare, som normalt kommer att pensioneras fram till nämnda tid. Med ledning av sålunda föreliggande nya uppgifter i nämnda båda hänseenden har de för ett år sedan för skolöverstyrelsens riksdagspetita gjorda beräkningarna angående läraryvgången justerats och kompletterats.

Följande tabell ger en översikt av de erhållna uppgifterna om *uppskjuten pensionering*. De avser dels folkskollärare, födda 1/7 1891—30/6 1892, vilka alltså med utgången av juni månad 1955 uppnått pensioneringsperiodens nedre gräns, dels äldre i tjänst varande lärare.

Födelsedatum	Uppnådd ålder 30/6 1955	Antal folkskollärare		
		Med avsedd pensionering		Summa
		30/6 1955	30/6 1956 eller senare	
Före 1/7 1888.....	67 år	4	—	4
1/7 1888—30/6 1889.....	66 »	13 (76,5 %)	14 (23,5 %)	17
1/7 1889—30/6 1890.....	65 »	59 (89,4 %)	17 (10,6 %)	66
1/7 1890—30/6 1891.....	64 »	57 (36,8 %)	98 (63,2 %)	155
1/7 1891—30/6 1892.....	63 »	170 (47,0 %)	192 (53,0 %)	362

¹ Anstånd endast efter medgivande av Kungl. Maj:t.

Enligt föregående års uppgifter önskade av dåvarande yngsta åldersgrupp (1890/91) endast 45,5 % kvarstå i tjänst, av den näst yngsta (1889/90) 65,5 %.

Av de 192 folkskollärare, födda 1891/92, som önskade kvarstå läsåret 1955/56, har åtskilliga givetvis för avsikt att ytterligare uppskjuta avgången efter uppnådda 64 års ålder. Vid beräkningarna har förutsatts, att dessas antal uppgår till 64,2 % av ifrågavarande lärare (för att bereda tillfälliga variationer mindre spelrum har det härvid ansetts lämpligt att taga hänsyn till icke endast årets uppgifter utan även fjolårets). På liknande sätt har av lärare (födda 1891/92 och 1890/91), som beräknas i tjänst uppnå 65 års ålder, 15,3 % antagits erhålla anstånd av Kungl. Maj:t till 66 år och av de sistnämnda 23,5 % ytterligare till 67 år (uppgifter om dylika fall föreligger i år för första gången).

Beträffande de folkskollärare, som uppnår pensioneringsperiodens *nedre gräns* åren 1956, 1957 o. s. v., har förutsatts, att pensioneringen kommer att uppskjutas av 49,4 %, vilket motsvarar förhållandena bland samtliga de lärare, som 1954 och 1955 uppnådde nämnda nedre gräns. I övrigt har använts de i föregående stycke angivna procenttalen 64,2, 15,3 och 23,5. Dessa procenttal innebär, att av de folkskollärare, som når den *nedre gränsen*, 50,6 % *förutsatts avgå genast*, 17,7 % *efter ett år*, 26,8 % *efter två år*, 3,7 % *efter tre år och återstående 1,2 %*

¹ Därav 2 utan vikarie (dessa avsåg ej Norrland).

efter fyra år (vid 67 års ålder). Givet är, att dessa siffror är mer eller mindre osäkra.

De nu gjorda beräkningarna beträffande den totala läraravgången har givit ett resultat, som för redovisningsåren 1954/55 och 1955/56¹ visar omkring 35 resp. 15 avgångna mindre än vad som i liknande sammanhang beräknades för ett år sedan. Huvudsakligen beror detta på att flera lärare förklarat sig ämna kvarstå i tjänst än som beräknades föregående år. — Under återstoden av 1950-talet är skillnaderna obetydliga.

Enligt beräkningarna skulle läraravgången nå sitt maximum vid mitten av 1960-talet (jfr kol. 7 i tab. II a och II b²), vilket sammanhänger med att födelseårgångarna 1901/03 är de talrikast representerade inom folkskollärarkåren bland här ifrågakommande årgångar. Under 1970-talet är en avsevärd minskning i avgången att förvänta. Denna sammanhänger väsentligen därmed, att intagningarna vid folkskoleseminarierna efter mitten av 1920-talet och under 1930-talet var betydligt mindre än under förra hälften av 1920-talet. För övrigt är givetvis avgångsberäkningarna för särskilt senare delen av 1960-talet och 1970-talet mycket osäkra, bl. a. med hänsyn till svårigheten att bedöma, hur avgången utan pension (av annan orsak än dödsfall) kommer att gestalta sig.

Antalet lärartjänster. Beträffande det väntade antalet folkskollärartjänster under de närmaste nio läsåren (t. o. m. 1963/64) har siffror införskaffats från folkskolinspektörerna jämlikt ovannämnda cirkulär den 4 december 1954. Beräkningarna är baserade på av skoldistrikt lämnade uppgifter för varje skolområde, dels om antalet barn i vederbörande skola läsåret 1954/55 (med fördelning å klasser), dels om antalet barn, som ännu ej börjat skolan (med fördelning efter födelseår). Med utgångspunkt från dessa uppgifter har för de olika skolorna det väntade lärjungantalet i varje klass beräknats av skoldistriktet för de berörda läsåren. Då de yngsta barnen är födda 1954, kunde beräkningarna beträffande klass 3 och därmed folkskolestadiet som helhet framföras t. o. m. läsåret 1963/64.

Det väntade antalet lärartjänster har beräknats av folkskolinspektörerna, dels enligt bestämmelserna om lärjungarnas fördelning på läraravdelningar enligt k. kung. 1947:234, dels enligt föreskrifterna i k. kung. 1950:137 angående provisoriska åtgärder med anledning av lokal- och lärarbristen vid folkskolan. Tjänster å enhetsskolans högstadium och vid inbyggda realskolelinjer klass 7—9 skulle redovisas särskilt för sig. Det skulle i brist på närmare kännedom om de framtida förhållandena i varje inspektionsområde *icke* räknas med att småskollärare skulle övertaga avdelningar av klass 3 av A-form utöver vad som jämlikt k. kung. 1954:230 redan ägt rum läsåret 1954/55.

Vad beträffar beräkningarna av antalet tjänster, må några synpunkter av generell betydelse framhållas. Ifrågavarande beräkningar är grundade på i huvudsak nuvarande organisation av skolväsendet och tager alltså ej hänsyn t. ex. till genomförande av enhetsskolan (utöver vad som kunnat förutses beträffande redan förefintliga försöksdistrikt och eventuellt vissa tillkommande sådana), ej heller till ändring i övrigt av arbetsområdet för folk- resp. småskollärare (annat än den, som redan ägt rum läsåret 1954/55). Vid framskrivningen av de olika

¹ Siffrorna är i tab. II a och II b hänfödda till resp. 1955/56 och 1956/57 (jfr not 6 till tabellerna).

² Såsom framgår av tab. I har det för läsåren fr. o. m. 1964/65 gjorts alternativa beräkningar i fråga om antalet tjänster. Med hänsyn härtill kunde man eventuellt tänka sig olika beräkningar även rörande läraravgången. Förhållandet blir emellertid icke av praktisk betydelse, vad beträffar denna, förrän de under 1960-talet nyanställda lärarna uppnår pensionsåldern. I övrigt är det endast fråga om en skillnad på några enheter varje år.

födelseårgångarna från klass till klass å de blanketter rörande barnantalet, som ifyllts av skoldistriktet för de olika skolområdena, skulle i möjligaste mån hänsyn tagas till avgång till högre läroanstalter samt till förekomst av starkare in- eller utflyttning till resp. från vederbörande skolområden. För distrikt med avgång till högre skolor från folkskolans klass 4 (och 5) skulle för läsåren fr. o. m. 1956/57 *alternativa* uppgifter lämnas beträffande lärjungeantalet i klasserna 5 och 6, beräknat under förutsättning, att ingen avgång till högre skolor kommer att äga rum från klass 4 (5) vt 1956 och senare. I stället skulle räknas med motsvarande större avgång från klass 6.

Framtida ändringar i den *relativa* tillströmningen till de högre läroanstalterna har säkerligen i regel icke kunnat beaktas. Denna tillströmning torde de närmaste åren komma att minska som följd av att födelsetalets starka ökning åren 1942, 1943 och 1944, vilken ännu ej hunnit göra sig gällande beträffande klass 14, sannolikt icke kan motsvaras av en lika stor ansvallning av det högre skolväsendet. Härigenom kommer relativt flera barn än tidigare att kvarbliva i folkskolans högre klasser, vilket påverkar antalet folkskollärartjänster i stegrande riktning gentemot vad beräkningarna anger (i den mån undervisningen i dessa klasser icke kommer att bestridas av ämneslärare, som icke är folkskollärare). Svårigheterna att förutse införandet av 8:e eller 9:e klasser under 1950-talets lopp och början av 1960-talet (med eller utan genomförande av enhetsskolan) torde även medföra för låg beräkning av antalet tjänster. — I motsatt riktning verkar vissa andra förhållanden. Medan sålunda större distrikt med inflyttning åtminstone approximativt kunnat taga hänsyn till av denna troligen föranledd ökning av barnantalet, har motsvarande utflyttning, vilken med ofta helt små belopp är fördelad på ett stort antal smärre skolområden, i allmänhet icke kunnat beaktas. Sistnämnda omständighet — jämte försummandet av dödligheten samt medräknandet av barn (t. ex. sinnesslöa), som sedermera icke kommer att besöka folkskolan — tenderar att för sin del åstadkomma, att lärjungeantalet och därmed antalet tjänster blir något för högt beräknat. I samma riktning verkar en ökning av den relativa tillströmningen till högre läroanstalter (utöver den, som lagts till grund för distriktens beräkningar), om en sådan längre fram i tiden kommer till stånd.

I följande tabell meddelas resultatet av de nya beräkningarna rörande antalet folkskollärartjänster. Siffrorna avser *icke tjänster å enhetsskolans högstadium och vid inbyggda realskolelinjer klass 7—9*. Till jämförelse meddelas de siffror, som i liknande sammanhang erhöles från inspektörerna föregående år. Dessa siffror avsåg endast tiden t. o. m. 1960/61.

Jämförelse mellan årets och fjolårets beräkningar

Antal tj. enl. beräkn.	1954/55	1955/56	1956/57	1957/58	1958/59	1959/60	1960/61	1961/62	1962/63	1963/64
<i>Folkskollärartjänster enligt k. kung. 1947: 234</i>										
a) Jan. 1955.....	..	21 730	22 342	22 643	22 533	22 096	21 498	20 963	20 592	20 256
b) April 1954.....	21 123	21 978	22 572	22 745	22 630	22 220	21 818
Diff. a)—b).....	..	— 248	— 230	— 102	— 97	— 124	— 320
<i>Folkskollärartjänster enligt k. kung. 1950: 137</i>										
a) Jan. 1955.....	20 539	21 264	21 858	22 128	22 026	21 596	21 020	20 515	20 145	19 811
b) April 1954.....	20 668	21 484	22 066	22 219	22 110	21 701	21 324
Diff. a)—b).....	— 129	— 220	— 208	— 91	— 84	— 105	— 304

¹ Faktisk siffra.

Vid jämförelsen mellan årets och fjolårets beräkningar är att observera, att 1954/55 ett större antal småskollärare tjänstgjort i klass 3 av A-form (enligt k. kung. 1954:230) än 1953/54 (enligt k. kung. 1953:314), och att folkskolinspektörerna vid sina beräkningar i fjol och i år icke skulle taga hänsyn till småskollärares framtida övertagande av klass 3. Som följd härav är det naturligt, att årets beräkningar beträffande antalet folkskollärartjänster ligger lägre än fjolårets (i samma riktning verkar det, om vissa klasser, som i fjolårets beräkningar för ett visst läsår hänfördes till den egentliga folkskolan, i år räknats till enhetsskolans högstadium eller inbyggda realskolelinjer). Skillnaden beträffande klass 3 kan anslås till i runt tal 225 tjänster. Tages hänsyn härtill, kan man anse, att beträffande läsåren 1955/56 och 1956/57 årets och fjolårets beräkningar stämmer mycket väl överens. Beträffande läsåret 1954/55 ligger däremot fjolårets beräkning i realiteten omkring 100 tjänster lägre än det faktiska antalet tjänster enligt årets uppgifter. För åren 1957/58—1959/60 är årets uppgifter högre än fjolårets (100 å 150), för 1960/61 däremot närmare 100 lägre.

Nedanstående tabell lämnar enligt årets beräkningar en översikt över antalet tjänster jämlikt föreskrifterna i k. kung. 1950:137 i jämförelse med bestämmelserna i k. kung. 1947:234.

Jämförelse mellan bestämmelserna i k. kung. 1950:137 och 1947:234

Antal tj. enl. k. k.	1955/56	1956/57	1957/58	1958/59	1959/60	1960/61	1961/62	1962/63	1963/64
1947: 234	21 730	22 342	22 643	22 533	22 096	21 498	20 963	20 592	20 256
1950: 137	21 264	21 858	22 128	22 026	21 596	21 020	20 515	20 145	19 811
Diff. . . .	466	484	515	507	500	478	448	447	445

Tillämpning av 1950 års bestämmelser beräknas sålunda medföra en inbesparing av 450 å 500 tjänster (varvid förutsatts, att småskollärare ej övertagit ytterligare avdelningar av klass 3).

Förändringen i antalet tjänster från läsår till läsår vid tillämpning av de olika bestämmelserna gestaltar sig på följande sätt:

Ökning resp. minskning från läsår till läsår

Antal tj. enl. k. k.	1955/56	1956/57	1957/58	1958/59	1959/60	1960/61	1961/62	1962/63	1963/64
1947: 234	..	+ 612	+ 301	— 110	— 437	— 598	— 535	— 371	— 336
1950: 137	+ 725	+ 594	+ 270	— 102	— 430	— 576	— 505	— 370	— 334

Ökningen av antalet tjänster 1955/56 enligt 1950 års bestämmelser beräknas nu till 725 mot 816 enligt fjolårets beräkningar. Skillnaden beror på att det faktiska antalet tjänster 1954/55 visat sig ligga omkring 100 högre än som förutsågs för ett år sedan (efter reduktion, som ovan angivits, av dåvarande siffror på grund av småskollärarnas övertagande av vissa avdelningar i klass 3). Läsåret 1957/58 har folkskolinspektörerna däremot räknat med drygt 100 tjänsters större ökning än enligt fjolårets uppgifter, medan minskningen 1960/61 beräknats till ca 200 tjänster mera än tidigare. Övriga år är skillnaden obetydlig (uppgifter, lämnades i fjol endast t. o. m. 1960/61). De anförda olikheterna åskådliggör

tydligt osäkerheten i beräkningar av föreliggande slag, även när som här ett relativt fast underlag, nämligen barnantal skolområdesvis, finnes för desamma (fjölårets beräkningar var emellertid i regel icke baserade på särskilt för detta år införskaffade skolområdessiffror utan på dylika uppgifter, som erhållits ett år tidigare).

Som ovan anförts skulle distrikt, som räknat med avgång till högre skolor från folkskolans klass 4 (och 5), för läsåren fr. o. m. 1956/57 även lämna alternativa uppgifter om lärjungeantalet i klasserna 5 och 6, beräknat under förutsättning, att ingen avgång till högre skolor kommer att äga rum från klass 4 (5) vt 1956 och senare (i stället skulle räknas med motsvarande större avgång från klass 6). Det enligt dessa uppgifter av folkskolinspektörerna beräknade antalet folkskollärartjänster framgår av följande tabell. Till jämförelse återges i tabellen de i det föregående meddelade siffrorna, som erhållits under förutsättning, att avgång från klass 4 (5) äger rum i ungefär samma utsträckning som hittills. Läsåret 1956/57 har ej medtagits i tabellen på grund av särskilda bristfälligheter i primärmaterialet. Därest avgången från klass 4 upphör vt 1956, blir klass 5 »fullständig» ht 1956, men beträffande klass 6 gäller detta först från ht 1957. Ett relativt betydande antal distrikt har emellertid icke beaktat detta utan förutsatt, att klass 6 redan ht 1956 nått full styrka.

Antal tjänster, om avg. från klass 4 (5)	1957/58	1958/59	1959/60	1960/61	1961/62	1962/63	1963/64
<i>Folkskollärartjänster enligt k. kung. 1947: 234</i>							
a) ej äger rum ..	23 318	23 214	22 788	22 171	21 611	21 227	20 891
b) äger rum.....	22 643	22 533	22 096	21 498	20 963	20 592	20 256
Diff. a)—b) ..	675	681	692	673	648	635	635
<i>Folkskollärartjänster enligt k. kung. 1950:137</i>							
a) ej äger rum ..	22 772	22 681	22 258	21 662	21 128	20 743	20 412
b) äger rum.....	22 128	22 026	21 596	21 020	20 515	20 145	19 811
Diff. a)—b) ..	644	655	662	642	613	598	601

Ökningen av lärjungeantalet i klasserna 5 och 6 skulle sålunda medföra ett ökat behov av 600 à 700 folkskollärartjänster. Till en del kan detta emellertid komma att motverkas därav, att efter nedläggande av klasserna 1^s (1⁷) och 2^s (2⁷) större utrymme eventuellt kan beredas för parallellavdelningar i realskolan (flickskolan), så att antalet från denna på grund av platsbrist avvisade, vilka nu går i folkskolans 7:e (och i förekommande fall 8:e och 9:e) klass blir mindre.

Folkskolinspektörernas beräkningar omfattar tiden t. o. m. läsåret 1963/64 och kunde baseras på nuvarande lärjungeantal resp. kända födelsetal (t. o. m. 1954). Då seminarieutredningen som nämnt emellertid ansett det önskvärt att erhålla en ungefärlig uppfattning om lärarbehovet vid folkskolan även under det följande årtiondet fram till senare delen av 1970-talet, erfordras jämväl beräkningar beträffande ändringarna i antalet tjänster under denna tid. Några hållbarare prognoser (i mera egentlig mening) kan givetvis ej åstadkommas så långt framåt i tiden, allra minst med hänsyn till den omvandling av skolväsendet, som pågår och som är att förvänta. Man är nödsakad att inskränka sig till beräkningar av räkneexempels karaktär, baserade på vissa antaganden och i huvudsak nuvarande organisation av skolväsendet. Härvid uppkommer givetvis betydande osäkerhetsmoment. Det erforderliga antalet lärartjänster är främst beroende

av antalet lärjungar, vilket i sin tur för den här avsedda tidrymden sammanhänger med antalet födda under senare delen av 1950-talet och under 1960-talet. Beträffande den framtida nativiteten föreligger olika prognoser, av vilka i detta sammanhang närmast ifrågakommer dels en av professor C.-E. Quensel hösten 1954 utarbetad prognos, som ej blivit publicerad men ställts till seminarieutredningens förfogande, dels en inom statistiska centralbyrån av byrådirektör T. Widstam verkställd prognos, vilken återgivits i Statistisk Tidskrift 1955, nr 1. På grund av de olika antaganden, som i skilda hänseenden blivit gjorda, avviker dessa prognoser från varandra. Resultatet av resp. beräkningar framgår av följande tabell.

Medeltal födda per år

	1951/55	1956/60	1961/65	1966/70	1971/75
Quensel	109 300	106 600	103 000	100 500	108 100
Stat. centralbyrån ..	108 000	102 000	99 000	102 000	..

Årliga medeltalet födda femårsperioden 1956/60 har sålunda av Quensel beräknats till 106 600 mot av statistiska centralbyrån till endast 102 000. För de båda följande femårsperioderna är skillnaderna mindre, men minimum skulle enligt Quensel infalla 1966/70, enligt statistiska centralbyrån redan 1961/65. Med hänsyn till dessa omständigheter har det ansetts lämpligt att i föreliggande sammanhang göra lärjungeberäkningar enligt *båda* de nämnda prognoserna.

Lärjungeberäkningarna har verkställts klassvis med utgångspunkt från lärjungeantalet ht 1954. De då förefintliga eleverna har framskrivits från klass till klass med begagnande av vissa empiriskt funna procenttal, som anger proportionerna mellan de olika klasserna (klass 2 i procent av klass 1 föregående år, klass 3 i procent av klass 2 o. s. v.). Enhetsskoleldistrikt och inbyggda realskolelinjer har behandlats särskilt för sig, när avgången från högre klasser till andra läroanstalter där kunde väntas vara mindre än från den egentliga folkskolans klasser. Någon hänsyn till i framtiden tillkommande försöksdistrikt har i brist på säkrare uppgifter icke tagits. — Vad beträffar barn, födda 1948—1952, vilka normalt börjar skolan först ht 1955 och senare, föreligger av statistiska centralbyrån gjorda beräkningar av deras antal vid slutet av år 1952 (för publikationen »Befolkningsrörelsen år 1952»). Ifrågavarande barn har vid här föreliggande beräkningar framskrivits, till dess de nått klass 1, och sedan vidare genom högre klasser. För åren 1953 och 1954 har förelegat preliminära uppgifter om antalet levande födda. För födelseårgångarna fr. o. m. 1955 t. o. m. 1970 har Quensels och statistiska centralbyråns prognoser kommit till användning (sedan femårsmedeltalen genom grafisk interpolation omvandlats till ettårssiffror). Nämnda prognoser påverkar sålunda siffrorna för klass 1 från ht 1962 och framåt och för klass 3 från ht 1964.

Såsom belysande den osäkerhet i lärjungeberäkningarna, som följer enbart av de olika prognoserna rörande det framtida antalet födda, kan nämnas, att medan skillnaden i det totala lärjungeantalet (samtliga klasser) ht 1962 endast uppgår till ca 4 000 (på omkring 730 000), utgör densamma ht 1970 (då samtliga nio klasser berörts) ca 32 000 (på mindre än 700 000). I samband med nedgången av Quensels födelsetal femårsperioden 1966/70 och ökningen av statistiska centralbyråns samma period uppgår differensen ht 1977 till endast omkring 2 000 (för övrigt i motsatt riktning).

På grundval av prognoserna rörande lärjungeantalet kan under vissa anta-

ganden beräkningar göras beträffande det framtida antalet folkskollärartjänster under den tid, som inspektörernas uppgifter icke berör. Närmast till hands skulle det ligga att med utgångspunkt från slutåret för nämnda uppgifter (1963/64) beräkna det framtida antalet tjänster under förutsättning, att detsamma varierar direkt proportionellt mot lärjungeantalet i ifrågakommande klasser. En dylik enkel proportioneringsmetod medför emellertid vissa olägenheter. Det är sålunda icke sannolikt, att under en period med sjunkande lärjungeantal, vilket torde bli fallet från 1963/64 åtminstone till ett stycke in på 1970-talet, en indragning av lärartjänster kan äga rum i så stor utsträckning som den siffermässiga nedgången av lärjungeantalet kunde göra trolig. Liksom vid det senaste tillfälle, då dylika beräkningar gjordes i skolöverstyrelsens statistiska kontor (år 1952), torde det därför vara att föredraga att på något sätt modifiera proportioneringsmetoden. Härvid synes man kunna erhålla vissa hållpunkter genom att betrakta förhållandena under perioden 1957/58 (då tjänsterna beräknas nå sitt maximum) t. o. m. 1963/64, för vilken inspektörsuppgifter om antalet tjänster föreligger. Medan det beräknade antalet lärjungar å folkskolestadiet (bortsett från enhetsskolans högstadium och inbyggda realskolelinjer klass 7—9) under denna tid skulle minska med ca 16 %, nedgår det väntade antalet tjänster enligt inspektörerna endast med drygt 10 % (hänsyn tagen till de genom småskollärares övertagande frigjorda folkskollärartjänsterna i klass 3 1954/55, jfr det följande), detta enligt såväl 1947 som 1950 års bestämmelser. Som följd härav har det vid beräkningarna för tiden efter 1963/64 räknats med att lärjungeantalets minskning endast till 65 % slår igenom ifråga om antalet tjänster. Detta innebär en viss, ehuru ännu på 1970-talet föga betydande nedgång av lärjungeantalet per avdelning.

Givetvis måste detta antagande innebära en ganska betydande felmarginal. Såsom i någon mån belysande denna kan nämnas, att från 1964/65 (då småskollärare förutsattes helt ha övertagit klass 3 av A-form) till 1977/78 antalet tjänster med utgångspunkt från Quensels födelsetal — dessa innebär minskat lärjungeantal under hela ifrågavarande period — beräknats nedgå med ca 825. Hade man i stället räknat med en mot lärjungeantalet direkt proportionell minskning, skulle man erhållit en nedgång av omkring 1 250, d. v. s. i genomsnitt med ett 30-tal tjänster mera per år. Reducerar man tjänsternas minskning till 75 % av lärjungarnas (i stället för 65 %), blir resultatet en nedgång av omkring 950, medan 50 % ger ca 625, alltså en avvikelse av ca 10 resp. 15 tjänster årligen från den gjorda beräkningen.

Beräkningen har genomförts i två etapper. Den första innebär en framskrivning av folkskolinspektörernas slutsiffror 1963/64, vilka såsom nämnts i det föregående skulle beräknas under förutsättning, att småskollärare icke skulle övertaga avdelningar av klass 3 utöver vad som redan ägt rum läsåret 1954/55. Denna etapp omfattar endast läsåret 1964/65, när vid början av detta läsår småskollärare förutsattes helt övertaga undervisningen i klass 3 av A-form (se det följande). Proportioneringen har här skett mot det beräknade lärjungeantalet i klass 3—9, enhetsskolans högstadium och inbyggda realskolelinjer klass 7—9 ej inräknade (hänsyn har även tagits till att småskollärare frigjort ett antal folkskollärartjänster i klass 3 1954/55). — I den andra etappen, för vilken utgångspunkten alltså är 1964/65, räknas med att klass 3 av A-form undervisas utslutande av småskollärare. Läsåret 1953/54 (det sista, för vilket uppgifter föreligger) tillhörde 71 % av lärjungarna i normalklass 3 avdelningar av A-form. Med hänsyn härtill har vid proportioneringen denna andel av lärjungarna i klass 3 frändragits. I verkligheten torde i framtiden en större del av lärjungarna i klass 3 än 71 % komma att tillhöra A-formen. Detta förhållande är utan bety-

delse för proportioneringen, om procenttalet är i huvudsak konstant (t. ex. 80) under den behandlade perioden 1964/65—1977/78. Skulle det däremot stiga från t. ex. 80 % till 90 %, innebär detta (enligt Quensels födelsetal) drygt 250 folkskollärartjänster mindre vid periodens slut.

En sammanställning av de gjorda beräkningarna beträffande antalet folkskollärartjänster efter 1963/64 återfinnes i tab. I, som för den i detta sammanhang berörda perioden avser förhållandena efter återgång till 1947 års bestämmelser (jfr det följande). I tabellen har siffrorna i kol. 5 och 9 avrundats, och differenserna (kol. 10) mellan resultaten enligt Quensels och statistiska centralbyråns födelsetal baserats på de avrundade siffrorna. Enligt de förstnämnda födelsetalen har antalet tjänster beräknats nedgå från ca 17 900 1964/65 till ca 17 000 1977/78, enligt de sistnämnda skulle det sjunka från ca 17 800 förstnämnda år till i runt tal 16 800 omkring mitten av 1970-talet för att sedan stiga till ca 16 900 1977/78. Störst är skillnaden mellan beräkningarna enligt Quensels och statistiska centralbyråns födelsetal beträffande början av 1970-talet, då den uppgår till ca 600 tjänster.

Småskollärarnas övertagande av klass 3 av A-form. I anslutning till bestämmelserna i k. kung. 1954: 230 har läsåret 1954/55 ca 570 småskollärare tjänstgjort i klass 3 av A-form. Jämlikt nämnda kungörelse skall skolöverstyrelsen, inom av Kungl. Maj:t fastställda gränser, för varje läsår t. o. m. 1960/61 bestämma, huru många småskollärare som skall tjänstgöra i klass 3 av denna skolform. I skrivelse den 26 april 1955 har överstyrelsen beträffande läsåret 1955/56 föreslagit dessa gränser till 850 och 950, vilket av Kungl. Maj:t blivit fastställt. I brist på exakta uppgifter om antalet torde man i föreliggande sammanhang kunna räkna med ca 900 småskollärartjänster i klass 3 sistnämnda läsår. Detta innebär en ökning gentemot läsåret 1954/55 av ca 330 tjänster. Motsvarande antal insparade folkskollärartjänster kan anslås till omkring 260, skillnaden gentemot antalet småskollärartjänster betingad därav, att beträffande lärjungeantalet i sådan klass 3, som enligt nämnda kungörelse undervisades av småskollärare, skall gälla vad som är föreskrivet om lärjungeantalet i läraravdelning på småskolestadiet (alltså ett mindre elevantal än för folkskollärare). För de följande läsåren har det vid föreliggande beräkningar förutsatts, att årligen ytterligare 300 småskollärare, vilket motsvarar medeltalet för åren 1953/54—1955/56, kommer att övertaga klass 3 t. o. m. läsåret 1963/64, dock med undantag för 1958/59, då intet ytterligare övertagande antages äga rum. Detta antagande är gjort under förutsättning, att småskollärarytbildningen genomgående blir treårig fr. o. m. läsåret 1956/57 (jfr 1955 års statsverksproposition, åttonde huvudtiteln, sid. 444), vilket skulle innebära, att examinationen vt 1958 skulle bli helt obetydlig. Uppskjutes förlängningen av småskollärarnas utbildning, bör inställandet av deras övertagande av klass 3 lämpligen förskjutas lika mycket. Det mot de 300 småskollärartjänsterna svarande årliga antalet frigjorda folkskollärartjänster har antagits uppgå till 240 eller 80 % av småskollärartjänsterna (åtskillnad har här ej gjorts mellan 1947 och 1950 års bestämmelser, jfr noterna till efterföljande tabell).

Huru snart småskollärarnas övertagande av klass 3 av A-form kan vara avslutat, beror utom på det årliga övertagandets storlek på det i framtiden behövliga antalet läraravdelningar av ifrågakvarande slag. Läsåret 1954/55 fanns enligt inspektörernas uppgifter 2 494 sådana avdelningar, som undervisades av folkskollärare. I efterföljande tabell anges det av inspektörerna för de följande åren t. o. m. 1963/64 beräknade antalet. Beräkningarna har gjorts under förutsättning, att småskollärare ej skulle övertaga fler avdelningar än som redan skett 1954/55.

Beräknat antal läraravdelningar i klass 3 av A-form, undervisade av folkskollärare

Antal avd. enl. k. k.	1955/56	1956/57	1957/58	1958/59	1959/60	1960/61	1961/62	1962/63	1963/64
1947: 234	2 667	2 643	2 606	2 485	2 349	2 266	2 242	2 247	2 201
1950: 137	2 560	2 536	2 499	2 385	2 251	2 180	2 152	2 152	2 112

¹ Det antal småskollärartjänster, som skulle erfordras för att ersätta dessa folkskollärartjänster, kan grundval av uppgifter från folkskolinspektörerna beräknas till 2 760. Proportion 2 201: 2 760 = 79,7 %.

² Motsvarande antal småskollärartjänster 2 594. Proportion 2 112: 2 594 = 81,4 %.

Frigöres 1955/56 260 folkskollärartjänster och de följande åren utom 1958/59 årligen 240, skulle 1963/64 1 940 folkskollärartjänster vara utbytta mot 2 430 småskollärartjänster. Återgång till 1947 års bestämmelser antages då ha ägt rum, varför ca 260 avdelningar fortfarande skulle undervisas av folkskollärare. Fullständigt övertagande förutsattes äga rum 1964/65. Det mot tabellens siffror svarande antalet avdelningar detta år jämlikt 1947 års bestämmelser kan beräknas till enligt Quensels fördelsetal 2 262, enligt statistiska centralbyråns 2 203¹ (härvid har använts en proportioneringsmetod i huvudsak motsvarande den, för vilken i det föregående redogjorts). Det antal folkskollärartjänster, som skulle behöva övertagas 1964/65 skulle sålunda uppgå till ca 320 resp. 260. För detta ändamål skulle erfordras ca 400 resp. 330 småskollärartjänster. Härvid bortses från att vid vissa skolor av speciella skäl övertagandet måhända anses böra tills vidare uppskjutas, varigenom en mindre rest av folkskollärare kan komma att kvarstå i klass 3 av A-form.

Återgång till 1947 års bestämmelser angående läraravdelningarnas storlek. Enligt direktiv av seminarieutredningen har det vid de slutliga beräkningarna förutsatts, att återgång till bestämmelserna i k. kung. 1947: 234, vilka i fråga om större skolor av A-form innebär ett mindre antal lärjungar per avdelning än 1950 års bestämmelser, kommer att äga rum läsåren 1959/60, 1960/61 och 1961/62 i ungefär lika stor omfattning varje läsår. Enligt tabell å sid. 205 uppgick sistnämnda läsår, då övergången skulle vara avslutad, skillnaden mellan antalet folkskollärartjänster enligt 1947 och 1950 års bestämmelser till ca 450, motsvarande en ökning av omkring 150 tjänster för vart och ett av de tre nämnda läsåren. Differensen 450 är emellertid baserad på beräkningar av folkskolinspektörerna, vilka ej skulle taga hänsyn till småskollärares ytterligare övertagande av klass 3 (utöver vad som redan skett 1954/55). På grund av de av småskollärare övertagna avdelningarna (jfr tab. I, kol. 4 och 8) är emellertid siffran 450 något för hög som uttryck för vad övergången till 1947 års bestämmelser faktiskt kan väntas innebära i fråga om folkskollärartjänsterna 1961/62. Skillnaden kan enligt de siffror för klass 3, som återfinnes i tabellen ovan, uppskattas till ett 50-tal tjänster eller i medeltal knappt 20 för vart och ett av de tre åren 1959/60—1961/62. Den förutsättes ingå i den årliga minskningen 240 i kol. 4 och 8 av tab. I. Jfr närmare vad som i motsvarande punkt anföres beträffande småskollärarkåren, där den primära sidan i föreliggande sammanhang, d. v. s. ökningen av antalet småskollärare i klass 3, behandlas.

Vikariebehovet. Ökningen resp. minskningen av det framtida antalet tjänster bör normalt även medföra en ökning resp. minskning i behovet av vikarier

¹ Motsvarande siffror enligt 1950 års bestämmelser är 2 170 resp. 2 114.

för på grund av sjukdom eller av annan anledning tjänstlediga lärare. Vid slutet av vt 1953 utgjorde antalet sådana vikarier inemot 9 % av antalet tjänster, vid mitten av ht 1953 och slutet av vt 1954 drygt 9½ % och vid mitten av ht 1954 så mycket som 11½ % (stegringen kan förmodas väsentligen bero på en ökning av antalet tjänstledigheter för studier). Emellertid bör pensionerade lärare fortfarande i viss utsträckning kunna påräknas som vikarier, och man torde icke behöva räkna med att examinerade lärare alltid skall vara disponibla även för kortare vikariat. Antalet för tjänstlediga lärare vikarierande personer, pensionerade ej inräknade, med *mer än en månads* förordnande uppgick ht 1952 till ca 6½ %, ht 1953 till ca 7½ % och ht 1954 till inemot 9½ %. Vid motsvarande beräkningar föregående år räknades med ett vikariebehov för framtiden av 6 % (tidigare 5 %). Denna siffra synes nu böra höjas. I avvaktan på ytterligare erfarenheter, huruvida stegringen av vikariebehovet kommer att bli bestående, torde det vara skäl att för närvarande icke räkna med högre siffra än 7 %.

Sammanfattning. En sammanfattning av de i det föregående omnämnda beräkningarna rörande läraravgången och förändringarna i antalet lärartjänster (resp. vikariebehovet) lämnas i tab. II a och II b. Att observera är, att det därstädes angivna examinationsbehovet (kol. 8) icke tager hänsyn till sådana omständigheter som redan förefintlig lärarbrist eller behov att använda folkskollärare å enhets-skolans högstadium eller vid högre skolor o. s. v. (jfr det följande).

Det i tabellerna angivna examinationsbehovet visar enligt tab. II a (Quensels födelsetal) en markant nedgång från slutet av 1960-talet, beroende på minskad läraravgång som följd av begränsningen av intagningarna i folkskoleseminarierna efter mitten av 1920-talet och under 1930-talet. Enligt tab. II b (statistiska centralbyråns födelsetal) är nedgången mindre påfallande och förbyts de sista åren i en uppgång. Förändringarna i antalet tjänster uppträder här som en modererande faktor.

En jämförelse med motsvarande beräkningar föregående år, vilka omfattade tiden t. o. m. 1960/61, kan icke utan vidare göras med hänsyn till de olika förut-sättningarna beträffande återgång till 1947 års bestämmelser angående lärar-avdelningarnas storlek och småskollärares övertagande av klass 3 av A-form. Olikheterna gentemot fjolåret i folkskolinspektörernas beräkningar angående antalet tjänster ävensom i den beräknade läraravgången har berörts i det föregående, där även vissa större eller mindre osäkerhetsmoment vid beräkningarna omnämnts.

Av mycket stor betydelse för det totala examinationsbehovet av folkskollärare är deras anlitande för tjänstgöring på högre skolstadier. Antalet folkskollärare vid *högre läroanstalter* har ökats åtskilligt under senare år, bortsett från det sist förflutna läsåret. Höstterminerna 1949 t. o. m. 1954 hade sålunda resp. 119, 186, 224, 255, 315 och 318 folkskollärare utan akademisk examen full tjänstgöring vid högre skolor under överstyrelsens inseende. Å heltidstjänster i kunskapsämnen å *enhetsskolans högstadium* eller vid i folkskolan *inbyggda realskolelinjer klass 7—9* tjänstgjorde läsåret 1954/55 enligt uppgifter av folkskolinspektörerna ca 180 folkskollärare (i 23:e eller lägre lönegrad) mot föregående år ca 130. Dessa 180 lärare uppehöll omkring hälften av heltidstjänsterna i kunskapsämnen vid ifrågavarande båda skolformer. Beträffande utvecklingen under de närmaste åren av det *totala* antalet dylika tjänster har uppgifter erhållits från folkskolinspektörerna. Resultatet framgår av efterföljande tabell. Givetvis låter det sig ej göra att med någon säkerhet förutse tillkomsten av nya distrikt med enhetsskola etc. Siffrorna torde därför redan efter ett eller annat år vara för låga.

Antal heltidstjänster i kunskapsämnen

	1954/ 55	1955/ 56	1956/ 57	1957/ 58	1958/ 59	1959/ 60	1960/ 61	1961/ 62	1962/ 63	1963/ 64
Enh.sk. högstad.:										
k. k. 1947: 234	410	583	802	978	1 204	1 359	1 527	1 540	1 491
» » 1950: 137 ..	¹ 282	396	561	774	943	1 155	1 303	1 461	1 466	1 425
Inb. realsk. l.	² 58	110	157	214	237	231	195	168	167	167

¹ Därav uppehållna av folkskollärare 158.

² Do 25.

Den icke oväsentliga minskningen beträffande inbyggda realskolelinjer efter 1958/59 beror på förhållandena i Stockholm, där en nedgång från drygt 100 tjänster 1958/59 till ca 20 i början av 1960-talet förväntats, medan däremot tjänsterna å enhetsskolans högstadium beräknats bli flerdubblade.

Under återstoden av 1950-talet torde även ett betydande antal folkskollärare behöva tagas i anspråk för tjänstgöring som ämneslärare vid högre skolor. Att närmare precisera detta antal låter sig ej här göra. Ifrågavarande lärarbehov beror icke endast på utvidgningsbehovet och ersättningsbehovet vid de högre läroanstalterna utan även på den *akademiska* produktionen av läraraspiranter. Dessa förhållanden torde komma att utredas i annat sammanhang. Enligt vissa av undervisningsrådet Ragnar Lundblad inom ecklesiastikdepartementet våren 1954 gjorda överslagsberäkningar¹, som icke gör anspråk på att vara annat än helt ungefärliga och delvis av räkneexempels karaktär, skulle vid det högre skolväsendet (inkl. enhetsskolans högstadium etc.) läsåren 1955/56—1960/61 *utöver akademiskt utbildade* läraraspiranter (fil. magstrar) 1 600 å 2 600 nya lärare behöva anlitas (variationen är beroende på olika antaganden om det högre skolväsendets procentuella tillväxt under återstoden av 1950-talet, varvid Lundblad närmast givit den högre siffran företräde). I huvudsak torde folkskollärare (med vidareutbildning eller i vissa fall utan påbyggnad av examen) komma i fråga för att fylla ett dylikt behov.

Därest 3-årig realskola genomföres under 1950-talet, kommer klasserna 1⁵, 2⁵ och (åtminstone i huvudsak) 1⁴ vid allmänna läroverk och kommunala realskolor att indragas. Detta skulle kunna innebära en besparing — enligt förhållandena läsåret 1954/55 — av i runt tal 1 000 tjänster vid nämnda skolformer, motsvarande 1960/61 ca 1 300 resp. 1 400 tjänster enligt de alternativ, varmed Lundblad räknat beträffande det högre skolväsendets utveckling. Till avsevärd del uppväges detta emellertid av att de lärjungar, som skulle ha tillhört klasserna 1⁵ och 2⁵, i stället kommer att undervisas i folkskolans 5:e och 6:e klasser, varigenom lärarbehovet där ökas. Enligt tabellen å sid. 206 rör det sig om i runt tal 650 tjänster, vilken siffra dock beräknats under en förutsättning, som i själva verket innebär, att ej heller någon avgång till klass 1⁷ skulle äga rum (jfr även vad å nämnda sida anförts beträffande parallellavdelningar i realskolan).

I vilken utsträckning övergång av folkskollärare till tjänstgöring vid högre skolor etc. faktiskt kommer att äga rum i framtiden, kan ej säkrare bedömas. Följande tabell visar omfattningen av *tjänstledighet för studier* bland ordinarie och e. o. folkskollärare under de tre senaste läsåren enligt från folkskolinspektörerna till 1 mars resp. vårterminer infordrade uppgifter:

¹ »P.M. angående behovet av lärare vid högre skolor och inom folkundervisningen under den återstående delen av 1950-talet», dagtecknad den 9 april 1954.

	Ht 1952	Vt 1953	Ht 1953	Vt 1954	Ht 1954	Vt 1955
<i>Akademiska studier</i>						
Samtliga tjänstlediga	71	119	¹ 269	² 301	³ 563	⁴ 571
Därav nytillkomna ⁵	72	211	160	392	212
<i>Befordringskurser</i> (anordn. av skolöverst.)						
Samtliga tjänstlediga	—	—	—	—	⁶ 147	⁷ 208
Därav nytillkomna ⁸	—	—	—	—	⁸ 139	121

¹ Därav hela terminen 150, större delen av terminen 86, mindre delen av terminen 33.

² Do 162, 79 och 60.

³ Do 443, 80 och 40.

⁴ Do 430, 95 och 46.

⁵ Siffrorna avser lärare, som icke var tjänstlediga för studier *föregående* termin.

⁶ Därav hela terminen 144, större delen av terminen 3.

⁷ Do 184 och 24.

⁸ Av samtliga 147 tjänstlediga uppgives 8 ha haft tjänstledighet *föregående* termin, synbarligen för akademiska studier.

Siffrorna visar en betydande ökning av antalet tjänstlediga de båda senaste läsåren. Bland de »nyttillkomna» kan ingå ett antal, som visserligen ej var tjänstlediga *föregående* termin men däremot någon tidigare termin.

B. Småskollärarkåren¹

Antal lärare utan formell kompetens. Enligt folkskolinspektörernas uppgifter fanns den 15 oktober 1954 57 vikarier å småskollärartjänster (inkl. biträdande lärartjänster och lärartjänster vid mindre folkskola) och 2 innehavare av icke-ordinarie dylika tjänster, eller i allt 59 lärare, vilka saknade formell kompetens. Av desamma hade 19 förordnande å mer än en månad (varav 3 för hela terminen). Vidare hade i 1 fall någon lärare till efter terminens början beviljad ny avdelning ej kunnat anskaffas. Antalet tjänstgörande *pensionerade* småskollärare etc. uppgick vid nämnda tidpunkt till 137 (samtliga å vikariat), därav 37 med mer än en månads anställning (8 för hela terminen). Samtidigt tjänstgjorde 368 icke-pensionerade småskollärare å folkskollärartjänster (ävensom 29 pensionerade).²

Av de 59 lärarna utan formell kompetens var ett 30-tal studenter, medan ca 20 avlagt realexamen eller genomgått flickskola. Bland de övriga märkes 4 seminarieelever.

Läraravgången. På samma sätt som i fråga om folkskollärartjänsterna har en justering och komplettering vidtagits av de för ett år sedan gjorda beräkningarna angående läraravgången med ledning av nya uppgifter om uppskjuten pensionering ävensom verkställd prickning av åldersfördelningen för de lärare, som kommer att pensioneras fram till senaste delen av 1970-talet.

Följande tabell ger en översikt av de erhållna uppgifterna om *uppskjuten pensionering*.

¹ Jfr i tillämpliga delar vad som anförts under A. Folkskollärarkåren.

² Här avses *icke* sådana småskollärare, som jämlikt k. kung. 1954:230 tjänstgjorde i klass 3 av A-form.

Födelsedatum	Uppnådd ålder 30/6 1955	Antal småskollärare etc.		
		Med avsedd pensionering		Summa
		30/6 1955	30/6 1956 eller senare	
Före 1/7 1891 ¹	264 år	13 (56,5 %)	*10 (43,5 %)	23
1/7 1891—30/6 1892.....	63 »	73 (81,1 %)	*17 (18,9 %)	90
1/7 1892—30/6 1893.....	62 »	44 (28,2 %)	112 (71,8 %)	156
1/7 1893—30/6 1894.....	61 »	65 (29,1 %)	158 (70,9 %)	223
1/7 1894—30/6 1895.....	60 »	159 (41,4 %)	225 (58,6 %)	384

¹ Denna grupp kunde enligt övergångsbestämmelserna till k. kung. 1951:342 kvarstå utan särskild ansökan endast ett år (t.o.m. 30/6 1952).

² Några av hithörande lärare torde 30/6 1955 ha uppnått 65 års ålder.

³ Anstånd endast efter medgivande av Kungl. Maj:t.

Enligt föregående års uppgifter önskade av dåvarande yngsta åldersgrupp (1893/94) 54,3 % kvarstå i tjänst, av de båda närmast äldre grupperna resp. 68,0 % (1892/93) och 65,9 % (1891/92).

Beträffande de 225 småskollärare, födda 1894/95, som avsåg att kvarstå läsåret 1955/56 och alltså avgå tidigast efter uppnådda 61 års ålder, har det förutsatts, att 69,5 % önskade uppskjuta avgången ännu ett år (procenttalet baserat såväl på årets som på fjolårets uppgifter). På liknande sätt har det antagits, att av 62-åringar (födda 1894/95 och 1893/94) 69,1 % önskade kvarstå i tjänst och av 63-åringar, efter anstånd av Kungl. Maj:t, 18,9 % (för dessa föreligger uppgifter i år för första gången). Beträffande 64-åringar kan förhållandena ännu ej närmare bedömas, enär först nästa år uppgifter kan erhållas beträffande lärare, som utan ansökan kvarstått till pensioneringsperiodens övre gräns (63 år) och där-efter erhållit anstånd ett år av Kungl. Maj:t.

I fråga om de småskollärare, som uppnår pensioneringsperiodens *nedre* gräns åren 1956, 1957 o. s. v., har förutsatts, att pensioneringen kommer att uppskjutas av 56,4 %, vilket motsvarar förhållandet bland samtliga lärare, som 1954 och 1955 uppnådde nämnda nedre gräns. I övrigt har använts de i föregående stycke angivna procentalen 69,5, 69,1 och 18,9. Detta innebär, att av de lärare, som når den *nedre* gränsen, 43,6 % förutsatts avgå *genast*, 17,2 % *efter ett år*, 12,1 % *efter två år*, 22,0 % *efter tre år* och återstående 5,1 % *efter 4 år*. Dessa siffror är givetvis mer eller mindre osäkra.

Den beräknade läraravgången redovisningsåret 1954/55¹ är omkring 40 lägre än vad som förväntades för ett år sedan. Uppskjutande av pensionering har varit vanligare än vad då beräknades. Till en del beror detta på att i brist på uppgifter hänsyn ej kunde tagas till av Kungl. Maj:t medgivna anstånd. — För de följande åren av 1950-talet har läraravgången beräknats till årligen ett 30-tal mera än tidigare. Bl. a. sammanhänger detta med att antalet småskollärare i de högsta åldrarna visat sig vara större än som tidigare förutsattes.

Enligt beräkningarna (jfr kol. 7 i tab. IV a och IV b) skulle läraravgången nå sitt maximum i början av 1960-talet — födelseårgången 1902 är talrikast representerad inom småskollärarkåren bland här ifrågakommande årgångar — och därefter sjunka i rask takt till mitten av 1970-talet. Avgången då har beräknats till endast omkring 200 årligen mot ca 600 vid början av 1960-talet. Orsaken till minskningen är väsentligen den starka nedgången av intagningarna vid småskolesemi-

¹ Siffran är i tab. IV a och IV b hänförd till 1955/56 (jfr not 6 till tabellerna).

narierna i slutet av 1920-talet och i synnerhet efter 1930. I övrigt är särskilt för småskollärarkåren beräkningarna rörande avgången längre fram i tiden mycket osäkra, enär på grund av pensioneringarnas stora minskning antalet avgångna utan pension (en annan orsak än dödsfall), vilket ej kan säkrare förutses, spelar en relativt betydande roll.

Antalet lärartjänster. Skoldistriktens beräkningar av det kommande lärjungeantalet i varje skola är baserade, förutom på antalet elever klassvis läsåret 1954/55, på uppgifter för vederbörande skolområde om antalet barn (med fördelning efter födelseår), som ännu ej börjat skolan. Då de yngsta barnen är födda 1954, kunde beräkningarna, vad beträffar klass 1 och därmed småskolestadiet som helhet, framföras endast t. o. m. läsåret 1961/62. Folkskolinspektörernas beräkningar rörande det behövliga antalet småskollärartjänster omfattar därför tiden t. o. m. nämnda läsår. Såsom nämnts i motsvarande punkt beträffande folkskollärarkåren skulle inspektörerna *icke* räkna med att småskollärare skulle övertaga avdelningar i klass 3 av A-form utöver vad som jämlikt k. kung. 1954: 230 redan ägt rum läsåret 1954/55.

Resultatet av folkskolinspektörernas beräkningar framgår av nedanstående tabell. Till jämförelse meddelas de siffror, som erhöles från inspektörerna föregående år och avsåg tiden t. o. m. 1960/61.

Jämförelse mellan årets och fjolårets beräkningar

Antal tj. enligt beräkningarna	1954/55	1955/56	1956/57	1957/58	1958/59	1959/60	1960/61	1961/62
<i>Småskollärartjänster etc. enligt k. kung. 1947: 234</i>								
a) Jan. 1955.	13 122	12 836	12 462	12 055	11 785	11 740	11 587
b) April 1954.	12 866	12 659	12 410	12 065	11 722	11 521	11 536	..
Diff. a)—b).....	..	463	426	397	333	264	204	..
<i>Småskollärartjänster etc. enligt k. kung. 1950: 137</i>								
a) Jan. 1955.	¹ 13 040	12 757	12 472	12 114	11 715	11 454	11 396	11 253
b) April 1954.	12 516	12 297	12 047	11 718	11 381	11 188	11 209	..
Diff. a)—b).....	524	460	425	396	334	266	187	..

¹ Faktisk siffra.

Jämförelsen mellan årets och fjolårets siffror påverkas därav, att 1954/55 ett större antal småskollärare tjänstgjort i klass 3 av A-form än 1953/54 och att folkskolinspektörerna vid sina beräkningar i fjol liksom i år *icke* skulle taga hänsyn till småskollärares framtida övertagande av klass 3. På grund härav bör årets siffror ligga högre än fjolårets. Skillnaden skulle förväntas uppgå till omkring 320 tjänster. Tages hänsyn härtill finner man, att fjolårets beräkning för 1954/55 ligger omkring 200 tjänster lägre än det faktiska antalet enligt årets uppgifter. För de följande läsåren minskas skillnaden, så att den 1958/59 är obetydlig. Vad beträffar läsåren 1959/60 och 1960/61, har årets beräkningar i realiteten givit till resultat ca 50 resp. drygt 100 tjänster mindre än fjolårets.

Göres enligt årets beräkningar en jämförelse mellan antalet tjänster jämlikt föreskrifterna i k. kung. 1950: 137 och i k. kung. 1947: 234, blir resultatet följande:

Jämförelse mellan bestämmelserna i k. kung. 1950: 137 och 1947: 234

Antal tjänster enligt k. kung.	1955/56	1956/57	1957/58	1958/59	1959/60	1960/61	1961/62
1947: 234	13 122	12 836	12 462	12 055	11 785	11 740	11 587
1950: 137	12 757	12 472	12 114	11 715	11 454	11 396	11 253
Diff.....	365	364	348	340	331	344	334

Bestämmelserna av 1950 skulle alltså medföra en inbesparing av i runt tal 350 tjänster (varvid förutsatts, att småskollärare ej övertagit ytterligare avdelningar av klass 3).

Förändringen i antalet tjänster från läsår till läsår vid tillämpning av de olika bestämmelserna gestaltar sig på följande sätt:

Ökning resp. minskning från läsår till läsår

Antal tjänster enligt k. kung.	1955/56	1956/57	1957/58	1958/59	1959/60	1960/61	1961/62
1947: 234	— 286	— 374	— 407	— 270	— 45	— 153
1950: 137	— 283	— 285	— 358	— 399	— 261	— 58	— 143

Minskningen av antalet tjänster 1955/56 enligt 1950 års bestämmelser är ett 60-tal större än som förväntades för ett år sedan. Även för vart och ett av de följande läsåren t. o. m. 1959/60 är nedgången större än enligt fjolårets beräkningar, varierande mellan ett 30-tal och ett 70-tal tjänster per år. Läsåret 1960/61 förväntades i fjol en obetydlig ökning av antalet tjänster, i år en minskning med ett 50-tal.

Då folkskolinspektörernas uppgifter endast omfattar tiden t. o. m. läsåret 1961/62, men det för seminarieutredningen varit önskvärt att erhålla siffror fram till senare delen av 1970-talet, har en beräkning av antalet tjänster fr. o. m. 1962/63 verkställts på motsvarande sätt som i fråga om folkskollärartjänsterna efter 1963/64, d. v. s. genom proportionering, med viss modifikation, mot det beräknade lärjungeantalets förändringar. Medan lärjungeantalet å småskolestadiet från ht 1954 till ht 1961 beräknats nedgå med ca 17 %, skulle det väntade antalet tjänster enligt inspektörerna (med avdrag för i klass 3 placerade tjänster) endast minskas med drygt 14 % (någon nämnvärd skillnad synes ej bestå mellan förhållandena enligt 1950 och 1947 års bestämmelser). Med hänsyn härtill har det vid beräkningarna för tiden efter 1961/62 räknats med att lärjungeantalets minskning endast till 85 % motsvaras av en minskning av antalet tjänster. Såsom belysande den härvid uppkommande felmarginalen må anföras, att från 1964/65 till 1977/78 antalet tjänster med utgångspunkt från Quensels födelsetal — vilka i huvudsak innebär minskat lärjungeantal under hela ifrågavarande period — beräknats nedgå med ca 850. Hade man i stället räknat med en mot lärjungeantalet direkt proportionell minskning, skulle man erhållit en nedgång med ca 1 000, d. v. s. i medeltal ett 10-tal tjänster mera per år. Om man i stället reducerat tjänsternas minskning till 65 % av lärjungarnas (liksom beträffande folkskollärartjänsterna), skulle resultatet blivit en nedgång med omkring 650.

Liksom i fråga om folkskollärartjänsterna har beräkningen utförts i två etapper. Den första innebär en framskrivning av folkskolinspektörernas slutsiffror 1961/62 till 1964/65. Siffrorna är alltså beräknade under förutsättning, att små-

skollärare icke skulle övertaga avdelningar av klass 3 av A-form utöver vad som redan ägt rum läsåret 1954/55. Proportioneringen har skett mot det beräknade lärjungantalet i klasserna 1—2 (hänsyn har dock tagits till det antal småskollärare, som tjänstgjort i klass 3 1954/55). — I den andra etappen, vars utgångspunkt alltså är 1964/65, räknas med att klass 3 av A-form undervisas enbart av småskollärare. Av lärjungarna i klass 3 har därvid 71 % förutsatts tillhöra avdelningar av A-form, såsom fallet var 1953/54. Troligen kommer dock i framtiden en större del av lärjungarna i klass 3 att tillhöra A-formen. Skulle procenttalet under den här behandlade perioden 1964/65—1977/78 stiga från t. ex. 80 till 90, innebär detta (enligt Quensels födelsetal) närmare 400 tjänster mera vid periodens slut än vad som nu räknats med (vore procenttalet under perioden konstant 80, påverkas ej den tidigare siffran nämnvärt).

Det beräknade antalet småskollärartjänster efter 1961/62 framgår av tab. III. I denna tabell har siffrorna i kol. 5 och 9 avrundats, och differenserna (kol. 10) mellan resultaten enligt Quensels och statistiska centralbyråns födelsetal baserats på de avrundade siffrorna. Enligt Quensels födelsetal skulle antalet tjänster i samband med småskollärares ytterligare övertagande av klass 3 stiga till ett maximum av ca 14 400 tjänster 1964/65, varefter detsamma så gott som oavbrutet skulle nedgå till omkring 13 500 vid mitten av 1970-talet. Enligt statistiska centralbyråns födelsetal skulle tjänsterna från omkring 14 000 1964/65 minskas till ca 13 300 1971/72, varefter en ökning skulle inträda till omkring 13 900 1977/78. Störst är skillnaden mellan beräkningarna enligt Quensels och statistiska centralbyråns födelsetal i slutet av 1960-talet (ca 600), varefter den minskas alltmera. De tre sista åren visar beräkningarna enligt statistiska centralbyråns födelsetal i motsats till tidigare ett större antal tjänster än enligt Quensels födelsetal.

Småskollärares övertagande av klass 3 av A-form. Såsom närmare angivits i motsvarande punkt beträffande folkskollärarkåren har det förutsatts, att läsåret 1955/56 ytterligare 330 småskollärare kommer att övertaga undervisningen i klass 3 av A-form och under de följande läsåren t. o. m. 1963/64 årligen 300, dock med undantag för 1958/59, då det ej räknats med någon utökning av antalet småskollärare i klass 3. I och med läsåret 1964/65 skulle övertagandet vara avslutat. Detta år beräknas omkring 400 eller 330 småskollärare (beroende på om Quensels eller statistiska centralbyråns födelsetal lägges till grund för beräkningen) erfordras för det slutliga övertagandet.

Återgång till 1947 års bestämmelser angående läraravdelningarnas storlek. Liksom i fråga om folkskollärarkåren har återgång till bestämmelserna i k. kung. 1947: 234 förutsatts komma att äga rum läsåren 1959/60, 1960/61 och 1961/62. Enligt tabell å sid. 216 beräknades skillnaden sistnämnda läsår mellan antalet småskollärartjänster enligt 1947 och 1950 års bestämmelser till ca 330, motsvarande ett ökat antal tjänster av ungefär 110 per år, om återgången fördelas jämnt på de tre nämnda läsåren. Ifrågavarande differens 330 är emellertid baserad på beräkningar av folkskolinspektörerna, vilka ej skulle taga hänsyn till småskollärares ytterligare övertagande av klass 3 (utöver vad som redan skett 1954/55). På grund härav är siffran 330 något för låg som uttryck för den totala inverkan av återgången till 1947 års bestämmelser. Skillnaden kan med utgångspunkt från de siffror beträffande antalet avdelningar i klass 3, som anges i tabellen å sid. 210, samt från den beräknade proportionen mellan antalet små- och folkskollärartjänster i denna klass (125 %) anslås till ett 60-tal tjänster eller ca 20 i medeltal per år. Detta antal kan emellertid förutsättas ingå i den årliga ökningen av 300 småskollärare i klass 3 (tab. III, kol. 4). Skulle

hela återgången till 1947 års bestämmelser ske på en gång 1961/62 (och ej fördelas på tre år), innebär denna förutsättning, att av de 300 då tillkomna småskollärarna omkring 240 skulle övertaga klass 3 i »nya» skolor, medan ca 60 begagnas för den utökning av antalet avdelningar i klass 3, som erfordras i skolor, där ett övertagande redan ägt rum men ej av inspektörerna kunnat beaktas (ur resonemangssynpunkt kan här bortses från att i större skolor möjligen en del avdelningar av klass 3 övertagits, andra icke).

Vikariebehovet. Vad beträffar behovet av vikarier för tjänstlediga lärare, utgjorde antalet sådana vikarier vid slutet av vt 1953 och vt 1954 ca 8½ % av antalet uppehållna tjänster och vid mitten av ht 1953 ca 9 %. Ht 1954 närmade sig siffran 10 %. Av skäl, som i det föregående anförts beträffande folkskollärarkåren, torde det emellertid vara lämpligt att vid beräkningarna använda ett lägre procenttal, nämligen den vid tidigare beräkningstillfällen begagnade siffran 6 %. Antalet för tjänstlediga lärare vikarierande personer, pensionerade icke inräknade, med *mer än en månads* förordnande uppgick ht 1952 och ht 1953 till drygt 6½ % av antalet tjänster, ht 1954 till 7½ %.

Sammanfattning. En sammanfattning av de i det föregående omnämnda beräkningarna rörande läraravgången och förändringarna i antalet lärartjänster (resp. vikariebehovet) lämnas i tab. IV a och IV b. Det därstädes angivna examinationsbehovet (kol. 8) tager alltså icke hänsyn till bl. a. möjligheten att framdeles frigöra de icke-pensionerade småskollärare, som enligt sid. 201 läsåret 1954/55 uppehöll folkskollärartjänster (här avses icke småskollärare, som tjänstgjorde i klass 3 av A-form jämlikt k. kung. 1954:230) eller till en eventuell stegring av deras antal i samband med ökad folkskolläraryrbrist på grund av folkskollärares övergång till högre skolor etc. (jfr vad i det föregående anförts beträffande folkskollärarkåren).

En jämförelse med motsvarande beräkningar föregående år, vilka omfattade tiden t. o. m. 1960/61, kan ej utan vidare göras på grund av olika förutsättningar beträffande återgång till 1947 års bestämmelser angående läraravdelningarnas storlek ävensom beträffande småskollärares övertagande av klass 3 av A-form (se för övrigt jämförelsen i det föregående beträffande antalet lärartjänster ävensom läraravgången).

Det i tabellerna angivna examinationsbehovet är efter mitten av 1960-talet väsentligt lägre än tidigare, beroende på att övertagandet av klass 3 av A-form då beräknas vara avslutat samt att läraravgången väntas avsevärt nedgå som följd av minskningen av intagningarna i småskoleseminarierna i slutet av 1920-talet och i synnerhet efter 1930. Tab. IV b (statistiska centralbyråns födelsetal) visar beträffande större delen av 1960-talet åtskilligt lägre siffror än tab. IV a (Quensels födelsetal), medan förhållandet under 1970-talet är det motsatta.

Stockholm den 11 augusti 1955.

Axel Mebius

Tabell I

Beräknat antal folkskollärartjänster¹

Anm. 1. Beräkningen är gjord under förutsättning, att återgång till bestämmelserna i k. kung. 1947:234 äger rum läsåren 1959/60, 1960/61 och 1961/62 i ungefär lika stor omfattning varje läsår.

Anm. 2. Antalet tjänster fr. o. m. 1964/65 har erhållits genom proportionering (med viss modifikation) mot det beräknade lärjungeantalets förändringar och är därför beroende av födelsetalen efter 1954 (jfr vidare texten). Kol. 2 och 6 1955/56 t. o. m. 1963/64 enligt folkskolinspektörernas beräkningar, 1954/55 faktiskt antal tjänster.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Läsår	Quensels födelsetal				Stat. centralbyråns födelsetal				Diff. kol. 5 minus kol. 9
	Insp:a ²	Best. 1947 ³	Kl. 3 ⁴	Summa	Insp:a ²	Best. 1947 ³	Kl. 3 ⁴	Summa	
1954/55	20 539	—	—	20 539	20 539	—	—	20 539	—
1955/56	21 264	—	— 260	21 004	21 264	—	— 260	21 004	—
1956/57	21 858	—	— 500	21 358	21 858	—	— 500	21 358	—
1957/58	22 128	—	— 740	21 388	22 128	—	— 740	21 388	—
1958/59	22 026	—	— 740	21 286	22 026	—	— 740	21 286	—
1959/60	21 596	+ 149	— 980	20 765	21 596	+ 149	— 980	20 765	—
1960/61	21 020	+ 298	— 1 220	20 098	21 020	+ 298	— 1 220	20 098	—
1961/62	20 515	+ 448	— 1 460	19 503	20 515	+ 448	— 1 460	19 503	—
1962/63	20 592	—	— 1 700	18 892	20 592	—	— 1 700	18 892	—
1963/64	20 256	—	— 1 940	18 316	20 256	—	— 1 940	18 316	—
⁵ 1964/65	20 113	—	— 2 262	17 900	20 012	—	— 2 203	17 800	100
1965/66	—	—	—	17 800	—	—	—	17 600	200
1966/67	—	—	—	17 700	—	—	—	17 500	200
1967/68	—	—	—	17 700	—	—	—	17 300	400
1968/69	—	—	—	17 600	—	—	—	17 200	400
1969/70	—	—	—	17 600	—	—	—	17 100	500
1970/71	—	—	—	17 600	—	—	—	17 000	600
1971/72	—	—	—	17 500	—	—	—	16 900	600
1972/73	—	—	—	17 400	—	—	—	16 800	600
1973/74	—	—	—	17 300	—	—	—	16 800	500
1974/75	—	—	—	17 200	—	—	—	16 800	400
1975/76	—	—	—	17 200	—	—	—	16 800	400
1976/77	—	—	—	17 100	—	—	—	16 800	300
1977/78	—	—	—	17 000	—	—	—	16 900	100

¹ Vid folkskolor, utom enhetsskolans högstadium och inbyggda realskolelinjer kl. 7—9.

² Beträffande 1964/65 proportionering (jfr Anm. 2).

³ Beträffande siffrornas beskaffenhet se texten.

⁴ Det har antagits, att fr. o. m. 1956/57 t. o. m. 1963/64 (utom 1958/59) ytterligare 240 folkskollärare varje år ersättes av småskollärare genom att 300 sådana övertager kl. 3 av A-form (1955/56 260 folkskollärare resp. 330 småskollärare). Slutligt övertagande förutsättes äga rum 1964/65.

⁵ Siffrorna fr. o. m. 1964/65 i kol. 5, 9 och 10 är avrundade.

Tabell II a
(Quensels födelsetal)

Beräknad årlig ändring i antalet folkskollärartjänster,¹ läraravgång m. m.

Anm. 1. Beräkningen är gjord under förutsättning, att återgång till bestämmelserna i k. kung. 1947:234 äger rum läsåren 1959/60, 1960/61 och 1961/62 i ungefär lika stor omfattning varje läsår.

Anm. 2. Antalet tjänster fr. o. m. 1964/65 har erhållits genom proportionering (med viss modifikation) mot det beräknade lärjungeantalets förändringar och är därför beroende av födelsetalen efter 1954 (jfr vidare texten). I föreliggande tabell har räknats med Quensels födelsetal. Kol. 2 1955/56 t. o. m. 1963/64 enligt folkskollinspektörernas beräkningar.

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Läsår	Ökning resp. minskning av				vikariebe- hovet ⁵	Lärary- avgång ⁶	Summa kol. 5—7	Examination ⁷
	antalet tjänster							
	In- sp:a ²	Best. 1947 ³	Kl. 3 ⁴	Sum- ma				
1955/56	+ 725	—	— 260	+ 465	+ 33	498	996	783 + 707 = 1 490
1956/57	+ 594	—	— 240	+ 354	+ 25	566	945	777 + 715 = 1 492
1957/58	+ 270	—	— 240	+ 30	+ 2	615	647	670 + 720 = 1 390
1958/59	— 102	—	—	— 102	— 7	633	524	523 + ?
1959/60	— 430	+ 149	— 240	— 521	— 36	647	90	456 + ?
1960/61	— 576	+ 149	— 240	— 667	— 47	663	— 51	
1961/62	— 505	+ 150	— 240	— 595	— 42	670	33	
1962/63	— 371	—	— 240	— 611	— 43	679	25	
1963/64	— 336	—	— 240	— 576	— 40	676	60	
⁸ 1964/65	— 140	—	— 320	— 460	— 35	690	195	
1965/66	—	—	—	— 70	— 5	720	645	
1966/67	—	—	—	— 80	— 5	720	635	
1967/68	—	—	—	— 40	— 5	710	665	
1968/69	—	—	—	— 10	0	670	660	
1969/70	—	—	—	— 30	0	620	590	
1970/71	—	—	—	— 60	— 5	570	505	
1971/72	—	—	—	— 70	— 5	520	445	
1972/73	—	—	—	— 90	— 5	470	375	
1973/74	—	—	—	— 80	— 5	420	335	
1974/75	—	—	—	— 80	— 5	410	325	
1975/76	—	—	—	— 70	— 5	400	325	
1976/77	—	—	—	— 70	— 5	380	305	
1977/78	—	—	—	— 60	— 5	360	295	

¹—⁴ Se motsvarande noter till tab. I.

⁵ Vikariebehovet har antagits uppgå till 7 % av antalet tjänster.

⁶ Att ersättas före läsårets början.

⁷ Vid slutet av föregående vårtermin. — Den första siffran avser 4-årig linje, den andra 2-årig linje. Siffrorna är baserade på uppgifter om antalet närvarande elever i folkskoleseminarierna ht 1954 utan reduktion för avgång resp. på riksdagens beslut om intagnings storlek ht 1955.

⁸ Siffrorna fr. o. m. 1964/65 är avrundade.

Tabell II b

(Stat. centralbyråns födelsetal)

Beräknad årlig ändring i antalet folkskollärartjänster,¹ läraravgång m. m.

Anm. 1. Beräkningen är gjord under förutsättning, att återgång till bestämmelserna i k. kung. 1947: 234 äger rum läsåren 1959/60, 1960/61 och 1961/62 i ungefär lika stor omfattning varje läsår.

Anm. 2. Antalet tjänster fr. o. m. 1964/65 har erhållits genom proportionering (med viss modifikation) mot det beräknade lärjungantalets förändringar och är därför beroende av födelsetalen efter 1954 (jfr vidare texten). I föreliggande tabell har räknats med statistiska centralbyråns födelsetal. Kol. 2 1955/56 t. o. m. 1963/64 enligt folkskolinspektörernas beräkningar.

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Läsår	Ökning resp. minskning av					Läraravgång ⁶	Summa kol. 5—7	Examination ⁷
	antalet tjänster				vikariebehov ⁵			
	Insp:a ²	Best. 1947 ³	Kl. 3 ⁴	Summa				
1955/56	+ 725	—	— 260	+ 465	+ 33	498	996	783 + 707 = 1 490
1956/57	+ 594	—	— 240	+ 354	+ 25	566	945	777 + 715 = 1 492
1957/58	+ 270	—	— 240	+ 30	+ 2	615	647	670 + 720 = 1 390
1958/59	— 102	—	—	— 102	— 7	633	524	523 + ?
1959/60	— 430	+ 149	— 240	— 521	— 36	647	90	456 + ?
1960/61	— 576	+ 149	— 240	— 667	— 47	663	— 51	
1961/62	— 505	+ 150	— 240	— 595	— 42	670	33	
1962/63	— 371	—	— 240	— 611	— 43	679	25	
1963/64	— 336	—	— 240	— 576	— 40	676	60	
⁸ 1964/65	— 240	—	— 260	— 500	— 35	690	155	
1965/66	—	—	—	— 180	— 10	720	530	
1966/67	—	—	—	— 170	— 10	720	540	
1967/68	—	—	—	— 150	— 10	710	550	
1968/69	—	—	—	— 110	— 5	670	555	
1969/70	—	—	—	— 90	— 5	620	525	
1970/71	—	—	—	— 100	— 5	570	465	
1971/72	—	—	—	— 90	— 5	520	425	
1972/73	—	—	—	— 90	— 5	470	375	
1973/74	—	—	—	— 60	— 5	420	355	
1974/75	—	—	—	— 20	0	410	390	
1975/76	—	—	—	+ 10	0	400	410	
1976/77	—	—	—	+ 40	+ 5	380	425	
1977/78	—	—	—	+ 80	+ 5	360	445	

^{1—4} Se motsvarande noter till tab. I.

⁵ Vikariebehovet har antagits uppgå till 7 % av antalet tjänster.

⁶ Att ersättas före läsårets början.

⁷ Vid slutet av föregående vårtermin. — Den första siffran avser 4-årig linje, den andra 2-årig linje. Siffrorna är baserade på uppgifter om antalet närvarande elever i folkskoleseminarierna ht 1954 utan reduktion för avgång resp. på riksdagens beslut om intagnings storlek ht 1955.

⁸ Siffrorna fr. o. m. 1964/65 är avrundade.

Beräknat antal småskollärartjänster¹

Anm. 1. Beräkningen är gjord under förutsättning, att återgång till bestämmelserna i k. kung. 1947: 234 äger rum läsåren 1959/60, 1960/61 och 1961/62 i ungefär lika stor omfattning varje läsår.

Anm. 2. Antalet tjänster fr. o. m. 1962/63 har erhållits genom proportionering (med viss modifikation) mot det beräknade lärjungeantalets förändringar och är därför beroende av födelsetalen efter 1954 (jfr vidare texten). Kol. 2 och 6 1955/56 t. o. m. 1961/62 enligt folkskolinspektörernas beräkningar, 1954/55 faktiskt antal tjänster.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Läsår	Quensels födelsetal				Stat. centralbyråns födelsetal				Diff. kol. 5 minus kol. 9
	Insp:a ²	Best. 1947 ³	Kl. 3 ⁴	Summa	Insp:a ²	Best. 1947 ³	Kl. 3 ⁴	Summa	
1954/55	13 040	—	—	13 040	13 040	—	—	13 040	—
1955/56	12 757	—	+ 330	13 087	12 757	—	+ 330	13 087	—
1956/57	12 472	—	+ 630	13 102	12 472	—	+ 630	13 102	—
1957/58	12 114	—	+ 930	13 044	12 114	—	+ 930	13 044	—
1958/59	11 715	—	+ 930	12 645	11 715	—	+ 930	12 645	—
1959/60	11 454	+ 111	+ 1 230	12 795	11 454	+ 111	+ 1 230	12 795	—
1960/61	11 396	+ 222	+ 1 530	13 148	11 396	+ 222	+ 1 530	13 148	—
1961/62	11 253	+ 334	+ 1 830	13 417	11 253	+ 334	+ 1 830	13 417	—
⁵ 1962/63	11 474	—	+ 2 130	13 600	11 310	—	+ 2 130	13 400	200
1963/64	11 558	—	+ 2 430	14 000	11 249	—	+ 2 430	13 700	300
1964/65	11 533	—	+ 2 833	14 400	11 206	—	+ 2 759	14 000	400
1965/66	—	—	—	14 300	—	—	—	13 800	500
1966/67	—	—	—	14 300	—	—	—	13 800	500
1967/68	—	—	—	14 200	—	—	—	13 600	600
1968/69	—	—	—	14 100	—	—	—	13 600	500
1969/70	—	—	—	14 000	—	—	—	13 400	600
1970/71	—	—	—	13 900	—	—	—	13 400	500
1971/72	—	—	—	13 800	—	—	—	13 300	500
1972/73	—	—	—	13 800	—	—	—	13 400	400
1973/74	—	—	—	13 700	—	—	—	13 500	200
1974/75	—	—	—	13 600	—	—	—	13 600	0
1975/76	—	—	—	13 500	—	—	—	13 600	—100
1976/77	—	—	—	13 500	—	—	—	13 800	—300
1977/78	—	—	—	13 500	—	—	—	13 900	—400

¹ Inkl. biträdande lärartjänster och lärartjänster vid mindre folkskola.

² Fr. o. m. 1962/63 proportionering (jfr Anm. 2).

³ Beträffande siffrornas beskaffenhet se texten.

⁴ Det har antagits, att fr. o. m. 1956/57 t. o. m. 1963/64 (utom 1958/59) ytterligare 300 småskollärare varje år övertager kl. 3 av A-form (1955/56 330). Slutligt övertagande förutsattes äga rum 1964/65.

⁵ Siffrorna fr. o. m. 1962/63 i kol. 5, 9 och 10 är avrundade.

Tabell IV a
(Quensels födelsetal)

Beräknad årlig ändring i antalet småskollärartjänster,¹ läraravgång m. m.

Anm. 1. Beräkningen är gjord under förutsättning, att återgång till bestämmelserna i k. kung. 1947: 234 äger rum läsåren 1959/60, 1960/61 och 1961/62 i ungefär lika stor omfattning varje läsår.

Anm. 2. Antalet tjänster fr. o. m. 1962/63 har erhållits genom proportionering (med viss modifikation) mot det beräknade lärjungantalets förändringar och är därför beroende av födelsetalen efter 1954 (jfr vidare texten). I föreliggande tabell har räknats med Quensels födelsetal. Kol. 2 1955/56 t. o. m. 1961/62 enligt folkskolinspektörernas beräkningar.

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Läsår	Ökning resp. minskning av				vikarie- behovet ⁵	Lärar- avgång ⁶	Summa kol. 5—7	Examination ⁷
	antalet tjänster							
	In- sp:a ²	Best. 1947 ³	Kl. 3 ⁴	Sum- ma				
1955/56	— 283	—	+ 330	+ 47	+ 3	500	550	524 + 26 = 550
1956/57	— 285	—	+ 300	+ 15	+ 1	573	589	527 + 24 = 551
1957/58	— 358	—	+ 300	— 58	— 3	555	494	528 + 24 = 552
1958/59	— 399	—	—	— 399	— 24	555	132	? + 24
1959/60	— 261	+ 111	+ 300	+ 150	+ 9	567	726	
1960/61	— 58	+ 111	+ 300	+ 353	+ 21	577	951	
1961/62	— 143	+ 112	+ 300	+ 269	+ 16	583	868	
⁸ 1962/63	— 110	—	+ 300	+ 190	+ 10	600	800	
1963/64	+ 80	—	+ 300	+ 380	+ 25	600	1 005	
1964/65	— 30	—	+ 400	+ 370	+ 25	580	975	
1965/66	—	—	—	— 80	— 5	550	465	
1966/67	—	—	—	0	0	510	510	
1967/68	—	—	—	— 110	— 5	450	335	
1968/69	—	—	—	— 50	— 5	400	345	
1969/70	—	—	—	— 150	— 10	350	190	
1970/71	—	—	—	— 50	— 5	310	255	
1971/72	—	—	—	— 120	— 10	280	150	
1972/73	—	—	—	— 30	0	250	220	
1973/74	—	—	—	— 110	— 5	240	125	
1974/75	—	—	—	— 30	0	220	190	
1975/76	—	—	—	— 110	— 5	200	85	
1976/77	—	—	—	+ 10	0	190	200	
1977/78	—	—	—	— 30	0	190	160	

^{1—4} Se motsvarande noter till tab. III.

⁵ Vikariebehovet har antagits uppgå till 6 % av antalet tjänster.

⁶ Att ersättas före läsårets början.

⁷ Vid slutet av föregående vårtermin. — Den första siffran avser 2-årig linje, den andra 3-årig linje. Siffrorna är baserade på uppgifter om antalet närvarande elever i småskoleseminarierna ht 1954 utan reduktion för avgång resp. på riksdagens beslut om intagningens storlek ht 1955.

⁸ Siffrorna fr. o. m. 1962/63 är avrundade.

Tabell IV b
(Stat. centralbyråns födelsetal)

Beräknad årlig ändring i antalet småskollärartjänster,¹ läraravgång m. m.

Anm. 1. Beräkningen är gjord under förutsättning, att återgång till bestämmelserna i k. kung. 1947: 23 äger rum läsåren 1959/60, 1960/61 och 1961/62 i ungefär lika stor omfattning varje läsår.

Anm. 2. Antalet tjänster fr. o. m. 1962/63 har erhållits genom proportionering (med viss modifikation) om det beräknade lärjungeantalets förändringar och är därför beroende av födelsetalen efter 1954 (jfr vidare texten). I föreliggande tabell har räknats med statistiska centralbyråns födelsetal. Kol. 2 1955/56 t. o. m. 1961/6 enligt folkskolinspektörernas beräkningar.

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Läsår	Ökning resp. minskning av				vikarie- behovet ⁵	Lärar- avgång ⁶	Summa kol. 5—7	Examination ⁷
	antalet tjänster							
	In- sp:a ²	Best. 1947 ³	Kl. 3 ⁴	Sum- ma				
1955/56	— 283	—	+ 330	+ 47	+ 3	500	550	524 + 26 = 550
1956/57	— 285	—	+ 300	+ 15	+ 1	573	589	527 + 24 = 551
1957/58	— 358	—	+ 300	— 58	— 3	555	494	528 + 24 = 552
1958/59	— 399	—	—	— 399	— 24	555	132	? + 24
1959/60	— 261	+ 111	+ 300	+ 150	+ 9	567	726	
1960/61	— 58	+ 111	+ 300	+ 353	+ 21	577	951	
1961/62	— 143	+ 112	+ 300	+ 269	+ 16	583	868	
⁸ 1962/63	— 280	—	+ 300	+ 20	0	600	620	
1963/64	— 60	—	+ 300	+ 240	+ 15	600	855	
1964/65	— 40	—	+ 330	+ 290	+ 15	580	885	
1965/66	—	—	—	— 130	— 10	550	410	
1966/67	—	—	—	— 70	— 5	510	435	
1967/68	—	—	—	— 160	— 10	450	280	
1968/69	—	—	—	— 50	— 5	400	345	
1969/70	—	—	—	— 110	— 5	350	235	
1970/71	—	—	—	— 40	0	310	270	
1971/72	—	—	—	— 60	— 5	280	215	
1972/73	—	—	—	+ 80	+ 5	250	335	
1973/74	—	—	—	+ 30	0	240	270	
1974/75	—	—	—	+ 120	+ 5	220	345	
1975/76	—	—	—	+ 60	+ 5	200	265	
1976/77	—	—	—	+ 160	+ 10	190	360	
1977/78	—	—	—	+ 70	+ 5	190	265	

^{1—4} Se motsvarande noter till tab. III.

⁵ Vikariebehovet har antagits uppgå till 6 % av antalet tjänster.

⁶ Att ersättas före läsårets början.

⁷ Vid slutet av föregående vårtermin. — Den första siffran avser 2-årig linje, den andra 3-årig linje. Siffrorna är baserade på uppgifter om antalet närvarande elever i småskoleseminarierna ht 1954 utan reduktion för avgång resp. på riksdagens beslut om intagnings storlek ht 1955.

⁸ Siffrorna fr. o. m. 1962/63 är avrundade.

Förslag till ändringar i stadgan för småskoleseminarierna

Kungl. Maj:t har funnit gott att beträffande stadgan den 21 januari 1938 för småskoleseminarierna¹ förordna, dels att följande bestämmelser skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives, nämligen §§ 1—3, § 6 mom. 1 och 3, § 7 mom. 1, § 11 mom. 1, §§ 22—24, § 25 mom. 1 och 2, § 26, § 28 mom. 1, § 33 mom. 3, § 53 mom. 2, § 55 mom. 1, § 59 mom. 1, § 65, § 66 mom. 1 och 4, § 81 mom. 1 och 2, § 90 mom. 2 och 5, § 128, § 131 mom. 2 och 3, § 132 mom. 2, § 140 mom. 1, § 141 mom. 1 och § 159 samt övergångsbestämmelserna, dels att i § 79 mom. 1, § 82, § 87 mom. 1, § 89 mom. 1, § 131 mom. 1, § 132 mom. 1 och 4, § 133, § 134 mom. 3, 5 och 6 ävensom i rubriken närmast före § 131 orden adjunkt, adjunkter respektive adjunktstjänst skola utbytas mot orden lektor, lektorer respektive lektorstjänst, dels att § 9, § 25 mom. 3, § 54, § 56, § 97 mom. 2 och mom. 4 punkt e) samt § 151 skola upphöra att gälla, dels att till § 6 skall fogas ett nytt moment, betecknat mom. 4, av nedan angiven lydelse, dels att till § 7 skall fogas ett nytt moment betecknat mom. 2 av nedan angiven lydelse i följd varav nuvarande mom. 2, 3 och 4 skola betecknas 3, 4 och 5, dels ock att närmast efter § 28 skall införas tre nya paragrafer, betecknade 28 a, 28 b och 28 c, av nedan angivna innehåll.

§ 1.

Småskoleseminarierna hava till ändamål att utbilda lärare huvudsakligen för klasserna 1—3 i rikets folkskolor.

Seminiernas lärokurs avslutas med *småskollärarexamen*.

§ 2.

Småskoleseminarierna äro avsedda för såväl manliga som kvinnliga elever.

Närmare föreskrifter rörande intagning av manliga elever meddelas av skolöverstyrelsen.

§ 3.

Vid småskoleseminarierna finnas följande linjer:

treårig linje samt

tvåårig linje för elever, som avlagt studentexamen.

§ 6.

1. Vid seminariet skall meddelas undervisning i följande ämnen:

läroämnena:

å treårig linje:

kristendomskunskap, modersmålet, engelska, historia med samhällslära, geografi,

¹ Senaste lydelse av § 3 se 1943:376, av § 6 mom. 3 se 1939:48, av § 9 mom. 3 och § 59 mom. 1 se 1940:970, av § 22, § 23 mom. 2, § 24 och § 128 se 1952:131, av § 25 mom. 1 och § 134 mom. 6 se 1951:64, av § 79 mom. 1 och § 133 se 1940:341, av § 81 mom. 1 och 2 och § 132 mom. 2 se 1953:651, av § 97 mom. 4 se 1944:591, av § 132 mom. 1 se 1953:144 och av § 132 mom. 2 se 1943:497.

psykologi och pedagogik, matematik, biologi med hälsolära, fysik och kemi;

å tvåårig linje:

kristendomskunskap, modersmålet, historia med samhällslära, geografi, psykologi och pedagogik, matematik, biologi med hälsolära, fysik och kemi;

övningsämnena:

teckning, välskrivning, musik, innefattande sång och instrumentalmusik, gymnastik med lek och idrott, slöjd, hemkunskap och trädgårdsskötsel.

3. Vid undervisningen — — — och 8.

Undervisning i finska meddelas vid seminariet i Haparanda åt de elever, som så önska, dock efter rektors i varje särskilt fall med hänsyn till elevs studieförutsättningarna lämnade medgivande.

4. Kompletteringskurser anordnas i vissa ämnen på sätt föreskrives i den i § 10 omförmälda undervisningsplanen.

§ 7.

1. Elev å treårig linje, vilken avlagt studentexamen tidigast fyra år före det kalenderår, under vilket han vunnit inträde vid seminariet, skall, om han så önskar, vara befriad från deltagande i undervisningen i ett eller flera av ämnena engelska, fysik och kemi, därest han i det eller de av dessa ämnen, från vilka han önskar befrielse, erhållit minst godkänt vitsord i studentexamen eller fyllnadsprövning till sådan examen eller beträffande fysik och kemi vid flyttning till näst högsta ringen på allmänna linjen eller reallinjen. Har eleven avlagt studentexamen tidigare än nyss sagts, ankommer det på kollegiet att bestämma, huruvida han må erhålla sådan befrielse.

2. Elev å tvåårig linje, som erhållit godkänt vitsord i ämnena fysik eller kemi eller i båda dessa ämnen i studentexamen respektive fyllnadsprövning till sådan examen eller vid flyttning till näst högsta ringen på allmänna linjen eller reallinjen, skall, om han så önskar, vara befriad från undervisningen i det eller de av ifrågavarande ämnen, där godkänt vitsord erhållits.

§ 11.

1. I överensstämmelse med stadgandet i § 10 och med iakttagande av övriga hit-hörande bestämmelser skall rektor efter kollegiets och seminarieläkarens hörande för varje läsår eller, om så prövas lämpligt, för viss del därav uppgöra och bestämma *dels* plan för arbetets fördelning mellan seminariets lärare, upptagande såväl deras tjänstgöring på lärorummet som ock dem åliggande granskning av skriftliga arbeten samt ledning i övrigt av elevernas studier;

dels timplan;

dels arbetsordning med uppgift om arbetet för varje lektion under veckan samt om vederbörande lärares namn;

dels ock plan för de ändringar häri, som föranledas av skrivningar på lärorummet eller i hemmet samt lovdagar.

§ 22.

1. För inträde i *treårig linje* fordras

a) att före ingången av det år, då inträde önskas, icke hava uppnått trettio år, men att under nämnda år uppnå lägst aderton år, om inträde önskas i första klassen, nitton år om inträde önskas i andra klassen, och tjugo år, om inträde önskas i tredje klassen;

skolöverstyrelsen dock obetaget att i särskilda fall medgiva inträde vid lägre eller högre ålder;

b) att om sökanden ej haft smittkoppor, hava undergått vederbörlig skyddskoppypning eller blivit därifrån lagligen undantagen;

c) att vara känd för gott uppförande;
 d) att vara fri från sådan sjukdom eller så beskaffat lyte, som kan utgöra hinder för framgångsrikt bedrivande av arbetet i seminariet eller menligt inverka på andra elever eller göra sökanden olämplig för lärarkallet; samt

e) att hava undergått godkända inträdesprov på sätt i § 27 sägs.

2. För inträde i *tvåårig linje* fordras

a) att före ingången av det år, då inträdet önskas, icke hava uppnått trettio år, men att under nämnda år uppnå lägst nitton år; skolöverstyrelsen obetaget att i särskilda fall medgiva inträde vid lägre eller högre ålder;

b) att uppfylla de i moment 1 b)—d) angivna villkoren;

c) att hava avlagt studentexamen och i sådan examen eller i därefter genomgången fyllnadsprövning till sådan examen hava erhållit godkända vitsord på sätt i § 28 b sägs; skolande studentexamen hava ägt rum tidigast fyra år före det kalenderår, under vilket inträde önskas; skolöverstyrelsen obetaget att, då särskilda skäl föreligga, medgiva inträde för sökande, som undergått studentexamen tidigare än nyss sagts; samt

d) att hava undergått godkända inträdesprov på sätt i § 28 a sägs.

§ 23.

1. Ansökning om inträde skall ingivas till rektor av sökande till treårig linje senast den 10 maj och av sökande till tvåårig linje senast den 1 augusti det år, då inträde önskas. Skolöverstyrelsen äger dock i särskilda fall medgiva, att ansökning må ingivas senare än vad sålunda stadgats.

2. Vid ansökningen — — — bestyrkt avskrift:

a) vederbörligt intyg om sökandens ålder och födelseort samt om förhållande, som avses i § 22 mom. 1 b);

b) intyg av — — — sökandens kroppsbeskaffenhet;

d) om inträde önskas i treårig linje: avgångsbetyg från folkskolan eller senast erhållna betyg från annan läroanstalt, vid vilken sökanden må hava åtnjutit undervisning eller avlagt examen;

om inträde önskas i tvåårig linje: betyg över studentexamen samt, därest sökanden undergått fyllnadsprövning till samma examen, betyg över sådan prövning;

e) vederbörligt tjänstgöringsbetyg — — — för inträdesprövningen.

§ 24.

Omedelbart efter ansökningstidens utgång skall rektor till seminarieläkaren för granskning överlämna de inkomna läkarredogörelserna. Skulle läkaren vid denna granskning finna, att det i fråga om någon inträdessökande redan på grund av den insända läkarredogörelsen, utan att ytterligare läkarundersökning erfordras, är klart, att han icke fyller de i § 22 mom. 1 d) angivna förutsättningarna för intagning, skall läkaren anmäla detta för rektor, vilken avgör, huruvida sökanden skall omedelbart förvägras inträde eller skall infinna sig till sådan läkarundersökning, som här nedan sägs. Finner sig rektor böra förvägra sökande inträde, skall han omedelbart underrätta sökanden därom.

Beträffande övriga inträdessökande iakttages, att särskild undersökning genom seminarieläkaren skall i varje fall anställas med inträdessökande, som under det år, då inträde önskas, icke uppnår lägst aderton år, ävensom med annan inträdessökande, där seminarieläkaren finner sådan undersökning nödig.

För inträdesprövningens — — — för lärarkallet.

§ 25.

1. Inträdesprövningen till *treårig linje* förlägges till vårterminens slut. Den skall i regel omfatta åtta prövningsdagar, med rätt för skolöverstyrelsen att förlänga denna tid, samt förrättas i av rektor uppgjord ordning. Mellan årsavslutningen och dagen för inträdesprövningens början må högst en dag, fränsett sön- och helgdagar, förflyta.

Där särskilda — — — undergå prövning.

2. Prövning för inträde i första klassen skall ha följande omfattning:

A. Samtliga sökande skola undergå prov i teckning och sång i enlighet med i § 26 angivna fordringar, varjämte deras färdighet i välskrivning bedömes.

Vid prövningen i sång bör avseende fästas huvudsakligen vid förefintligheten av musikaliskt gehör.

B. Samtliga sökande skola undergå lämplighetsprov i enlighet med av skolöverstyrelsen utfärdade anvisningar.

C. Inträdessökande, som tidigast fyra år före det kalenderår, under vilket inträde sökes, avlagt realexamen eller på sätt skolöverstyrelsen föreskriver styrker sig äga däremot svarande kunskaper, prövas endast i sådana kunskapsämnen, där han ej har godkända vitsord. För godtagande av upp till sex år gammal examen äger rektor bevilja dispens.

D. Sökande, som icke enligt mom. 2 punkt C är befriad från deltagande i prov i kunskapsämnen, har att undergå prov i följande omfattning:

a) *Skriffliga prov* bestående av

uppsatsprov över ett bland flera uppgivna lättare ämnen;

räkneprov; samt

skriftligt besvarande av enkla frågor, fallande inom området av de i § 26 nämnda läroämnenas kurser; skolande detta prov förekomma i de ämnen och i den utsträckning, som rektor efter samråd med de i prövningen deltagande lärarna finner lämpligt.

För vardera av uppsats- och räkneproven medgives en tid av fyra timmar. Uppgifterna för de skriftliga proven bestämmas av rektor efter förslag av vederbörande lärare.

b) *Muntliga prov*, omfattande förhör i de läroämnen och inom de kurser, som i § 26 nämnas.

Vid proven bör den prövande läraren taga hänsyn till sökandens i § 23 mom. 2 omnämnda redogörelse för sina förberedande studier och till innehållet i de läroböcker, som sökanden vid dessa studier använt.

§ 26.

För godkänt vitsord vid inträde i treårig linjes första klass skall fordras:

i *kristendoms-kunskap*:

kännedom om det viktigaste av de bibliska böckernas innehåll med särskilt beaktande av den israelitiska religionens utveckling. Jesu verksamhet och förkunnelse samt kristendomens grundläggningstid enligt Apostlagärningarna och valda stycken av Pauli brev,

kännedom om huvuddragen av kristendomens, kyrkans och missionens historia med huvudvikten lagd vid nutida förhållanden och vid utvecklingen i vårt eget land,

någon kunskap om de främmande religioner, med vilka kristendomen kommit i beröring,

insikt i den kristna tros- och livsåskådningen,

någon kännedom om svenska kyrkans psalmbok och gudstjänst samt om kyrkoåret; allt i huvudsaklig överensstämmelse med realskolans kursplan;

i modersmålet:

kännedom om det viktigaste av form- och satsläran, säkerhet i rättskrivning, färdighet i att läsa väl samt i muntlig och skriftlig framställning, någon förmåga att använda uppslagsböcker samt att jämföra olika källor, någon kännedom om svensk litteratur från 1800- och 1900-talen, förvärvat genom läsning av några av våra främsta författares viktigaste verk, någon förmåga att läsa och förstå dansk och norsk litteratur, någon kännedom om språkbruk, språkriktighet och stilarter; allt i huvudsaklig överensstämmelse med realskolans kursplan;

i engelska:

förmåga att läsa och förstå lätt engelsk text, någon färdighet att uppfatta enkel och tydligt talad engelska och att aktivt använda sitt ordförråd muntligt och skriftligt;

allt i huvudsaklig överensstämmelse med realskolans kursplan;

i historia med samhällslära:

kännedom om allmän och svensk historia från äldsta till nuvarande tid, elementär kännedom om folkrörelser och politiska partier, om huvuddragen av samhällets ekonomiska och sociala byggnad, om samhällsstruktur och socialgrupper, om kommunernas verksamhet, om demokratins innebörd och huvudproblem samt om grunddragen av Sveriges statsförfattning, förvaltning och rättsväsen; allt i huvudsaklig överensstämmelse med realskolans kursplan;

i geografi:

god insikt i Sveriges geografi, översikt över topografien, landytans förändring och klimatet, växt- och djurgeografi, naturtillgångar, näringsliv, befolkningsförhållanden, viktigare orter, samfärdsmedel, indelning i landskap och län,

insikter i Nordens geografi jämförd med Sveriges geografi,

kännedom om det övriga Europas och de främmande världsdelarnas geografi, kännedom om jordens form, världshaven och avbildning genom kartan;

allt i huvudsaklig överensstämmelse med realskolans kursplan;

i matematik:

god insikt och färdighet i räkning med hela tal — positiva och negativa — decimalbråk och allmänna bråk,

kännedom om räkning med bokstavsuttryck, användning av enklare formler, ekvationer och ekvationssystem av första graden, räkning med kvadratrötter samt grafisk framställning,

god kännedom om viktigare geometriska begrepp och satser såsom olika slag av vinklar, vinkelsumman i en triangel, parallella linjer, trianglars kongruens och likformighet, längdskala och ytskala, konstruktion av höjd, median och bissektris, satsen om den rätvinkliga triangeln, cirkelns geometri, något om likformighet samt enklare planimetriska och stereometriska beräkningar,

god insikt i procent- och promilleberäkning, blandningsräkning, medelvärdesberäkningar, kännedom om räkning med främmande länders mynt, obligationer och växlar samt praktiska planimetriska och stereometriska beräkningar;

allt i huvudsaklig överensstämmelse med realskolans kursplan;

i biologi med hälsolära:

kännedom om djurrikets huvudgrupper, husdjurens egenskaper, skötsel och deras roll i produktionen,

kännedom om växtrikets huvudgrupper, växternas livsföreteelser, jordbrukets växter, våra vanligare träslag inom skogsbruket, ogräs, skadeinsekter och växtsjukdomar,

kännedom om Sveriges viktigaste växt- och djursamhällen samt grundlig kännedom om en bygds växt- och djursamhällen,

kännedom om naturskydd och naturvård,

kännedom om människokroppens byggnad och funktioner, cellen och dess liv, kännedom om hälsoläran, såsom bostadshygien, födans rätta sammansättning, verkan av olika gifter (kaffe, te, tobak, alkohol), infektionssjukdomar, social hälsovård, sexualfrågor,

någon kännedom om äftlighetslärans grunder;

allt i huvudsaklig överensstämmelse med realskolans kursplan;

i fysik:

goda insikter i fysikens grundenheter, längd- och volymmätning, vägning, kraftens sammansättning, de enkla rörelselagarna, mekaniskt arbete, olika energiformer, de viktigaste egenskaperna hos vätskor och gaser,

goda insikter i kroppars utvidgning, temperaturmätning, de olika aggregations-tillståndens fysik, värmets spridning, värmemotorer och elementär meteorologi,

insikter i läran om permanenta magneter, magnetfält, jordens magnetiska fält, galvaniska element och ackumulatörer, den elektriska strömmens magnetiska verkningar, värmeverkningar, elektrisk energi och effekt, induktionslagarna med tillämpning på elektriska maskiner,

kännedom om ljudets natur och utbredning, ljusets utbredning, reflexion och brytning, belysningslagen, bildalstring i enkla optiska instrument samt någon kännedom om olika slag av strålning,

kännedom om himlakropparnas skenbara och verkliga rörelser, almanackan och tidberäkningen;

allt i huvudsaklig överensstämmelse med realskolans kursplan;

i kemi:

kännedom om kemiska grundbegrepp såsom grundämne, förening och blandning, oxidation och reduktion, syror och baser, neutralisation, innebörden av enkla kemiska formler, grunderna av elektrolys, några organiska ämnesgrupper, några kemiska industrier;

allt i huvudsaklig överensstämmelse med realskolans kursplan;

i teckning:

någon förmåga att genom teckning efter föremål och ur fantasien ådagalägga uppfattning av enklare former;

i välskrivning:

jämn och redig handstil;

i sång:

förmåga att sjunga någon enkel sång eller psalm efter eget val eller på annat sätt ådagalagt musikaliskt gehör.

§ 28.

1. Efter avslutad inträdesprövning till treårig linjes första klass sammanträder ett kollegium, bestående av rektor och de lärare, som förrättat prövningen, samt en av seminariets gymnastiklärare, varjämte seminarieläkaren kallas att deltaga i kollegiets överläggningar. Sedan vitsord över de avlagda proven angivits, har kollegiet

att med tillämpning av här givna föreskrifter dels förklara, vilka sökande som befunnits behöriga att vinna inträde, dels ock bestämma, vilka av dessa som skola intagas.

§ 28 a.

1. Inträdesprövningen till *tvåårig linje* förrättas vid höstterminens början i av rektor uppgjord ordning och skall i regel omfatta två dagar, med rätt för skolöverstyrelsen att förlänga denna tid. Rektor skall i god tid skriftligen underrätta sökanden om den tidpunkt, då denne har att infinna sig vid seminariet för att undergå prövning.

2. Den, som söker inträde i tvåårig linjes första klass, prövas i musik och har att undergå lämplighetsprov.

För godkänt vitsord i musik fordras någon kännedom om musiklärans elementer samt någon färdighet i enklare tonträffning och i spelning av lättare koraler på orgelharmonium, piano eller violin.

Lämplighetsproven utformas i enlighet med av skolöverstyrelsen utfärdade anvisningar.

3. För sökande, som i ämnena teckning eller gymnastik med lek och idrott saknar godkänt vitsord i studentexamen eller i fyllnadsprövning till nämnda examen, anordnas inträdesprövning i dessa ämnen, avseende att utröna, huruvida sökanden äger förutsättning att i nämnda ämnen tillgodogöra sig undervisningen på den tvååriga linjen.

4. Såsom vitsord över inträdesproven användas de betygsuttryck, som äro föreskrivna i § 33 mom. 2. Vitsorden införas i den längd över inträdessökande, som omförmäles i § 103.

§ 28 b.

1. För inträde i tvåårig linjes första klass skall fordras, att sökanden *dels* i studentexamen på gymnasiet allmänna linje, latin- eller reallinje eller i fyllnadsprövning till sådan examen erhållit godkända vitsord i kristendomskunskap, modersmålet, historia med samhällslära samt minst ett främmande levande språk ävensom i minst ett av ämnena geografi, matematik och biologi med hälsolära, *dels* i ämnena teckning samt gymnastik med lek och idrott antingen erhållit godkända vitsord i nämnda examen, respektive fyllnadsprövning efter avlagd studentexamen, eller undergått godkända inträdesprov, som i § 28 a mom. 3 sägs, *dels* i realexamen erhållit godkända vitsord i fysik och kemi eller på sätt skolöverstyrelsen föreskriver styrker sig äga däremot svarande kunskaper, *dels ock* undergått godkänt inträdesprov i musik och blivit godkänd i lämplighetsprovet, som i § 28 a mom. 2 sägs. Undantag må dock kunna göras för ett av ämnena musik eller gymnastik med lek och idrott.

2. Avsaknad av godkänt vitsord skall i varje fall vid bedömandet uppvägas av sökandens i övrigt ådagalagda insikter och färdigheter eller visad lämplighet som lärare.

§ 28 c.

1. Efter avslutad inträdesprövning till tvåårig linjes första klass sammanträder ett kollegium, bestående av rektor, de lärare, som förrättat prövningen, samt de lärare, som under läsåret skola bestrida undervisningen å den tvååriga linjen, för att med tillämpning av här givna föreskrifter dels förklara, vilka sökande, som befunnits behöriga att vinna inträde, dels ock bestämma, vilka av dessa som skola intagas. Seminarieläkaren kallas att delta i kollegiets överläggningar.

2. Kunna ej alla till inträde godkända sökande mottagas, skall företräde lämnas dem, som genom vitsord i examina och vid inträdesprövning ådagalagt större mognad och kunskaper samt visat sig vara lämpliga för lärarkallet, varvid hänsyn jämväl må tagas till den mognad och erfarenhet, som sökande kan hava vunnit genom deltagande i socialt eller annat praktiskt arbete.

§ 33.

3. Högsta betygsgraden — — — synnerlig skicklighet.

§ 53.

2. Examen omfattar undervisningsprov.

§ 55.

1. Undervisningsproven övervakas och ledas av en ledamot av skolöverstyrelsen eller, om ledamot av överstyrelsen ej kan närvara, av inspektor eller vid förfall för denne av annan för ändamålet av överstyrelsen utsedd person. Examen skall därjämte övervaras av två eller flera ojäviga personer såsom vittnen, vilka utses av inspektor. Dessa äga jämväl övervara kollegiesammanträde, som enligt § 59 hålles i samband med examen.

§ 59.

1. Efter avslutad — — — mom. 2.

Vitsord i — — — fastställt formulär.

§ 65.

Övningsskolan omfattar dels statliga avdelningar (intern övningsskola), dels avdelningar tillhörande det kommunala skolväsendet (extern övningsskola). Den bör vara så anordnad, att den kan dels, så långt omständigheterna medgiva, utgöra mönster för en god skola, dels ock i behövlig omfattning bereda seminarieeleverna tillfälle till praktisk utbildning. Den interna övningsskolan står under samma styrelse och tillsyn som seminariet.

Beträffande den externa övningsskolan gäller vad därom är eller kan bliva stadgat.

§ 66.

1. Övningsskolan skall omfatta minst klasserna 1—4 av folkskolan. Antalet klasser i övningsskolan bestämmes av skolöverstyrelsen på förslag av rektor inom ramen av tillgängliga anslag.

4. Beträffande lärotider m. m. skall för den interna övningsskolan i tillämpliga delar gälla, vad som är föreskrivet i §§ 15—20; dock att beträffande omfattningen av den dagliga lärotiden för varje lärjunge skall gälla vad därom i folkskolestadgan är stadgat.

§ 81.

1. Om anställning av extra ordinarie lektor äro särskilda bestämmelser meddelade.

2. Extra ordinarie — — — befinnes erforderliga.

Såsom här avsedd adjunkt må antagas allenast den, som är behörig till ordinarie adjunktstjänst vid allmänt läroverk.

§ 90.

2. För lektor är undervisningsskyldigheten tjuo till tjugofyra veckotimmar.

5. I den undervisningsskyldighet, som åligger lärare, ingå även vissa särskilda

åligganden såsom förrättande av morgonandakt, granskning av skriftliga arbeten, laborationsredogörelser, herbarier m. m., handledning vid elevernas studier och undervisningsövningar samt uppdrag att vara klassföreståndare, föreståndare för institution eller i övrigt vårda undervisningsmateriel.

§ 128.

För behörighet till rektorstjänst vid småskoleseminarium fordras dels att innehava ordinarie ämneslärartjänst vid någon till statens undervisningsväsende hörande läroanstalt, högre kommunal skola eller privatläroverk, som avses i stadgan för de statsunderstödda privatläroverken, dels ock att innehava behörighet till lektorstjänst vid folkskoleseminarium eller småskoleseminarium.

Behörighet till — — — eller småskoleseminarium.

§ 131.

2. Därjämte åligger — — — grundar sig.

Vid avgivande av sådant förslag iakttages, att lektorstjänst i regel bör omfatta ett eller två ämnen. I sistnämnda fall böra ämnena förenas väsentligen med hänsyn till sin inbördes samhörighet, dock att nödigt avseende även må fästas vid seminariets förhandenvarande behov av lärarkraft i visst ämne, ävensom därvid att varje å seminariets timplan upptaget läroämne om möjligt bör ingå i någon av seminariets lektorstjänster.

3. Skolöverstyrelsen beslutar, vilka ämnen den lediga tjänsten skall omfatta, och kungör därefter, för det fall att stadgandet i § 145 mom. 1 icke anses böra tillämpas, ledigheten genom anslag i skolöverstyrelsens lokal och annons i den tidning, vari officiella meddelanden införas. Därest tjänst, som omfattar två ämnen, anses böra medföra undervisningsskyldighet företrädesvis i visst ämne, skall sådant angivas vid ledigförklarandet.

§ 132.

2. Beträffande teoretisk och praktisk utbildning för lärarkallet fordras, att

a) antingen uppfylla villkoren för behörighet till ordinarie lektorstjänst vid allmänt läroverk i det eller de ämnen, den sökta tjänsten omfattar, samt att därjämte hava, allt efter tjänstens beskaffenhet, inför teologisk eller filosofisk fakultet avlagt vederbörligen godkänt disputationsprov,

b) eller med hänsyn till genom vetenskapliga insikter, pedagogisk utbildning och föregående verksamhet ådagalagd lämplighet för ämneslärartjänst vid lärarutbildningsanstalt hava av Kungl. Maj:t efter skolöverstyrelsens hörande blivit förklarad behörig till lektorstjänst vid småskoleseminarium i det eller de ämnen, som höra till den sökta tjänsten.

Beträffande behörighet enligt a) till lektorstjänst, vari ämnet psykologi och pedagogik ingår, gäller att detta läroämne skall i filosofisk ämbetsexamen, avlagd enligt stadgan den 25 september 1953 (nr 610) angående filosofiska examina, motsvaras av huvudämnet psykologi och pedagogik med minst betyget Med beröm godkänd i båda examensämnena samt att läroämnet må i filosofisk ämbetsexamen, avlagd enligt äldre bestämmelser, motsvaras av endast examensämnet pedagogik ävensom att läroämnet skall i filosofie licentiatexamen motsvaras av examensämnet pedagogik eller psykologi.

§ 140.

1. Beträffande åtgärder för tillsättande av övningsskollärartjänst skall i tillämpliga delar gälla vad i motsvarande avseende är stadgat i § 131 mom. 1 i fråga om lektorstjänst.

Övningskollärartjänst kungöres ledig på sätt i § 131 mom. 3 är stadgat, under förutsättning att icke stadgandet i § 145 mom. 1 anses böra tillämpas. Skolöverstyrelsen må vid ledigförklarandet ange, att tjänst skall omfatta undervisningskyldighet företrädesvis på småskolestadiet inom övningskolan. Innan sådant beslut meddelas skall skolöverstyrelsen höra rektor och kollegiet.

§ 141.

1. Sökande till — — — års ålder;

b) vara behörig för anställning som ordinarie lärare vid egentlig folkskola eller, därest tjänsten ledigförklarats att omfatta undervisningskyldighet företrädesvis på småskolestadiet inom övningskolan, vid småskola; samt

c) hava efter avlagd folkskolläraryxamen respektive småskolläraryxamen under minst fyra läsår med nit och skicklighet tjänstgjort med full tjänstgöring som lärare vid folkskola.

§ 159.

Vad i denna stadga sägs om lärare, läkare, elev eller lärjunge gäller, där ej annorlunda är angivet, såväl man som kvinna.

Denna kungörelse träder i kraft den

Övergångsbestämmelser

1. Utan hinder av föreskrifterna i § 128 må nuvarande innehavare av rektorstjänst vid småskoleseminarium kunna föreslås till förnyat rektorsförordnande.

2. Efter i varje särskilt fall av skolöverstyrelsen gjord framställning meddelar Kungl. Maj:t beslut, huruvida ledig lektorstjänst vid småskoleseminarium skall hava karaktär av ämneslärarbefattning, å vilken må kunna förordnas nuvarande seminarieadjunkt.

3. Förvärvar seminarieadjunkt, som i punkt 2 sägs, före utgången av 1962 behörighet till lektorstjänst vid seminarium, skall han, därest behörigheten avser minst ett av de ämnen, som tillhöra hans innehavande adjunktstjänst, utan tjänstens ledigförklarande befordras till innehavare av den mot sagda adjunktstjänst svarande lektorstjänsten vid seminariet, och må han, därest behörigheten avser annat ämne, kunna erhålla motsvarande befordran, för den händelse sådant prövas vara lämpligt för undervisningens anordning vid seminariet.

4. Beträffande seminarieadjunkt, som uppföres å övergångsstat, gäller i tillämpliga delar vad i denna stadga är föreskrivet om lektor.

5. Med de ärenden, vilkas handläggning påbörjats före denna kungörelses ikraftträdande, skall förfaras efter hittills gällande bestämmelser.

6. Bestämmelserna rörande undervisningsämnena, befrielse från viss undervisning, flyttning och småskolläraryxamen skola tillämpas successivt, i den mån den nya organisationen genomföres.

Specialmotivering till föreslagna ändringar i stadgan för småskoleseminarierna

§ 1.

Sedan småskollärarna börjat övertaga undervisningen i klass 3 i folkskolan är begreppet småskola inte längre entydigt. Vidare anställs småskollärare numera endast i ringa omfattning såsom biträdande lärare och de mindre folkskolorna är på väg att dö ut. Med hänsyn härtill har de äldre bestämmelserna omredigerats.

§ 2.

Utredningen anser, att principiellt även män bör ha tillträde till småskollärbanan. Se kapitlet ang. seminarieorganisationen sid. 182.

§ 3.

Såsom påpekas i avsnittet om treårig utbildning anser utredningen, att utbildningstiden vid seminariet i Haparanda bör vara lika lång som vid övriga seminarier. Övriga ändringar i paragrafen är en konsekvens av att utredningen föreslår en särskild tvåårig linje för elever, som avlagt studentexamen.

§ 6.

Läro- och övningsämnena är uppräknade i den ordning de förekommer i timplanen för gymnasiet. Motiveringen för de olika ämnena och kompletteringskurserna framgår av avsnittet om undervisningsplanen sid. 98 ff.

§ 7.

Enligt gällande stadga kan elev, som avlagt studentexamen tidigast fyra år före det kalenderår, under vilket han vunnit inträde vid seminariet, befrias även från undervisningen i matematik, historia med samhällslära, geografi och biologi med hälsolära.

De nu föreslagna kursplanerna i ovan uppräknade läroämnen har ett väsentligt större omfång än på den nuvarande tvååriga linjen. Kurserna är i stor utsträckning direkt inriktade på den blivande yrkesutövningen och rör sig således på områden, som inte direkt ingår i gymnasiekursen. Utredningen anser sig därför inte kunna förorda möjlighet till allmän befrielse i dessa ämnen. Skulle ett särskilt kvalificerat studentbetyg föreligga eller vederbörande elev förete intyg om utbildning utöver studentexamen, torde befrielse kunna lämnas enligt § 7 mom. 3.

§ 9.

Utredningen föreslår, att det »enskilda arbetet» skall avskaffas vid seminarierna. Med anledning härav bör denna paragraf utgå. Utredningen förutsätter därjämte att härav föranledda ändringar i övriga paragrafer vidtages. Se motivering till allmänna anvisningar sid. 90 f.

§ 22.

Ändringarna i denna paragraf har motiverats i avsnittet om inträdesfordringar och inträdesprövning sid. 84 ff.

§ 23.

Ansökningstiden till tvåårig linje har angivits på samma sätt som för studentlinjen vid folkskoleseminarierna.

Mom. 2 punkt d) har ändrats med hänsyn till den nya tvååriga linjen.

§ 24.

Ändringarna i denna paragraf är en direkt följd av ändringarna i § 22.

Beträffande andra stycket har utredningen övervägt föreslå, att även rektor skall äga föranstalta om särskild undersökning, men låtit denna fråga anstå till den översyn av stadgan för folkskoleseminarierna, som utredningen senare skall företaga.

§§ 25 och 26.

Motiveringen till ändringarna av dessa paragrafer framgår av avsnittet om inträdesfordringar och inträdesprövning sid. 84 ff.

§ 28.

Ändringen av denna paragraf motiveras av att utredningen anser det vara nödvändigt med en specialisering av intagningskollegiets sammansättning.

§§ 28 a och 28 b.

Motiveringen till dessa paragrafer framgår av avsnittet om inträdesfordringar och inträdesprövning sid. 89.

§ 28 c.

Beträffande denna paragraf hänvisas till motiveringen för § 28.

§§ 53—56.

Kungl. Maj:t har den 22 juli 1949 bemyndigat skolöverstyrelsen att på framställning av rektor medgiva, att skriftliga och muntliga prov i småskollärarexamen försöksvis finge avskaffas. Småskollärarexamen har sålunda kommit att omfatta enbart undervisningsprov. Utredningen förordar, att denna ordning bibehålles, och föreslår därför, att ändringar vidtages i dessa paragrafer.

§ 59.

Mom. 1 andra stycket torde utgå då hushållsgöromål enligt utredningens förslag inte längre förekommer som särskilt ämne på seminariets timplan. Jämför § 6.

§ 65.

Då numera även klasser i folkskolan normalt utnyttjas för den praktiska lärarutbildningen, anser utredningen, att detta bör framgå av stadgan. Se avsnittet om övningsskolan sid. 133 ff.

§ 66.

Såsom framhållits i motiveringen till § 1, är begreppet småskola inte längre entydigt, varför övningsskolans omfattning bör angivas på sätt utredningen föreslagit. Se vidare avsnittet om övningsskolan sid. 141.

§§ 79, 81, 82, 87, 89, 90, 128 och 131—134.

Ändringarna i dessa paragrafer är en omedelbar följd av att utredningen föreslagit lektorskompetens för lärarna i läroämnena. Se avsnittet om lärarkompetensen sid. 142 ff.

§ 97.

Med hänsyn till ändringen i § 2 bör mom. 2 utgå.

§§ 140—141.

Ändringarna i dessa paragrafer motiveras av vad utredningen föreslagit i avsnittet om lärarkompetensen sid. 145 ff.

§ 151.

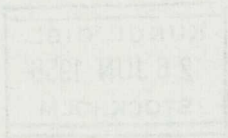
Då §§ 146—150 tidigare upphävts, finner utredningen det lämpligt att även § 151 upphör att gälla.

§ 159.

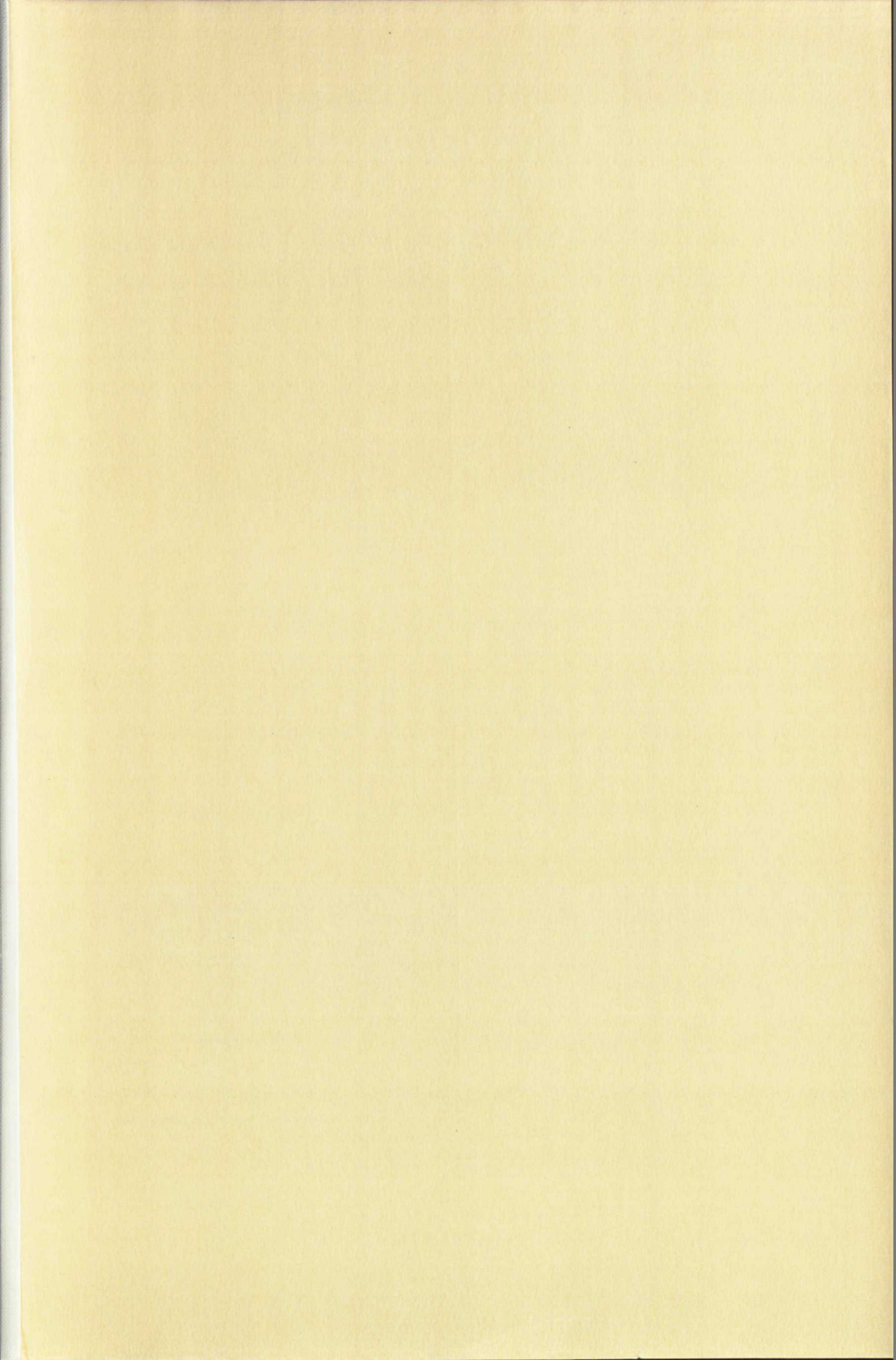
Med hänsyn till ändringen i § 2 föreslår utredningen att ordet »elev» tillägges.

Övergångsbestämmelser

Beträffande dessa bestämmelser se avsnittet om lärarkompetensen sid. 145.

KUNGL. BIBL.
26 JUN 1956
STOCKHOLM

Statens offentliga utredningar 1956

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.)

Allmän lagstiftning. Rättskipning. Fångvård.

Statsförfattning. Allmän statsförvaltning.

Kommunalförvaltning.

Städernas donationsjord. [7]

Statens och kommunernas finansväsen.

Förenklad statsbidragsgivning. [8]
Tulltaxa. Förslag till 1952 års tulltaxekommitté. 1. Allmänna synpunkter. [14] 2. Detaljmotivering. [15] 3. Taxan. [16]

Politi.

Nationalekonomi och socialpolitik.

Aldringsvård. [1]
Statsägda aktiebolag i Sverige. [6]
Pennyvärdeundersökningen. 3. Investeringsverksamhet och sparande. Balansproblem på lång och kort sikt. [10]

Hälsa- och sjukvård.

Allmänt näringsväsen.

Frågan om fortsatt samarbete mellan staten och TGO i LKAB. [9]

Fast egendom. Jordbruk med binärningar.

Fiskhandeln i Sverige. [2]
Statens stöd åt växtförädlingen m.m. [4]
Fiskeområde. [17]

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk.

Industri.

Atomenergien. [11]

Handel och sjöfart.

Kommunikationsväsen.

Standardtariffer för detaljdistribution av elektrisk kraft. [5]

Bank-, kredit- och penningväsen.

Försäkringsväsen.

Kyrkoväsen. Undervisningsväsen.

Andlig odling i övrigt.

Restaurering av Uppsala domkyrka. [3]
Bihang till kyrkohandboken. [12]
Konstbildning i Sverige. [13]
Seminarieorganisationen i. [18]

Försvarsväsen.

Utrikes ärenden. Internationell rätt.